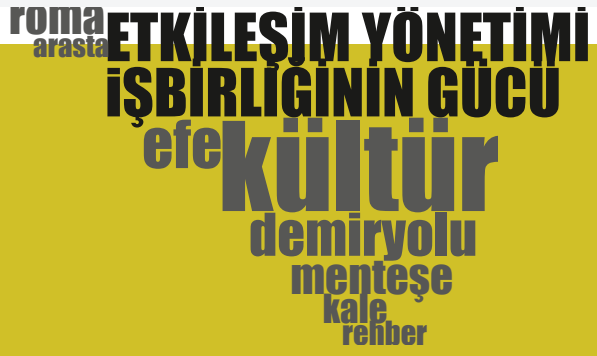

AYDIN DENİZLİ MUĞLA İŞBİRLİĞİ PLANI

KÜLTÜR ÖNCELİKLİ BÖLGESEL YOL HARİTALARI-2

TBB Türkiye Belediyeler Birliği

Tarihi Kentler Birliği

ÇEKÜL

Altın Üçgen: Aydın, Denizli, Muğla İşbirliği Planı; Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları Programı kapsamında, Tarihi Kentler Birliği adına, Türkiye Belediyeler Birliği'nin desteğiyle, ÇEKÜL Vakfı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma, 1. Bölge Çalıştayı (Muğla- Mayıs 2012) ve 2. Bölge Çalıştayı (Aydın- Haziran 2012) sonuçlarını içermektedir.

Ağustos 2012

1 ÜÇLÜ BAKIŞ: KUCAKLAYAN COĞRAFYA

SINIRSIZ SINIRLAR: EGE ve ANADOLU BULUŞMASI **3**

GEÇMİŞTEN GELECEĞE BAKMAK: DÜN, BUGÜN, YARIN **5**

BEREKET COĞRAFYASI **24**

2 ARKA PLAN: BEK ANALİZİ

B ANALİZİ **30**

E ANALİZİ **37**

K ANALİZİ **43**

10 TEMEL İLKE **48**

3 4 KÜLTÜR COĞRAFYASI

BÜYÜK MENDERES HAVZASI **53**

KIYI BÖLGESİ **56**

DAĞLIK BÖLGE **59**

İÇ KESİM OVALARI **62**

4 KENTSEL VİZYONDAN BÖLGESEL VİZYONA DOĞRU

KENTSEL VİZYONLAR **67**

BÖLGESEL VİZYON İÇİN ANAHTAR TEMALAR **67**

BÖLGE VİZYONU **67**

5 KAVRAMSAL STRATEJİLER: TEMEL ADIMLAR

BEREKET YUMAĞI: Kalkınma Senaryosu **74**

KÜLTÜREL COĞRAFYA: Etkileşim Köprüleri **80**

ALTIN ROTALAR: Farklılıkların Ekonomisi **86**

ETKİLEŞİM YÖNETİMİ: İşbiriliğinin Gücü **92**

6 ÇARPAN ETKİLEŞİM STRATEJİ ÇERÇEVESİ

ÇARPAN ETKİLEŞİM STRATEJİ ÇERÇEVESİNİN YAPISI **100**

ALTIN ÜÇGEN İŞBİRİLİĞİ YÖNETİM PLANI İÇİN 10 TEMEL BİLEŞEN **102**

7 8 KAVRAMSAL PROGRAM

ATLAS **108**

ZİRVE **109**

YAKA **110**

ROTA **111**

ARKEO **112**

TABULA **113**

GRİD **114**

TOHUM **115**

8 YAKLAŞIM ÖRNEKLERİ 10 DERS

ALTIN ÜÇGEN **120**

HAVZA YÖNETİMİ **123**

KIYI YÖNETİMİ **125**

KÜLTÜREL ROTALAR **127**

KENTSEL İTTİFAK **129**

KIRSAL KALKINMA **131**

ÖRNEKLERDEN ALINAN 10 DERS **133**

YÖNETİCİ ÖZETİ

Altın Üçgen: Aydın, Denizli, Muğla İşbirliği Planı çalışmasında bu coğrafyanın geleceğini ilgilendiren bölgesel planlama çalışmalarının hangi çerçevede ele alınması, ne tür kavramları gözetmesi ve hangi temel stratejileri izlemesi gerektiği ortaya konulmuştur.

YÖNTEM

Kültür Öncelikli Yol Haritaları programının temelinde, Kentsel Strateji tarafından geliştirilen "yol haritası" hazırlama yöntemi ve süreci kullanılmıştır. Stratejik planlama yaklaşımı ile hazırlanan yol haritalarında 'neredeydik?', 'neredeyiz?', 'nerede olmak istiyoruz?' ve 'belirlenen yere nasıl ulaşırız?' gibi temel soruların yanıtları aranmaktadır. Anadolu kentleri için bölgesel ve kentsel ölçekli "Kültür Öncelikli Yol Haritaları"nın hazırlanmasında ise özellikle 'neredeydik?' sorusunun yanıtı, tarihsel derinliğin ve kültürel çeşitliliğin gelecek için yaratacağı fırsatların ortaya çıkarılması açısından önemlidir.

Çalışma yöntemini oluşturan temel bileşen, bölgede çalışan ve yaşayanların oluşturduğu kamu, yerel, sivil ve özel kesim katılımcılarını bir araya getiren bölge çalıştaylarıdır. Bölge çalıştaylarının birinci oturumunda; kamu, özel ve sivil sektör temsilcilerinin katılımıyla kentin ve bölgenin sorun ve fırsatları tartışılır, vizyon ve stratejiler geliştirilir. İkinci oturumda ise çalışma grupları BEK Analizi yöntemi ile sorun ve fırsatları tartışırken, geleceğe ilişkin program ve proje önerileri geliştirilir. Çalıştay sonuçlarını içeren 10 Temel İlke ise taslak raporun çerçevesini oluşturur. Her çalıştay sonrasında çalışma grubu tarafından alınan notlar sistematik halde düzenlenir ve Çalıştay raporu tüm katılımcılarla paylaşılır.

Geniş katılımlı çalıştay ortamlarında alınan görüş ve öneriler ile bunların çalışma grubu tarafından strateji, program ve önerilere dönüştürüldüğü raporlar belirli bir süre ile tartışmaya açıldıktan sonra taslak rapor kamuoyuna sunulur.

Yol Haritası hazırlık sürecinde, ilki 11 Mayıs 2012 tarihinde Muğla'da, ikincisi ise 22 Haziran 2012 tarihinde Aydın'da olmak üzere iki bölge çalıştayı düzenlenmiştir. Katılımcı ortamların yaratılmasının yanı sıra, konuya ilişkin temel kavramların ve uluslararası yaklaşım örneklerinin incelenmesi de çalışmanın sonuçlarını yönlendiren bir diğer unsurdur.

Yol Haritaları; sınırsız sınırlar, dün- bugün-yarın, stratejik tema bakış açıları ile bölge ölçeğinde ele alınmakta; vizyon planı, kümelenme çalışması, rehberler ve yönetim planı gibi stratejik ürünlerin hazırlanmasını önermektedir.

Yol haritalarının omurgasını oluşturan 'Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi' ise; ortak değerlerin dün, bugün ve yarın zaman dilimlerinde değerlendirildiği; ortak gelecek için ortaya koyulan stratejik vizyon; vizyona ulaşmak için belirlenen strateji, hedefler ve eylem alanları; program ve projeler bütününü içeren bir kurgudur.

Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları; Kentsel Strateji ve ÇEKÜL Vakfı temsilcilerinden oluşan ve çalışma grubunu yönlendiren yürütme kurulu; farklı uzmanlık alanlarından kişilerin bir araya getirildiği vizyon ve gelecek stratejilerinin tartışıldığı bir vizyon geliştirme kurulu ile farklı disiplinlerden uzmanların oluşturduğu çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır.

Yürütme Kurulu:Kültür öncelikli yol haritalarının hazırlanması sürecinde temel stratejik konuları değerlendiren, çalışma grubunu yönlendiren ve sürecin yönetiminden sorumlu kuruldur.

Vizyon Kurulu:Çalışma sürecinin ilk adımı olarak planlama, arkeoloji, tarım, tarih gibi farklı alanlardan uzmanların yer aldığı Vizyon Geliştirme Kurul toplantısı düzenlenmiştir. Bölge ile ilgili dün, bugün ve yarın çerçevesinde tartışılan kurulda, süreci yönlendiren temel veriler elde edilmiştir.

Süreci şekillendiren esas öğe katılımcı ortamların yaratılmasının yanı sıra, konuya ilişkin temel kavramların ve uluslararası yaklaşım örneklerinin incelenmesi de Yol Haritası sonuçlarını yönlendiren bir diğer unsurdur.

Çalışma Grubu:Yürütme kurulu, vizyon geliştirme kurulu ve bölge çalıştaylarında alınan kararlar doğrultusunda, yol haritasını hazırlayan uzmanlar grubudur.

İÇERİK

Altın Üçgen İşbirliği Planı, coğrafyanın anlaşılıp değerlendirildiği bölümlerden başlayarak konuyla ilgili temel kavram ve uluslar arası yaklaşım örneklerinin incelenmesine kadar toplam 8 bölüm şeklinde kurgulanmıştır.

1- Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya
2- Bek Analizi
3- 4 Kültür Coğrafyası
4- Kentsel Vizyondan Bölgesel Vizyona Doğru
5- Kavramsal Stratejiler, Temel Adımlar
6- Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi
7- 8 Kavramsal Program
8- Yaklaşım Örnekleri, 10 Ders

Bölüm 1- Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya

Altın Üçgen coğrafyasının geçmiş ve günümüz bağlamı, değerleri ve geleceğe ilişkin potansiyelleri "Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya" başlığı altında ele alınmıştır. Bu noktada öncelikle Ege ve Anadolu olmak üzere iki ölçek **sınırsız sınırlar** bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bunun yanında, bölgenin değerleri, beklentileri ve potansiyelleri de **dün, bugün ve yarın** şeklinde üç zaman dilimi çerçevesinde ele alınmıştır. Bu başlıklarda elde edilen tespit ve değerlendirmeler, çalışmanın **bereket coğrafyası** ekseninde yapılanmasıyla sonuçlanmıştır.

Bölüm 2- BEK Analizi

Kentsel Strateji tarafından geliştirilen BEK Analizi, bölgelerin kültür öncelikli gelecek planlarına altlık oluşturacak, dinamiklerini canlandıracak ve toplumsal yarar ilkesiyle hayata geçmesini sağlayacak stratejileri tespit etmek amacıyla uygulanır. Muğla Bölge Çalıştayı'nda BEK Analizi; tematik gruplar düzeninde, 6B [Birikim, Bereket, Beceri, Bakış, Büyüme, Beklenti] 6E [Ekoloji, Ekonomi, Eşitlik, Etkinleştirme, Edinim, Entegrasyon] ve 6K [Koruma, Kapasite, Kalkınma, Kimlik, Katılım, Kurgu] başlıklarında katılımcı bir modelle uygulanmıştır.

Bölüm 3- 4 Kültür Coğrafyası

"Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya" ve "BEK Analizi" bölümlerinden elde edilen verilerle, Altın Üçgen bölgesi 4 kültür coğrafyasından oluşan bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada, insan ve doğa etkileşiminin bir sonucu olarak **"kültürel coğrafya"** kavramı vurgulanmış ve Büyük Menderes Havzası, Kıyı, Dağlık Bölge ve İç Kesim Ovaları şeklinde belirlenen 4 kültür coğrafyası; tarihsel ve günümüz bağlamları, özgünlükleri ve farklılık yaratan değerleri açısından irdelenmiştir.

Bölüm 4- Kentsel Vizyondan Bölgesel Vizyona Doğru

"Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya", "4 Kültür Coğrafyası" bölümlerinde özetlenen bölgesel veriler ile "BEK Analizi" bölümünde sunulan yerelden alınan verilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda, Altın Üçgen'in geleceğine dair ortak vizyon; **"Coğrafyanın bereketini kültür ile harmanlayan yeni kalkınma yönetimi"** şeklinde belirlenmiştir. Temel stratejiler ve öncelikli hedefler bu vizyona ulaşmak üzere kurgulanmıştır.

Kültürel coğrafya değerlerine dayanan bir kalkınma yönetimi anlayışının önemi, ortak vizyon alternatiflerini şekillendiren temel unsur olarak kabul edilmiştir.

Bölüm 5- Kavramsal Stratejiler, Temel Adımlar

Öneri bölge vizyonu, bölgesel veriler ve BEK analizleri doğrultusunda, bölgenin özgün değerlerini ifade eden 4 kavram ve bu kavramlara dayanan 4 temel strateji belirlenmiştir.

Temel stratejilerin bölgedeki kamu, yerel, sivil ve özel kesim birlikteliğiyle belirlenecek gelecek stratejilerine altlık oluşturması ve kültür öncelikli bir bakış açısı

sağlaması beklenmektedir. Benzer şekilde, bu stratejiler altında 16 temel hedef ve bunların hayata nasıl geçirilebileceğiyle ilgili yol gösteren adımlar sunulmaktadır.

Bereket Yumağı: Kalkınma Senaryosu
Kültürel Coğrafya: Etkleşim Köprüleri
Altın Rotalar: Farklılıkların Ekonomisi
Etkileşim Yönetimi: İşbirliğinin Gücü

Bölüm 6- Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi

Bu bölümde Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın temel kurgusunu oluşturan farklı ölçekler, zaman dilimleri ve farklılık temalarının birbirleriyle etkileşimini ve buradan yola çıkarak elde edilmesi gereken ürünleri ortaya koyan Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi sunulmuştur. Çerçeve, kavramsal stratejiler ve adımlar bölümüyle doğrudan ilişkilidir. Öncelikle çerçevenin yapısını oluşturan öğeler üzerinde durulmuş, ardından bu çerçevenin önerdiği başlıca ürün olan "Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı"nın 10 temel bileşeni açıklanmıştır.

Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın 10 temel bileşeni, planı yönlendirmesi beklenen esas öğeler olarak tanımlanabilir. Bu bileşenlerin öncelikli işlevi plan stratejileri ve hedeflerini şekillendirmelerinin yanında Altın Üçgen'in mevcut değer ve dinamikleri düşünüldüğünde mutlaka göz önünde bulundurulması gereken konular olarak kabul edilmeleridir.

1-İşbirliği vizyonu
2-Kentsel ittifak
3-Kavramsal stratejiler
4-Kültür coğrfyaları
5-Kıyı yönetimi
6-Havza yönetimi
7-Etkileşim senaryoları
8-Yerel girişimcilik
9-Kalkınma modeli
10- Altın Üçgen imajı

Bölüm 7 - 8 Kavramsal Program

Kavramsal strateji ve hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik 8 kavramsal program sunulmuştur. Coğrafyanın öncelikle ele alınması gereken konularına dair bir gelecek çerçevesine ulaşmaya yönelik faaliyet alanları tanımlayan geniş kapsamlı programlar, sistematik bir şekilde ve belirli başlıkların açıklanması şeklinde sunulmuştur.

ATLAS	**ARKEO**
ZİRVE	**TABULA**
YAKA	**GRİD**
ROTA	**TOHUM**

Bölüm 8- Yaklaşım Örnekleri, 10 Ders

Çalışma sürecinin ilk adımı olan kavramsal araştırma ve örnek incelemeleri, yukarıda açıklanan bölümlere bir altlık ve destekleyici bölüm olması amacıyla sunulmuştur. Burada, çalışmanın önerdiği bölgesel vizyon, stratejiler, hedefler ve adımları yönlendirmesi amacıyla, konuyla ilgili temel kavramlar araştırılmış ve uluslararası bölgesel planlama örnekleri incelenmiştir. Altın Üçgen coğrafyasının özellikleri düşünüldüğünde, incelenen yaklaşım örnekleri; altın üçgen, havza yönetimi, kıyı yönetimi, kültürel rotalar, kentsel ittifak ve kırsal kalkınma kavramları doğrultusunda seçilmiştir.

Bu kavramların uygulama örnekleri olarak incelenen uluslararası planlama çalışmaları ise anahtar kelimeler, amaç, vizyon, stratejiler, hedefler ve aktörler başlıklarında olmak üzere genel hatlarıyla sunulmuştur.

1 ÜÇLÜ BAKIŞ: KUCAKLAYAN COĞRAFYA

Gerek tarihsel bağlamı, gerekse günümüz dinamikleri açısından geçmişinden bugüne dek Anadolu ve Ege Denizi bütünlüğünün öne çıkan bir parçası olan ve Yol Haritası çalışmasında "Aydın, Denizli, Muğla Altın Üçgeni" şeklinde nitelenen bölgenin, barındırdığı birliktelik ve karşıtlıklarla, bütüncül ve sınırları aşan bir bakış açısıyla ele alınması gerekir.

Bölgenin değerleri, "sınırsız sınırlar" bakış açısıyla, mevcut durumu ve geleceğini ilgilendiren potansiyel ve tehditleri "dün, bugün, yarın" zaman dilimleriyle ve ortak değer, ortak vizyon ve ortak gelecek temel yaklaşımı ile anlaşılmalıdır. Bu şekilde değerlendirilen bölge verileri ve elde edilen sonuçlar ise bölgenin değerler toplamını ifade eden "bereket coğrafyası" temasını ortaya koymaktadır.

1. SINIRSIZ SINIRLAR: Ege ve Anadolu Buluşması

Anadolu'nun güneybatısında yer alan Aydın-Denizli-Muğla Altın Üçgeni, Akdeniz ve Ege Denizi kıyıları ile tanımlanır. Ege Bölgesi'nin güneyinde kalan bölge, tarihindeki etkileşimler ve özgün coğrafyasının sunduğu zenginlikle şekillenmiş çok katmanlı bir kültürel yapıya sahiptir. Bu özelliğiyle bölgenin doğu ile batıyı, kıyı ile iç kesimi, su ile karayı birleştirici bir yönü; buna bağlı olarak da idari sınırların ötesine geçen bütüncül bir değeri bulunmaktadır.

ANADOLU

Anadolu, coğrafi yapısının çeşitliliği, bereketli toprakları ve Asya ile Avrupa arasında sınırları kaldıran bir geçiş alanı olması nedeniyle, Paleolitik dönemden günümüze birçok uygarlığın izlerini taşıyarak ulaşmıştır. Altın Üçgen coğrafyasında yaşamış Karya uygarlığı hem Anadolu'nun en eski uygarlıklarından olması nedeniyle, hem de bölgeye kazandırdığı ortak değer ve kimlikten dolayı diğerlerinden ayrışmaktadır. Kar'ların hüküm sürmüş olduğu, Anadolu'nun tarihsel derinliği ile çok katmanlı kültürel yapısının en belirgin özelliklerini taşıyan bölge, bu özelliğiyle Anadolu uygarlıkları tarihinin bir özetini sunmaktadır.

Karya bölgesi, günümüz idari sınırları düşünüldüğünde Aydın ilinin güneyi, Denizli ilinin güneybatısı ve Muğla ilinin Fethiye ilçesi hariç tamamını kapsar. Bölgenin eş dönemli uygarlıklarından; kuzeyde İyonya ve Lidyalıların, güneydoğuda Likyalıların ve iç kesimde Pisidya ve Frigyalıların egemenliğindeki bölgelere komşu olduğu bilinmektedir. Karya'nın kuzeyde Büyük Menderes Irmağı ve Aydın Dağları; güneyde Dalaman Çayı; kuzeydoğuda Babadağ'ın oluşturduğu coğrafi eşiklerle tanımlandığı bilinse de geçmişte sınırlarının çok daha geniş olduğu ve özellikle kuzeye doğru genişlediği düşünülmektedir.

Neolitik dönemden günümüze dek kesintisiz yerleşime sahne olmuş Karya bölgesi, doğu ile batıyı uygarlıkların tarihsel süreçte bıraktığı kültürel miras çatısı altında bütünleştirmiştir. Bölgede bulunmuş tüm uygarlıklar kendinden önceki uygarlığın kültüründen beslenmiş ve üzerine yeni değerler eklemiştir.

EGE

En geniş ölçekte ele alındığında Ege Bölgesi, Ege Denizi adaları ile Yunanistan'ın doğu kıyılarını; Anadolu'nun ise batı ve güneybatı kıyılarını içine alan bölgedir. Ege Denizi ise Balkan ve Anadolu Yarımadaları arasında, kuzeyi karalarla çevrili olan, güneyinde ise Yunanistan'a bağlı Rodos ve Girit adalarıyla sınırlanan, Akdeniz'e bağlı bir denizdir. Anadolu'nun batı kıyılarını oluşturan Ege coğrafi bölgesi içerisinde yer alan iller İzmir, Denizli, Manisa, Kütahya, Aydın, Uşak, Afyon ve Muğla'dır.

Kıyı şeridinin hareketli yapısı ile onun meydana getirdiği çok sayıda korunaklı koy ve liman, iki kıta arasındaki jeolojik bir çöküntünün kalıntıları olan çok sayıda ve çeşitli büyüklükteki adalar Ege Denizi'nin karakteristik özellikleridir.

Bu hareketli yapı etrafında yaşamış uygarlıklar arasında siyasi ve ekonomik ilişkiler tarih boyunca yoğun olmuş, dolayısıyla farklı kültürler yoğun bir etkileşim içerisinde bulunmuştur. Adaların bolluğu iki kıta arasındaki geçişi her zaman kolaylaştırmış, Asya ve Avrupa ilişkilerini güçlendirmiştir. Ege kıyıları tarih boyunca, yalnızca adalar ve kıyıların şekillendirdiği coğrafya açısından

değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel açıdan da homojen bir yapı sunmuş, kısacası bir bütünü teşkil etmiştir.

Anadolu'nun batı kıyıları çok sayıda korunaklı koy ve limana sahiptir. Kaz Dağları, Bozdağlar, Aydın Dağları ve Gölgeli Dağları gibi sıradağlar iç kesimden kıyılara doğru uzanmakta ve aralarında Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes nehirlerinin suladığı; kıyılara kadar uzanan verimli geniş vadiler içerir.

Ege Bölgesi, Ön Asya'dan gelen doğu kültürleri ile Yunanistan'dan gelen batı kültürlerinin sentezlendiği bir coğrafyayı tanımlar. Neolitik dönemden bu yana bölgede coğrafya ve iklim ile şekillenmiş yerleşim sürekliliği ve doğal çeşitlilik, Ege kültürünün faklılıklarla bezeli yapısını oluşturur. Bölgenin tarihini şekillendiren uygarlıkların başında Troas, Lidya, İyonya ve Karya gelir.

2. GEÇMİŞTEN GELECEĞE BAKMAK

Geleceğe ilişkin stratejik yönlerin belirlenmesi amacıyla bölgenin değerleri, sorunları ve potansiyelleri "dün, bugün, yarın" zaman dilimleri çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu bağlamda,

Dün: Bölgenin tarihsel bağlamı, bileşenleri ve değerleri,

Bugün: Bölgenin dünden bugüne taşınmış izleri ve mevcut durum,

Yarın: Geleceğe ilişkin mevcut projeler ve potansiyeller

başlıklarıyla şekillenen bir bakış açısıyla, geçmişten geleceğe doğru bir değerlendirme yapılmalıdır.

DÜN: DEĞERLER

Birbirine eklenen kültür gruplarının yaşam alanı olan bölgenin geçmişi; "doğal çevre" ile bu çevre üzerindeki olanak ve kısıtlara bağlı olarak gelişen bir "kültür coğrafyası" olarak incelenebilir. Bu nedenle, ilk olarak bölgenin çevresiyle kurduğu ilişki ve konumuyla ilgili bağlamı, ardından doğal çevre incelenmiştir. Sonrasında ise bu coğrafya üzerinde şekillenen yerleşim katmanları ana hatlarıyla ele alınmıştır.

Ayrıca, Aydın-Denizli-Muğla bölgesi için Karya antik dönem kimliği özel olarak vurgulanmış ve antik dönem yerleşim dokusu; kentlerin yer seçimleri, ekonomik ilişkiler ve sosyal yaşam gibi temel özellikleriyle tanımlanmıştır.

Tarihsel Bağlam

Ege Denizi'nin Akdeniz'e bağlandığı noktada yer alan bölge, konumu itibariyle deniz ticareti yollarının ve Anadolu'dan batıya giden önemli kara güzergâhlarının Ege'deki durak noktası olmuş, buradan Avrupa'ya açılma imkânı sağlamıştır. Bu durumdan kaynaklanan bir kültürlerarası etkileşimin; bölgenin kültürel, ekonomik ve sosyal yapısı için tarih boyunca önemli bir dönüştürücü etken olmuştur.

Bölgenin Ege adalarına yakınlığı ise etkileşimi güçlendiren diğer bir unsurdur. Rodos ve Girit gibi bir kısmı önemli deniz yollarının üzerinde bulunan, bir kısmı ise değerli maden ve taş ocakları barındıran irili ufaklı çok sayıda adanın bölge ile kurduğu ilişki ekonomik ve kültürel anlamda etkileşimi sürekli kılmıştır. Mimari üslup ve geleneksel yaşam kültüründeki etkilenmeler veya ticari faaliyetlerle gelen hareketlilik bu duruma örnek olarak verilebilir. Bölge aynı zamanda, Anadolu'dan batıya yapılan göçlerin de durak noktası olmuş, bu sayede toplu nüfus hareketlerinin etkileriyle de karşılaşmıştır.

Doğal Çevre

İlk yerleşimlerden bu yana izlenen yerleşim dokusu ile kültürel ve ekonomik yapı, bölgenin yer aldığı hareketli coğrafya ve ılımlı Akdeniz iklimi doğrultusunda şekillenmiştir. Kıyı ve iç kesimlerin coğrafi farkları yerleşimlerin kimliklerini belirlemiş; kıyı kentleri ticarete yönelirken, özellikle bereketli vadilerde ve nehir kıyılarında yerleşilen iç kesimlerde tarım ve hayvancılık hakim olmuştur.

Bölgenin coğrafi yapısında hâkim olan eleman dağ sıralarıdır. Engebeli ve su kaynakları açısından kısıtlı bu yapıda, yerleşimlerin öncelikle görüldüğü alanlar, dağlar arasındaki akarsu kollarının oluşturduğu vadilerdir. Bu vadiler aynı zamanda antik dönemde iç kesimdeki devletlerin kıyıya ulaşmak için kullandıkları güzergâhlar olmuştur. Ticaretin ve deniz aşırı ilişkilerin sürdürüldüğü liman kentleri ise hareketli kıyı şeridinin sunduğu avantajlardan yararlanmış ve korunaklı körfez ve koylarda konumlanmıştır.

Bölgenin kültürel ve ekonomik yapısını şekillendiren doğal çevre öğeleri;

- **Dağlar:** Aydın, Beşparmak, Menteşe, Gölgeli, Boncuk, Babadağ dağları.
- **Akarsular:** Büyük Menderes Nehri *(Meandros)*, Dalaman Çayı *(Indus)* ve kolları.
- **Vadiler:** Özellikle Büyük Menderes Nehri ve kollarının dağ sıraları arasında meydana getirdiği vadiler.
- **Ovalar:** Vadi tabanlarında meydana gelmiş verimli ovalar ve kıyı düzlükleri; Büyük Menderes Nehri ve Dalaman Çayı delta ovaları. İç kesimde; Milas Ovası, Çine Ovası, Tavas, Acıpayam ve Çivril Ovaları.
- **Göller:** Bafa Gölü, Köyceğiz Gölü, Acıgöl, Işıklı Gölü.
- **Kıyı şeridi:** 1124 km. uzunluğunda hareketli kıyı şeridi ve oluşturduğu çok sayıda körfez ve korunaklı doğal limanlar. Başlıcaları; Kuşadası Körfezi *(Latmikos)*, Güllük Körfezi *(İasikos)*, Gökova Körfezi *(Keramikos)*, Hisarönü Körfezi *(Bybassos)*, Fethiye Körfezi *(Glaukos)*.
- **Adalar:** Başlıca Sisam *(Samos)*, Kelemez *(Kalymnos)*, Kos *(Cos)*, Simi *(Syme)* ve Rodos *(Rhodos)* olmak üzere, kültürel ve ekonomik etkileşimin önemli unsurları olan Ege Denizi adaları.
- **Flora ve Fauna:** Hâkim maki bitki örtüsü, vadi yamaçlarında sıkça görülen orman alanları ve zengin yaban hayatı, deniz ekosistemi.

Uygarlık Katmanları

Altın Üçgen, Batı Anadolu coğrafyasında tarihsel kökleri en erkene giden bölgedir. Stratejik konumu nedeniyle tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapan bölge, günümüzde de izleri okunabilen çok katmanlı bir kültürel miras dokusunu barındırır.

Yerleşim katmanları tarih öncesi ve Neolitik dönem, Tunç, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri şeklinde özetlenebilir. Tüm bu uygarlıklar mimari, sanat, inanç ve yaşam kültürü alanlarında değerlerini birbirlerinin üstüne inşa etmişlerdir.

Tarihsel Dönemler

Bölgede sürdürülen kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları, burada Neolitik devirden itibaren kesintisiz bir yerleşim dokusunun varlığını göstermektedir. Bölge, tarihi boyunca en canlı ve zengin zamanlarını antik dönemde yaşamış, Selçuklu döneminden sonra ise eski önemini kaybetmiştir. Aydın-Denizli-Muğla coğrafyasının en erken buluntularından günümüze dek geçirdiği dönemler ve bunların genel özellikleri aşağıda özetlenmiştir.

Neolitik Devir Öncesi

Beşparmak Dağları'nda bulunan mağara resimleri M.Ö. 8. binyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. Dini amaçlı kullanılan bu mağaralardaki resimler, Ege Havzası'nda bugüne dek elde edilen en erken mağara resimleri olmaları açısından önemlidir. Bölge genelinde Neolitik devir öncesine tarihlenen çok fazla yerleşim izine rastlanmadığı için o devirlerde yoğun bir iskan olmadığı düşünülmektedir.

Neolitik ve Kalkolitik Devirler

Bölgenin Neolitik döneme ait en önemli buluntuları Didim yakınlarındaki Tavşan Adası ve Aphrodisias'ta M.Ö. 5800'e tarihlenen (Geç Neolitik devir) seramik buluntulardır. Bunlara ek olarak, yine Tavşan Adası'nda M.Ö. 5500'e tarihlenen (Erken Kalkolitik devir) buluntular elde edilmiştir. Karya bölgesindeki

ilk Prehistorik merkez kazısı Tavşan Adası'nda gerçekleştirilmiştir.

Tunç Devri

Batı Anadolu için M.Ö. 3100-2100 arasındaki bin yıllık süreci kapsayan devirde yerleşimlerin sayısında ve bölge nüfusunda artış olmuş, ilk öncü şehirler kurulmaya başlanmıştır. Büyük Menderes Havzası'nın iklim koşulları, verimli topraklar ve demir - bakır yataklarının varlığı bu yöreyi yerleşmeye cazip hale getirmiştir. Araştırılmışlık açısından bu dönemin en iyi bilinen yerleşimleri İasos, Peynirçiçeği Mağarası ve Damlıboğaz'dır.

Antik Dönem (Demir Çağı, Hellenistik ve Roma devirleri)

Bölge gerek üretim ve ticaret alanında, gerekse mimarlık, şehircilik ve felsefe alanlarında en hızlı gelişmeleri antik dönemde yaşamıştır. Deniz aşırı ilişkilerle sürdürülen ticaret hayatı ve ünlü kişiliklerin sanat ve felsefe alanına yaptığı katkılarla, bölge antik devirde kendine özgü bir kimliği yaratmış ve artık Karya adını kazanmıştır. Bu dönemde kıyıda daha yapılı kentsel çevreleri olan ticaret yerleşimleri, yani liman kentleri bulunurken, iç kesimlerde kırsal yaşamın ve üretimin sürdürüldüğü yerleşimler kurulmuştur. (Bu döneme ait daha detaylı bir inceleme; yerleşim dokusu ve sanat-tarih-felsefe başlıkları üzerinden yapılmış ve aşağıda sunulmuştur.)

Geç Antik Dönem ve Bizans

Bölgede Hristiyanlığın yayılması yavaş gerçekleşmiştir. Bu durum bölgenin St. Paul tarafından ziyaret edilmemiş olmasına bağlanabilir. Bölgedeki en erken kiliseler Laodikeia ve Kolossai kentlerinde bulunur. Bizans İmparatorluğu'nun bölgedeki etkisiyle Stratonekia, Aphrodisias, Knidos, Keramos, Myndos ve Hierapolis gibi kentler bu dönemin psikoposluk merkezleri haline gelmiştir. Diğer yerleşimlerin çoğu ise Bizans hakimiyetinde de varlıklarını sürdürmüştür.

Selçuklu Dönemi

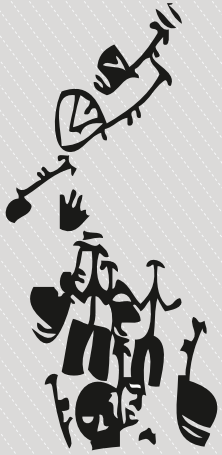
M.S. 8. yüzyıla kadar süren Bizans egemenliği Abbasi Halifesi Harun Reşid'in bölgeye gelmesi ile noktalanmış ve yörede ilk İslam etkileri görülmeye başlanmıştır. Bölgeye M.S. 11. yüzyıl sonundan itibaren ise ilk Türk akınları gerçekleşmiş, bu akınlar Muğla'nın Türk egemenliğine geçtiği M.S. 13. yüzyılın sonuna dek devam etmiştir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra hızlı bir Türkleşme sürecine giren Anadolu'nun bu yöresinde kısa bir süre Selçuklu egemenliği yaşanmıştır. Ne var ki bölgede bu döneme ait fazla yapı mirası görülmez.

Beylikler Dönemi

Bölgede Selçuklu egemenliğinin zayıflamasıyla, 1284'te Menteşeoğulları egemenliği başlamıştır. Muğla ve çevresinde gelişen Menteşe Beyliği'nin ilk dönemlerinde Aydın ve çevresi de bu beyliğin hâkimiyetinde kalmış, ancak 1307'de ayrılarak Aydınoğulları'nın yönetimine girmiştir.

Merkezi Milas-Beçin olan Menteşeoğulları'ndan günümüze ulaşan eserlerin büyük bir kısmı Muğla, Balat, Beçin ve Milas'ta bulunur. Beylik, bu kentlerde çok sayıda cami, türbe ve medrese inşa etmiş, mimari estetik anlayışını ibadet ve eğitim yapılarında sergilemiştir. Beylikler dönemine ait başlıca eserler;

- Milas merkezde; Firuzağa Camisi, Belen Camisi, Milas Ulu Camisi, Hacı İlyas Camisi
- Beçin'de; Ahmet Gazi Medresesi, Beçin Kalesi (Bizans dönemi eseri olan kale Beylikler döneminde onarılarak kullanılmıştır.)
- Balat'ta; İlyas Bey Camisi
- Muğla merkezde; Ulu Cami
- Çine'de; Ahmed Gazi Camisi ve Medresesi (Menteşeoğulları'na ait "tek kubbeli" bir cami örneğidir ve Osmanlı'nın büyük kubbeli eserlerine örnek olmuştur.)
- Muğla yakınında Eskihisar Camisi

NEOLİTİK DEVİR ÖNCESİ

•Beşparmak Dağları mağara resimleri (MÖ 8000)

NEOLİTİK & KALKOLİTİK

•Tavşan Adası (Didim) ve Aphrodisisas buluntuları (MÖ 5800)

TUNÇ ÇAĞI

•Önemli merkezler:
- -Iasos
- -Peynirçiçeği Mağrası
- -Hydia

•Yerleşim sayıarı ve nüfusta artış

•Menderes Vadisi boyunca şehirleşme

ANTİK DÖNEM

DEMİR ÇAĞI

•Karya-Likya-İyonya

•Liman kentleri; Priene, Miletos, Iasos, Halikarnassos, Cnidus, Kaunos,...

•Vadi kentleri; Heraklia, Mylasa, Alinda, Alabanda, Nysa, Aphrodisias

•Tepe kentleri; Strotonikeia, Mobolla, Tabia, Apollonia

•Mimarlık-şehircilik

•Bilim-sanat-felsefe;
- -Herodotos
- -Thales
- -Hippodamos
- -Anaximander
- -Hippocrates
- -Dionysius
- -Apollonios

HELLENİSTİK DÖNEM

ROMA DÖNEMİ

GEÇ ANTİK & BİZANS DÖNEMİ

•Psikoposluk merkezlerine dönüşen büyük kentler (Aphrodisias, Stratonikeia, Knidos vb.)

SELÇUKLU DÖNEMİ

•Kısa süreli egemenlik
•Sınırlı yapı mirası

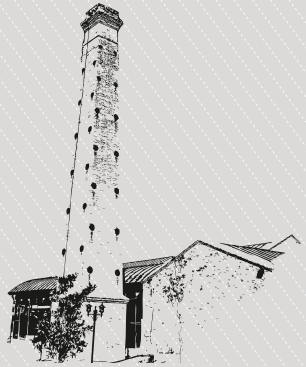
BEYLİKLER DÖNEMİ

•1284 Menteşeoğulları
•1307 Aydınoğulları
•Milas-Beçin: Menteşeoğulları merkezi
•Muğla, Balat, Beçin ve Milas'ta fazla sayıda anıtsal yapı mirası

OSMANLI DÖNEMİ

•1424 Osmanlı egemenliği
•Menteşe, Aydın, Denizli sancakları
•Anıtsal veendüstriyel yapı mirası

CUMHURİYET DÖNEMİ

•Sivil mimarlık örnekleri
•Endüstri yapıları
•Eğitim kurumları

Osmanlı Dönemi

1424'te Osmanlı egemenliğine giren bölge Menteşe Sancağı, Aydın Sancağı ve Denizli Sancağı'ndan oluşur. Bu dönemde bölge, antik dönemin tersine artık önemli ticaret yollarının odağında değildir ve merkeziliğini yitirmiştir. Bölgenin Osmanlı dönemine ait başlıca anıtsal yapıları;

- Milas merkezde; Ağa Camisi, Kurşunlu (Firuzbey) Camisi, Çölluoğlu Hanı, iki köprü, Milas'ın Selimiye beldesinde Abdülfettah Camisi
- Muğla merkezde; Kurşunlu Camisi, Pazaryeri Camisi, Yağcılar Hanı, Hacılar Hanı, Sekibaşı Hamamı, Arasta, Zahire Pazarı, geleneksel Muğla evleri
- Aydın'da Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası

Antik Dönem Yerleşim Dokusu

Bölgede izlerini bırakan uygarlıklar arasında Karya, gerek Anadolu'nun en eski uygarlıklarından olması, gerekse bölgenin geneline kazandırdığı ortak değer ve kimlikten dolayı diğerlerinden ayrışır. Karya bölgesi, antik dönemde özellikle kent planlama, mimarlık, sanat ve tasarım alanlarında özgün üslubu ile öne çıkar. Özgün inanç gelenekleri ve yaşam kültürleri de kendisinden sonra bölgede bulunmuş uygarlıkları etkilemiştir.

Karya uygarlığının anlaşılması amacıyla, Arkaik dönemden başlayarak Bizans dönemine kadar geçen tarihsel sürece dair, kısacası antik döneme dair bir bölgesel yerleşim dokusu tanımı yapılması gerekir.

Kuzeyde Büyük Menderes Nehri, doğuda ise Babadağ ve Dalaman Çayı ile sınırlanan alan antik dönem Karya'sının yayıldığı coğrafyadır. O dönemde bölgenin karadaki komşuları Lidya, Frigya ve Likya iken, kıyı boyunca da İonlar ve Dorlar ile ilişkide bulunulmuştur. Karya nüfusunun büyük bir kısmı Miletos'tan Kaunos'a kadar olan kıyı alanlarında, Menderes Vadisi'nde ve nehrin güney kolları boyunca yerleşmiştir. Bölgedeki ana ulaşım aksları; günümüz Aydın *(Tralles)* - Marmaris *(Physkos)* kentlerini bağlayan aks ile Selçuk *(Ephesos)* - Aydın *(Tralles)* - Denizli *(Hierapolis)* kentlerini bağlayan akstır.

Geçmişteki ekonomik yapının tarıma dayalı olması, bölgeye kırsal bir kimlik kazandırmış; bu kimlik sosyal yapıdan mimari özelliklere kadar birçok alanda belirleyici unsur olmuştur. Örneğin, kıyıdaki kentlerde adalarla kurulan etkileşimin bir yansıması olarak daha çok Hellen geleneğini yansıtan anıtsal yapılar izlenirken, iç kesimin yerleşimlerinde coğrafi yapıya da bağlı olarak kırsal bir doku izlenmektedir.

Büyük Menderes Nehri antik dönemde iç kısımdan kıyılara uzanan önemli bir ulaşım aksı olarak kullanılmıştır. Dağların denize dik inmesi ile oluşmuş körfez ve koylar, bölge genelinde ticaretle uğraşan kıyı yerleşimlerinin gelişmesine olanak sağlamıştır. İç kesimlerde ise ırmak boyları, vadiler ve ovalarda tarım ve hayvancılığın yapıldığı kırsal yerleşimler gelişmiştir. Bölge geneline bakıldığında, Karya yerleşimlerini coğrafya üzerindeki yer seçimlerine göre üç grupta ele almak mümkündür.

Kıyı yerleşimleri: Kıyı şeridinde yer seçmiş liman kentleridir. Bölgenin ticaret merkezleri olup, deniz aşırı ilişkilerde rol oynamışlardır. Priene, Miletos, Iasos, Halikarnassos, Cnidus ve Kaunos gibi büyük merkezler, ithalat ve ihracatla bölgenin ticari hareketliliğini sürdüren kentlerdir. Bu büyük kentlere ek olarak yine kıyı şeridinde konumlanmış daha küçük ölçekli yerleşimler bulunur.

Vadi ve yamaç yerleşimleri: Özellikle Büyük Menderes Nehri boyunda yer seçmiş yerleşimlerdir. Bu merkezlerde, su yakınında ve verimli araziler üzerinde yerleşmiş olmanın getirdiği avantajla tarımsal faaliyetler gelişmiştir. Heraklia, Mylasa, Alinda, Alabanda, Nysa ve Aphrodisias gibi büyük merkezler nehir vadisi boyunca konumlanmıştır. Bunların yanında, Menderes Nehri'nin güneyindeki verimli vadiler oluşturan nehir kolları boyunca, küçük ölçekli kırsal yerleşimler bulunur. Bugünkü Aydın il merkezinin bulunduğu alanda yer

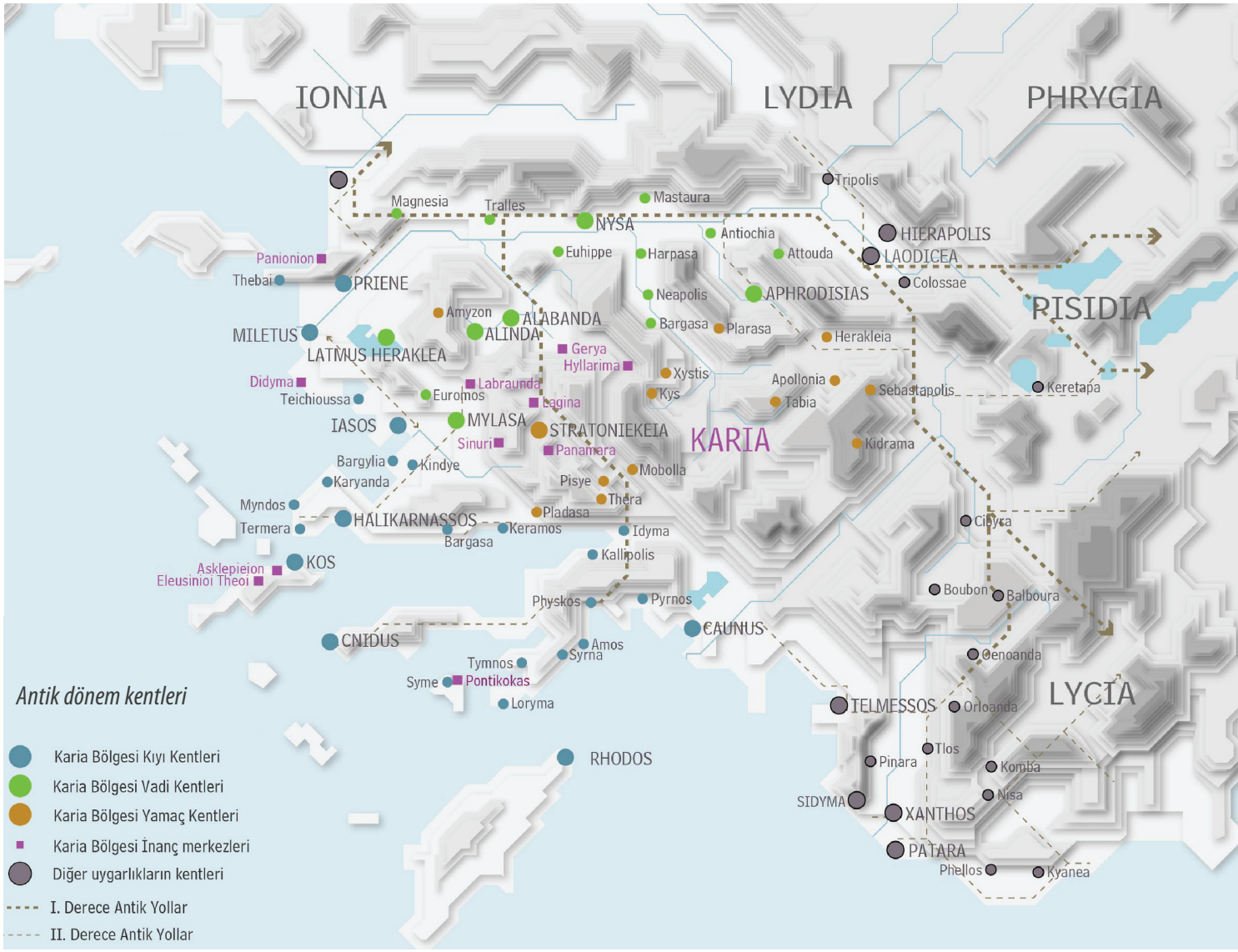
almış Tralles kenti bu gruba örnek olarak verilebilir.

Tepe yerleşimleri: Karya bölgesinin dağlık kesimlerinde konumlanmış yerleşimlerdir. Stratonikeia -günümüz adıyla Eskihisar- metropolü dışında, tepe kentlerinin geri kalanını coğrafi zorluklara da bağlı olarak küçük ölçekli yerleşimler oluşturur. Mobolla (Muğla), Tavas ovasındaki Tabia ve Apollonia kentleri bu yerleşimlere örnektir.

Antik dönem dokusunun önemli öğelerinden biri bölgede bulunan **"inanç merkezleri"** dir. Sadece Karyalılar değil aynı zamanda Lidya gibi komşu devletlerin de ziyaret ettiği bu merkezler, ortak bir Anadolu tapınma geleneğinin göstergesi olmuştur. Toplumları birleştirici birer öğe olarak Miletos'a bağlı Didyma-Apollon Tapınağı, Mylasa'ya bağlı Labranda-Zeus Tapınağı, Stratonikeia'ya bağlı Lagina-Hekate Tapınağı gibi kutsal alanlar bölgenin önde gelen inanç merkezleridir.

Sanat, Tarih ve Felsefe

Antik Karya'nın en önemli farklılıklarından biri mimari zenginlik ile sanat ve tasarım alanlarında yaratılmış özgün üsluptur. Bu farklılığa verilebilecek ilk örnek Halikarnassos'ta bulunan *"Mausoleum"* dur. Mimari açıdan birçok ilki barındıran bu anıtsal yapı, Roma dönemi tapınak mimarisine de öncülük etmiştir.

HERODOTOS
Halikarnassoslu tarihçi, "tarihin babası". "Herodot Tarihi" olarak anılan yapıtı antik çağdan bu yana korunagelen en önemli yazılı belgelerden biridir.

HIPPODAMOS
Miletoslu şehir plancısı. Şehir planlamada ızgara sistem yöntemini geliştirmiş, bunu öncelikle Miletos, Priene ve daha sonra diğer kentlerde uygulamıştır.

THALES
Miletoslu filozof ve bilim adamı. Hellen felsefesi, geometri ve astronominin temel taşlarını oluşturmuştur.

ANAXİMANDER
Miletoslu filozof ve bilim adamı. Kendi döneminin kara ve denizlerini gösteren bir harita hazırlamıştır.

HIPPOSCRATES
Koslu tıp bilimcisi. Günümüz tıp alanının temellerini oluşturmuştur.

DIONYSIUS
Halikarnassoslu tarihçi. Retorik sanatı ve Roma dönemiyle ilgili çalışmalar yapmıştır.

APOLLONIOS
Aphrodisiaslı tarihçi. Tralles ve Stratonikeia ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

Heykel alanında ise Karya'nın etkisi farklı bölgelerde izlenir ve Aphrodisias'ta dönemin ünlü heykeltıraşlık okulu bulunmuştur. Hermogenes ve Pitios gibi önemli mimar ve sanatçıların bölgenin tasarım anlayışı ve uygulamalarına katkısı günümüze ulaşan önemli bir miras öğesidir.

Bölgenin antik dönemdeki en önemli özelliklerinden biri de tarih ve felsefe alanına yaptığı katkılardır. Bu bölgede yaşamış düşünür ve bilim insanlarının, Karya uygarlığına ve kültürel etkileşim sonucu komşu uygarlıklara yaptığı katkılar günümüzün uygarlık seviyesinin oluşmasında etkili olmuştur. Kısacası, bilim ve felsefenin temellerinin bu coğrafyada atıldığı söylenebilir. Özellikle Klasik dönemde Anadolu'da bir sanat, bilim ve felsefe merkezi olarak yükselen Miletos kentinde yaşamış filozofların dini inançlardan sıyrılıp, bilimsel gelişmelerde rol oynamış olmaları ilgi çekicidir.

Ekonomik Yapı

Bölgenin kimliğini oluşturan diğer unsurlar ile bir bütün olan ekonomik yapı, coğrafyanın sunduğu olanaklar ve kısıtlamalar doğrultusunda şekillenmiştir. Ekonomi, kıyıda denizcilik ve balıkçılığa, ovalık alanlarda tarıma, dağlık bölgelerde ise küçükbaş hayvancılığa dayalıdır. Baskın bir kırsal kimliğe sahip bölgede ekonomik yapının temel unsurunu tarımsal faaliyetler oluşturmuştur. Antik dönemde ciddi bir ekonomik canlılık ve zenginliğe sahne olan bölgede Beylikler döneminden itibaren bu durum gerilemiş ve içe kapalı bir ekonomik yapıya geçilmiştir.

Bölge tarımı, esas olarak bağcılık ve zeytinciliğe dayanmıştır. Zeytinyağı, antik Karya'da sadece yemeklerde değil, aynı zamanda aydınlatma, dinsel törenler, adaklar, parfüm üretimi ve hastalık tedavilerinde de vazgeçilmez bir üründür. Bölgenin dış ticaret ürünlerinin başında gelen zeytinyağı ve şarabın, Karya için birer marka haline geldiği söylenebilir.

Geçmişten günümüze dek bölgenin ekonomisini yönlendiren temel faaliyet alanları ve bunların başlıca üretim merkezleri aşağıdaki gibidir.

Zeytin ve Zeytinyağı: Bölgenin esas geçim kaynağı ve önemli ihraç mallarının başında gelir. Özellikle Büyük Menderes Vadisinde ve kıyı kesimlerde sürdürülmüştür.

Bağcılık ve Şarapçılık: Bölgenin diğer bir geçim kaynağı ve önemli ihraç mallarındandır. Bugün de izleri okunan bağcılık terasları, doğal peyzajın bağcılık gereksinimleri doğrultusunda şekillendirilmesinin bir sonucudur. Özellikle Datça ve Bodrum yarımadalarında sürdürülmüştür.

İncir: Kaunos ve Knidos başlıca üretim merkezleridir. İncir de diğer ürünler gibi temel ihraç malları arasındadır.

Arıcılık: Günümüzde de devam eden bal üretimi antik dönemin temel ekonomik faaliyetlerinden biri olmuştur.

Hayvancılık: Dağlık kesimlerde bulunan yerleşimlerin temel geçim kaynağı küçükbaş hayvan yetiştiriciliği olmuştur.

Dokumacılık: Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine paralel olarak gelişmiştir. Yünlü kumaş dokumacılığı bölgenin en önemli üretim alanlarındandır. Tralles ve Laodikeia esas üretim merkezleri iken, Miletos tekstil ticaretinin merkezidir.

Balıkçılık: Kıyı kentlerinin tamamında temel faaliyettir. Iassos, Kaunos başlıca merkezleridir. Bu faaliyet alanının önemli bir alt kolu da tuzlu balık üretimi olmuştur.

Çömlekçilik: Şarap ticaretinin bir gereksinimi olarak gelişmiştir. Başlıca merkezleri Knidos, Kos, Rodos, Keramos'tur.

Gemicilik: Orman varlığına bağlı olarak kerestecilik ve gemi inşası gelişmiş endüstri kollarıdır. Kaunos ve Halikarnassos'ta bulunan tersaneler bu yerleşimlerin gemi inşasında aktif olduklarını gösterir. Günümüzde ise Bodrum ve Bozburun yarımadalarında bu üretim geleneği sürdürülmektedir.

Mermercilik: Bölgenin antik dönemdeki meşhur

ürünlerinden biri de mermerdir. Başlıca merkezleri Mylasa, İassos, Aphrodisias, Alabanda ve Myndos'tur. Bu merkezlerden elde edilen kaliteli mermerler gerek bölgedeki mimari de gerekse dış ticarette kullanılmıştır.

Geleneksel Yaşam Kültürü

Antik kaynaklardan edinilen bilgiye göre bölgenin günlük yaşamında bayram ve şenlikler önemli etkinliklerdir. Tüm halkın katıldığı bayramlar, şölenler ve adak törenleriyle kutlanmış ve sosyal bir öğe olarak sürdürülmüştür. Büyük kentlerin yakınında bulunan tapınma merkezlerine toplu törenlerle gidilmesi bu geleneklere bir örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda spor müsabakaları ve müzik de yaşam kültürünün ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Bölgedeki geleneksel yaşam kültürünün, antik dönem sonrasında da tarımsal kimlik ve coğrafya doğrultusunda şekillendiği söylenebilir. Birbirinin üstüne eklenen gelenekler yaşam kültüründe bir bütünlük yaratmış, coğrafya ise bu bütünlüğün kendi içinde çeşitlenmesine olanak tanımıştır. Özgün inanç geleneği ve dinlerin tarihsel süreçteki etkileşimi, bölgenin geleneksel yaşam kültürünün antik dönemden beri ön planda olan öğelerindendir. İnanç geleneğinde ön plana çıkan unsurlar:

- İnanç merkezleri ve törensel yürüyüşler
- Geç Antik dönem mezarları ve gömü gelenekleri
- Kökleri Hitit dönemine dayanan ve toprağa değer veren Pagan kültürü ve Bektaşiliğe geçiş
- Aphrodisias'ta Roma ve Yahudi kültürlerinin birlikteliği
- Bizans'ın eski inançların üstüne eklenen dinsel değerleri
- Beylikler döneminde kendi içinde sürekliliği olan inanç geleneği

Zeytinyağlılar ve balık tüketimine dayalı yemek kültürü, tarih boyunca önemini korumuş bir kültürel değerdir. Bölgenin ortak değerlerinden olan Efe kültürü ve folklor da 19. yüzyılda ortaya çıkmış ve dünden bugüne ulaşmıştır.

Bölgedeki geleneksel el sanatlarından; Aydın'da körüklü çizmecilik, yorgancılık ve semercilik ile Denizli'de tarakçılık ve semercilik günümüzde yok olma noktasına gelmiştir. Kökleri antik döneme uzanan ve bugün de sürdürülen geleneksel üretim dallarının başında ise Denizli'deki dokuma ve dericilik gelir. Çömlekçilik ve bakırcılık gibi el sanatları ise bugün daha çok turizme yönelik sürdürülmektedir.

BUGÜN: BÖLGEYE BAKIŞ

Altın Üçgen'in geçmişine ait değerlerin günümüz bağlamı ve bölgenin mevcut durumu, gelecek stratejilerini yönlendirmeleri açısından irdelenmelidir. Bölgeye ait kültür öncelikli bir kalkınma modelinin geliştirilebilmesi için bölgedeki kültürel ve doğal varlıkların anlaşılması ve değerlendirilmesi, diğer bir deyişle değer gruplarının tanımlanması gerekir. Ayrıca, yine stratejileri yönlendirmesi açısından kültürel ve doğal değerler ile bölgesel kalkınma için tehdit unsuru konular ortaya konmalıdır.

Bölgesel Değerler

Bölgenin tarihsel verileri, birer değer olarak düşünüldüğünde, en temelde doğal ve kültürel değerler olarak iki ana başlık öne çıkmaktadır. Geçmişten gelen doğal değerler, bölgenin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısını yönlendiren temel öğedir. Bölgenin kültürel mirası ise içerdiği tarihsel derinlik ve çeşitlilik ile bölgesel ölçekte bir farklılık yaratmaktadır.

Doğal Varlıklar

Doğal varlıklar, tarih boyunca gerek kültürel yapı gerekse ekonomik yapı üzerindeki etkileriyle öne çıkmıştır. Dağ sıralarının yarattığı engebeli arazi yapısı ve su koridorları yerleşimlerin konumlanması ve tarımsal faaliyetlerin yer seçimindeki en temel etken olmuştur. Gerek tarihsel bağlam üzerindeki şekillendirici etkisi, gerekse günümüz ekosisteminin devamlılığı açısından, doğal değerlerin korunması ve geleceğe taşınması öncelikli ilkelerden biri olarak kabul görmelidir.

Yerleşim kültürünün şekillenmesinde rol oynayan doğal yapı unsurlarının yanı sıra, **biyolojik çeşitlilik** de bölgenin önemli değerlerindendir. Bu çeşitlilik; bitki türleri, kuş türleri ve sulardaki biyolojik çeşitliliği kapsar. Özellikle İztuzu ve Dalyan'ın, Akdeniz foku ve Caretta Caretta gibi nesli tehlike altında olan türlere ev sahipliği yapması, bölgedeki ekolojik yaşamın en önemli yanlarındandır.

Daha önce "doğal çevre" başlığında sayılan varlıklara ek olarak öne çıkan değerler;

- **Tarım terasları ve işlikleri içeren kültürel peyzaj alanları:** Bağcılık ve zeytincilik gibi tarımsal faaliyetlerin gereksinimlere bağlı olarak insanın doğa üzerindeki şekillendirici etkisinin izleri
- **Yaylalar:** Yörük kültürünün sürdürüldüğü dağlık kesim
- **Jeotermal alanlar:** Özellikle Kuşadası-Aydın-Denizli hattında, Büyük Menderes aksı çevresinde

Kültürel İzler

Karya'dan Persler'e, Roma'dan Bizans'a, Beylikler'den Osmanlı'ya, birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Altın Üçgen'de kültürün ortak değer ve kimlik oluşturmadaki gücü, bölgenin kentlerini bütünleştiren bir potansiyel olarak günümüzde de öne çıkar.

Coğrafyadaki kültürel miras öğelerinin değerlendirilmesi sonucu; tarihsel bağlam, Karya mirası, Beylikler ve Osmanlı mirası, yerleşim sürekliliği ve geleneksel yaşam mirası şeklinde beş ana değerlendirme başlığı tanımlanabilir. Bu değer gruplarına ek olarak, değerlerin sunumu ve yaşatılmasına yönelik uygulamalar da çalışmaya konu edilmiştir.

Tarihsel Bağlam

Bölgenin stratejik konumu, geçmişten günümüze

dek coğrafyanın yoğun kültürel etkileşimlere sahne olmasını sağlamıştır. Anadolu-Ege Denizi-Adalar bağlantıları, bölgenin ekonomik ilişkiler ve kültürel etkileşimin odağında olmasına imkân vermiştir. Bu açıdan bakıldığında, tarihsel bağlama dair ipuçları veren **kültürel çeşitlilik ve etkileşim** konuları birer değer olarak karşımıza çıkar.

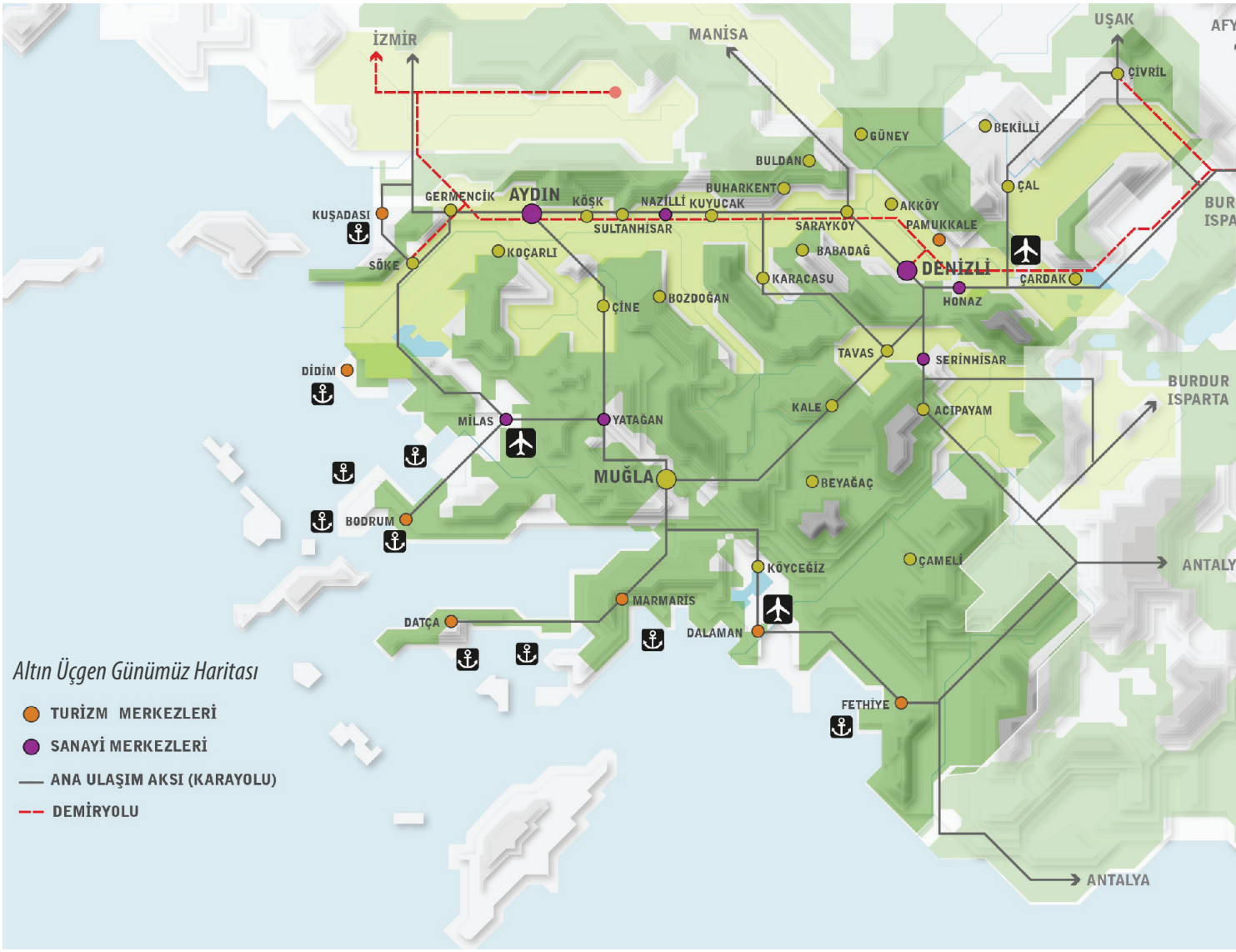
Karya Mirası

Bölgenin en baskın tarihsel dönemi olan Karya uygarlığının izleri, bölge ölçeğinde kültürel mirasın en yoğun şekilde ortaya çıktığı başlıktır. İçerdiği çeşitlilik, günümüze yansımış kırsal kimlik sürekliliği ve coğrafya - kültür etkileşiminin yansımalarını sunan Karya mirası, bölge için ortak bir değer ve bir kimlik öğesi olarak algılanmalıdır.

Toprak üstü, toprak altı ve su altı arkeoloji mirası, bütüncül bir Karya mirasının alt başlıklarıdır ve yine bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalı ve korunmalıdır. Bu miras, en temelde estetik ve mimari değer taşımakta; buna ek olarak barındırdığı arkeolojik potansiyel ve bilim-felsefe dünyasına yapılmış katkılar ile önemli bir araştırma ve belge değeri taşımaktadır.

Beylikler ve Osmanlı Mirası

Bölgedeki Pagan inanç sisteminin Bektaşiliğe dönüştüğü ve Yörük kültürünün temellerinin atıldığı

KÜLTÜREL İZLER	ÖNE ÇIKAN ÖĞERLER	DEĞER GRUPLARI
TARİHSEL BAĞLAM	*Anadolu-Ege-Adalar ilişkisi *Coğrafi yapı *Kültürel etkileşim bölgeleri	Tarihsel değer, Doğal değer Araştırma & Bilgi değeri
KARYA MİRASI	*Antik kentler *Antik yollar *Tasarım ve sanatsal zenginlik	Arkeolojik,Mimari, Estetik değerler, Araştırma & Bilgi değeri
BEYLİKLER ve OSMANLI MİRASI	*Anıtsal yapılar *Sivil mimari örnekleri	Tarihi, Mimari, Estetik değerler, Araştırma & Bilgi değeri
YERLEŞİM SÜREKLİLİĞİ	*Çok katmanlı yerleşimler *Kültürel peyzaj alanları (tarım terasları ve ilişkiler)	Çok katmanlılık değeri, Arkeolojik, değer, Araştırma & Bilgi değeri
GELENEKSEL YAŞAM İZLERİ	*Müzik, yemek, el sanatları ve diğer sosyal gelenekler	Yerellik değeri, Tinsel ve sosyal değer, Araştırma & Bilgi değeri

Beylikler dönemi ile onun üzerine eklenen Osmanlı kültürü, yine ortak olarak algılanması gereken bir miras alanıdır. Menteşeoğulları ve Aydınoğulları Beyliklerinin bölgede bıraktıkları izler anıtsal mimari örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı döneminin izleri ise Beylikler mirasının üzerine eklenmiş, anıtsal yapılara ek olarak geleneksel yaşam alanı örnekleri de günümüze ulaşmıştır. Bunlar, kent merkezlerindeki geleneksel konut dokuları ile köylerde görülen kırsal mimari örnekleridir. Karya mirasına benzer şekilde, Beylikler ve Osmanlı mirasında da **estetik** ve **mimari değer** ile **araştırma ve belge değeri** öne çıkar.

Yerleşim Sürekliliği

Tarihsel derinliğe paralel olarak, yerleşim sürekliliği de önemli değerlerden biridir. Antik dönemde tepe ve yamaçlarda konumlanmış yerleşimler, takip eden dönemlerde düzlüklere inmiş, yakınlarındaki antik dönem kalıntıları ile görsel ve/veya fiziksel ilişkilerini korumuşlardır. Kıyı yerleşimlerinde ise birbirinin üzerinde gelişmiş çok-katmanlı dokular oluşmuştur.

Yerleşimlerin yer seçimlerinin sürekliliğine ek olarak, kademelenme de günümüze belirli bir ölçüde sürdürülerek taşınmıştır. Denizli ve çevresindeki yerleşim kademelenmesinin antik dönem ve günümüzdeki tutarlılığı bu duruma örnek gösterilebilir.

Yerleşim sürekliliğine örnek verilebilecek **antik kent-günümüz yerleşimi birliktelikleri:**

- *Halikarnassos* – Bodrum
- *Kaunos* – Dalyan
- *Mylasa* – Milas
- *Herakleia* - Kapıkırı
- *Mobolla* – Muğla
- *Stratonekeia* – Eskihisar
- *Nysa* – Sultanhisar
- *Didyma* – Didim

İnsanın tarımsal gereklilikler doğrultusunda şekillendirdiği bölge coğrafyası, antik dönemden günümüze ulaşmış bağcılık - zeytincilik için kullanılan tarım terasları ve işliklerini içerir. Günümüzde de izleri okunabilen, teraslar ve işliklerden oluşan bu **kültürel peyzaj dokuları**; gerek geçmişin ekonomik aktivitesinin somut izleri olmaları, gerekse doğal peyzaj üzerindeki insan müdahalesinin duyarlı örnekleri olması sebebi ile korunması gerekli değerlerdir.

Geleneksel Yaşam Mirası

Yaşamın sürekliliğiyle birlikte bugüne taşınan tüm gelenekler, üretim biçimleri ve yemek kültürü geleneksel yaşam mirasını oluşturur. Daha önce de değinildiği üzere bölgedeki yoğun kültürel etkileşim, doğu-batı kültürlerinin birlikte yoğrulduğu bir yapıyı oluşturmuştur ve bugüne ulaşan miras ise bu etkileşimin izlerini taşımaktadır. Bunun yanında, antik dönemin Pagan kültürünün üzerinde şekillenen Yörük kültürü, yayla göçerliği ve efe kültürü de bölgenin yaşayan mirasının önemli bileşenlerindendir. Bu noktada, bölge genelinde izlenebilen bir **tinsel** ve **sosyal değer** grubu öne çıkar.

Kökleri antik döneme dayanan bazı üretim biçimleri ve ürünleri, bölgenin geleneksel yaşam mirasının en belirleyici unsurlarıdır. Denizli'de yoğunlaşmış dokuma ve dericilik, kıyı bölgelerinde yoğunlaşmış çömlekçilik ve diğer yerel el sanatları bu üretim alanlarına örnek olarak verilebilir. Günümüzde yaratıcı sektörler olarak tekrar canlandırılabilecek bu faaliyetlerin bölgenin kimliği açısından önemi ve taşıdıkları **yerellik değeri** göz ardı edilmemelidir.

Değerlerin Araştırılması ve Sunumuna Yönelik Uygulamalar

Bugün bölgedeki kültürel, doğal ve yerel değerlerin korunması, sunumu ve yaşatılmasına yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunların başında arkeolojik alanlarda sürdürülen kazı çalışmaları ile müzeler sayılabilir. Mevcut kazı çalışmaları düşünüldüğünde, antik dönem bölgesinin araştırılmışlık açısından iyi bir noktada olduğu söylenebilir.

Değerlerin sunumuna yönelik kurulan müzeler ise arkeoloji müzeleri, etnografya müzeleri ve diğer tematik müzeler şeklinde sınıflanabilir.

	AYDIN	DENZLİ	MUĞLA
YERLİ KAZILAR (2012)	Kadıkalesi, Magnesia, Tepecik Höyük, Alabanda	Beycesultan Höyüğü, Kale-i Tavas (Tabea), Laodikeia	Beçin Kalesi, Burgaz, Kaunos, Myndos, Pedasa, Lagina, Stratonekia, Tlos, Euromos, Knidos
YABANCI KAZILAR	Aphrodisias, Miletos, Didyma, Priene	Hierapolis	Iasos, Laubranda

Günümüzde Altın Üçgen'de gerçekleştirilen şenlik ve festivaller yerel değerlerin sürdürülmesi açısından önemli bir yer tutar. Yaylalar, Yörük kültürü, spor (güreş, hava oyunları, yelkenli, yatçılık vb.), yöresel ürünler (badem, incir, üzüm, kiraz, mandalina vb.), sanat festivalleri (sinema, bale, müzik vb.) konularda düzenlenen şenlik ve festivaller bölgedeki kültürel çeşitlilik ve canlılığın da bir göstergesidir.

Ekonomik Kaynaklar

Bölgenin geçmişinden bugüne dek devam eden ekonomik kaynağı ağırlıklı olarak tarım sektörüdür. Akarsuların beslediği bereketli tarım toprakları iç kesimlerdeki ovalarda tarıma olanak sağlarken, yaylalarda ise hayvancılık temel geçim kaynağıdır. Balıkçılık ise hem tatlı hem de tuzlu sularda yapılmaktadır. Marmaris, Fethiye ve Bodrum'da öne çıkan süngercilik de önemli bir ekonomik değerdir.

Bölgenin günümüzdeki tarımsal değerlerine bakıldığında, Antik dönemden gelen ürünlerin önemli bir kısmının korunduğu görülür.

- **Bağcılık ve şarapçılık:** Denizli'de Çal, Bekilli, Buldan, Muğla'da Datça, Fethiye-Burdur arası
- **Zeytincilik ve zeytinyağı üretimi:** Aydın, Datça, Milas
- **İncir:** Aydın, Muğla
- **Narenciye:** Köyceğiz, Marmaris, Datça
- **Kestane:** Aydın

Bunun yanı sıra seracılık ve sebze üretimi, badem, çam balı, küner (çam fıstığı), pamuk, sığla yağı, susam, buğday, yayla bölgelerinde elma ve kiraz ile son dönemde öne çıkan meyve ve ot yağları bölgenin tarım ekonomisinde öne çıkan diğer ürünlerdir.

Günümüzde Türkiye'nin turizm gelirinin % 25'ini oluşturan bölgedeki yoğun turizm aktivitesine karşın, tarımın bölge ekonomisi içindeki önemi büyüktür. Örneğin günümüzde Datça–Marmaris–Fethiye ekonomisinde turizm ve tarım sektörlerinin %50'lik payları bulunur. Tarımsal etkinlikler Aydın'da yoğunlaşırken; Denizli sanayiden beslenmekte, ancak aynı zamanda turizme de yönelmektedir.

Özellikle Muğla'da yoğunlaşan turizm sektörü incelendiğinde ise genel eğilim, kıyı bölgelerinde büyük oteller ve tatil köyleri gibi çok programlı turizm tesislerinin inşa edilmesidir. Antalya'ya oranla daha az olsa da kitle turizmi hareketleri bu bölgede de giderek artmaktadır.

Bölgede gıda, tekstil ve maden alanlarında çalışan sanayi sektörünün ön plana çıkan yerleşimleri; Denizli, Aydın, Yatağan, Milas, Nazilli, Honaz, Serinhisar ve Babadağ'dır. Denizli'deki ana sanayi kolunu tekstil sektörü oluştururken, Aydın ve Muğla'da madencilik yaygındır. Ayrıca, Muğla ilinde ağaç ve ağaç ürünleri ile deniz araçları imalatı öncelikli sektörlerdendir. Yerel ekonomik kaynaklardan sayılan tekstil ve el sanatları, özellikle Denizli ilçeleri ve Milas'ta halıcılık ve dokumacılık şeklinde sürdürülmektedir.

Bölgenin tarihsel ekonomik kaynaklarından olan mermer ise günümüzde üretilmeye devam edilmekte ancak kontrolsüzce açılan çok sayıda mermer ocağında sürdürülen üretim, bu ürünün değerini düşürmekte ve çevreye zarar vermektedir.

Koruma Alanları

Bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel varlıklar gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yüksek bir zenginlik sunar ve farklı yasal statülerle koruma altına alınmıştır. Aydın, Denizli ve Muğla illerinin sınırları içerisinde bulunan doğa koruma alanları; özel çevre koruma alanları, milli parklar, tabiat parkları ve tabiat koruma alanları şeklinde sınıflanabilir.

Üç il arasında gerek arkeolojik, gerek doğal, gerekse kentsel sit alanı varlığıyla öne çıkan il Muğla'dır. Bölge genelinde sit alanı türlerinin bu denli farklılaşması, bölgedeki çeşitlilik ve zenginliği de destekler. Üç il için de geçerli olan sit alanı türlerini arkeolojik, doğal, kentsel, kentsel-arkeolojik, arkeolojik-doğal ve diğer karma sitler oluşturur.

Sorun ve Tehditler

Altın Üçgen'in en önemli özelliği olan zengin doğal ve kültürel mirasın günümüze ulaşmış izleri, bölgeyi diğer coğrafyalardan farklı kılar. Bu değerler nasıl ki geçmişten bugüne üstüne yeni değerler eklenerek

ulaşmışsa, bugünden de yarına aynı şekilde ve tahrip edilmeden taşınmalıdır. Bölgedeki zenginliğin mevcut durumda karşı karşıya bulunduğu sorunlar ve geleceğini ilgilendiren tehdit unsurları aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir.

Doğal Değerlerin Yitirilmesi

Bölgenin doğal değerlerini tehdit eden konuların başında kontrolsüz sanayi faaliyetleri, maden yatırımları ve yanlış tarım uygulamaları gelir. Örneğin, bugün Menderes Nehri ve havzasında atık arıtma çalışmalarının eksikliği ve kirlilik, bu alandaki ekosistemi tehdit etmektedir. Aynı nedenlere bağlı olarak çayır ve meraların azalması da hayvancılık faaliyetleri için bir tehdit oluşturmaktadır.

Doğal kaynaklar üzerindeki diğer bir tehdit unsuru bölge genelinde sayıları gittikçe artan maden ocaklarıdır. Kontrolsüz işleyen mermer ocakları, çevrelerindeki doğal yaşama zarar vermekte ve bu olumsuz etki arıcılık faaliyetlerine de yansımaktadır. Bu yatırımlar, aynı zamanda orman alanlarının kaybına neden olurken, bölge için antik dönemden bu yana önemini koruyan bir ürün olarak mermerin de değerini düşürmüştür. Maden yatırımlarına benzer şekilde, bölge için planlanan hidroelektrik santrali (HES) yatırımları da, su kaynakları başta olmak üzere doğal yaşamı tehdit eden bir unsurdur.

Bölgedeki zeytinlikleri tehdit eden madencilik faaliyetlerinin önü 3573 sayılı Zeytincilik Kanunu'nda yapılan değişiklikle açılmıştır. Madencilik, inşaat ve sanayi faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmeleri (ÇED) yapılarak zeytin arazilerinde işletilebileceğini, ayrıca 25 dönümden küçük zeytin arazilerinin zeytinlik statüsünden çıkarılacağını duyuran yasa değişikliğinin uygulamaya geçmesi, antik dönemden beri temel geçim kaynaklarından biri zeytincilik olan bölge için geri döndürülemez bir kayba yol açabilecektir.

Kıyı alanlarına bakıldığında, limanlar ve marinaların deniz ekosistemi üzerindeki olumsuz etkisi göze çarpar. Yatçılık faaliyetlerine yönelik atık kontrol sisteminin yetersiz olması denizleri kirletirken, ekosisteme de zarar vermektedir. Bunların sonucunda, balıkçılık ve deniz turizmi gibi ekonomik faaliyet alanları da olumsuz etkilenmektedir. Son olarak, her yıl farklı alanlarda ve sıkça gerçekleşen orman yangınları, bölgenin doğal yapısını tehdit eden önemli unsurlardandır.

Kültürel ve Arkeolojik Peyzajın Bozulması

Bölgenin genel karakterini oluşturan kırsal arazi, üzerinde günümüz köylerini ve yerel mimarlık örneklerini, geleneksel üretim dallarını ve antik dönem izlerini barındıran bir bütündür. Çoğu yerde etrafındaki coğrafi yapıyla uyumlu gelişmiş bir kırsal yerleşim, aynı yerde daha geçmiş tarihte var olmuş bir medeniyetin izleriyle birlikte bulunmakta ve kültürel açıdan zengin bir sistemi temsil etmektedir.

*"**Günümüz köyü-antik dönem izleri-doğal öğeler**"* birlikteliğinden oluşan bu üçlü yapıda;

- Antik dönemin tarım terasları,
- Şarap ve zeytin işlikleri,
- Diğer tekil yapı kalıntıları,
- Yerel üretim ve yaşam biçiminin izlerini taşıyan geleneksel konut dokuları: yerel mimari ve malzeme, avlu kullanımı, komşuluk ilişkileri

gibi bileşenlerin, kırsal kimliğin sürdürülmesi için korunması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Ne var ki, orman alanlarında türeyen villa tipi konut yapılaşması, tarım teraslarının bozulması, işliklerin kullanılmaması, yerel mimarlık örneklerinin bakımsız kalması veya yanlış müdahalelerle özgünlüklerini yitirmesi gibi nedenler, bu tip kültürel ve arkeolojik peyzaj alanlarının bozulmasına yol açmaktadır.

Bunun yanında, yasadışı kazı ve kaçakçılık sorunu bölgenin kültürel mirasını tehdit eden en önemli unsurlardandır. Bölgenin adalara yakınlığı ve deniz aşırı taşımaya elverişli olması, aynı zamanda kaçakçılık hareketlerine de zemin oluşturmakta ve arkeolojik mirasın yitirilmesine neden olmaktadır.

Özel Çevre Koruma Alanları

- Gökova
- Köyceğiz-Dalyan
- Fethiye-Göcek
- Datça-Bozburun
- Pamukkale
- Patara

Milli Parklar

- Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası
- Honaz Dağı
- Marmaris
- Saklıkent

Tabiat Parkları

- Bafa Gölü
- Akdağ
- Ölüdeniz-Kıdrak

Tabiat Koruma Alanları

- Kartal Gölü
- Sırtlandağı Halep Çamı

Turizm Baskısı

Bölgenin kültürel kimliğini ilgilendiren temel tehditlerden biri, kitle turizmi hareketleriyle sürdürülen sektörel yapının bu coğrafyada, Antalya ve çevresindeki kadar olmasa da, giderek yaygınlaşmasıdır. Bölgedeki doğal ve kültürel değerlerin sunumu ve tanıtımının önüne geçebilecek olan bu turizm tipinin, aynı zamanda bölge kimliğinin bütüncül bir şekilde anlaşılması, etkin kullanımı ve kalkınmaya girdi oluşturmasının önüne geçmesi engellenmelidir.

Kıyı yerleşimleri üzerindeki turizm faaliyetleri ise bu alanlardaki özgün niteliklerin giderek kaybedilmesine neden olmakta ve yerleşimlerin kimliksizleşmesi yönünde bir tehdit teşkil etmektedir. Bölgedeki başlıca turizm merkezleri olan Kuşadası, Didim, Bodrum, Marmaris ve Fethiye yerleşimlerindeki sektörel ve yapısal dönüşüm bu baskının sonuçlarına örnek olarak verilebilir. Bunun yanında, doğal açıdan nitelikli ve hassas alanlarda açılan turizm tesislerinin, özellikle kıyı şeridindeki doğal yapıyı değiştirmesi de ele alınması gereken bir sorundur.

Kıyı Alanlarının Dönüşümü

Denizle kurulan yoğun ilişki ve turistik kullanıma uygun koyların çokluğu, bölgedeki kıyı alanlarının kullanımını yönlendiren esas etkenlerdir. Bölgede turizmin yeni bir sektör olarak keşfedildiği ve gelişmeye başladığı yıllarda inşa edilen ikinci konutlar, bugün kapasite fazlası ve etkin kullanılmayan bir yapı stoğuna dönüşmüştür. Bunun yanında, sahil şeridinde "denize sıfır" konumlanan ve geniş arazilere yayılan büyük programlı oteller ve tatil köyleri de kıyının dönüşümünü olumsuz yönde etkileyen bir unsurdur. Bu tip yapılaşma hareketlerinin neden olduğu kıyı şeridi, deniz ekosistemi ve orman alanları kaybının önüne geçilmesi gerekir.

Geleneksel Üretimin Yok Olması

Günümüzde yaşam tarzları ve üretim biçimlerinin değişmesiyle birlikte geleneksel üretim de yok olmaya yüz tutmuştur. Makineleşmenin bir sonucu olarak tarımsal faaliyetler modernleşirken, sanayileşmenin etkisiyle de geleneksel el sanatları unutulmaya başlanmıştır. Günümüz yaşamının gereklilikleri olan bu faktörlerin, dışlanmamakla beraber, bölgesel kimlik üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi gerekir. Bölgenin yerel değerlerinden olan şarapçılık ve zeytincilik gibi temel tarımsal faaliyetler ile dokumacılık, çömlekçilik, bakırcılık gibi geleneksel üretim dallarının yaşatılması, yerel kimliğin sürdürülmesinin bir ön koşuludur.

YARIN: BÖLGENİN GELECEĞİ

Yerel ve Ulusal Planlama Çalışmaları

Aydın, Denizli ve Muğla illerini kapsayan bölge için Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı **2010-2013 Güney Ege Bölge Planı,** temelde bölgesel bir vizyon ve gelişme eksenleri belirlemiştir. Planın belirlediği vizyon;

> **"Doğal, tarihi ve kültürel varlığını girişimci bir ruh ve yenilikçilikle bütünleştirmiş; özgün tarımsal üretimi, katma değeri yüksek sanayi ürünleri ve dört mevsime yayılan turizmi ile dünyada marka olmuş bir bölge..."**dir.

Planın belirlediği ve bölgesel kalkınmaya konu edilen 5 gelişme ekseni ve temel amaçları;

- **Markalaşma ve yenilikçilik:** bölge ürünlerini markalaştırmak ve sektörlere yönelik yenilikçi çalışmalar yapmak
- **Sektörlerin rekabet gücü:** tarım, turizm ve sanayi sektörlerinde verim ve çeşitliliği arttırırken altyapıyı güçlendirmek
- **Sosyal kalkınma ve kültürel gelişme:** sosyal ve kültürel altyapıyı geliştirmek, istihdam olanaklarını arttırmak
- **Sağlıklı ve yaşanabilir çevre:** yenilenebilir enerji kullanımı ve atık yönetimini geliştirmek, doğal kaynakları korumak
- **İyileştirilmiş altyapı ve afet yönetimi:** ulaştırma kapasitesini güçlendirmek, afet yönetimini geliştirmek

Aydın, Denizli, Muğla Planlama Bölgesi **1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı**, bölge bütününde sürdürülebilir ve yaşanabilir bir çevre yaratılmasını, tarımsal, tarihsel ve turistik değerlerin korunmasını ve planlı bir gelişmeyi amaçlamıştır. Planın temel hedefleri aşağıdaki gibidir;

- Bölgede koruma-kullanma dengelerini kurmak, aynı çerçevede mevcut potansiyellerin harekete geçirilmesini sağlamak,
- Bölgenin doğal, tarihsel, kültürel, sosyal ve ekonomik değerlerini geliştirerek ve katma değerlerini artırarak korumak,
- Gelişme potansiyelleri ve iç dinamikler çerçevesinde yerleşmeler arasında kademelenmeyi sağlamak,
- Katma değerin adil dağılımını desteklemek,
- Planlama bölgesinde mevcut ve gelişmesi olası sektörlerde uzmanlaşacak merkezler oluşturmak,
- 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın onaylanmasını takiben, tüm bölgede bu üst ölçekli plana uygun alt ölçekli planların yapılmasını sağlamak.

Planda, tarıma dayalı sanayinin ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi temel vurgulardan biridir. Yayla alanları ve kırsal yerleşimlerde eko-turizmin geliştirilmesi önerilmiş, Aydın ve Muğla illeri tarım sektöründeki istihdamın bir kısmının hizmetler sektörüne kayması beklenmiştir. Benzer şekilde, plan; kış turizmi, nehir turizmi, termal turizm, trekking turizmi gibi farklı turizm çeşitlerinin geliştirilmesine dair merkezleri belirlemiştir.

Çevre Düzeni Planı kapsamında "Aydın-Merkez İlçe,

Tralleis-Paşa Yaylası" ve"Bodrum-Bitez" özel planlama alanları ilan edilmiştir. Aydın'daki özel planlama alanında rekreatif amaçlı tesisler ile yayla turizmi ve eko-turizm gelişiminin desteklenmesi önerilmiş, Bodrum'da ekonomik ömrünü doldurmuş narenciye arazilerinin belde ekonomisine kazandırılması ve çiftlik işletmeleriyle eko-kırsal turizmin desteklenmesi vurgulanmıştır.

Bölgeyi ilgilendiren ulusal planlardan biri Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı ***2023 Turizm Stratejisidir.*** Planda, Aphrodisias bölgesi *"kültür ve termal turizm gelişim bölgesi"* olarak tanımlanmıştır. Deniz turizmi başlığında ise Kuşadası'ndaki kruvaziyer gemi kabul eden limanın geliştirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, *"Güney Ege: Aydın-Denizli-Manisa-İzmir"* şeklinde tanılanan bölge için termal turizm master planı hazırlanması şart koşulmuştur. Son olarak, Datça için bir eko-turizm kenti olması yönünde bir öneri getirilmiştir.

Büyük Menderes Havzası Koruma Eylem Planı'nda vurgulanan temel noktalar ise; havza genelinde faaliyet gösteren taş ocakları ve maden sahalarının rehabilite edilmesi, atık yönetiminin geliştirilmesi, tarımsal kirlilik yönetiminin geliştirilmesi, su kaynakları envanterinin yapılması ve havzadaki Sulak Alan Koruma Bölgeleri için yönetim planlarının tamamlanmasıdır.

Bölgenin önemli kentlerinden Denizli'nin katılımcı ortamda hazırladığı **Denizli Yol Haritası 2010-2023**, gelecek için önemli temalar ve stratejiler ortaya koymuştur. Yol Haritası, Denizli'nin kalkınmasını **"7T: tarih, turizm, tarım, tekstil, traverten, termal, teknoloji"** temalarıyla ve coğrafyanın sunduğu değerlerle kurgulamıştır. Çalışmada belirlenen vizyon;

> **"Girişimci birikim ve başarının, bölgenin bereketi ile çeşitlendirildiği, sürdürülebilir dinamik bir kent"**

Bu vizyona ulaşılması doğrultusunda ortaya konulan 4 temel strateji ise:

1. Kent ekonomisinin yeniden kurgulanması,
2. Kültür ve turizm öncelikli yeni yaklaşımların ortaya konulması,
3. Dönüşüm ve gelişimin yeniden kurgulanması,
4. Bölgesel ve kentsel bütünleşmenin sağlanmasıdır.

Gelecek Yatırımları

Bölgedeki doğal yaşamı ve kaynakları etkileyecek en önemli yatırımların hidroelektrik santralleri, HES'ler olduğu bir gerçektir. Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın Bölge Planı'nda değindiği üzere bölgede 9 adet yeni HES projesi geliştirilecektir. Ancak, bu yatırımların bölgenin su kaynakları ve ekolojisine yapacağı olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi, bölgenin geleceği açısından mutlak suretle atılması gereken ilk adımdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, *"tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırlarını belirlediği"* kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri; Didim, Denizli (termal) ve Milas- Fesleğen'dir. Ayrıca, Aydın'da 3'ü termal olmak üzere toplam 7 adet, Denizli'de tamamı termal toplam 3 adet ve Muğla'da toplam 17 adet turizm merkezi ilan edilmiştir. Turizm merkezleri, "kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri" içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen ve turizm faaliyetleri açısından önem taşıyan bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

Bakanlığın bu tanımları dışında, bölgede belirlediği 2 turizm kenti Didim ve Dalaman'dır. Buradaki amaç, turizm yatırımları ve yatak kapasitesini arttırarak bu alanları nitelikli destinasyonlar haline getirmektir. Ancak belirlenen bu merkezlere çekilecek yatırımcılar ve açılması beklenen yeni tesislerle, bölgeye kapasitesinin üzerinde bir yük getirilebilir, çevresel ve kıyısal bozulmanın boyutları artabilir.

Temel Beklentiler

Bölgenin geleceğine yönelik beklentiler ve temalar;

- Doğal bereket ve çeşitlilik alanlarının korunması
- "Sınırsız Sınırlar" ilkesiyle, Aydın-Denizli-Muğla'nın etkileşimi, bütünlüğü ve paylaşımı üzerine bir kalkınma yaklaşımı geliştirilmesi
- Çeşitlilik ve işbirliği yönetiminin sağlanması
- Geleneksel ekonomik değerlerin ve üretim yöntemlerinin geri kazanımı
- "Her şey dahil" turizminin yerine, sahip olunan değerleri canlandıracak kültür turizminin geliştirilmesi
- Ortak değer yaratma ve artı değerin paylaşımı
- Kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi
- Yarışabilirlik için tanıtım ve iletişimin güçlendirilmesi
- Kültürel değerlere, sadece ekonomik odaklı değil, kimliği sürdürme odaklı yaklaşılması
- Bölge insanının değerleri tanıyıp sahiplenmesi: Bereket bilinçlendirmesi

3. BEREKET COĞRAFYASI

Aydın-Denizli-Muğla Altın Üçgeni'nin buraya kadar tanımlanan doğal ve kültürel zenginlikleri ile bunların kendi aralarında kurdukları ilişki, bölgeyi önemli bir **"bereket coğrafyası"** şeklinde tanımlamaktadır. Altın Üçgen'in sahip olduğu bereketin, bölge bütünlüğünde bir üst değer olarak algılanması ve gelecek kararlarını yönlendirici bir ilke olarak kabul edilmesi önemlidir.

Bölgenin stratejik konumu ile çeşitlilik sunan eşsiz coğrafyası ve iklimi, dünden bugüne uzanan özgün kimliğinin temelini oluşturmuştur. Coğrafi olarak dışarıya kapalı yapısı, bölgedeki özgünlüğün korunmasını ve günümüze ulaşmasını sağlayan bir etkendir. Bölgenin alçak-yüksek alanları, kıyı-iç kesimleri, su-kara birlikteliği yerleşimlerde ve kültürel yapıda önemli bir çeşitlilik sunmuştur. Bereketli tarım toprakları ve kıyı alanlarında yerleşen uygarlıklar, kültürel değerlerini üst üste koyarak bölgedeki çeşitlilik ve bereketin bugüne taşınmasını sağlamıştır.

Doğal bereketin kaynakları olarak, bölgedeki tüm doğal değerler ele alınabilir. Tarihsel süreçte birçok uygarlığın kesişim noktasında olan bölge, stratejik konumu ve önemli deniz bağlantısı ile aynı dönem uygarlıklarının da karşılaşmasını, doğu-batı arasında kültürlerin etkileşimini ve çeşitlenmesini sağlamıştır.

Antik dönemde Karya uygarlığının Yunanlılar ile karşılaşmasını ve Avrupa'ya açılmasını sağlayan Ege Denizi ve günümüzde Yunanistan sınırlarında bulunan Ege Adaları, bölge coğrafyasında özellikle Antik dönemde kültürün ve kentlerin kimliklerinin kendi içinde çeşitlenmesini sağlamıştır.

Kültürel bereketin kaynaklarını ise en temelde tarihsel derinlik, çok katmanlılık, kültürel ve arkeolojik peyzaj zenginliği, sanat-tasarım, bilim-felsefe, kırsal kimlik ve geleneksel yaşam oluşturmaktadır.

DOĞAL BEREKET	KÜLTÜREL BEREKET	EKONOMİK BEREKET
Zengin coğrafi yapı	Tarihsel derinlik	Yerel kaynak zenginliği
Karakteristik topografya	Çok katmanlılık	Tarımsal birikim
Su kaynakları	Kültürel peyzaj	Karakterstik ürünler (üzüm-şarap, zeytin-zeytin yağı, incir, badem, pamuk,...)
Verimli toprak yapısı	Arkeolojik peyzaj	Deniz bereketi
Harekeli kıyı şeridi	Sualtı arkeolojisi	Geleneksel üretim (dokuma, çömlek,...)
Deniz ve adalar	Bilim ve felsefe	
Akdeniz iklimi	Kırsal kimlik	
Flora ve fauna zenginliği	Geleneksel yaşam	

DOĞAL BEREKET

Zengin coğrafi yapı

Bölge coğrafyası, dağ sıraları ile onların aralarında kalan vadilerin baskınlığı ile tanımlanabilir. Aynı zamanda, iç kesim ve kıyı ovalarının da kültürel ve ekonomik berekete kaynak oluşturması bölge için önemli bir veridir. Coğrafi yapının zenginliği, bölgedeki kültürel, sosyal ve ekonomik çeşitliliğin oluşmasındaki temel faktörlerden biridir.

Karakteristik topografya

Yükseklik farklarının yarattığı ayrışmalar, tarih boyunca gerek kültürel gerekse ekonomik bir çeşitlilikle sonuçlanmıştır. Kentlerin yer seçimleri, kademelenmeleri, temel sektörler ve sosyal yapı her zaman bu yükseklik farklarına bağlı olarak şekillenmiştir. Bu noktada, bölge için "kültürel coğrafya" tanımı getirilebilir; böylece yerleşim dokusu ve kültürel-ekonomik yapıyı bu denli çeşitlendiren topografyanın dinamikleri anlaşılabilir.

Su kaynakları

Doğal bereketin en önemli bileşenlerinden biri nehirler, dereler, yeraltı suları, termaller ve göllerden oluşan su kaynaklarıdır. Yerleşimlerin konumlanmasını ve ekonomik aktiviteyi yönlendiren su kaynaklarının bölgedeki en zengin alanı kuşkusuz Büyük Menderes havzası ile Dalaman Çayı'dır. Ayrıca Bafa,Köyceğiz, Acıgöl ve Işıklı gölleri de bu bereketin bölgedeki önemli bileşenleri arasındadır.

Akdeniz iklimi

Ilıman Akdeniz iklimi bölgenin doğal yapısını, yerleşim dokularını, mimariyi, üretim alanlarını ve geleneksel yaşam kültürünü belirleyen önemli bir bereket bileşenidir.

Verimli toprak yapısı

Özellikle Menderes Vadisi ve Dalaman Çayı Deltası'nda sürdürülen ve önemli bir tarihsel derinliği bulunan tarımsal üretimin, su kaynaklarına ek olarak, en temel kaynağı verimli toprak yapısıdır. Bu zenginlik, tarih boyunca bölgenin gerek yakın çevresinde, gerekse deniz aşırı ölçekte belirli ürünlerle öne çıkmasını sağlamış ve bir bereket unsuruna dönüşmüştür.

Hareketli kıyı şeridi

Çok sayıda koy ve körfezlerden oluşan hareketli kıyı yapısı, geçmişte yerleşimlerin konumlanması, dış ticaret olanaklarının gelişmesi ve korunma ihtiyacının giderilmesi için bir zemin oluşturmuştur. Günümüzde ise kıyı bölgelerinin temel geçim kaynakları olan turizm, balıkçılık ve gemi üretimi, yine bu hareketlilik sayesinde çeşitlenmektedir. Bölgenin denizle kurduğu bu yoğun ilişki ve adalar birlikteliği de doğal bereketi yaratan değerlerdir.

Flora ve fauna zenginliği

Doğal yapının belki de en önemli öğelerinden biri bölgenin barındırdığı zengin floradır. En baskın öğeleri makilikler ve çam ormanları olan bu zengin bitki örtüsü, tıpkı iklim gibi birçok bölge dinamiğini yönlendirmiştir. Bölge aynı zamanda önemli bir biyolojik çeşitliliğe de ev sahipliği yapar.

KÜLTÜREL BEREKET

Tarihsel derinlik

Tarih öncesi devirlere dayanan geçmişiyle bölge nitelikli ve önemli bir tarihsel derinliğe sahiptir. Birbirlerinin üzerine eklenen uygarlıkların yarattığı kültürel birikim, aynı zamanda bölgenin kültürel bereketinin temel taşlarından birini oluşturur. Günümüz kültür katmanından Neolitik devrin izlerine kadar geriye giden tarihsel derinlik, bölgenin esas kimlik öğelerinden biridir.

Çok katmanlılık

Neolitik dönemden itibaren her devre ait okunabilir iskan izleri, bölgedeki yerleşim sürekliliğinin fiziksel kanıtlarını sunar. Birbirlerinin kültürleri ve yerleşimleri üzerinde şekillenen uygarlık dönemleri sonucu günümüze çok katmanlı kimliğe sahip yerleşimler ulaşmıştır. Antik dönem, Beylikler ve Osmanlı dönemleri yapılarının bir arada bulunduğu örnekler gibi, aynı anda birden fazla ve birbiriyle ilişkide dönem izlerinin okunabildiği yerleşimler bölgedeki çok katmanlı karakteri oluştururlar.

Kültürel ve arkeolojik peyzaj

Kültürel mirasın en çekici öğelerinden olan kültürel ve arkeolojik peyzaj alanlarının bölgedeki yoğunluğu dikkat çekicidir. İnsanın doğa üzerindeki; ihtiyaca dayalı, ölçülü ve duyarlı müdahalesinin izlenebilir örneklerini sunan bu alanlar, gerek nitelikleri gerekse nicelikleriyle, kültürel bereketi oluşturan temel unsurlardandır.

Sualtı arkeolojisi

Arkeolojik mir asın toprak üstü ve toprak altı formlarından ayrı olarak, sualtı mirası bölgedeki karakteristik özelliklerden biridir. Deniz ve adalarla bu kadar yakın ilişkide ve etkileşimde bulunmuş bir coğrafya olarak bölgenin sualtı arkeolojisi kültürel bereketin yapıcılarından biri olmanın yanında, önemli bir araştırma ve değerlendirme potansiyeli taşımaktadır.

Sanat ve tasarım

Bölgenin geçmişine bakıldığında, ilk olarak göze çarpan özelliklerinden biri antik dönem ve Beylikler döneminde geliştirilmiş, özgün nitelikler barındıran sanat ve tasarım alanlarıdır. Özellikle Karya kimliğinin temel taşlarından sayılabilecek sanat ve tasarım konuları, doğal olarak kültürel bir birikimin ve bereketin bileşenleridir.

Bilim ve felsefe

Sanat ve tasarıma benzer şekilde, bilim ve felsefe alanlarında da son derece zengin olan antik dönem geçmişi, bölgenin kimliğini yaratan öğelerdendir. Burada yaşamış bilim adamları, düşünürler ve tarihçiler bölgenin kültürel birikimine yaptıkları katkıların yanında günümüz bilim ve felsefe dünyasına da etki etmişlerdir.

Kırsal kimlik

Aydın-Denizli-Muğla coğrafyasının gerek geçmişi gerekse bugünü için geçerli olan en temel özelliği baskın bir kırsal kimliğe sahip olmasıdır. Bölgedeki kültürel bereketin başlıca bileşenlerinden olan kırsal kimlik; tarımsal üretim, geleneksel yaşam biçimleri ve inanç kültürüyle öne çıkar.

EKONOMİK BEREKET

Yerel kaynak zenginliği

Bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin ekonomik bereketin temel kaynakları olduğu önemli bir gerçektir. Tarihsel derinliği ve eşsiz coğrafyasıyla bu zengin coğrafyada, yerellik ve özgün kaynakların bolluğu, bölgesel kalkınmaya temel oluşturacak esas öğelerdir.

Tarımsal birikim

Büyük Menderes Havzası ve Dalaman Çayı Deltası'nda antik dönemden itibaren sürdürülen tarımsal faaliyetler, bölge genelinde önemli bir birikim şeklinde sonuçlanmıştır. Bu birikimin günümüz ekonomisine olan katkısı şüphesiz başlıca bereket bileşenlerinden biridir. Gerek geçmişten bugüne ulaşmış yerel ürün yelpazesi, gerekse geleneksel üretim biçimleri, bölgedeki tarım birikiminin ana öğeleridir. Bu değerlerin korunarak, kalkınmada değerlendirilmesi ekonomik bereketin de devamlılığını sağlayacaktır.

Karakteristik ürünler

Günümüzde Aydın-Denizli-Muğla bölgesi dendiğinde öne çıkan ürünlerin oluşturduğu çeşitlilik, geçmişten günümüze ekonomik bereketin temel taşını oluşturmuştur. Bağcılık ve şarap üretimi, zeytincilik ve zeytinyağı üretimi, incir, badem, pamuk gibi nitelikleri ve kaliteleri açısından bölgeye özgü yerel ürünlerin değerlendirilmesi, ekonomik bereketin devamlılığına dair bir ön koşuldur.

Denizin bereketi

Ege Denizi ve adalarıyla kurduğu yakın ve yoğun ilişkiye paralel olarak, bölge için denizden gelen bereketin varlığı önemlidir. Öncelikle balıkçılık, süngercilik ve gemi imalatı gibi ekonomik faaliyetlerin alanı olan deniz, günümüzde de sürdürülen bu değerlere ek olarak deniz turizmi potansiyeliyle öne çıkmakta ve ekonomik yaşamı desteklemektedir.

Geleneksel üretim

Günümüzde bir kısmı hala canlı olan dokumacılık, çömlekçilik, bakırcılık gibi ekonomik değerlerin çeşitliliği; bölgesel değerleri ve özgün yaşam kültürünü korumanın yanı sıra, gelecekte bölge ekonomisinin kültür odaklı gelişimi açısından da önemli birer potansiyeldir.

2 ARKA PLAN: BEK ANALİZİ

Kentsel Strateji tarafından geliştirilen BEK Analizi, bölgelerin gelecek stratejilerini, program ve projelerini tespit etmek üzere, katılımcı bir yöntemle uygulanır. Diğer bir deyişle, BEK Analizi, bölgelerin sahip olduğu birikimle; bunun yerel bir kalkınma modeline dönüşmesini destekleyen ve engelleyen etkenleri inceleme yöntemidir.

Altın Üçgen: Aydın- Denizli- Muğla İşbirliği Planı kapsamında, BEK Analizi; genel toplantı düzeninde 6B [Birikim, Bereket, Beceri, Bakış, Büyüme, Beklenti] ve tematik gruplar düzeninde 6E [Ekoloji, Ekonomi, Eşitlik, Etkinleştirme, Edinim, Entegrasyon] ve 6K [Koruma, Kapasite, Kalkınma, Kimlik, Katılım, Kurgu] başlıklarında gerçekleştirilen katılımcı bir yöntemle uygulanmıştır.

Birikim
Miras
Derinlik
Deneyim
Gelenek
Kırılma Noktaları

Bereket
Doğa
Üretim
Kaynak
Çeşitlilik
Yaşamın Zenginliği

Beceri
Yönetim
İşbirliği
Üretim
Farklılık
Meziyet

Bakış
Yaklaşım
Stratejik Yön
Stratejik Temalar
Kapsam
Sınırsız Bakış

Büyüme
Stratejik Göstergeler
Büyüme Stratejileri
Süreklilik
Kamu Yatırımları
Farklılaşan Pazarlar

Beklenti
Miras
Derinlik
Deneyim
Gelenek
Kırılma Noktaları

Ekoloji
Ekolojik Çeşitlilik
Denge
Yeşil Ekonomi
Eko Tasarım
Yeşil Ağ

Ekonomi
Yerel ve Bölgesel Değerler
Yenilikçi Sektörler
Girişimcilik
Fırsatlar
Kümelenme

Eşitlik
Eşit Erişim
Katılım
Değer Yaratma
Paylaşım
Toplum

Etkinleştirme
Kamu-Özel-Sivil İşbiriliği
Uzlaşma
Gücün Paylaşımı
Buluşmalar
Erk

Edinim
Kamusal Mekan
Kaynak Yaratma
Değer Yaratma
Ortak Akıl
Yerel Güç

Entegrasyon
Toplumsal Gelişme
Mekansal Kurgu
Ekonomi
Uyum
Planlama

Koruma
Kültür ve Doğa
Koruma ve Kalkınma
Bilinç
Koruma Sektörü
Uyum

Kapasite
Kullanım
Gelişim
Finansman
İnsan
Yatırım

Kalkınma
Yerel Kaynaklar
Tüketim
Sektörel İşbirlikleri
Yerel Girişimcilik
Çeşitlilik Yönetimi

Kimlik
Kültürel Miras
Bellek
Ortak Bilinç
Estetik
İmaj

Katılım
Destek
Sahiplenme
Üçüncü Güç
İşbirliği ve Ortaklık
Uzlaşma Yönetimi

Kurgu
Senaryo
Stratejik Tasarım
Mekansal Gelişme
Ekonomik Kalkınma
Toplumsal Gelişim

Kaynak: Kentsel Strateji

B ANALİZİ

B Analizi kapsamında Altın Üçgen coğrafyasının bereket, birikim ve becerileri; kamu, yerel, sivil ve özel kesimlerin karşılıklı beklentileri ve geleceğe yönelik büyüme potansiyellerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Genel toplantı düzeninde ve farklı kesimlerin katılımıyla tartışılan kavramlar; birikim, bereket, beceri, bakış, büyüme ve beklentidir. Bu kavramlar çerçevesinde elde edilen veriler, coğrafyanın anlaşılması ve gelecek stratejilerinin belirlenmesinde değerlendirilmiştir.

Birikim

Coğrafyanın birikim konusunda öne çıkan değerleri öncelikle kültür ve tarım başlıklarında yoğunlaşır. Bu bağlamda, kültürel birikimi meydana getiren ana öğeler ile tarımsal birikimi oluşturan doğal yapı ve kaynakları vurgulanmıştır.

Kültürel Birikim

Doğu ve batı kültürlerinin karşılaştığı ve binlerce yıllık ticaret yollarının kesiştiği bu coğrafyanın birikimi, günümüzde özgün kültürel, toplumsal ve ekonomik değerlerde yaşamaktadır. Örneğin, binlerce yıllık deniz ticareti birikimi, günümüzde ahşap gemi yapımcılığı konusunda bölgeyi öne çıkarır.

Ayrıca bölgedeki mimarlık kültürü, Ege'nin batı kıyısından gelen Rum ustaların etkisiyle özel bir senteze ulaşmış ve özgün bir mimarlık geleneğini ortaya çıkarmıştır. Anadolu'nun ötesinden gelen Yörük kültürü ise, bölgenin dağlarında yeni bir yaşam bulmuş ve özgün barınma gelenekleri kapsamında halıcılık, kıl çadır ustalığı, Yörük dokumacılığı gibi ustalıkları bölgenin birikimine katmıştır. Geçmişin yaşam felsefesinin varlık bulduğu Efe kültürü ile birlikte, bütün bu ustalıklar günümüzün zengin yaşama kültürünü yansıtmaktadır.

Tarımsal Birikim

Bölgenin ekolojik bereketi, çeşitliliğe dayalı tarımsal üretim geleneğine yansımıştır. Bölgenin Neolitik dönemden bugüne temel geçim kaynağı olan tarım, doğal yapının sunduğu olanak ve kısıtlamalar doğrultusunda şekillenmiş ve sonuçta günümüzde önemli bir birikime dönüşmüştür.

Geniş yerel ürünler yelpazesinin başlıca öğeleri olan bağcılık ve zeytincilik faaliyetleri, belki de Anadolu'nun bu konudaki en elverişli coğrafyası olarak bu bölgede binyıllardır sürdürülmüştür. Bugün, kırsal arazide hala izlenen tarım terasları ve şarap- zeytin işlikleri bu birikimin esas izlerini yansıtır. Bunun yanında, günümüzde de devam eden meyvecilik, pamuk üretimi gibi diğer tarım kolları, bölgenin sahip olduğu tarım birikiminin parçalarıdır.

Bereket

Bereket başlığı altında, Altın Üçgen coğrafyasının bereketini oluşturan öğeler ile bereketin nasıl değerlendirilebileceği tartışılmıştır. Sonuçta bölgenin bir bereket yumağı olarak ifade edilebileceğine varılmış, aynı zamanda bilinçlenme ve kümelenme kavramları vurgulanmıştır.

Bereket Yumağı

Altın Üçgen; doğal zenginlikleri, verimli toprakları, kültürel mirası, kentleri, köyleri, yaylaları, ovaları, yeraltı ve yerüstü kaynakları ile **bereket yumağı** olarak nitelendirilebilecek bir bölgedir. Bu anlamda

bereketi oluşturan kaynakların bölgenin ortak değerleri olarak algılanması ve korunması gerekir.

Bölgenin birleştirici gücü ve **ortak bereketi** tarımdır. Tarım iyi uygulamalar ile desteklenmeli ve çeşitlilik ekonomisinin en önemli girdisi olmalıdır. Bunun yanında, elverişli iklim koşullarının da tarımdan üretime, mimariden şehir planlamaya yansımaları olmuştur. Doğanın yarattığı bu bereket, doğru tasarım yaklaşımları ile kurgulanmalıdır.

Bölge, **insan bereketine** sahip, dışarıya göç vermeyen fakat göç alan bir bölgedir. Bu bağlamda, insan bereketinin güçlendirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, gençlerden başlayarak eğitim programlarının yaygınlaştırılması önem kazanır.

Bereketin Değerlendirilmesi

Bölgenin sahip olduğu bereket günümüzde çarpık yapılaşma, çevre kirliliği, kaynakların bilinçsiz kullanımı, yanlış tarım ve HES yatırımları gibi unsurlar nedeniyle verimli bir şekilde değerlendirilememektedir. Ortak akılla hareket edebilecek bir birlikteliğin yaratılması; bu olumsuzlukların giderilmesi ve bereketin değerlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Toplumsal gelişmenin sağlanması için **bereket bilincinin** oluşturulması, bölgesel olarak berekete sahip çıkılması, doğru kullanılması ve bölgesel refahının eşit paylaşılması gerekmektedir. Bu anlamda, Bodrum'da var olan deniz taşımacılığı kümelenmesine benzer şekilde oluşturulacak **bereket kümelenmeleri** stratejik kurgular açısından önem teşkil eder.

Beceri

Beceri başlığında, coğrafyanın tarım, tasarım ve düşünce alanlarında antik dönemden günümüze taşıdığı mirasın becerinin ana konusu olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, becerinin geliştirilmesine yönelik çözümler üzerinde durulmuştur.

Tarihten Gelen Beceri

Ünlü düşünürleri, sanatçıları, mimarları ve toprağı özenle işleme becerisine sahip insanları, bölgedeki becerinin en önemli taşıyıcılarıdır. Bölgenin yeni stratejilerinin oluşturulması sürecinde, becerilerinin iyi analiz edilmesi gerçekçi kurgular oluşturmak için önem taşımaktadır. Bu anlamda **beceri envanterinin** derlenmesi gerekir.

Birçok yeteneğin gelişmesine tanıklık etmiş coğrafyada tarihten günümüze aktarılan beceri unsurları:

- Düşünürler, sanatçılar, mimarlar, tarihçiler, bilim adamları

- Çiftçiler ve tarımsal üretim teknikleri
- Zanaatçılık: Dokuma, taş, demir ve ahşap ustaları
- Bölgesel lezzetler
- Balıkçılık ve süngercilik

Becerinin Geliştirilmesi

Kontrolsüz tarım, turizm ve sanayi faaliyetlerinin bölgenin doğal kaynakları ve kültürel kimliğine verdiği zararın engellenmesi ve sürdürülebilir kültür öncelikli kalkınma dinamiklerinin hayata geçirilmesi öncelikli hedef olmalıdır. Bu bağlamda, bu sektörler ve koruma arasında kurulacak denge, sürdürülebilir kalkınmanın gerekli kıldığı temel yönetim becerisidir.

Binlerce yıllık değer birikiminin paylaşılması ve kalkınmaya girdi oluşturması; sürdürülebilir kültür turizmi stratejisinin geliştirilmesi ve bu bağlamda gerekli becerilere sahip nitelikli eleman yetiştirilmesine bağlıdır. Aynı strateji kapsamında, kadınların becerilerini ekonomik değere dönüştürmesini sağlayacak eğitimler planlanmalıdır.

Üniversitelerde ve kurumlarda çalışan araştırmacılar, akademisyenler ve uzmanların becerilerinin, doğa ve kültür öncelikli kalkınma stratejilerinin hayata geçirilmesi için değerlendirilmesi gerekir.

Bakış

Bakış başlığı altında bölgenin geleceğine ilişkin nasıl bir stratejik yön benimsenmesi, bölge tarihine ve kültürel mirasa nasıl bakılması gerektiği tartışılmıştır.

Üst Bakış

Altın Üçgen coğrafyasının kültürü tarih boyunca, günümüzdeki idari sınırlar ile ifade edilemeyecek biçimde gelişmiş ve değişiklikler göstermiştir. Altbölgelerin kültürleri hem bir bütünün parçası olmuş, hem de kendi içlerindeki özgün yapıları ile zenginliklerini ortaya koymuştur.

Bu anlamda ortaya konulacak üst bakış; stratejik yön ve temaların temelini oluşturmalıdır. Bu bakış açısı, tarihsel derinlik de dikkate alındığında, doğu ve batının, yani Yunanistan ile Anadolu'nun buluşma noktası Ege Denizi ve Adalar olarak düşünülebilir.

Geçmişten Geleceğe Bakış

Bölgenin sahip olduğu zenginliğin doğru bir şekilde kullanılması için geçmişten gelen değerlerin farkına varılması ve bölgenin geleceğinin, geçmişin mirası çerçevesinde kurgulanması gerekmektedir. Bu nedenle tarihsel katmanların sürekliliği ve etkileşim kültürü, geleceğe bakışta değerlendirilmesi gereken iki önemli değerdir.

Tarihsel katmanların süreklilik gösterdiği bölge tarih boyunca Karya, Hellen, Roma, Bizans, Beylikler, Osmanlı medeniyetine ev sahipliği yapmıştır. Bu çeşitli katmanların mirası olan antik kentler, yollar, geleneksel kent dokuları ve endüstri mirası hem bölgeye aidiyet yaratmak hem de sürdürülebilir bir turizm için kaynak oluşturmaktadır. Miletus, Halikarnasos, Kaunos, Muğla evleri, Nazilli Basma Fabrikası örneklerinde somutlaşan tarihsel katmanların mirasını geçmişten günümüze taşımak ve bunu doğayı tüketen değil, onu veri alan ve koruyan bir anlayışla yapmak mümkündür.

Geçmişten geleceğe bakışta önem verilmesi gereken ikinci bir konu ise bölgenin tarih boyunca tanıklık ettiği etkileşimlerdir. Ege ve Akdeniz'in kıyısında, Adalar ile Anadolu'nun ortasında bulunan bölgenin en önemli özelliklerinden birisi, farklı kültürlerin etkileşimlerini bünyesinde barındırmasıdır. Geçmişte adalar ve karşı kıyı arasında; kıyı ve iç kesim arasında kurulan ilişkiler bugünün yaklaşımlarına da altlık oluşturmalıdır.

Büyüme

Bölge bütününde planlama süreçleri ortak bir vizyondan bağımsız, bütünleşik olmayan bir yaklaşımla hazırlanmaktadır. Bu durum bölgedeki büyüme stratejilerinin sürekliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bölgenin bereketinin, çeşitliliğinin, doğal ve kültürel değerlerinin gelecek senaryolarında

ne şekilde yönetileceği ve bölgesel gelişme ile nasıl entegre edileceği ele alınması gereken bir konudur.

Ekonomik Büyüme

Aydın, Denizli ve Muğla illeri arasında özelleşen tarım, turizm ve sanayi sektörlerinin birbirleriyle etkileşime geçmeleri gerek ekonomik büyümenin bölge ölçeğinde elde edilmesi gerekse bölgesel dengenin kurulması açısından gereklidir. Bu bağlamda,

- Paylaşımcı bir ekonomik büyümenin sağlanması,
- Organik tarım gibi doğru tarım yöntemlerinin, yatırım ve teşviklerle desteklenmesi,
- Alternatif turizm yatırımlarının desteklenmesi ,
- Çeşitlilik esaslı standardizasyon, paketleme, etiketleme, pazarlama gibi işlemlerle tarım ürünlerinin katma değerinin arttırılması ,
- Deniz ticaretinin canlandırılması,
- "Mavi-Yeşil-Antik" turların kurgulanması,

bölgedeki ekonomik büyümeyi tetikleyici adımlar olarak ele alınabilir.

Büyümede Süreklilik

Bölgesel gelişmenin en önemli gerekliliklerinden biri de sürekli kılınmasıdır. Bu noktada, özgün değerlerin gelişmede değerlendirilmesi, hem korumanın sağlanması hem de kalkınmanın sürekli kılınmasını sağlayacaktır. Yerel değerlerden yola çıkacak büyüme stratejilerinin ana temaları arkeoloji, tarih, doğa, tasarım ve ekoloji şeklinde düşünülebilir. Bu temalara bağlı olarak ele alınabilecek ve sürekliliğinin sağlanması gereken sektörleri ise kültür turizmi, doğa turizmi, eko turizm, agro turizm gibi koruma kullanma dengesinin sağlanabileceği turizm çeşitlenmeleri oluşturur.

Beklenti

Beklenti başlığı altında, bölgenin geleceğine ilişkin söz hakkına sahip kesimlerin beklentileri tartışılmıştır. Kamu ve sivil toplum örgüt temsilcilerinin bölge için ortak beklentileri; mirasın korunması, bereketin sürdürebilirliği, toplumsal gelişmenin desteklenmesi ve birliktelik ve dayanışmanın güçlendirilmesidir. Bu başlıklar altındaki beklentiler aşağıda özetlenmiştir.

Mirasın Korunması

- Kültürel ve doğal mirasın bir turizm girdisi

olmaktan çok, ortak bir değer olduğu için korunması

- Kültürel değerler envanterinin hazırlanması
- El sanatlarının ve zanaatların korunması ve yenilikçi tasarımlarla günümüze yansıtılması
- Toprak altında ve deniz altında bulunan değerlerin ortaya çıkarılması
- Tek adımda restorasyon süreci için kamuoyu oluşturulması
- Kültürel değerlere yönelik teorik ve pratik eğitimler ile toplumsal farkındalık yaratılması

Bereketin Sürdürebilirliği

- Doğanın bereketinin gelecek kuşaklara aktarılması için politikalar geliştirilmesi
- Tarım arazilerinin öncelikli olarak koruma altına alınması ve ovaların yerleşime açılmaması
- Mermer vb. maden kaynaklarının bilinçli biçimde kullanımı, yeraltı zenginliğinin yönetimi, maden ocaklarının rehabilite edilmesi
- Jeotermal enerjinin doğal kaynaklara zarar vermeden kullanılması
- Çarpık kentleşmenin ve sanayileşmenin doğa üzerindeki yıkıcı etkisinin kontrol altına alınması
- Bereket bilincinin oluşturulması

Birliktelik ve Dayanışmanın Güçlendirilmesi

- Aydın-Denizli-Muğla Altın Üçgen bölgesinde üçlü ittifak potansiyelinin değerlendirilmesi
- Yerel halk, özel sektör, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin bir araya gelebileceği işbirlikleri için imkanların sunulması

- Herkesin özgürce isteklerini dile getirdiği platformların oluşturulması
- Kalkınma Ajansları'nın kamu, yerel, sivil, özel birlikteliği için ortam yaratması
- Gönüllük esaslı katılım mekanizmalarının kurgulanması

Toplumsal Gelişmenin Desteklenmesi

- Ekonomik kalkınma ile toplumsal gelişmenin eşgüdüm içerisinde planlanması
- Toplumsal kaynaşmanın sağlanması
- Katılım platformlarının yaratılması
- Yaşam boyu eğitim programlarının hayata geçirilmesi

E ANALİZİ

Altın Üçgen'in geleceğine dair bir kurgu oluşturmak üzere, çalıştay katılımcıları tarafından sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri Ekoloji, Ekonomi, Eşitlik ve bunları yapılabilir kılmanın temel bileşenleri olan Edinim, Etkinleştirme ve Entegrasyon kavramları tartışılmıştır.

Ekoloji

Bölgenin ekolojik ve çevresel değerleri, bu değerlerin dengesini bozan yatırımlar ve eylemler, bu değerler üzerine çalışma yapan ulusal ve uluslar arası birlikler üzerinde durulmuştur.

Ekolojik Değerler

Güney Ege coğrafyasında öne çıkan ekolojik değerler; Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiat Koruma Alanları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları kapsamında korunan alanlar ile sulak alanlar, deniz ve kıyı ekosistemi ve endemik çeşitliliğidir. Ekolojik çeşitliliklerin bir arada bulunduğu bölge, Türkiye ve dünya ölçeğinde sürdürülmesi gereken bir coğrafya özelliği gösterir.

Tehditler

Bölgenin ekolojik değerlerine yönelik başlıca tehditler;

- Jeotermal enerji ve HES yatırımları
- Madencilik ve taş ocakları işletmeleri
- Yanlış tarım uygulamaları
- Kontrolsüz turizm yapılaşması
- Orman yangınları
- Plansız büyüme ve yapılaşma

olarak özetlenebilir. Ekoloji, tarım ve ekonomi çelişkisinin çözülmesi amacıyla özellikle maden faaliyetleri konusunda koruma-kullanma dengesinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca turizm yatırımlarının çevreye verdiği tahribat göz önünde bulundurularak turizmde çeşitlenme yaratılmalı ve alternatif çözümler geliştirilmelidir.

Birliktelikler

Ekolojik değerlerin sürdürülmesi konusunda bölgede faaliyet gösteren başlıca birliktelikler;

Bölgesel ve Ulusal Birliktelikler:
- Büyük Menderes Havzası Çevre Koruma Birliği - TEMA - Deniz Temiz Derneği/ TURMEPA - Deniz Ticaret Odası - Peynir Çiçeği Derneği - Aydın İli Çevre Hizmetleri Birliği - KUŞATAK Birliği - Köyceğiz-Dalaman Çevre Koruma Birliği vb.
Bölgede Çalışma Yürüten Uluslararası Kuruluşlar:
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) - Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) - Global Environment Facility (GEF) - Regional Activity Centre for Specially Protected Areas (RAC/SPA) - WWF vb.

Ekonomi

Ekonomi başlığı kapsamında; yerel ekonomik değerler, yatırım ve girişimcilik fırsatları, temel ekonomik sektörleri, istihdam yaratma ve katma değer fırsatları üzerinde durulmuştur.

Bölgenin öne çıkan ürünleri ve sektörleri arasında;

- Tarım ürünleri: Narenciye, kestane, incir, üzüm, çam fıstığı, badem, nar, çilek, susam
- Zeytinyağı, şarap, sığla yağı, kekik yağı ve çeşitli ot yağları
- İpek, balıkçılık, diğer deniz ürünleri, hayvancılık
- Halıcılık, dokumacılık gibi geleneksel üretimler
- Tekstil, madencilik, enerji ve turizm sektörleri

bulunmaktadır.

Markalaşma

Kestanenin büyük bir kısmı Aydın'da üretilirken Bursa'nın kestane ile anılması, Serinhisar'da üretilen nohutun Çorum leblebisi olarak pazarlanması gibi tarımsal ürünlerin işlenmeden pazarlanması, bu ürünlere sahip çıkılmadığını göstermekte ve daha az ekonomik girdinin elde edilmesine neden olmaktadır. Bu sebepten dolayı tarımsal ürünlerin **pazarlama, paketleme, etiketleme, standardizasyonu** gibi faaliyetleri gerçekleştirecek tarımsal işleme tesisleri üretim çarkına eklemlenerek **markalaşmaya** gidilmeli ve katma değeri arttıracak stratejiler ve eylemler gerçekleştirilmelidir.

Turizm Çeşitlenmesi

Diğer bir ekonomik girdi sağlayan kitle turizminin (her şey dahil) ağırlığı yayla, kültür, sağlık, termal ve av turizmi gibi çeşitlendirmelerle dengelenmelidir. Gerekli altyapı yatırımlarının tematik turizm bölgelerinde kurulması, tanıtım ve pazarlamalarının yapılması turizm dallarının gelişmesinde öncelikle atılması gereken adımlardır.

Eşitlik

Kamu yatırımlarından eşit yararlanma koşulları, bölgenin illeri arasındaki dengesizlik, kurumlar arası eşitlik gibi alt başlıklar üzerinde durulmuştur.

Turizmden Pay Alma

Muğla turizmden aldığı payla Aydın ve Denizli'yi geride bırakmaktadır. Bu nedenle, diğer illerin

turizm potansiyelleri gözden geçirilerek, turizm çeşitlenmesinin doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda her üç şehri birbirine bağlayan bir turizm ağı yaratılabilir. Böyle bir çalışmada turizm acenteleri ile ortak çalışma yapılmalı ve pazarlama faaliyetlerine daha fazla önem verilmelidir.

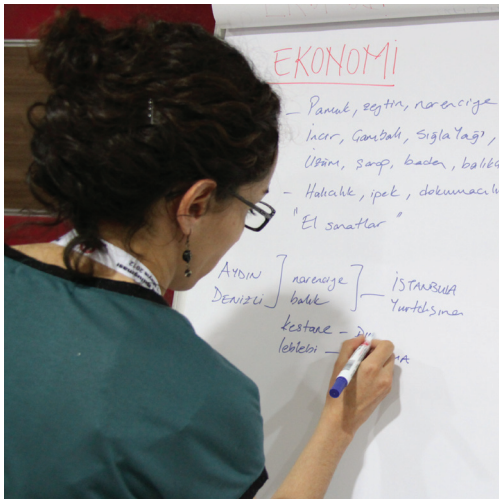
Sektörel Dağılım

Her ilin bir sektörde öne çıktığı düşünüldüğünde, bölge içinde birbirini tamamlayıcı bir sektörel ağ ile dengesizlikler çözülebilecektir. Ayrıca yan bağlantı yollarının açılması ile ulaşım etkin hale getirilerek, bölgesel entegrasyon sağlanmalı; tarım, turizm ve sanayi ile her üç il birbirine entegre edilerek ekonomileri canlandırılmalıdır.

Kurumlar Arası İlişkiler

Kurumlar arası eşitlik mümkün olmamakla beraber bütün kurumların eşit bir şekilde temsil edildiği Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), bölgesel işbirliği açısından önem teşkil etmektedir. Ayrıca ADIM Üniversite Konsorsiyumu bölgedeki üniversitelerin birlikte hareket etmeleri ve eşit şartlarda imkânlardan yararlanmaları konusunda bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Etkinleştirme

Etkinleştirme kavramı kapsamında "gücün paylaşım ilkeleri ne olmalı?" ve "etkinliğin arttırılmasının yöntemleri neler olabilir?" sorularına cevap aranmıştır. **"Etkileşim"** kavramı, etkinleştirme başlığı altında öne çıkmaktadır.

Etkileşim

Bölgede var olan güçlü bir ittifak potansiyeli, bilgi ve iletişim eksikliği nedeniyle hayata geçirilememektedir. Ortak konular etrafında işbirliği içinde hareket etmek için bölgesel ölçekte ortaklıklar kurulmalıdır. Örneğin, bölgenin geleceğini etkileyecek konularda yapılan

etkinliklere ve eğitim faaliyetlerine üç il de dahil edilmeli ve etkileşim sağlanmalıdır.

GEKA gelişim potansiyellerini devreye sokacak tüm kurumları bünyesinde barındırmasına rağmen, kültür odaklı kalkınmadan çok ekonomik gelişmeye ve KOBİ'lere yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle, bölgenin kültür öncelikli kalkınması için, Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), üniversiteler ve ilgili kamu kurumlarıyla ortak hareket etmeli, bilgi ve güç paylaşımına katılmalıdır. Aydın, Muğla, Denizli ve Isparta Üniversiteleri arasında oluşturulmuş bir işbirliği platformu olan ADIM bu anlamda bir fırsattır.

Bölgesel ittifaklar kurmak için özellikle ticaret odaları, ziraat odaları, sanayi odaları, borsalar ve benzeri meslek örgütlerinin kendi aralarında işbirliği yapması gerekmektedir. Bölgedeki sivil toplum örgütlerinin işbirliği kurma çabaları ise etkin bir şekilde hayata geçememektedir.

Bilginin Paylaşımı

Kurumlar arası veri paylaşımı ve veri standardizasyonu, işbirliği sürecini kolaylaştırıcı ve şeffaflığı sağlayıcı bir rol oynayacaktır. Bu amaçla, bölgedeki üç ili kapsayan ortak bir bilgi platformu oluşturulabilir.

Kurum, kuruluş ve birliklerin, bölgenin değerlerinin ve yapılan faaliyetlerin tanıtımı için iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Bu alanlarda profesyonelleşme ve uzmanlaşma daha etkin bir platform yaratma açısından oldukça önemlidir.

Edinim

Edinim kavramı doğrultusunda, bölge değerlerinin harekete geçirilmesi sonucu kültür odaklı gelişimin elde edilmesi üzerinde durulmuştur.

Bölge dinamiklerini fırsata çevirmek için öncelikle bölgesel düşünme ve yerel davranma becerisi geliştirilmelidir. Gelişme, ancak Aydın, Denizli ve Muğla'nın bir bütün olarak hareket etmesiyle mümkün olabilir. Tüm bunlar yapılırken bölgede öncelikli olarak ekonomik getirinin değil, kültürün benimsenerek sürdürülmesi temel kaygı olmalıdır.

Tarım, Turizm ve Kırsal Kalkınma

Geleneksel tarım ürünlerine geri dönülmesi ve mevcut olanların sürdürülmesi bölgede kültür odaklı canlanmanın ilk koşuludur. Örneğin, günümüzde Aydın'ın bir kesiminde ve Denizli'de yapılan şarapçılığın sürdürülmesi, özellikle Datça'da şarapçılığın yeniden canlandırılması ve konu hakkında AR-GE çalışmaları yapılması gerekmektedir.

Bölgede kitle turizmi alanındaki yanlış yatırımların yarattığı olumsuz etkiler "kültür ve doğa turizmi"ne odaklanılarak azaltılabilecektir. Köylü nüfusun geleneksel üretim biçimlerine ve toprağına sahip çıkması açısından ev ekonomisinin canlandırılması ve turizm ile entegrasyonu, hem köylerin dışarıya göç vermesini engelleyecek, hem de ekonomiyi canlandırıp istihdam yaratacaktır.

Bunlara yönelik olarak "tarımsal ürünler ve kültür turizmi ile ilgili tanıtım gruplarının oluşturulması" projesi gerçekleştirilebilir. Ayrıca kenti ziyarete gelen turistlerin doğa yürüyüşü (trekking) gibi doğa sporları ile kırsal alanlara yönlendirilmesi de kırsal kalkınmaya bir girdi olarak düşünülebilir.

Rekabet

Sektörlerin yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet edebilirliğinin sağlanması için üretim maliyeti düşürülmeli ve kümelenme politikası izlenmelidir. Özellikle küçük esnafın kooperatifleşmesi ve tüketici birliklerinin oluşturulması, geleneksel üretim değerlerine sahip çıkılması yolunda önemli bir adımdır. "Yerel ekonomik potansiyelin değerlendirilmesi için proje gruplarının oluşturulması" projesi de bu başlık altında değerlendirilebilir.

Entegrasyon

Bölgenin entegrasyon dinamikleri ve bu dinamiklerin kültür öncelikli gelişme doğrultusunda nasıl harekete geçirilebileceği tartışılmıştır. Kır ve kentin; kıyı, adalar ve iç kesimin; bilgi ve gücün, bölgede yaşayan nüfus ile coğrafya ve kültürünün entegrasyonuna yönelik ipuçları elde edilmiştir.

Kıyı ve İç Kesim

Ulaşım olanaklarının yeterli olmamasının yol açtığı kıyı ve iç kesimler arasındaki kopukluk, turizm çeşitlenmesine gidilerek ve ulaşım talebini arttırarak, ulaşım altyapısının gelişmesini dolayısıyla iç kesimle kıyının entegrasyonunu sağlayacaktır. Kıyılarda oluşturulacak rekreasyon alanları ise kentin deniz ile daha güçlü bir ilişki kurmasına yardımcı olacaktır.

Ada ve Kıyılar

Mavi tur ve yeşil turlar ile antik rotaların geliştirilmesi adalar ve kıyıların entegrasyonu için tetikleyici bir faktör olabilir. Diğer bir deyişle kültür turizminin birleştirici bir etki yaratacağı düşünülebilir. Bu faktörler ekonomiye katkı sağlamanın yanı sıra kültürel ve ekonomik gelişimin entegrasyonunu da mümkün kılacaktır.

Bilgi ve Gücün Entegrasyonu

Bölge üniversitelerinin kent ile bütünleşemiyor olması, bölgesel entegrasyon açısından önemli bir sorundur. Üniversite ve bürokratik yapılanma arasında güç ve bilgi paylaşımı konusunda entegrasyon sağlanamaması, yönetim süreçlerinde üniversitelerin elindeki nitelikli bilginin verimli kullanılmamasına neden olmaktadır.

Kamu-yerel-sivil-özel sektörlerin işbirliği ve bölgedeki üç kentin birlikte hareket etmesi, bölgenin gelişimine destek olacak, rekabet edebilirliğin artmasını sağlayacak ve bölgeyi bir bütün kılacaktır.

K ANALİZİ

K Analizi kimliğin ve kültürel değerlerin korunması yaklaşımıyla, kalkınmaya yönelik kapasiteyi geliştirecek ve yeni bir bölgesel ve kentsel kurgu oluşturacak anahtar kelimeleri ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu doğrultuda ele alınan kavramlar; kimlik, koruma, kapasite, kalkınma, katılım ve kurgudur.

Koruma

Koruma başlığı altında, öncelikle koruma politikaları ve yeni yapılaşma ilkeleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, somut kültürel miras kadar somut olmayan kültürel mirasın da korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Koruma Politikalarının Revizyonu

Var olan koruma politikaları koruma-kullanma dengesini gözetmemekte, yoğun bürokratik aşamalar nedeniyle halkın ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Kültürel değerleriyle barışık bir toplum yaratmak için, koruma yaklaşımı insanların önceliklerini gözetecek şekilde revize edilmeli ve bu amaçla kamuoyu oluşturulmalıdır. Halk tarafından "Bir çivi çakmak yasak" olarak algılanan 2863 sayılı Koruma Kanunu ve bunun yarattığı kültürel değerlere yabancılaşma, bürokratların ve halkın bir araya gelmesi ile çözülebilir.

Yeni Yapılaşma İlkeleri

Kentlerdeki büyümenin tarihi dokuya uyumsuz bir şekilde gerçekleşmesini engellemek için yerel yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Bu konuda öncelikle yapılması gerekenler;

- Tarihi doku ile uyumlu yeni yapılaşma ilkelerinin belirlenmesi,
- Arkeolojik ve kentsel sit alanları dışında da koruma politikaları uygulanması, yeni yapılan binaların doğa ve sosyal yapı ile uyumunun sağlanması,
- Yayla köylerinde yüksek yapılaşma izinlerinin verilmemesi,
- Yerel yöneticilerin koruma konusunda bilinçlendirilmesi,
- Yöneticilerin koruma kararlarına sadık olması ve bu kararlardan taviz vermemesi

şeklinde özetlenebilir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Fiziki koruma ile somut olmayan mirasın korunması eşgüdüm içinde yürütülmeli, kentin yaşam kültürü de en az somut miras kadar korunmalı ve korumanın sosyal boyutu göz ardı edilmemelidir. Bu konuda atılabilecek adımlar;

- Muğla İl Kültür Müdürlüğü'nün başkanlığında yürütülen Somut Olmayan Kültürel Miras Komisyonu çalışmalarının yaygınlaştırılması,
- Envanter yapan kurum ve kişilerin bir araya gelmesi,
- Sözlü tarih çalışmalarının yapılması,
- Geleneksel üretim araçlarının ve biçimlerinin korunması,
- Etnografik, kültürel ve sosyal çalışmalar yapılması ve bu çalışmaların kitlelere ulaştırılmasıdır.

Kapasite

Kapasite konusunda, bölgede öne çıkan başlıklar doğal, ekonomik ve beşeri kapasitedir. Yöredeki doğal, ekonomik ve beşeri kapasite bölgeyi bir zenginlik ve çeşitlilik merkezi kılmaktadır.

Doğal Kapasite

Geleceğin üzerine inşa edileceği kapasite boyutlarından ilki olan doğal kapasite; orman alanları, tarım arazileri, dağlar, kıyılar ve koylar, koruma alanları, sulak alanlar, endemik bitki ve hayvan türleri; mermer, kömür, şifalı sular gibi yeraltı kaynakları; Büyük Menderes ve Dalaman Çayı gibi akarsular; Kirazlı Köyü, Kaya Köy gibi karakteristik köylerin biçimlendirdiği değerlerden oluşur.

Ekonomik ve Beşeri Kapasite

Bölgenin ekonomik kapasitesi ise; üzüm, zeytin, kestane, narenciye, kekik, badem, susam gibi tarım ürünleri; deniz ürünleri, sünger, yat imalatı gibi denizcilik faaliyetleri; arıcılık, ormancılık, zeytinyağı ve şarap üretimi olarak sıralanabilir. Geçmişte bölgede yaşamış düşünürler, sanatçılar, mimarlar; günümüzde bölgeye yerleşen akademisyen, sanatçı, edebiyatçı ve şairler ve bölgenin eğitim düzeyi yüksek insanları ise beşeri kapasitesini oluşturmaktadır.

Kültür ve doğa odaklı bir gelecek stratejisi bölgenin doğal, ekonomik ve beşeri kapasitesini dikkate almalı, bu kapasiteler arasındaki bağları kurarak sürdürülebilir bir kalkınma modeline zemin oluşturmalıdır.

Kapasitenin Kaybı

Bölgenin doğal kapasitesini zorlayan kıyı turizmi ve bunun sebep olduğu sürekli artan yapılaşma ve genişleyen şehirlerin, kültür ve doğa odaklı bir planlama ile kontrol edilmesi ve turizm çeşitlenmesiyle dengelenmesi gerekmektedir.

Ayrıca koruma kurulları da dahil olmak üzere, tüm kurumlarda kültürel miras konusunda eğitimli uzman kadronun eksikliği göze çarpmaktadır. Bölgede özellikle arkeolog ve sanat tarihçileri başta olmak üzere yetişmiş iş gücünün istihdam edilmesi gerekir.

Kalkınma

Kalkınma başlığı altında, bölgenin ekonomisine entegre edilebilecek geleneksel değerler ile geliştirilebilecek alternatif turizm çeşitleri üzerinde durulmuştur.

Geleneksel Değerlerin Canlandırılması

Geleneksel ürünler tasarım, üretim ve pazarlama

teknikleriyle desteklenerek, bugünkü yaşam koşullarına uyarlanıp artı değere kavuşturulmalıdır. Günümüzde birçoğu çok az kişi tarafından ve ekonomik zorluklarla üretimine devam edilen geleneksel ürünlerin en önemlileri:

- Aydın'da 3 kişi tarafından üretilmekte olan efe çizmeleri
- Yörük geleneğinin bir öğesi olan kıl çadır dokumacılığı
- Çine'de iki aile tarafından devam ettirilen cura saz yapımı
- Osmanlı geleneği olan iğne oyası ve tel kırma
- Karacasu'da sıcak demircilik, dericilik ve toprak testi yapımı
- Hasır örücülüğü, sepet örme
- Dokumacılık
- Geleneksel yemekler
- Süngercilik
- Orman ürünleri

Turizm Çeşitlenmesi

Ekonomik kalkınmanın bir diğer öğesi olarak, alternatif turizm faaliyetleri geliştirilmelidir. Ancak bu faaliyetler kültürü metalaştırmadan, kültürel mirasın evrensel değerini önde tutan, sürdürülebilir bir kültür turizmi anlayışıyla yürütülmelidir. Bu bağlamda teşvik edilebilecek faaliyetler; kültürel rotalar, mavi turlar, yayla turizmi, doğa turizmi ve termal turizmdir.

Kimlik

Altın Üçgen coğrafyasında şekillenen ve bölgeyi özgün kılan kimlik; insan ölçekli ve beraber yaşamaya teşvik eden bir özelliğe sahiptir. İnsanı kucaklayan ve birçok uygarlığın izlerini barındıran bu kimliğin öğeleri;

- Antik kimlikler-Yaşayan kimlikler
- Somut miras -Somut olmayan miras
- Ova-Dağ, Deniz-Kıyı

ikilikleri bağlamında değerlendirilebilir.

Ayrıca kültürler arası etkileşimler ve sosyal değişimler de bölge kimliğinin önemli kurucu öğeleri arasında sayılabilir.

Antik Kimlikler-Yaşayan Kimlikler

Bölge kimliğini, **antik ve yaşayan kimlikler** olmak üzere ikili bağlamda değerlendirmek mümkündür. Örneğin, Karya uygarlığı geçmişten günümüze izlerini bırakan en önemli antik kimlik öğesi ve bölgenin bugünkü kimliğinin oluşmasındaki en etkili bileşenlerden birisidir. Yörük kimliği ise göçebelik, hayvansal ve bitkisel üretim ve dokumacılık özellikleri ile yaşayan kimliklere örnek olarak verilebilir.

Somut Miras-Somut Olmayan Miras

Bölge kimliğini oluşturan değerler; somut ve somut olmayan kimlik öğeleri başlıklarında incelenebilir. Somut kültürel miras öğeleri öncelikle antik kentler ve mimarlık alanlarında ele alınabilir. Somut olmayan kültürel miras öğelerinin başında yaşama ve inanç gelenekleri ile beslenme ve üretim gelenekleri gelmektedir.

Ova-Dağ / Deniz-Kıyı

Coğrafya, bölge kimliğini şekillendiren en önemli öğelerden biri olarak öne çıkmakta, coğrafi ikilikler ise bölge kimliğini çeşitlendirmektedir. Bu bağlamda, yükseklik ve kıyı-iç kesim farkı, bölgede farklı kimlik özelliklerini yaratan iki önemli değişkendir. Örneğin, yüksek bölgeler ve iç kesimler geçmiş yaşam ve inanç biçimlerinin varlığını sürdürebildiği bir kültüre sahipken; kıyıda etkileşime daha açık ve denizcilik birikimine sahip bir kültür dikkat çeker.

Etkileşim ve Sosyal Değişimler

Bölgenin kimliğini kuran önemli öğelerden biri kültürler arası etkileşimdir. Adalarla olan mimari, kültürel, sanatsal ve ekonomik etkileşimlerin bölge kimliğinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Deniz ticareti; adalardan bölgeye gelen ve bölgeden adalara giden ustalar; II. Dünya Savaşı sırasında Nazilli'ye gelen işçiler bu etkileşimlerin önemli örneklerindendir.

Ayrıca, binlerce yıl boyunca bölgeye kimliğini kazandıran ve mübadele ile kaybolan yaşam ve kent kültürünün özellikle üniversiteler tarafından araştırılarak açığa çıkarılması ve bunların bir değer olarak yeniden canlandırılması, bölge kimliğini zenginleştirmesi açısından önemlidir.

Katılım

Katılım başlığı altında öne çıkan konu, halkın kültürel mirası sahiplenmesini, korumasını ve yaşatmasını sağlayacak katılım mekanizmalarının geliştirilmesidir. Kültürel mirası korumanın ve gelecek nesillere aktarmanın ilk koşulu, kültürel değerlerin farkında

olmak ve sahiplenmektir. Bu farkındalık ve sahiplenme ise ancak eğitim ve bilinçlendirme ile mümkün olabilir. Toplumun kültürel miras bilincini arttırmak için yapılabilecekler;

- Kentte yaşayanların kentin kültürel değerlerleriyle buluşturulması,
- Eğitimin ilk aşamalarından itibaren kültürel miras bilincinin yaratılması,
- Hikâye kitabı, çizgi film gibi iletişim araçlarıyla kültürün çocuklara görünür kılınması,
- Akademik düzeyde kültürel çalışmaların yoğunlaştırılması ve halka ulaştırılması

şeklinde sıralanabilir.

Kurgu

Kurgu başlığında, Altın Üçgen'in bir üst bakışla nasıl yorumlanması gerektiği ve kültür öncelikli bir kalkınma kurgusunun nasıl hayata geçirilebileceği tartışılmıştır.

Üst Bakış

Doğu ile batı arasında bir geçiş bölgesi olan Altın Üçgen'i kurgularken, Ege Denizi ve adalarını kapsayacak bir kurgu yapılması gerekmektedir. Ayrıca karasal bir kurgulama ile denizleri odak alan bir kurgu ayrı ayrı düşünülmeli; deniz ticareti, antik dönemlerde adalarla olan ilişkiler ile süngercilik ve tekne yapımı gibi ekonomik faaliyetler ikinci kategoride değerlendirilmelidir.

Altın Üçgenin Kenarları

Deniz, toprak/doğal kaynaklar ve kültürel varlıklar Altın Üçgen'in kenarları olarak düşünülebilir. Bu kurguda öne çıkan bileşen ise kültürel değerlerdir. Ayrıca bölgenin yeniden kültür öncelikli bir perspektifle kurgulanması, monokültür oluşumunun önüne geçilmesi, Altın Üçgen'de tek bir sektörün diğer tüm sektörleri yok etmemesi için gereken önlemler alınmalı; tüm kalkınma öğelerinin ekonomide dengeli bir şekilde yer alması sağlanmalıdır.

Katılımcı Örgütlenme

Katılımcı örgütlenme modeli yeni bir bölgesel kurguda en önemli başlık olarak ortaya çıkar. Altın Üçgen kurgusunu hayata geçirebilmek için kamu-yerel-sivil ve özel aktörler ile üniversitelerin yer aldığı katılımcı, sivil bir platforma gerek duyulmaktadır. Stratejik bir plan hazırlayacak olan bu üst örgütlenmenin her ilde oluşturulacak komisyonlarla ortak bir çalışma içinde olması, ayrıca GEKA ile de eşgüdümlü çalışmalara katılması gerekir.

10 TEMEL İLKE

BEK analizinden elde edilen veriler doğrultusunda, Altın Üçgen'in gelecek stratejilerini yönlendirebilecek 10 temel ilke tanımlanmıştır.

1. Yeni Bölge Senaryosu

Ege ve Akdeniz kıyılarında, dağlar ve akarsular arasında kalan zengin ve çeşitli bir coğrafyada, Neolitik çağlardan günümüze kadar yaşamış uygarlıkların bugüne yansıyan izlerinde ve irili ufaklı yerleşimlerde birbiri içine geçmiş kültürel değerler, kalkınma potansiyeli taşıyan bir bereket yumağının parçalarıdır. Bölgeye yönelik yeni senaryo, bu değerler yoğunluğunun ekonomik potansiyelini ortaya çıkarmayı hedeflemelidir.

2. Sınırları Aşan Etkileşim

Tarih boyunca, Anadolu üzerinden akan doğu kültürü ile Ege Denizi ve adalar üzerinden gelen batı kültürü, bu coğrafyada kültürel etkileşimde bulunmuştur. Karya uygarlığının Hellenistik ve Roma kültürlerine olan etkisi, 19. yüzyılda Rum kökenli yapı ustalarının mimari geleneğe olan etkileri, bu etkileşimin çağlar boyunca süregelen örnekleridir. Anadolu ve Ege coğrafyaları arasındaki bu kültürel etkileşim ve entegrasyon, Altın Üçgen bölgesinin gelecekteki stratejik yönünü de belirleyecektir.

3. Kültürel Coğrafya

Bir yandan denize dik uzanan dağların oluşturduğu derin koyların ve akarsuların etrafında gelişen liman yerleşimleri, diğer taraftan kara ve denizden gelen saldırılara karşı savunma amacıyla dağlarda ve tepelerde kurulan yerleşimlerin gösterdiği çeşitlilik, günümüzde de kıyı ve iç kesimlerdeki kentsel ve kırsal yerleşimlerde varlığını sürdürmektedir. Bu kültürel çeşitliliğin saptanması ve çevresi ile birlikte bir bütün olarak anlaşılması, kültürel mirasa coğrafyayı temel alan bir bakış açısı ile mümkün olacaktır.

4. Sualtı Kültür Mirası

Akdeniz'in doğusu ile batısındaki kıyı kentleri ve adalar arasındaki ticari ilişkiler, Minos uygarlığından beri deniz yolları ile sağlanmıştır. Türkiye'nin Güney Ege ve Batı Akdeniz suları, binlerce yıllık uygarlık tarihinin izlerini taşıyan batıklar açısından çok zengindir. Türkiye, sualtı arkeolojisinin dünyadaki ilk uygulama alanı olup, Bodrum müzesi ve yine Bodrum'da bulunan uluslararası Sualtı Arkeolojisi Enstitüsü, dünya sualtı arkeolojisinin en önemli merkezleri arasındadır.

5. Katmanlar Coğrafyası

Neolitik devirden itibaren yerleşim izleri görülen coğrafyada Karya, İyonya, Frigya ve Likya uygarlıklarının var olduğu antik dönem; sonrasında Bizans, Beylikler ve Osmanlı dönemleri ve Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar kesintisiz bir şekilde devam eden yaşam, Altın Üçgen'i bir katmanlar coğrafyası olarak karşımıza çıkarmaktadır. Antik kentler ile iç içe devam eden yaşam, bu coğrafyanın ruhunu en iyi yansıtan ve geleceğe aktarılması gereken değerlerden biridir.

6. Kültür Öncelikli Bölgesel Turizm Stratejisi

Doğal ve kültürel çeşitliliğin, bölgesel ölçekte bütünsel bir turizm stratejisi çerçevesinde algılanır ve anlaşılır hale getirilmesi gerekmektedir. Çeşitliliğin içindeki bütünselliği tematik bazda yansıtacak olan kültür ve tarih rotaları; mavi ve yeşil, antik kentler, antik deniz ticaret yolları gibi temalar doğrultusunda kurgulanmalıdır.

7. Entegre Kalkınma

Altın Üçgen coğrafyasında ekonomik kalkınma, doğal ve kültürel miras öncelikli bir vizyon çerçevesinde kurgulanmalıdır. Sadece yaz mevsimlerinde kıyıları ziyaret edilen bir bölge olmaktan öte, çalışarak yaşanılan, kentsel ve kırsal ekonomi arasındaki dengenin kurulduğu, kalkınmanın kıyı ve iç kesimlerde dengeli bir şekilde dağıldığı, üniversitelerin dinamizminin kentsel yaşamla entegre olduğu bir bölge hedeflenmelidir.

8. İnsan Bereketi

Bölgenin toplumsal çeşitliliği, üniversitelerinde yetişen kuşaklar, bölgenin çeşitliliği etrafında uzmanlaşmış araştırmacıların, Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın ortaya koyacağı ortak vizyon çerçevesinde ve ortak hedefler doğrultusunda değerlendirilmesi, bölgenin bereketini ortaya çıkaracak en önemli kaynaktır.

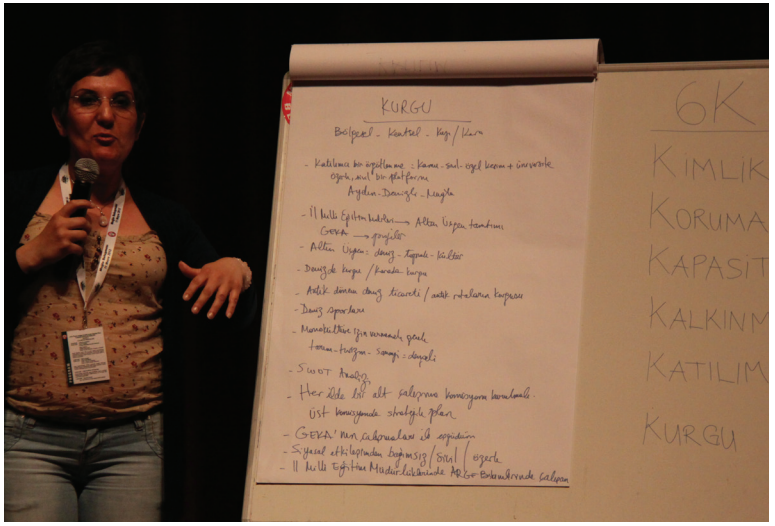
9. Ekonomik Değer

Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın işaret edeceği ekonomik kalkınma vizyonu; yerel değerlerin korunarak yaşatılmasını ve kalkınmanın temeli olacak şekilde artı değer yaratmasını sağlayacak ve bölgenin yaşam değerini güvence altına alacak bir modeli ortaya çıkarmalıdır.

10. Kucaklayan Coğrafya

Bölgenin binlerce yıllık yaşam izleri ve birikimleri, coğrafi çerçeve içerisinde gelişmiş ve zengin bir çeşitliliğe ulaşmıştır. Günümüzde bölgeye yöneltilecek olan bakışın, gelecek kurgusunun ve ekonomik kalkınma modelinin doğal eşiklerin tanımladığı çerçeve ile örtüşmesi, Altın Üçgen'in gerçek potansiyelini ortaya çıkaracaktır.

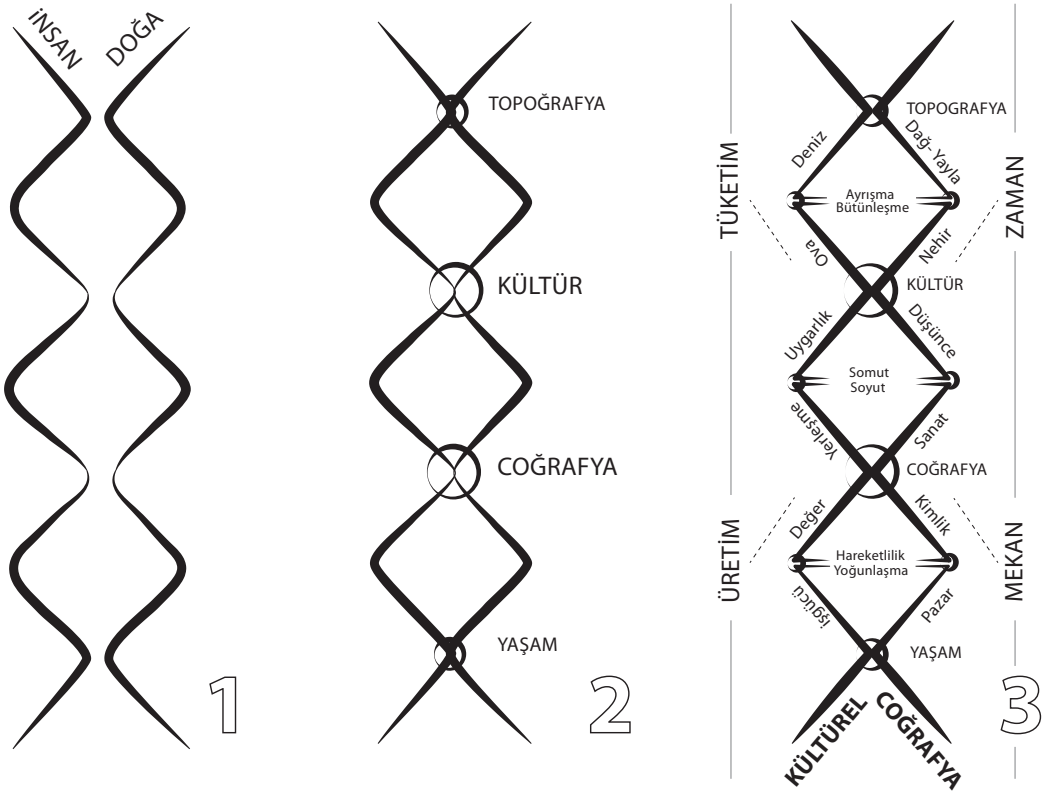

4 KÜLTÜR COĞRAFYASI

İnsan ve doğanın etkileşimi düşünüldüğünde öncelikle, bu etkileşimin somut ve somut olmayan izlerinden meydana gelen bir bütün olarak "kültür" kavramı ortaya çıkar. Bunun yanında, "coğrafya" kavramı kültürel gelişimi doğrudan etkileyen ve yönlendiren, aynı zamanda insan hareketleriyle de şekillendirilen mekansal bir unsur olarak var olur. Diğer bir deyişle, zaman-mekan ve üretim-tüketim ilişkileri çerçevesinde sürekli olarak değişen ve evrilen bir insan-doğa sarmalından söz etmek mümkündür. Bu noktada, **kültürel coğrafya sarmalı** şeklinde tanımlayabileceğimiz, insan-doğa etkileşimi ve bu etkileşimin kimlik, değer, yerleşme, düşünce gibi ürünlerini yansıtan, sürekli ve değişken bir yapıdan bahsedilebilir.

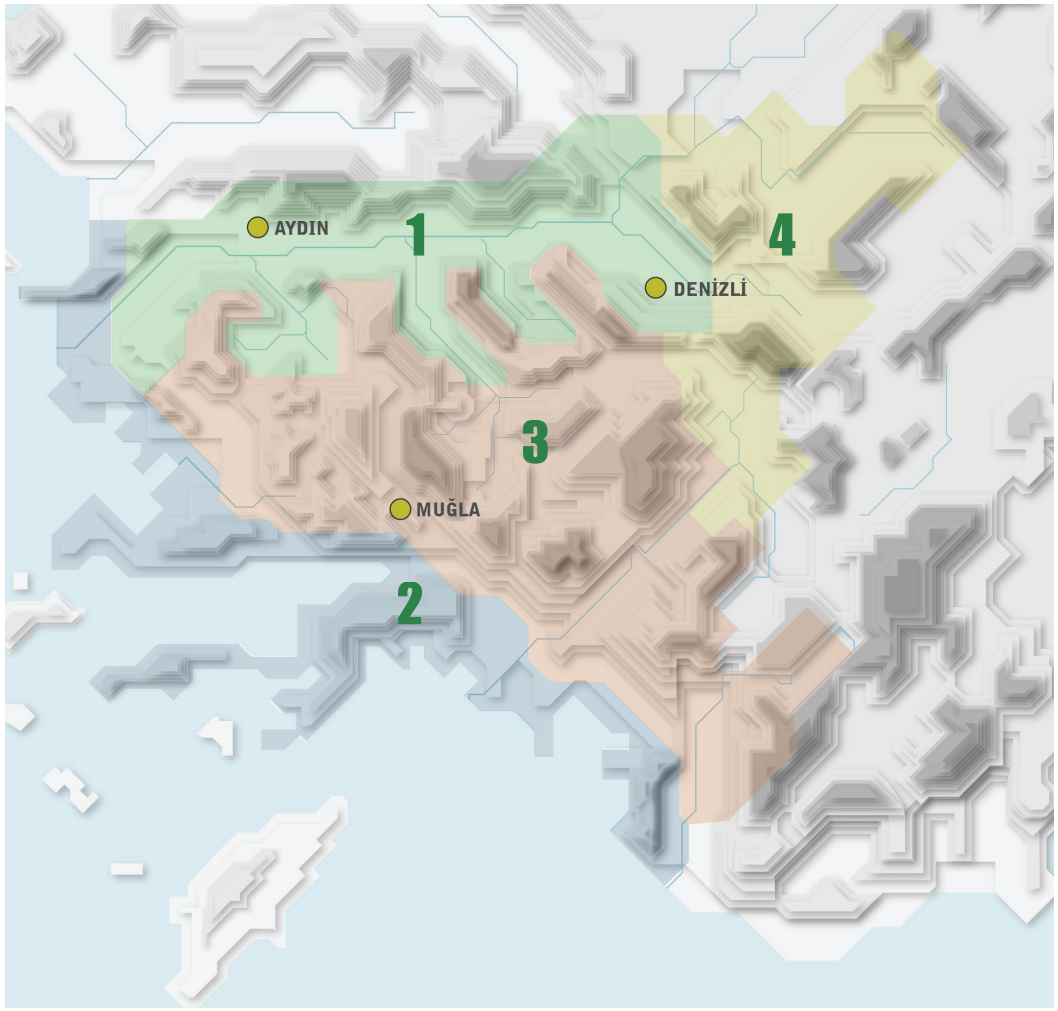
KÜLTÜREL COĞRAFYA SARMALI

İnsanın doğayla kurduğu ilişkiler bütünü ve bunun sonuç ürünü olan yaşam kültürü, nitelikleri bakımından farklılaştığı alanlarda farklı **kültür coğrafyaları**nı oluşturur. Bir kıyı bölgesinde ve dağlık bir kesimde izlenen kültürel özelliklerin farklılaşması, kültür coğrafyası kavramının ortaya çıkması için bir örnek olarak verilebilir.

İnsan elinin doğal yapı üzerindeki duyarlı müdahaleleri ve ortak nitelikler taşıyan kültürel öğelerin yoğun olarak görüldüğü kültür bölgeleri ise, bir araya gelerek daha geniş kapsamlı kültür coğrafyalarını meydana getirirler. Bu bölgeler, barındırdıkları somut ve somut olmayan izler sayesinde insan ile doğanın tarihsel süreçteki etkileşimini sergilerler. Bu bağlamda, kültür coğrafyaları bize, "insan-doğa" ve "kültür-coğrafya" gibi tematik birlikteliklerle, geçmiş ve bugün arasındaki **etkileşim köprüleri**ni sunmaktadır.

Altın Üçgen coğrafyasına, mekansal özellikler ve kültürel farklılaşmalara bağlı kalınarak bakıldığında öncelikle 4 alt-bölge öne çıkar. Bunlar, havza karakterinin kültürel ve ekonomik yapıyı şekillendirdiği Büyük Menderes Havzası, sahil şeridindeki hareketli yapı ve Ege adalarıyla kurulan yakın coğrafi ilişkinin etkilediği kıyı bölgesi, engebeli arazi yapısının yerleşim dokusu ve ekonomik faaliyetleri şekillendirdiği dağlık bölge ve son olarak iç kesim ovalar coğrafyası şeklinde sayılabilir.

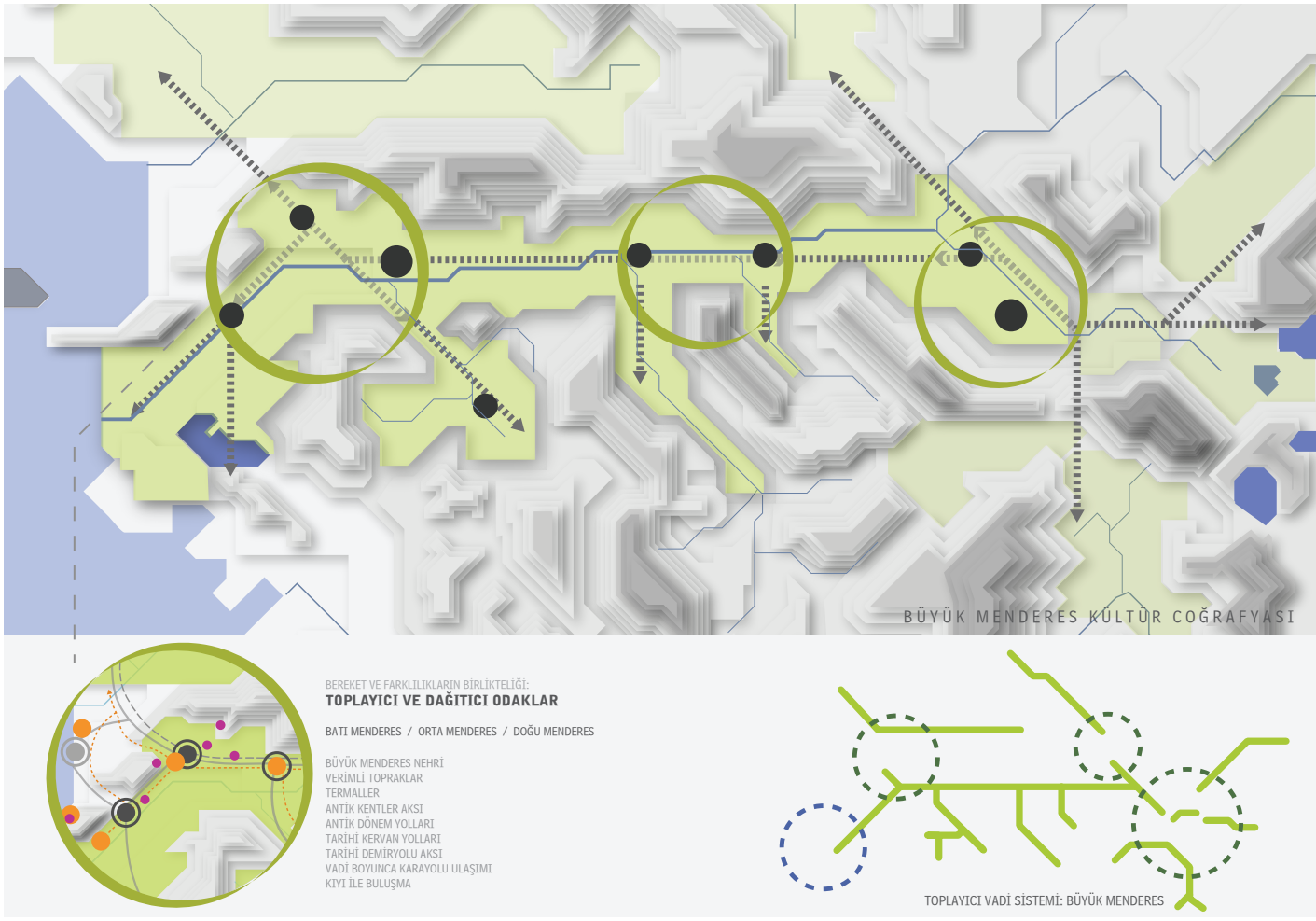

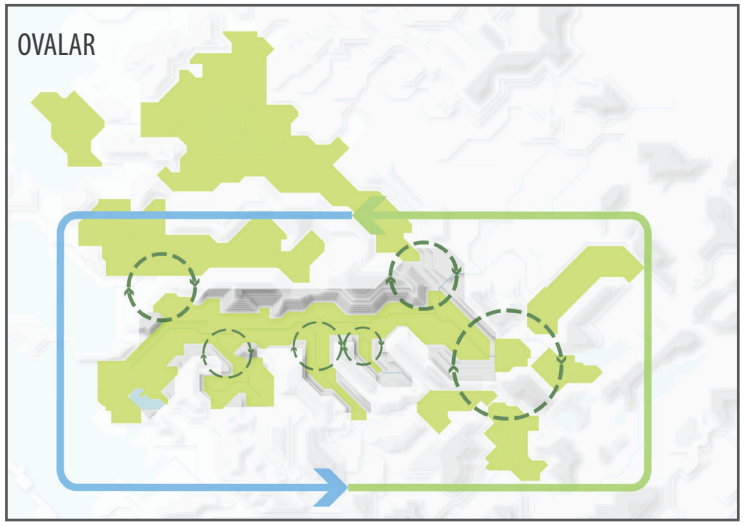
1 BÜYÜK MENDERES HAVZASI KÜLTÜR COĞRAFYASI

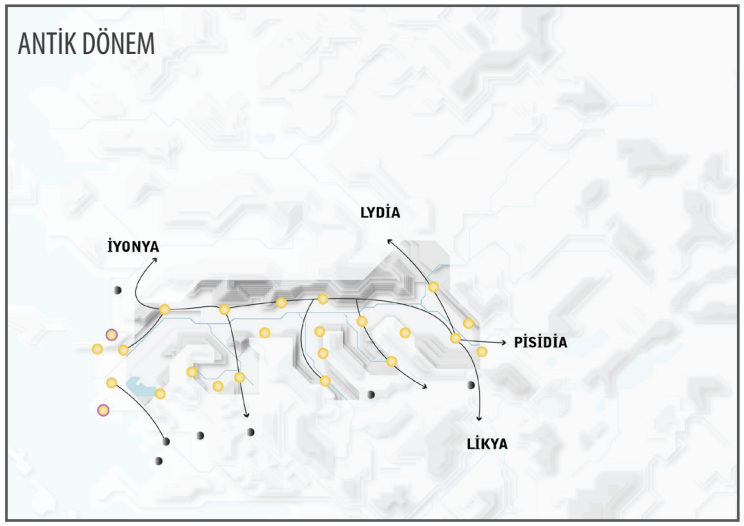
Farklılık temaları: Büyük Menderes Nehri ve kolları, Bafa Gölü, antik kentler, zeytinyağı, incir, demiryolu, jeotermal

Barındırdığı verimli araziler ve su kaynakları sayesinde, antik dönemden günümüze dek önemli bir yerleşim alanı olan Büyük Menderes Vadisi aynı zamanda doğu-batı doğrultusunda önemli bir ulaşım koridoru olmuştur. Vadi boyunca izlenebilen arkeolojik yerleşimler ile Karya ve İyonya uygarlıklarının arasında bir geçiş bölgesi olması, bu coğrafyanın geçmişine dair temel değerlerdendir. Aynı zamanda, geleneksel yaşam kültürünün sürdürüldüğü ve arkeolojik mirasla yakın ilişkide bulunan kırsal yerleşimler bölgenin kimlik öğelerindendir.

Havza coğrafyasının barındırdığı kültür ve coğrafya etkileşimi açısından nitelikli alanlar öncelikle nehrin güney kollarının oluşturduğu vadilerdir. Bunun yanında, Bafa Gölü ve çevresinde bulunan köyler ile Denizli çevresinde dokumacılıkta ustalaşmış köyler bölgenin farklılık yaratan değerleridir. Menderes Vadisi kültür coğrafyasının en önemli bileşeninin ise tarım

bereketi ve mirası olduğu söylenebilir.

Ayırt edici bir öğe olarak demiryolu bu coğrafyada öne çıkmaktadır. Anadolu topraklarında inşa edilmiş ilk demiryolu ağlarından olması nedeniyle, Büyük Menderes Vadisi'ni izleyen demiryolu hattı ve üzerindeki tarihi istasyonlar ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca, coğrafyanın geneline yayılmış kervan yolları ve durak noktalarındaki han, hamam gibi tarihi yapılar önemli kültürel miras öğeleridir.

Büyük Menderes Havzası'nda bulunan koruma alanları çok sayıda arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanının yanında, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Bafa Gölü Tabiat Parkı, 1. derece arkeolojik sit alanı olan Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı'dır.

Ne var ki bugün Havza'nın karşı karşıya olduğu sorunların başında kirlilik ve tarım arazilerinin yanlış kullanımı gelmektedir. Büyük Menderes Nehri'nin yanında, Bafa Gölü, yer altı suları ve biyolojik çeşitlilik üzerinde de son derece olumsuz etkileri olan kirlilik sorunu, bu coğrafyanın ve sahip olduğu değerlerin devamlılığı açısından giderilmelidir.

BÜYÜK MENDERES KÜLTÜR COĞRAFYASI

COĞRAFİ YAPI

* Menderes Nehri; Afyon'un Dinar ilçesinden doğar ve Menderes vadisine geldiğinde Aksu, Akçay ve Çine çaylarıyla birleşip, Didim'de Ege Denizi'ne boşalır.

* Kuzeyde, doğu-batı doğrultusunda: Aydın Dağları

* Güneyde, kuzey-güney doğrultusunda: Beşparmak, Madranbaba, Karıncalı ve Akdağ Dağları

* Bölge, güneye Çine Çayı'nın oluşturduğu vadiyle, kuzeye Germencik ilçesiyle bağlanır.

GEÇMİŞ

TARİHSEL BAĞLAM:
* Tarım bölgesi
* Karya-İyonya etkileşim bölgesi,
* Doğu-batı (Anadolu-Ege) ve kuzey-güney geçiş bölgesi ve ulaş ım koridoru

ANTİK KENTLER:
* Laodicea, Hierapolis, Aphrodisias, Nysa, Alabanda, Alinda, L atmus Heraklea, Miletus, Priene, Magnesia, Tralles

ULAŞIM AKSALARI:
* Efes-Hierapolis bağlantısı
* Güney kolları; Halikarnassos, Cnidus ve Xanthos-Patara'ya uzanan akslar
* Kervan yolları
* Osmanlı döneminde: doğu-batı doğrultusunda demiryolu hattı

BUGÜN

GÜNÜMÜZ BAĞLAMI:
* Tarım: Balat, Çine, Nazilli, Sarayköy, Denizli Ovaları
* Turizm: Kuşadası, Söke, Didim, Pamukkale
* Sanayi: Aydın, Denizli
* Jeotermal: Germencik, Aydın, Sultanhisar, Sarayköy, Akköy
* Ulaşım odakları: Söke, Germencik, Aydın, Nazilli, Çine, Sarayköy, Kuyucak, Denizli

ULAŞIM AKSLARI:
* İzmir-Aydın-Denizli demiryolu
* Aydın-Denizli karayolu
* Denizli-Manisa karayolu

KORUMA ALANLARI:
* Bafa Gölü Milli Parkı
* Dilek Yarımadası, Büyük Menderes Deltası Milli Parkı
* Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı

TEHDİT ALTINDAKİ DEĞERLER:
* Menderes Nehri, Bafa Gölü, yeraltı suları, tarım arazileri

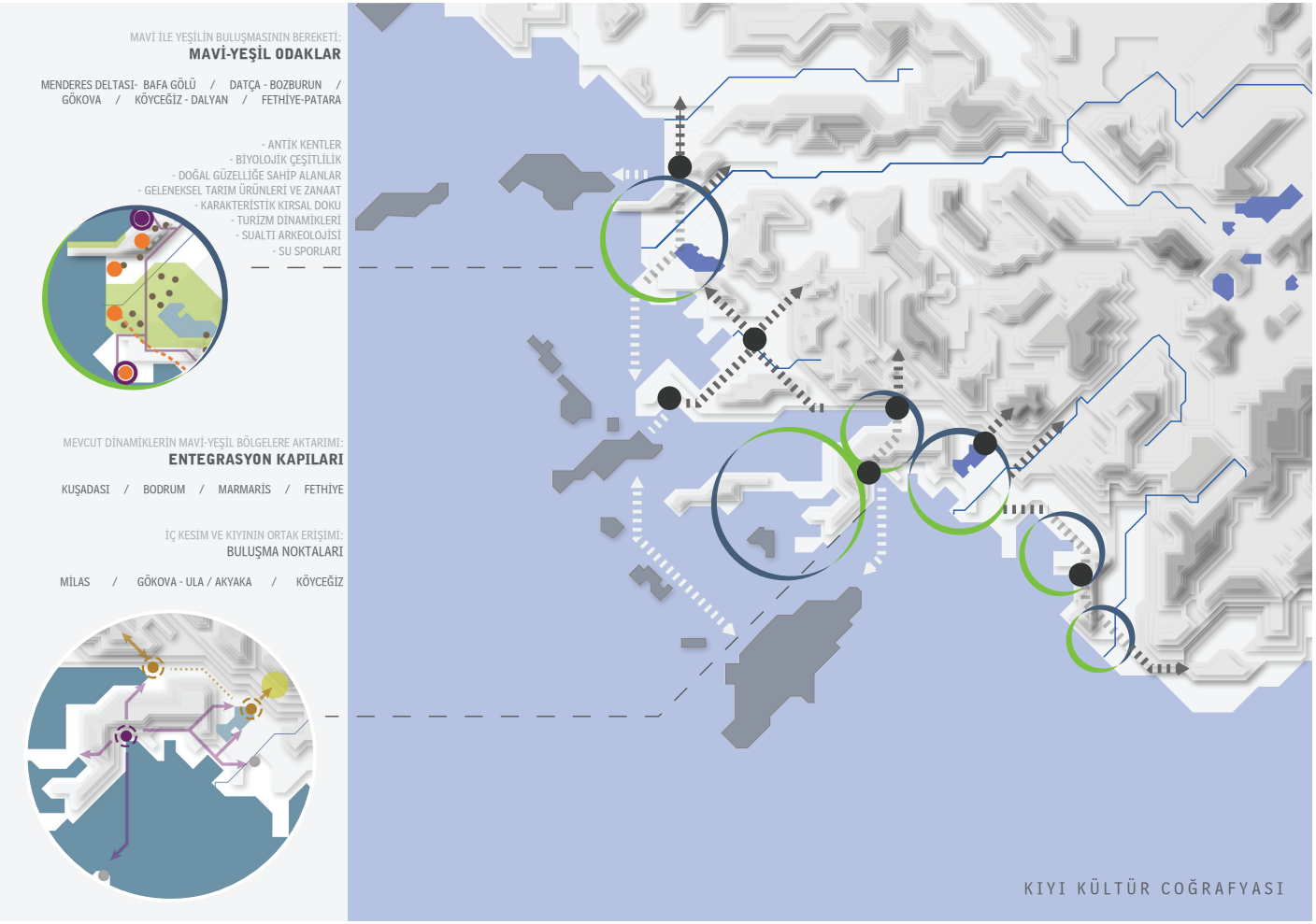
FARKLILIK YARATAN DEĞERLER

* B. Menderes Deltası
  - Biyolojik çeşitlilik
  - Tarım alanları
  - Koruma alanları

* Yerel üretim değerleri
  -Tarımsal üretim: zeytin ve incir
  - Dokumacılık

* Tarihsel bağlam
  - Ulaşım koridoru: demiryolu, kervan yolları, antik dönem güzergahları
  - Antik dönem vadi kentleri
* Jeotermal

2 KIYI BÖLGESİ KÜLTÜR COĞRAFYASI

Farklılık temaları: koylar-körfezler, adalar, antik liman kentleri, Akdeniz mimarisi, zeytinyağı, incir

Hareketli kıyı şeridinin sunduğu olanaklar ile Neolitik dönemden günümüze dek stratejik öneme sahip yerleşimlere sahne olan kıyı bölgesi, aynı zamanda Ege Denizi ve adaları ile sürdürülen kültürel etkileşim nedeniyle de ayrı bir kültür coğrafyası olarak kabul edilebilir. Bu coğrafyada, geçmişte ticaret ve balıkçılıkla uğraşmış liman yerleşimlerinin izleri ile günümüzde turizm sektörünün merkezleri olan ilçe merkezleri ve beldeler bulunmaktadır.

Kıyı coğrafyasının antik dönemdeki ana özelliği ticaret merkezi olan liman kentlerinin oluşturduğu bir yerleşim dokusu iken, bu bölge günümüzde çoğunlukla turizm faaliyetleriyle anılmaktadır. Doğal zenginlikleri ve kültürel mirasına bağlı olarak bölgede turizm talebi özellikle Bodrum, Kuşadası, Didim, Marmaris, Datça ve Fethiye'de yoğunlaşmaktadır.

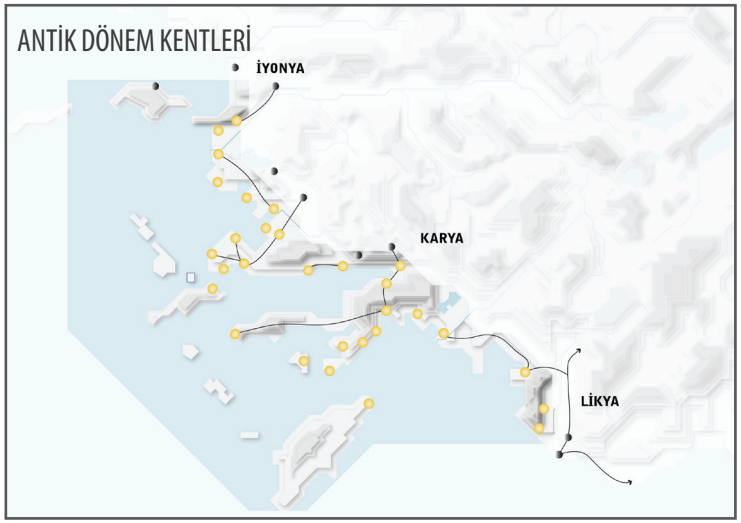
Bu coğrafyadaki yerleşim dokusu karakterini meydana getiren ana öğe, özgün niteliklerini korumuş kırsal dokular ve kıyı yerleşimlerine servis verme potansiyeli taşıyan yerel nitelikli kıyı-ardı köyleridir. Özellikle

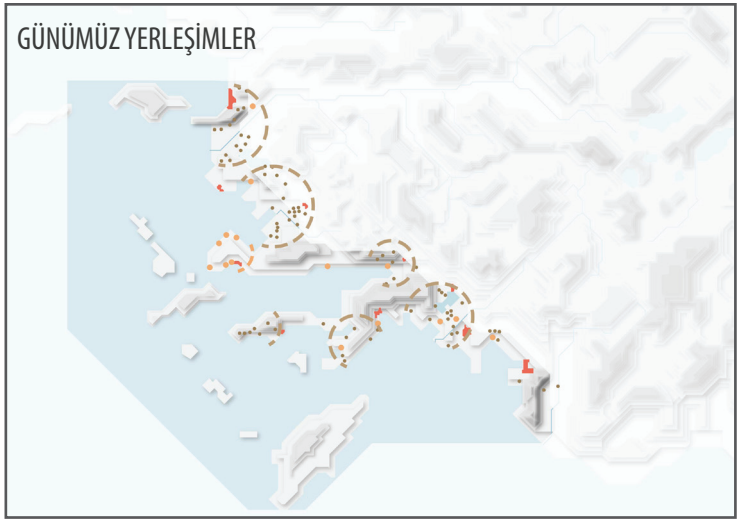
Datça-Bozburun Yarımadaları ve Didim–Bafa Gölü arasındaki aksta bulunan bu yerleşimler, kıyı bölgesinde korunması gerekli öncelikli öğelerdendir. Bu bağlamda, kıyı boyunca 3 nitelikli bölge öne çıkmaktadır;

- Datça Yarımadası: Özel ürünler (bal-badem-balık), Akdeniz mimarisi
- Milas – Bafa Gölü aksı: Yörük gelenekleri ve mutfağı, Akdeniz mimarisi
- Köyceğiz ve Gökova çevresi: Tarımsal ürünler (narenciye, bal, sığla yağı)

Doğal ve kültürel değerlere yönelik, turizm faaliyetleri ve yapılaşma tehdidinin yoğun olduğu bu coğrafyada, değerlerin korunması, sürdürülebilmesi ve alternatif bir kalkınma modelinin geliştirilmesi adına köyler önemli bir role sahiptir. Sahil şeridinde yoğunlaşan turizm aktivitelerinin, dengeli ve değerlere duyarlı bir ölçüde kıyı-ardındaki köylere aktarılması daha dengeli bir sektörel yapılanmayı sağlayabilir.

Kıyı coğrafyasında yer alan koruma alanları, arkeolojik/doğal/kentsel sit alanları yanında, Patara, Datça-Bozburun, Köyceğiz-Dalyan ve Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Alanları, Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Marmaris Milli Parkı, Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Ölüdeniz-Kıdrak Tabiat Parkı'dır.

KIYI BÖLGESİ KÜLTÜR COĞRAFYASI

COĞRAFİ YAPI

* Kıyı şeridi: Denize dik uzanan dağların oluşturduğu hareketli kıyı şeridi (1250 km.), körfez ve koylar (en derin yerde 135 km iç kesime doğru girmektedir)

* Nehir ve deltalar:
Büyük Menderes Nehri,
Dalaman Çayı, Eşen
Çayı ve deltaları

* Göller: Menderes Nehri yakınında Bafa Gölü,
Dalaman çayı yakınında Köyceğiz Gölü

* Yunan Adaları ile coğrafi yakınlık

GEÇMİŞ

TARİHSEL BAĞLAM:
* Liman Kentlerinin bulunduğu ticaret bölgesi
* Yunan adaları ile kültürel, siyasi ve ekonomik etkileşim

ANTİK KENTLER:
* Sidyma, Telmessos, Caunus, Cnidus, Halikarnassos, Iasos, Miletus, Priene
* Panonion, Thebai, Didyma, Teichioussa, Bargylia, Kindye, Karyanda,Myndos, Termera, Bargasa, Keramos, Idyma, Kallipolis, Physkos, Tymnos, Loryma, Syrna, Amos, Pyrnos, Pinara, Yunan adalarında : Rhodos, Kos, Syma

ULAŞIM AKSALARI:
* Priene'den Menderes vadisi kentlerine ve kuzey kıyı kentlerine, Miletus-Iasos aksı
* Karyanda-Halikarnassos-Myndos aksı
* Cnidus-Physkos-Idyma'dan iç kesim kentlerine, Caunus-Telmessos'tan Eşen Çayı yerleşimlerine

BUGÜN

GÜNÜMÜZ BAĞLAMI:
* Deniz-kum-güneş ağırlıklı turizm bölgesi
* Merkezler: Bodrum, Kuşadası, Fethiye, Marmaris, Didim

ULAŞIM AKSLARI:
* Muğla-Fethiye-Antalya karayolu
* Aydın-Muğla Yolu, Muğla-Bodrum karayolu,
* Milas ve Dalaman Havalimanları
* Yat Limanları: Kuşadası, Didim, Bodrum, Turgutreis, Yalıkavak, Fethiye, Marmaris, Datça, Bozburun
* Feribot seferleri: Bodrum-Datça, Bodrum-Kos/Rodos/Sömbeki/Fethiye, Marmaris- Rodos, Sisam-Kuşadası başlıcaları

KORUMA ALANLARI:
* Özel Çevre Koruma Bölgeleri: Patara, Datça-Bozburun, Köyceğiz-Dalyan, Fethiye-Göcek, Gökova
* Milli Parklar: Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası, Marmaris, Tabiat Parkları: Bafa Gölü, Ölüdeniz-Kıdrak

TEHDİT ALTINDAKİ DEĞERLER:
* Deniz, nehirler, deltalar, kıyı arazileri, biyolojik çeşitlilik: Kuşlar, deniz canlıları, bitki türleri, ormanlar
* Gulet üretimi, diğer yerel üretim dalları

FARKLILIK YARATAN DEĞERLER

* Kıyı bandı
- Mağaralar, Termaller, Su sporlarına olanak tanıyan koylar
- Biyolojik çeşitlilik bölgeleri: Patara Plajı, İztuzu Plajı, Bafa Gölü ve çevresi

* Kıyı ardı kırsalı
- Akdeniz mimarisi, yörük gelenek ve mutfağı, doğal tarım ürünler
* Yerel üretim değerleri
- Geçmişin tarım terasları ve zeytin işlikleri: Datça Yarımadası

- Şarap üretim ve ticaretinden doğan çömlekçilik: Knidos, Keramos, Kos ve Rodos adaları, Milas
- Gulet ve gemi yapımı: Bodrum, Bozburun
- Halı ve kilimcilik: Fethiye, Milas

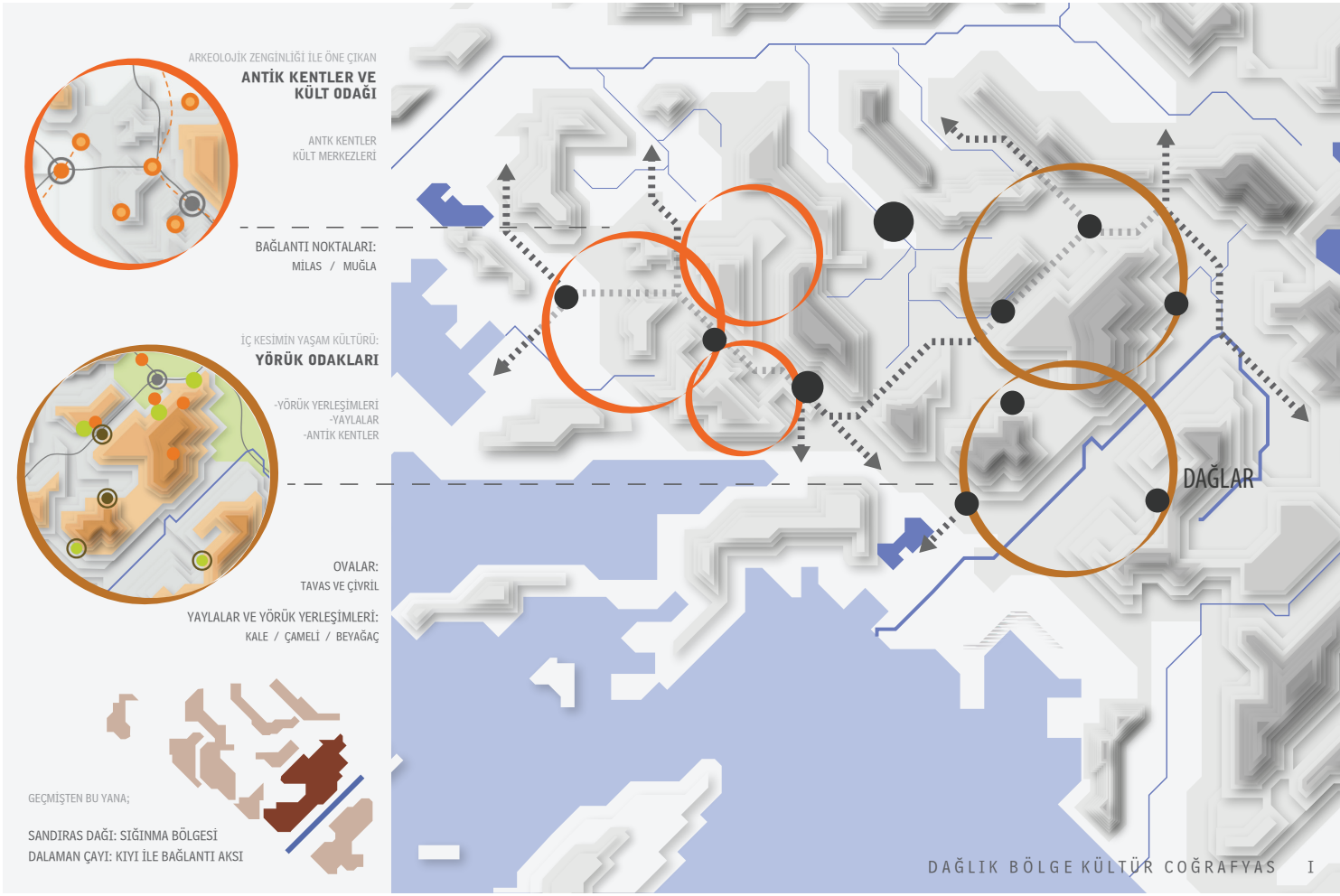
3 DAĞLIK BÖLGE KÜLTÜR COĞRAFYASI

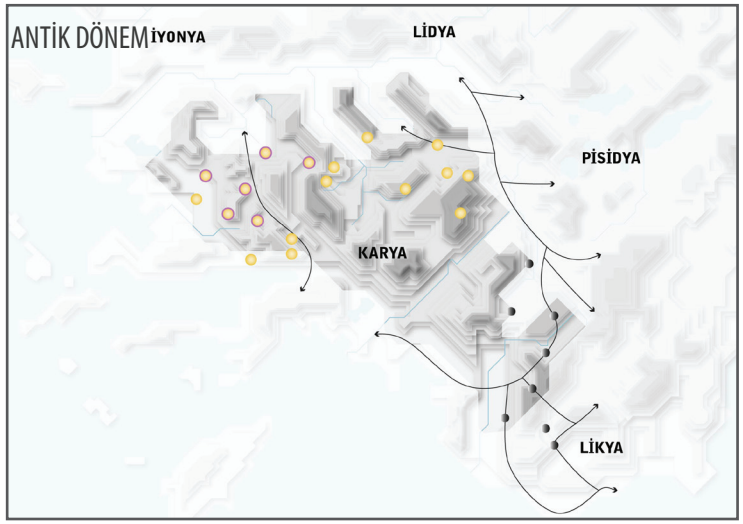
Farklılık temaları: dağlar, yaylalar, kırsal doku, yörük kültürü, antik kült alanları

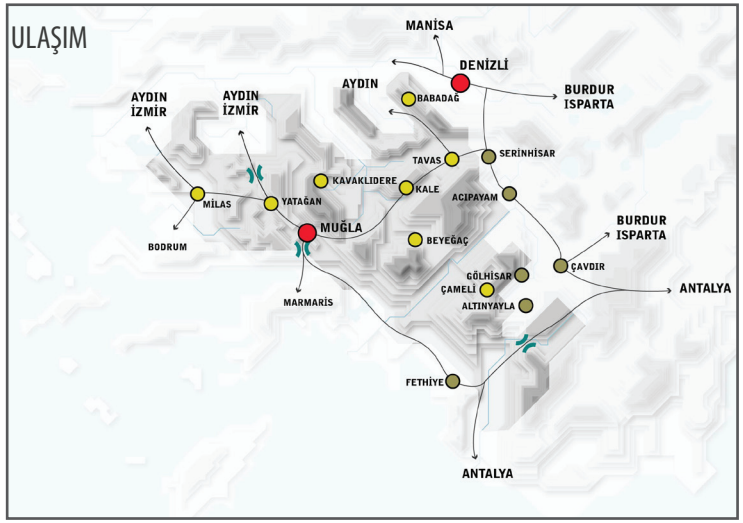
Denizli, Aydın ve Muğla illerinin kesişim noktasında bulunan, özellikle dağlık arazi yapısının doğurduğu kısıtlamalar nedeniyle geçmişte yoğun bir yerleşim dokusuna sahne olmamış bu coğrafyanın günümüz karakterini yaylalar ve Yörük köyleri oluşturmaktadır. Bu yerleşim dokusuna paralel olarak coğrafyadaki temel faaliyet alanı da tarım ve hayvancılıktır.

Antik dönemin önemli bir öğesi olarak kült merkezlerinin bu coğrafyada yoğunlaşması ise önemli bir kültürel miras değeridir. Mylasa ve Stratonekeia kentlerinin çevresinde yoğunlaşan, Lagina, Labraunda, Panamara ve Sinuri gibi tapınma amaçlı kullanılan alanlar bölgede öne çıkar. Kült merkezlerinin varlığı sadece bağlı oldukları Karya değil, komşu devletlerin de buraya ziyarete gelmesini sağlamış ve uygarlıklar arası bir etkileşim alanı oluşturmuştur. Antik dönemde bu alanlara yapılan törensel ziyaretler ve ritüellerin günümüzdeki yansımasının, özellikle Beyağaç yaylarında kutlanan Eren Baba Şenlikleri olduğu söylenebilir.

Coğrafyayı şekillendiren yüksek dağlar ve derin vadiler, bu bölgenin Ege ve İç Anadolu arasında bir geçiş

bölgesi olmasıyla sonuçlanmıştır. Ulaşım ağını belirleyen dağlık yapı, antik dönemde de Karya ve Frigya uygarlıkları arasında bir geçiş alanı oluşturmuştur.

Dağlık coğrafyadaki yerleşim karakterini oluşturan Yörük köyleri ve yaylalar özellikle kırsal kalkınmaya dair geliştirilecek yeni senaryolar ve eylem alanlarında rol alabilir niteliktedir. Özellikle Toroslar'ın son uzantısı Sandıras (Gölgeli) Dağı'nda, yörükler bölgesi olarak öne çıkan Beyağaç yaylaları gerek kültürler arası gerekse coğrafi olarak bir etkileşim bölgesi niteliğindedir. Eren Günü Kutlamaları ve Kartal Gölü Yörük Şenlikleri bu yörenin en önemli etkinlikleridir. Ayrıca, Çardak-Gölcük köyü ve Fethiye yaylaları da bu değerlere örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda Sandıras Dağı'nda bulunan Kartal Gölü Tabiat Koruma Alanı doğal nitelikleri açısından önemli bir değerdir.

Dağlık coğrafyanın temel değerlerinden olan efe ve zeybek kültürü özellikle Denizli'ye bağlı Kale ve Tavas ilçeleri çevresinde yoğun olarak izlenebilir. Aydın'da ise Çine ilçesine bağlı Yağcılar Köyü "efeler köyü" olarak anılır. Denizli'nin Çameli ilçesi, tarih boyunca bir sığınma bölgesi olmuştur ve burada Tahtacı Türklerin sürdürdüğü kereste ticareti öne çıkar. Bunun yanında, Çameli'ndeki Karaman Yaylası, Karaman Türklerinin ilk konakladığı yerdir. Kuvayı Milliye hareketinin önemli merkezleri olan Acıpayam, Tavas, Serinhisar, Denizli merkez, Sarayköy, Buldan, Çal ve Çivril yerleşimleri ise bölgede öne çıkmaktadır. Ayrıca, Milas-Beçin çevresinde Menteşeoğulları Beyliği'ne ait anıtsal yapılar bulunmaktadır.

DAĞLIK BÖLGE KÜLTÜR COĞRAFYASI

COĞRAFİ YAPI

Konum: Denizli, Muğla ve Aydın illerinin kesişiminde
Dağlar:
- Honaz Dağı (2571m.)
- Akdağ (2449m.)
- Babadağ (2308m.)
- Sandıras Dağı (2294m.)
- Kızılhisar Dağı (2241m.)
- Güre Dağı (2030m.)
- Elmadağ (1862m.)
- Karcı Dağı (1840m.)
- Karıncalı Dağı (1703m.)
- Madranbaba Dağları (1700m.)
- Karadağ (1611m.)
- Beşparmak Dağları (1375m.)
- Balan Dağı (999 m.)

* Geçitler: Kazıklıbeli, Tuzlabeli, Dirimli, Metris, Göçek, Çetibeli, Gökbel (Ege, Akdeniz ve İç Anadolu arasında bir geçiş bölgesi)

* Dağların arasından geçen çaylar ve derin vadiler

GEÇMİŞ

TARİHSEL BAĞLAM: Antik dönemde de bölgedeki Sandıras Dağı nedeniyle seyrek yerleşim dokusu
* Yerleşimler: dağ yerleşimleri ve kült merkezleri
* Tabai (Kale): Frigya sınırındaki geçiş kenti
* Milas-Beçin: Menteşe Beyliği'nin merkezi

ANTİK KENTLER: Antik dönem: Hyllarima, Lagina, Mylasa, Sinuri, Panarama, Stratonekiea, Xystis, Plarasa, Kys, Mobolla, Pisye, Thera, Tabai, Heraklia, Apollania, Sebastapolis, Kidrama, Cibyra, Baubon, Baleoura, Oenoanda, Telmessos

ULAŞIM AKSALARI:
* Laodikeia-Cibyra Yolu
* Tralles-Alabanda-Lagina-Panamara-Mobolla-Pisye Thera

BUGÜN

GÜNÜMÜZ BAĞLAMI:
* Yaylalar: (Fethiye) Dokuzgöl, Karabel ve Kuyucak, (Kavaklıdere) Gökçukuru, (Köyceğiz) Ağla Köyü, (Beyağaç/Menteşe) Yerküpe, Ötekaya, (Kale) Karayayla, Çameli, Bağbaşı, Uzunpınar, (Beyağaç) Topuklu, Alaçam, Yamaklı, Akdağ, Gölgeli, (Çameli) Karaman, (Acıpayam) Eşeler, (Tavas) Yorgan , Sayman
* Köyceğiz termal turizm ile öne çıkar.

ULAŞIM AKSLARI:
* Fethiye-Çameli-Acıpayam-Serinhisar-Denizli
* Fethiye-Ortaca-Köyceğiz-Ula-Muğla
* Muğla-Kavaklıdere-Çine/Muğla-Yatağan-Milas
* Muğla-Kale-Tavas-Denizli/Muğla-Kale-Beyağaç

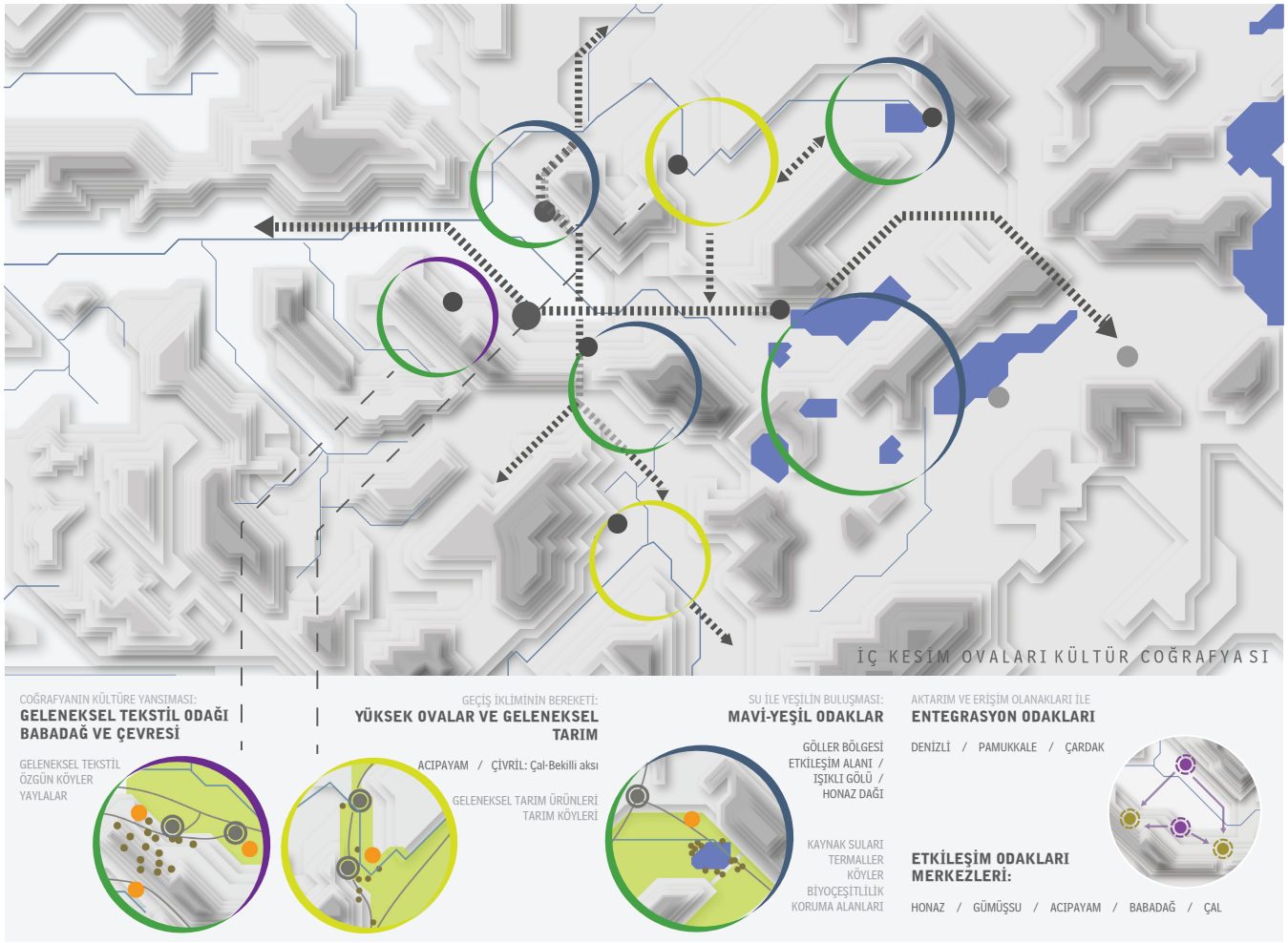
KORUMA ALANLARI: * Kartal Gölü Tabiat Koruma Alanı

TEHDİT ALTINDAKİ DEĞERLER:
* Yörük kültürü
* Ormanlar (yangın tehdidi)

FARKLILIK YARATAN DEĞERLER

* Antik dönem kült merkezleri:
 - Lagina, Labraunda, Panamara ve Sinuri
* Yörük ve Efe kültürü:
 - Beyağaç yaylaları (Sandıras Dağı)
 - Çardak, Gölcük Yaylası
 - Fethiye çevresindeki yaylalar
 - Çine, Yağcılar Köyü (Aydın)
 - Kale ve Tavas çevresi
* Menteşeoğulları Beyliği mirası:
 - Milas, Beçin, Balat
* Mili Mücadele yerleşimleri:
 - Acıpayam, Tavas, Serinhisar, Denizli merkez, Sarayköy, Buldan, Çal, Çivril
* Yaylalar
* Çameli ve Karaman Yaylası

4 İÇ KESİM OVALARI KÜLTÜR COĞRAFYASI

Farklılık temaları: yüksek ovalar, göller, traverten, mermer, termal, şarap, dokumacılık, tasarım

Geçmişten günümüze dek Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleri arasında bir geçitler bölgesi olarak var olmuş iç kesim ovaları kültür coğrafyası, bu özelliğiyle çok sayıda uygarlığın yerleşimine de sahne olmuştur. Coğrafyada Hitit, Frig, Lidya, Ion, Pers, Hellenistik, Roma ve Bizans uygarlıkları, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi izleri okunmaktadır.

Denizli yakınında yer alan Hierapolis (Pamukkale) ve Laodikeia (Goncalı/ Eskihisar) antik kentleri, güneydeki Collossae (Honaz) ve kuzeydeki Apollon Lairbenos (Çal) ve Eumania (Işıklı) yerleşimleri bu coğrafyanın antik dönem dokusunun önemli merkezleridir.

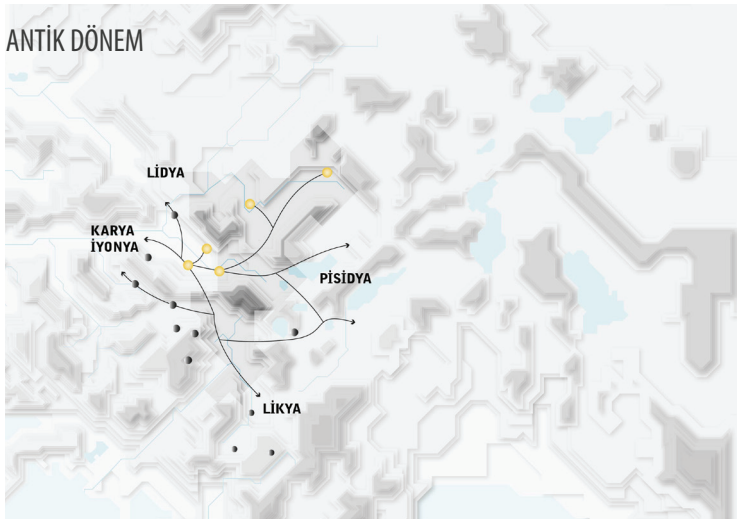
Bu coğrafyanın ana karakterini yüksek kesimde yer alan verimli ovalar ve onları çevreleyen Honaz Dağı, Karcı Dağı, Çökelez Dağı, Beş Parmak Dağları oluşturur. Bölgenin alçak ovaları Sarayköy, Dazkırı, Çürüksu, Denizli iken, yüksek kesim ovaları ise Kaklık, Çardak, Acıpayam, Çivril ve Baklan düzlükleridir.

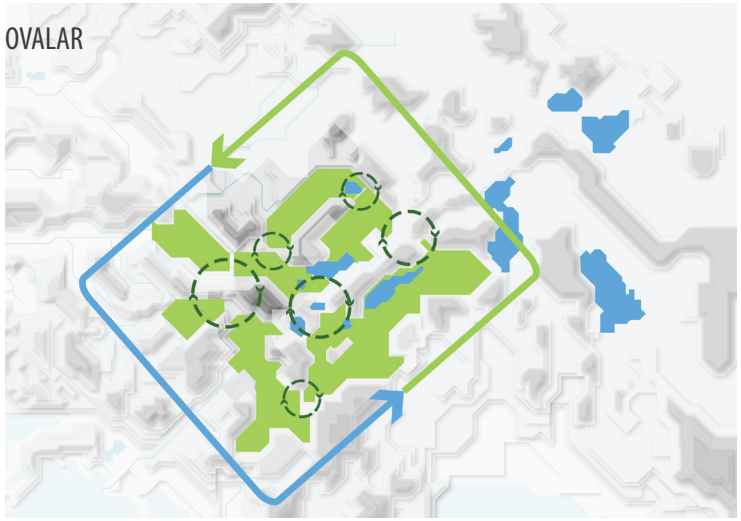
Bu coğrafyada ayırt edici bir özellik olarak göller öne çıkar. Acıgöl, Beylerli Gölü, Karagöl, Süleymanlı

Gölü, Kartal Gölü, Işıklı Gölü ve Yukarıdağdere Gölü coğrafyanın doğal yapısında baskın öğeler olup, aynı zamanda Burdur ve Isparta illerinde yoğunlaşan Göller Bölgesi ile de etkileşimi sağlayan odak noktalarıdır. Özellikle Acıgöl ve Işıklı Gölü barındırdıkları kuş çeşitliliği ile öne çıkar. Göllerin yanı sıra, bölge Gümüşsu, Karahayıt ve Honaz'da yer altı suları ve termal kaynakları açısından da oldukça zengindir.

Altın Üçgen genelinde, iç kesim ovaları kültür coğrafyası günümüzde şarap üretimi ve dokumacılıkta öne çıkar. Denizli ve çevresinde özellikle Pamukkale, Çal ve Bekilli şarapçılıkla, Denizli merkez, Buldan ve Babadağ ise dokumalarıyla ün kazanmıştır. Bu üretim dallarının yanında, yine Denizli çevresinde, Pamukkale, Akköy, Karahayıt, Honaz-Kocabaş ve Çal-Belevi'nde traverten yatakları, Akdağ ve Çivril'de mermer yatakları ve madencilik faaliyetleri yoğundur. Turizm sektöründe ise bölgenin sahip olduğu doğal zenginlik ve kültürel mirasa bağlı olarak, doğa sporları (yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, dağcılık, kuşgözlem vb.), termal turizm, sağlık turizmi ve kültür turizmi potansiyeli yüksektir.

Honaz Dağı Milli Parkı, 2528 m. yükseklikle Ege Bölgesi'nin en yüksek noktasına sahip Honaz Dağı'nı ve zengin bir flora ve fauna varlığı barındırır. Ayrıca, özgün jeolojik yapısı ve arkeolojik varlıklarıyla Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı bölgedeki önemli bir diğer koruma alanıdır.

İÇ KESİM OVALARI KÜLTÜR COĞRAFYASI

COĞRAFİ YAPI

* Ovalar
 - Alçak Ovalar: Sarayköy-Dazkırı, Çardak, Çürüksu, Denizli
 - Yüksek Ovalar: Kaklık, Çardak, Acıyapam, Çivril, Baklan

* Göller
 - Acıgöl
 - Işıklı
 - Beylerli
 - Karagöl
 - Süleymanlı
 - Kartal
 - Yukarıdağdere

* Dağlar: Honaz Dağı, Karcı Dağı, Çökelez Dağı, Beş Parmak Dağları

* Geçitler: Kazıklıbeli Geçiti, Ballık Boğazı

* Kanyon ve Vadiler: Gireniz Vadisi

* Su kaynakları: Kocapınar, Gümüşsu kaynakları

* Yaylalar: Karayayla, Çameli, Uzunpınar, Eşeler

GEÇMİŞ

TARİHSEL BAĞLAM:
* Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit bölgesi
* Hitit, Frig, Lidya, Ion, Pers, Hellenistik, Roma ve Bizans uygarlıkları, Beylik, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi izleri

ANTİK KENTLER:
* Hierapolis, Laodikeia, Colossae, Eumania, Apollon Lairbenos

ULAŞIM AKSALARI:
* Kutsal Haç Yolu
* Kervan Yolları
* İç Anadolu-Ege kıyısı bağlantısı

BUGÜN

GÜNÜMÜZ BAĞLAMI:
* Tarım ve Hayvancılık: Çivril, Baklan, Acıpayam ovaları
* Turizm: Pamukkale, Karahayıt
* Sanayi: Denizli, Babadağ
* Madencilik: Çal, Beyağaç, Çivril, Çardak

ULAŞIM AKSLARI:
* Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçiş noktası
* Denizli-Aydın, Muğla, Afyon, Antalya, Burdur, Uşak karayolla rı
* Aydın, Çardak,Çivril Demiryolu
* Çardak Havalimanı

KORUMA ALANLARI:
* Honaz Dağı Milli Parkı
* Pamukkale Özel Çevre Koruma Alanı ve Dünya Miras Alanı

TEHDİT ALTINDAKİ DEĞERLER:
* Su kaynakları, göller, ormanlar, kuş türleri, tarım arazileri

FARKLILIK YARATAN DEĞERLER

* Göller
 - Acıgöl: Tektonik göl, doğal sodyum kaynağı, 176 kuş türü
 - Işıklı Gölü: Nilüferler, tatlı su balıkları, kuş türleri

* Honaz Dağı
* Traverten ve mermer kaynakları
* Termal kaynakları, kaynak suları ve şelaleler

* Yerel üretim değerleri
 - Dokumacılık, halıcılık
 - Çeşmi bülbül üretimi
 - Üzüm ve şarapçılık
 - Antik dönem heykel geleneği

KENTSEL VİZYONDAN BÖLGESEL VİZYONA DOĞRU

4

"Üçlü Bakış: Kucaklayan Coğrafya" (Bölüm 1) bölümünde özetlenen bölgesel veriler ile "BEK Analizi" (Bölüm 2) bölümünde sunulan yerelden alınan verilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda, Aydın- Denizli- Muğla Altın Üçgeni'nin geleceğine dair bir ortak vizyonun oluşturulması için anahtar temalar belirlenmiştir. Bunun yanında, ortaklaştırılmaları gereken kent vizyonları vurgulanmış ve sonuçta Altın Üçgen için öneri bir "Bölge Vizyonu" tanımlanmıştır. Böylelikle, çalışmanın öne süreceği temel stratejiler, hedefler ve adımları yönlendiren bir bakış açısı ortaya konmuştur.

KENTSEL VİZYONLAR

"2023'e Doğru Aydın" Vizyon Tanımı

Aydın kentinin 2023 hedeflerini belirlemek amacıyla Aydın Valiliği öncülüğünde ve Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın organizasyonuyla "2023'e doğru Aydın" konulu bir toplantı gerçekleştirilmiştir. GZFT analizinin yapıldığı toplantıda, Aydın'ı 2023 yılına taşıyacak vizyon aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

> "Cumhuriyetin 100. yılında coğrafyası, doğal kaynakları ile beşeri sermayesini etkin şekilde kullanan, milli gelire en çok katkı veren ilk 10 il içinde olan Aydın"

"İl Oluşunun 100. Yılında Muğla Stratejik Planı" Vizyon Tanımı

Muğla Valiliği tarafından hazırlanan planın çalışma sürecinde, ildeki tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, özel sektör temsilcileri ve yerel halkın görüşlerinin alındığı toplantılar düzenlenmiştir. Plan hazırlığında Valilik öncü taraf iken, Muğla Çevre Koruma ve Dayanışma Vakfı (MEÇEV) ve Muğla Üniversitesi ile işbirliği kurulmuştur. 2013 yılı hedeflenerek belirlenen vizyon;

> "Kırsal ve kıyısal bütünleşmesini sağlamış, kültürel ve doğal dokusunu koruyan, her bölgesinde sürdürülebilir kalkınmayı sektörel uyum içerisinde gerçekleştirmiş, eğitim, kültür, turizm, üretim ve ihracat merkezi Muğla"dır.

"Denizli Yol Haritası 2010- 2023" Vizyon Tanımı

Bölgedeki kentler içerisinde kalkınma konusunda amaç ve stratejilerini katılımcı bir ortamda hazırlanan bir yol haritasıyla belirleyen tek kent Denizli'dir. Denizli'nin kalkınmasını "7T: tarih, turizm, tarım, tekstil, traverten, termal, teknoloji" temalarıyla kurgulayan Yol Haritası'nın vizyon tanımı;

> "Girişimci birikim ve başarının, bölgenin bereketi ile çeşitlendirildiği, sürdürülebilir dinamik bir kent"tir.

BÖLGE VİZYONU İÇİN ANAHTAR TEMALAR

Bölge için geliştirilecek ortak vizyona ilişkin göz önünde bulundurulması gereken esas temalar, coğrafyanın değerleri ve bunların kalkınmada değerlendirilmesi etrafında şekillenmektedir. Aynı zamanda, yerel girişimcilik ve işbirliği de ortak bölge vizyonunu yönlendirmesi gereken temel unsurlardandır.

- Kucaklayan coğrafya
- Yerel bereket
- Kültür coğrafyası
- Etkileşim köprüleri
- Altın rotalar
- Girişimcilik
- Kentsel ittifaklar
- Farklılık temaları

BÖLGE VİZYONU

Bölgeyle ilgili yapılan araştırma ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu, temelde coğrafya ve kültür ilişkisinden yola çıkan ve bölgesel kalkınmaya dair bir bakış açısını öne süren bölge vizyonu tanımlanmıştır.

Coğrafyanın bereketini kültür ile harmanlayan yeni 'kalkınma yönetimi'

5

KAVRAMSAL STRATEJİLER
TEMEL ADIMLAR

Altın Üçgen'de dünün değerlerinin yarına taşınması ve bugünün beklentilerinin karşılanması için, öncelikle güçlü stratejilerin tanımlanması ve bu doğrultuda hedeflerin, eylem alanlarının, program ve projelerin tariflenmesi gerekir. Yarına dair güçlü stratejiler üretilebilmesi; kültür coğrafyalarının tarihsel derinliğinin, çeşitlilikten doğan potansiyellerinin bu stratejilere ne kadar yansıtıldığıyla yakından ilişkilidir.

Bu bölümde tariflenen kavramsal stratejiler; yerel aktörlerin yarın için üreteceği esas stratejilere yol gösteren bir nitelik taşıması açısından önemlidir. Gelecek stratejileri "geçmişten bugüne" ve "sınırsız sınırlar" bakış açılarıyla ve "Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi" (Bölüm 5) kapsamında geliştirilmelidir. Bu bağlamda, Altın Üçgen'in geleceğine yönelik önerilen kavramsal stratejiler:

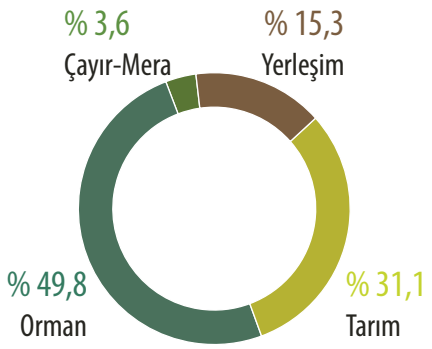
- Bereket Yumağı: Kalkınma Senaryosu
- Kültürel Coğrafya: Etkileşim Köprüleri
- Altın Rotalar: Farklılıkların Ekonomisi
- Etkileşim Yönetimi: İşbirliğinin Gücü

Bu kavramsal stratejiler doğrultusunda tanımlanan hedefler arasında **stratejik ürünler** belirlenmiş ve bu ürünlerin eylem alanları aracılığıyla gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Bu ürünlerin bölgedeki kamu, sivil ve özel kesimlerce benimsenmesi ve hayata geçirilmesi, Yol Haritası'nın öncelikli amaçları arasındadır.

- Mavi-Yeşil Kalkınma Vizyon Planı
- Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı
- Altın Rotalar Rehberleri
- Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı

6 TEMEL STRATEJİK GÖSTERGE

1 ARAZİ KULLANIMI

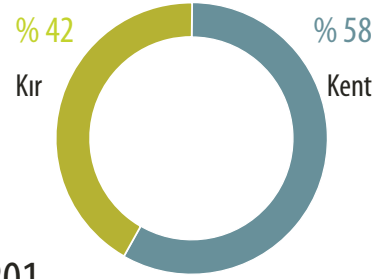
Toplam Yüzölçüm: 32.657 km²

2 SEKTÖREL DAĞILIM

3 NÜFUS

Nüfus: 2.779.765

İlçe Sayısı: 48
Belde Sayısı: 201
Köy Sayısı: 1245

Nüfus Yoğunluğu: 85 kişi / km²
Nüfus Artış Hızı: ‰ 11,49
Net Göç Hızı: ‰ 2,31
Yaş Bağımlılık Oranı: % 44,6
İşgücü Katılım Oranı: % 54,8
İşsizlik Oranı: % 11,7

Üniversite Sayısı: 3
Toplam Öğrenci Sayısı: 84.837

4 KIYI ŞERİDİ UZUNLUĞU

1274 km

5 TURİZM

Yıllık Giriş Yapan Yabancı Turist Sayısı:
3.765.686

Yıllık Giriş Yapan Yerli Turist Sayısı:
123.000

Geceleme süreleri:

- Muğla: 4,4
- Aydın: 3,4
- Denizli: 1,1

Yatak Sayısı: 112,372

6 KORUMA ALANLARI

Toplam Sit Alanı Sayısı: 1124

- Arkeolojik Sit Alanı: 886
- Doğal Sit Alanı: 180
- Kentsel Sit Alanı: 17
- Tarihi Sit Alanı: 2
- Kentsel-Arkeolojik Sit Alanları: 4
- Arkeolojik ve Doğal Sit Alanları: 23
- Diğer Karma Sit Alanları: 12

Antik Kentler: 68

- Milli Park: 4
- Tabiat Parkı: 3
- Tabiat Koruma Alanı: 2
- Özel Çevre Koruma Alanı: 6

Veriler, 2009, 2010, 2011 ve 2012 TÜİK istatistikleri ve GEKA 2010-2013 Bölge Planı'ndan aktarılmıştır.

BEREKET YUMAĞI
KALKINMA SENARYOSU

HEDEF1: Altın Üçgen kalkınma modelinin geliştirilmesi

ADIM1: Kalkınma senaryosunun aktörlerini saptamak

ADIM2: Kalkınma modelinin ilkelerini belirlemek

ADIM3: Fark yaratan sektörleri ortaya koymak

HEDEF2: Farklılık yaratan değerlerin ekonomik değere dönüştürülmesi

ADIM1: Fark yaratan girişimci ortamı yaratmak

ADIM2: Farklılık analizi yapmak

ADIM3: Yeni pazarlar yaratmak

HEDEF3: "Mavi - Yeşil Kalkınma Vizyon Planı"nın hazırlanması

ADIM1: Doğa ve kültür öncelikli kalkınma forumunu düzenlemek

ADIM2: Ortak vizyonu belirlemek

ADIM3: Vizyon planını hazırlamak

KÜLTÜREL COĞRAFYA
ETKİLEŞİM KÖPRÜLERİ

HEDEF1: Kültür ve coğrafya ilişki sistematiğinin yeniden kurgulanması

ADIM1: Kültürel coğrafya atlası hazırlamak

ADIM2: Kültürel coğrafya bölgelemesi yapmak

ADIM3: Kültürel coğrafyaların potansiyelini ortaya çıkarmak

HEDEF2: Kültürel coğrafya potansiyelinin harekete geçirilmesi

ADIM1: Farklılık yaratan temaları belirlemek

ADIM2: Tematik işbirliği ağları oluşturmak

ADIM3: Etkileşim köprülerinde vizyon projeleri üretmek

HEDEF3: "Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı" çalışmasının yapılması

ADIM1: Etkileşim odakları ve akslarını tanımlamak

ADIM2: Kültürel coğrafya etkileşim senaryosunu yazmak

ADIM3: Etkileşim ağını kurumsallaştırmak

ALTIN ROTALAR
FARKLILIKLARIN EKONOMİSİ

HEDEF1: "Altın Rotalar" ın ortaya çıkarılması
ADIM1: Altın rota temalarını belirlemek
ADIM2: Tematik rota senaryoları kurgulamak
ADIM3: Altın rotaları çok boyutlu tanıtmak

HEDEF2: "Altın Rotalar Kültür Ekonomisi Matrisi"nin geliştirilmesi
ADIM1: Değerlerin buluşma alanlarını saptamak
ADIM2: Matris çerçevesini oluşturmak
ADIM3: Buluşma alanlarının ekonomik potansiyelini harekete geçirmek

HEDEF3: "Altın Rotalar Rehberleri"nin geliştirimesi
ADIM1: Hedef kitleleri belirlemek
ADIM2: Rehber ilkelerini tanımlamak
ADIM3: Altın Rotaların yerel liderlerini belirlemek

ETKİLEŞİM YÖNETİMİ
İŞBİRLİĞİNİN GÜCÜ

HEDEF1: İşbirliği yaklaşımının geliştirilmesi
ADIM1: Altın Üçgen İşbirliği Zirvesi'ni toplamak
ADIM2: Kurumsal ve sektörel işbirliği yaklaşımını geliştirmek
ADIM3: Yerel katılım yaklaşımını belirlemek

HEDEF2: Kültür öncelikli işbirliği alanlarının saptanması
ADIM1: Kültürel coğrafya koruma çerçevesini belirlemek
ADIM2: Proje yönetimi sistematiğini kurgulamak
ADIM3: Bölgesel deneyim paylaşımı ve eğitim programları hazırlamak

HEDEF3: "Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı"nın hazırlanması
ADIM1: Yönetim planına hazırlık yapmak
ADIM2: Yönetim planının bileşenlerini belirlemek
ADIM3: Yönetim planı uygulama sürecini izlemek

BEREKET YUMAĞI
KALKINMA SENARYOSU

HEDEF1: Altın Üçgen kalkınma modelinin geliştirilmesi

ADIM1: Kalkınma senaryosunun aktörlerini saptamak

ADIM2: Kalkınma modelinin ilkelerini belirlemek

ADIM3: Fark yaratan sektörleri ortaya koymak

HEDEF2: Farklılık yaratan değerlerin ekonomik değere dönüştürülmesi

ADIM1: Fark yaratan girişimci ortamı yaratmak

ADIM2: Farklılık analizi yapmak

ADIM3: Yeni pazarlar yaratmak

HEDEF3: "Mavi - Yeşil Kalkınma Vizyon Planı"nın hazırlanması

ADIM1: Doğa ve kültür öncelikli kalkınma forumunu düzenlemek

ADIM2: Ortak vizyon belirlemek

ADIM3: Vizyon planını hazırlamak

Bugün Aydın-Denizli-Muğla illerini kapsayan Altın Üçgen'in; doğal zenginlikleri, verimli toprakları, kültürel mirası, kentleri, köyleri, yaylaları, ovaları, yeraltı ve yerüstü kaynakları ile bütün değerlerin iç içe geçtiği bir "bereket yumağı" olduğu söylenebilir.

Bölgenin ekonomik faaliyetleri günümüzde sanayi, konvansiyonel tarım ve kıyılarda yoğunlaşan turizm faaliyetleridir. Ancak bölgeyi farklı kılan somut ve somut olmayan kültürel mirasın ekonomik değeri yeterince kullanılmamaktadır. Bölgeyi eşsiz kılan değer katmanlarının barındırdığı potansiyelleri ortaya çıkarmak, "bereket yumağının" anlaşılması ve akılcı bir şekilde yönetilmesini sağlayacak yeni bir kalkınma senaryosu ile mümkündür.

Hedef 1 - Altın Üçgen kalkınma modelinin geliştirilmesi

Yeni kalkınma modelinin, bölgenin coğrafi, kültürel ve tarımsal kimliğinin sunduğu bereketi katma değere dönüştürmesi, yeni iş alanları yaratması ve bölgede yaşayanların hayat kalitesini yükseltmesi hedeflenmelidir. Bu doğrultuda, bölgedeki farklılık değerlerinin yerel kesimler tarafından "ortak değer" olarak benimsenmesi, yeni bir ortaklık anlayışını gerekli kılmaktadır.

Adım1: Kalkınma senaryosunun aktörlerini saptamak

Kalkınma senaryosunun yerel kesimler tarafından katılımcı bir süreç içerisinde hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, kalkınma senaryosunun aktörlerinin belirlenmesi ve bu kesimlerin beklentilerinin anlaşılması öncelikli adımdır. Kalkınma senaryosunun ana aktörleri, Aydın-Denizli-Muğla illeri çerçevesinde ortaya konmalıdır.

- Yerel yönetim aktörleri: Aydın, Denizli ve Muğla Belediyeleri başta olmak üzere tüm yerel yönetimler senaryonun hazırlanması ve hayata geçirilmesi konusunda öncelikli olarak sorumludur.

- Ekonomik aktörler: Yatırımcılar, üreticiler, esnaf, zanaatçılar, KOBİ'ler, kooperatifler, yerel ekonomik faaliyetlerin ana aktörleri olarak kalkınma senaryosunun temel belirleyicileri arasındadır.

- Sivil aktörler: Meslek odaları ve üretici örgütlenmeleri sürecin önemli katılımcılarıdır.

- Kalkınma faaliyetlerini bölgesel ölçekte destekleyecek olan Güney Ege Kalkınma Ajansı ve ulusal kalkınma politikalarını belirleyen ilgili Bakanlıklar, yerel çıkarların korunması ve yönetilmesi sürecinde eşgüdüm halinde çalışmalıdır.

- Halkın beklentilerini sürece yansıtacak olan STK'ların kalkınma modelinin geliştirilmesinde girdi yapması önemlidir.

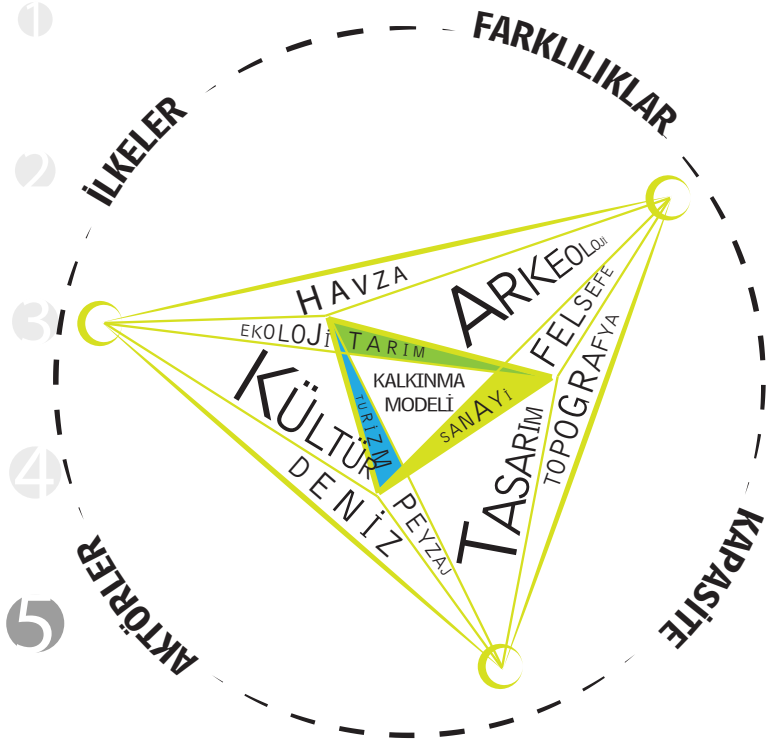
- Bölge üniversiteleri

Adım 2: Kalkınma modelinin ilkelerini belirlemek

Aydın-Denizli-Muğla bütününü kapsayacak kalkınma modelinin temel ilkeleri kentsel ittifaklar; ekonomi ve ekoloji dengesi; kültür ve coğrafya etkileşim dinamikleri; ve farklılık ve farkındalık stratejisi üzerine kurgulanmalıdır. Ayrıca,

- Kültür ve coğrafyaya dayalı çeşitliliğin ekonomik kalkınmanın itici gücü olması,
- Farklılıklardan yüksek katma değer yaratılması,
- Çeşitliliğin kurumlar arası eşgüdüm içerisinde birlikte yönetilmesi,
- Kalkınma modelinin bütün kesimlerin ortak vizyonuna dayanması ve katılımcı stratejik planlama anlayışıyla ortaya çıkarılması,
- Strateji belirlemede tabandan yukarı yaklaşımın esas alınması,
- Bölge ölçeğinde işbirliği anlayışının gelişmesi,
- Özel girişimin desteklenmesi,

temel konuları da kalkınma modelinin önemli bileşenleri olarak kabul edilmelidir.

Adım 3: Fark yaratan sektörleri ortaya koymak

Coğrafyanın doğal, tarımsal ve kültürel değerleri, katma değeri yüksek yeni ekonomik sektörlere girdi olacak şekilde değerlendirilmelidir. Ürün ve hizmetlerin; "kültürel coğrafya" ile bağı kurulduğu takdirde yüksek katma değer elde edilmesi mümkün olabilecektir.

Tarım: Tüm uygarlıklar için önemli bir ekonomik faaliyeti olan tarım, arkeolojik ve kentsel dinamiklerle yeniden ilişkilendirilip, bir "miras" olarak bölge ölçeğinde yeniden konumlandırılmalıdır. Tarımsal rekabetin farklılık ve yerellik üzerine inşa edilmesi ve katma değeri yüksek bir sektör olarak geliştirilmesi hedeflenmelidir.

Tarıma dayalı sanayi: Tarıma dayalı sanayide, yerellik ve çeşitlilik ilkesi bağlamında, bölgeye özgü markaların geliştirilmesi en önemli öncelik olmalıdır. Gıda ürünlerinin "coğrafi kimlik" değeri ve tarihsel derinlikle olan ilişkisi özellikle vurgulanmalıdır. Örneğin, 2000 yıl önce de üretilen tarımsal ürünlerin eski uygarlıklarla ilişkisi vurgulanmalıdır.

Kültür turizmi: Sahillerde büyük kayıplara yol açmış kontrolsüz yapılaşmaya alternatif olarak, kültürel izlerin Altın Üçgen kapsamında yeniden kurgulandığı bir kültür turizmi anlayışının, bölge halkının dâhil olduğu bir "paylaşım" sürecini ortaya çıkarması gerekmektedir. Örneğin, kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarının acilen ıslah edilmesi ve yeni kuşak ustaların yetiştirilmesi ile ortaya çıkan ürünler bütünsel bir anlayışla "Altın Rotalar" stratejisine entegre edilmelidir.

Agro-turizm: Altın Üçgen'in arkeolojik mirası, tarihi köyleri ve tarım faaliyetleri, agro-turizmin gelişmesi için uygun bir ortamı sunmaktadır. Kırsal alanlardaki tarımsal üretimin turizm süreçleri ile entegrasyonu, köylerde konaklama ve hizmetlerin geliştirilmesini öngören bu sektör, eko-turizm faaliyetleri ile de bütünleşmektedir.

Eko-turizm: Deniz ve iç kesimleri bütünleştiren bir eko-turizm sektörü geliştirilmelidir. Özellikle denizde yoğunlaşan turizm faaliyetlerinin, iç kesimlerdeki tarihi yerleşimler, yaylalar, vadiler, mağaralar, termaller, akarsuların sunduğu fırsatlar doğrultusunda Altın Rotalar stratejisi ile entegre edilmesi gerekir.

Tasarım: Antik dönemde önemli mimari ve sanatsal tasarım faaliyetlerine sahne olmuş bölgenin, günümüzde tekstil ve endüstriyel tasarım alanlarında yeniden bir tasarım odağı olması düşünülebilir. Afrodisias, Buldan ve Denizli kirişhane bölgesini kapsayan bölgede tasarım sektörünün gelişmesi teşvik edilmelidir.

Hedef 2 - Farklılık yaratan değerlerin ekonomik değere dönüştürülmesi

Yerel çeşitliliğin yüksek katma değerli ürün ve hizmetlere dönüşmesi amacıyla özgün değerlerin saptanması ve çağdaş piyasalara ulaştırılması önemlidir. Bu bağlamda, bilimsel ve girişimci güçlerin işbirliğine dayalı araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin hayata geçirilmesi gerekir.

Adım 1: Fark yaratan girişimci ortamı yaratmak

Yerel değerlerden ulusal ve uluslararası piyasalara yönelik özgün hizmet ve ürünlerin geliştirilmesi, bölgenin girişimci gücüne dayanır. Çoğu zaman usta-çırak yoluyla aktarılan geleneksel bilgiler, kurumsallaşma eksikliği yüzünden kaybolmaktadır. Diğer yandan, yeni ve yaratıcı fikirlerin gelişmesini sağlayacak ortamların sağlanması gerekmektedir.

"Bölgesel Farklılık Platformu"nu kurmak

Altın Üçgen'in özgün değerleri ile girişimci dinamik arasındaki ilişkinin kurulması amacıyla; kamu-yerel-sivil-özel kesimler arasında oluşturulacak bir "Bölgesel Farklılık Platformu"nun kurulması önerilmelidir. Bu platformun; üniversiteler, ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, üretici birlikleri, yerle girişimciler, yerel yönetimler ve özel sektörü kapsaması önerilir.

Bu platformun görevi, bölgede tescil edilmesi ve ulusal ve uluslararası piyasalarda öne çıkarılması gereken değerlerin saptanmasını sağlamaktır.

Girişimcilik eğitimleri düzenlemek

KOBİ'lerin rekabet gücü ve potansiyellerini geliştirmek için kurulan Denizli ABİGEM'in (AB Türkiye İş Geliştirme Merkezleri) "bölge odaklı" hizmet vermesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. **Bölgesel Farklılık Platformu'**nun ABİGEM ile entegrasyonu sağlanmalıdır.

Aile işletmeciliğini kurumsallaştırmak

Geleneksel üretim bilgilerinin günümüz şartlarında ürüne dönüşmesi için, ABİGEM Gaziantep örneğinde düzenlenen *"aile işletmeciliğini kurumsallaştırma projesi"*nin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Özgün değerlerin sürekliliğini sağlayacak olan bu çözümler, Altın Üçgen'in en önemli dinamiği olan yerel üretim pratiklerini çağdaş piyasa sistemleri ile buluşturacaktır.

Adım 2: Farklılık analizi yapmak

Öncü tasarımlar üretmiş kentleşme geleneği; cam ve mermer işlemeciliği; denizcilikte gemi üretimi, balıkçılık; ovalarda zeytinyağı ve şarap üretimi; dağlarda hayvancılık; bu işlerle ilişkili çömlekçilik, dokumacılık, ahşap mobilya üretimi gibi faaliyetler bölgenin güçlü tarihsel kimlik öğeleridir. Farklılık analizi; bu değerlerin günümüze kadar süzülmüş izlerinin barındırdığı ekonomik potansiyelin saptanması ve özgün ekonomik değerlerin üretilmesini hedefler.

Farklılık analizinin temel başlıkları;

- Somut ve somut olmayan kültürel miras envanteri, biyolojik çeşitlilik ve tarım ürünlerinin envanterleri
- Özgün değerlere ilişkin coğrafi işaretleme ve tescil sistemi
- Fark yaratan ürün geliştirme atölyeleri ve tasarım stüdyoları
- Meslek okulları ve üniversitelerde ARGE ve tasarım programları yürütmek

Adım 3: Yeni pazarlar yaratmak

Doğru bir pazarlama hamlesi sonucunda en yüksek katma değer üretecek alanlar tarım ve turizmdir. Her iki sektörde de coğrafya ve tarihe dayalı bir stratejinin yoksunluğundan, önemli bir katma değer potansiyeli kaybedilmektedir. Bu bağlamda atılması gereken adımlar aşağıdaki gibidir:

Tarımsal ürünler

Türkiye, 3 milyon tonluk dünya zeytinyağı üretiminde yılda 160 bin tonla (%5 oranla) beşinci sırada, ihracatta ise daha geri sıralardadır. İhracatı büyük ölçüde hammadde olarak gerekleştirilen Türk zeytinyağı, ihraç edildiği pazarlarda o ülkelerin markaları ile satılmakta veya yeniden ihraç edilmektedir.

- Aydın ve Muğla'nın yerli çeşidi olan ve üstün nitelikte bir zeytinyağı veren memecik zeytini kültürel coğrafya ile ilişkilendirilip, tanınırlığı dünya piyasalarında arttırılmalıdır.
- Avrupa'ya hammadde olarak ihraç edilen zeytinyağı, bunun yerine nihai tüketiciye doğrudan pazarlanmalıdır.
- Son beş yılda zeytinyağı tüketimi artan Rusya ve Çin pazarları hedef alınmalıdır.

Dünyada bağ alanları ve yaş üzüm üretiminde ilk 5'e giren Türkiye, dünya şarap piyasasında %1'in altında paya sahiptir. Ürettiği üzümün sadece %2'sini şaraba dönüştüren Türkiye, zeytinyağında olduğu gibi, ihraç ettiği şarabın büyük bir kısmını da şişelenmemiş şekilde, dökme olarak satmaktadır.

- Altın Üçgen bölgesinin özgün kültürel coğrafya imajına dayanan bir pazarlama politikası ile Türkiye ve dünya şarap piyasasında daha yüksek pay elde edilmesi hedeflenmelidir.
- Çal Karası gibi bölgenin özgün üzüm çeşitleri ile yapılan şarapların coğrafi işaretlemesi alınmalıdır.

Kültür Turizmi

Aydın ve Muğla sahillerinde yoğunlaşan turizm faaliyetleri bölge ölçeğinde çeşitlendirilmelidir. Bu bağlamda, Altın Rotaların yurtiçi ve yurt dışı turizm sektörüne pazarlanması, gerekli altyapı yatırımlarının bölgeye çekilmesi ve bölgeye nitelikli turistlerin çekilmesi hedeflenmelidir.

Fark yaratan ürün ve hizmetler

Farklılık Platformu ve farklılık atölyelerinden ortaya çıkacak ürünlerin bölgesel imaj çerçevesinde yurt içi ve yurtdışı piyasalara pazarlanması önemlidir. Örneğin, Denizli odaklı üretilen tekstil ve cam ürünlerinin bölge imajına dayalı markalarla pazarlanması önerilmektedir.

Hedef 3 - “Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı”nın hazırlanması

Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı, Altın Üçgen’in doğal ve kültürel değerlerinin korunarak akılcı bir şekilde yönetilmesi, yerel çeşitlilikte yatan potansiyellerin harekete geçirilmesini mümkün kılacak bir bakış açısının temellerini atmalıdır. Bu bağlamda, deniz-kıyı-ova-dağ arasındaki zıtlıkları aşacak ve bu olgular arasındaki ekolojik ve kültürel ilişkileri odak haline getirecek yeni bir işbirliği sistematiği oluşturulmalıdır.

Adım 1: Doğa ve kültür öncelikli kalkınma forumu düzenlemek

Kültür öncelikli kalkınmanın ana stratejilerinin belirlenmesi için, kalkınma senaryosunun ana aktörlerinin beklentilerini doğru analiz etmek gerekir.

Bu amaçla Aydın, Denizli ve Muğla’daki yerel yönetimler, STK’lar, meslek odaları, üniversiteler, üretici kooperatifleri, sanayi ve ticaret odaları ve özel sektörün katılımıyla kültür öncelikli kalkınma forumu düzenlenmeli ve vizyon planı tüm kesimlerin beklentilerini uzlaştıracak şekilde kurgulanmalıdır.

Adım2: Ortak vizyonu belirlemek

Altın Üçgen’in ortak vizyonunu ortaya koymak için, bütün kesimlerin bölgeye yönelik vizyonlarının analiz edilmesi ve ortak vizyonun uzlaşma yoluyla elde edilmesi gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında;

- Sürecin öncelikle bir bilgilendirme aşaması ile başlaması,
- Ardından kesimlerin vizyonlarını paylaşması,
- Ortak vizyonun birlikte belirlenmesi,
- Ortak vizyonun bölge ölçeğinde paylaşılması gerekmektedir.

Adım3: Vizyon planını hazırlamak

Vizyon planı, bölgesel kalkınmanın ana eksenleri, strateji ve hedeflerini ortaya koyup, kısa ve uzun vadede ulaşılması gereken ekonomik göstergeleri belirtmelidir. Özellikle eğitim, istihdam, üretim, bölgesel gelir, kültürel mirasın korunması ve kirlilik göstergelerine ilişkin ölçülebilir hedefler belirlenmelidir. Plan, kalkınmanın ana aktörleri tarafından katılımcı bir süreç içerisinde hazırlanmalıdır.

Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı, 4 kültür coğrafyasında aşağıdaki konuları ele almalıdır:

- Deniz ve kıyı yönetimi
- Ekolojik çeşitlilik
- Havza yönetimi
- Toprak yönetimi
- Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma
- Yerel çeşitlilik ve bölgesel markalar
- İş geliştirme
- Yenilenebilir enerji
- Kimlikli ve ekolojik kentsel gelişme
- Ulaşım
- Kültür turizmi
- Koruma alanları ve eko turizm
- Yerel girişim

KÜLTÜREL COĞRAFYA
ETKİLEŞİM KÖPRÜLERİ

HEDEF1: Kültür ve coğrafya ilişki sistematiğinin yeniden kurgulanması

ADIM1: Kültürel coğrafya atlası hazırlamak

ADIM2: Kültürel coğrafya bölgelemesi yapmak

ADIM3: Kültürel coğrafyaların potansiyelini ortaya çıkarmak

HEDEF2: Kültürel coğrafya potansiyelinin harekete geçirilmesi

ADIM1: Farklılık yaratan temaları belirlemek

ADIM2: Tematik işbirliği ağları oluşturmak

ADIM3: Etkileşim köprülerinde vizyon projeleri üretmek

HEDEF3: "Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı" çalışmasının yapılması

ADIM1: Etkileşim odakları ve akslarını tanımlamak

ADIM2: Kültürel coğrafya etkileşim senaryosunu yazmak

ADIM3: Etkileşim ağını kurumsallaştırmak

Altın Üçgen bölgesi, zengin doğal yapısının şekillendirdiği kültürel miras ve tarihsel derinliği ile özgün kültürel coğrafya parçalarından oluşan bir bütündür. Bu nedenle, bölgenin geçmişi ve bugünündeki ***insan-doğa etkileşimini*** araştırmak ve anlamak, gelecek stratejileri ve hedeflerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Kalkınma dinamiklerinin temelini oluşturacak olan bu bütünselliğin sağlanması için, doğa ve kültür arasındaki etkileşim ilişkileri coğrafi, kurumsal ve ekonomik açıdan yeniden kurgulanmalıdır.

Hedef 1- Kültür ve Coğrafya İlişki Sistematiğinin Yeniden Kurgulanması

Altın Üçgen'in bütününe bakıldığında, coğrafi özelliklerine bağlı olarak farklı karakterlere sahip alt bölgelerin ortaya çıktığı görülür. Yukarıda tanımlandığı üzere, insan ve doğa etkileşiminin somut ve somut olmayan izlerini günümüze kadar taşıyarak gelmiş olan bu alt coğrafya birimleri, bölgedeki çeşitliliği oluşturan en temel öğelerdir.

Bu zengin coğrafyanın ürettiği kültürel değerlerin, bölge bütününde yeniden konumlandırılması ve anlamlandırılması, bölgenin özgün kimliğine dayanan kalkınma dinamiklerinin zeminini de ortaya çıkaracaktır.

Adım 1: Kültürel coğrafya atlasını hazırlamak

Kültürel, tarihsel, doğal, sosyal ve ekonomik değerlerin, bölge coğrafyası ile nasıl ilişkilendiğinin anlaşılması amacıyla bir kültürel coğrafya atlası hazırlanmalıdır. Bu çalışma, bölge değerlerinin topografya üzerinde nasıl konumlandığını, bölgedeki hareketli arazinin günümüze ulaşmış izleri nasıl şekillendirdiğini anlatmalıdır.

Kültürel coğrafya atlası, farklı uzmanlıkların ve kurumların bölgesel ölçekte yapacakları veri toplama ve envanter çalışmalarına dayandırılmalıdır. Envanter çalışmalarının ana başlıkları –öncelikle arkeolojik izler, kırsal mimari, geleneksel yaşam mirası, tarım mirası / yerel ürünler, ekolojik yaşam olmak üzere– bölgenin özgün zenginliğini belgelemeye yönelik geliştirilmelidir.

Bu çalışma sayesinde, özellikle kırsal alanda yerleşim, mimari ve sosyal yapı tipolojileri ve bölge ölçeğinde coğrafya etkileşim analizi yapılabilecektir.

Kültürel coğrafya atlası çalışması uzun soluklu bölgesel bir işbirliği programına dayandırılmalı ve sonuçlandığında geniş kitlelerce ulaşılabilir ve dijital ortamlarda kullanılabilir olmalıdır.

Adım 2: Kültürel coğrafya bölgelemesini yapmak

İlk adımda kültürel topografya atlasının hazırlanması, Altın Üçgen coğrafyasındaki farklılaşmalar ve karakteristik yoğunlaşmaları ortaya çıkaracaktır. Bu şekilde bölge içinde farklı karakterlere sahip, fakat geçirdikleri tarihsel süreç bakımından ortaklıklar taşıyan kültür coğrafyaları tanımlanabilir.

Her ne kadar yerinde yapılacak detaylı analiz ve değerlendirme çalışmalarına göre farklı kültür coğrafyaları tanımlanacaksa da, Yol Haritası'nın bölgede tespit ettiği 4 temel kültür coğrafyası aşağıdaki gibidir;

- Büyük Menderes Havzası Kültür Coğrafyası
- Kıyı Kültür Coğrafyası
- Dağlık Bölge Kültür Coğrafyası
- İç Kesim Ovaları Kültür Coğrafyası

Adım 3: Kültürel coğrafyaların potansiyelini ortaya çıkarmak

Kültürel coğrafyaların taşıdığı potansiyelin tespit edilmesi ve değerlendirilmesi, bölgenin özgünlüğünün de değerlendirilmesi olarak görülebilir. Bu nedenle, özgün değerler gelecek kurgusuna ve ekonomiye katkı sağlayacak birer girdi olarak algılanmalı ve mevcut potansiyel ortaya çıkarılmalıdır. Kültür coğrafyalarında yeni stratejik sektörler ve bunların geliştirilebileceği etkileşim köprülerinin tanımlanması öncelikli adımdır.

KÜLTÜR COĞRAFYALARI	DOĞA-KÜLTÜR ETKİLEŞİM KÖPRÜLERİ ÖRNEKLERİ
1 Büyük Menderes Havzası	- Bafa Gölü ve çevre köyleri -Menderes Deltası -Balat köyü (Menteşe Beyliği merkezi) -Nazilli ve çevresi -Sarayköy ve çevresi -Germencik-Sultanhisar-Çine -Karacasu-Aphrodisias -Buldan -Çine Çayı ve çevresi (Alinda-Alabanda)
2 Kıyı bölgesi	- Dilek Yarımadası ve çevresi -Milas ve çevre köyleri -Bodrum Yarımadası -Datça ve Bozburun Yarımadaları -Köyceğiz Gölü-Dalyan-Gökova -Dalaman Çayı -Eşen Deltası
3 Dağlık bölge	- Sandras Dağı ve çevresi, Kartal Gölü -Ağla köyü ve anıt ağaçları -Antik dönme kült merkezleri -Denizli-Çardak-Gölcük Köyü -Denzili-Kale ilçesi -Beyağaç yaylaları
4 İç kesim ovaları	-Pamukkale-Hierapolis -Honaz Dağı ve çevresi -Kazıklıbeli Geçidi -Işık Gölü ve çevresi, Eumania Antik Kenti -Karahayıt köyü

Hedef 2- Kültürel Coğrafya Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi

Her kültür coğrafyasının kendi alt bileşenleri olan doğa-kültür etkileşim köprüleri için belirli temalar etrafında işbirliği mekanizmalarının kurgulanması ve ekonomik dinamiği tetikleyecek program ve projelerin hayata geçirilmesi önemlidir.

Adım 1: Farklılık yaratan temaları belirlemek

Altın Üçgen coğrafyasının sahip olduğu değerler çeşitliliği düşünüldüğünde, en temelde **"4 tema"** öne çıkar. **"Topografya", "kırsal doku", "arkeoloji"** ve **"tasarım"** temalarında toplanan değerlerin korunması ve kalkınmaya girdi oluşturabilmesi amacıyla program ve projelerin üretilmesi gerekir.

4 tema, 4 kültür coğrafyası için ayrı ayrı ele alınabileceği gibi, tüm bölgenin hakim karakterini de oluşturan olgulardır. Örneğin; arkeoloji tüm Altın Üçgen bölgesinde değerlendirilebilecek zenginlikte bir tema iken antik döneme ait felsefe alt-teması, kıyı kültür coğrafyasında yer alan Miletos kentinin tarihsel bağlamı için belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkar.

Adım 2: Tematik işbirliği ağları oluşturmak

Gerek kültürel coğrafyalar ölçeğinde, gerekse alt birimler olan doğa-kültür etkileşim köprüleri ölçeğinde tematik işbirliği mekanizmalarının kurgulanması, bu alanların barındırdığı doğal ve kültürel mirasın korunması ve kalkınmaya girdi oluşturması için bir ön koşuldur.

Kültürel coğrafyalarda kurulacak tematik işbirliği ağlarının esas taraflarını; yerel yönetimler, üniversiteler, köyler, araştırma kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üreticiler, turizmciler ve diğer özel sektör yatırımcıları oluşturmalıdır. Her bir tematik ağ, bu tarafların sistematik işbirliği kapsamında oluşturulmalı ve işlevsel hale getirilmelidir.

- **Topografya** temasına dayalı işbirliği örnekleri; Bafa Gölü ve çevre köyleri işbirliği ağı, Sandras Dağı yerleşimlerinde işbirliği ağı
- **Kırsal doku** ana temasına dayalı işbirliği örnekleri: Menderes Vadisi'nde incir işbirliği ağı, Datça Yarımadası'nda badem işbirliği ağı, Yörük köylerinde kırsal mimariyi koruma ve

değerlendirme işbirliği ağı, Akçay Vadisi köyleri (Esenköy, Yazıkent, Olukbaşı…) işbirliği ağı

- **Arkeoloji** temasına dayalı işbirliği örnekleri: Yatağan ve Milas çevresinde bir antik dönem kült alanları işbirliği ağı, Meandros yerleşimleri (Didim, Söke, Koçarlı, Sultanhisar, Yenipazar, Nazilli…) işbirliği ağı
- **Tasarım** temasına dayalı işbirliği örnekleri: Denizli, Buldan, Bozdoğan çevresinde dokumacılık işbirliği ağı, Muğla ve çevresinde çömlek üretimi işbirliği ağı

Adım 3: Etkileşim köprülerinde vizyon projeleri üretmek

Oluşturulacak işbirliği zeminlerinin önceliği etkileşim köprüleri olarak ifade edilen alanlarda kültürel ve doğal mirasın korunması, yaşatılması ve kalkınmada değerlendirilmesine yönelik çözümler sunan projelerin üretilmesi olmalıdır.

İşbirliği ağlarının birbiriyle ilişkilendirilmesi ise, doğa ve kültür öncelikli gelişme dinamiklerini tetikleyecek program ve projelerin bölge ölçeğinde ve bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesini sağlayacaktır.

Hedef 3-'Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı' Çalışmasının Yapılması

Kültürel coğrafyalar ve barındırdıkları odaklar özgün değerlere, yerleşim dokularına, ekonomik faaliyetlere ve yaşam kültürlerine sahiptir. Bu nedenle, doğa ve kültür öncelikli kalkınma politikaları bu alanların korunması ve değerlendirilmesi gereken özelliklerine göre şekillendirilmelidir. Bölgesel ölçekte ise kendine özgü nitelikler taşıyan kültürel coğrafyaların ortak paydalarda buluştukları etkileşim alanları saptanmalı ve bir ağ çalışmasıyla ortak yönetim modeline zemin oluşturacak işbirliği fırsatları ortaya çıkarılmalıdır.

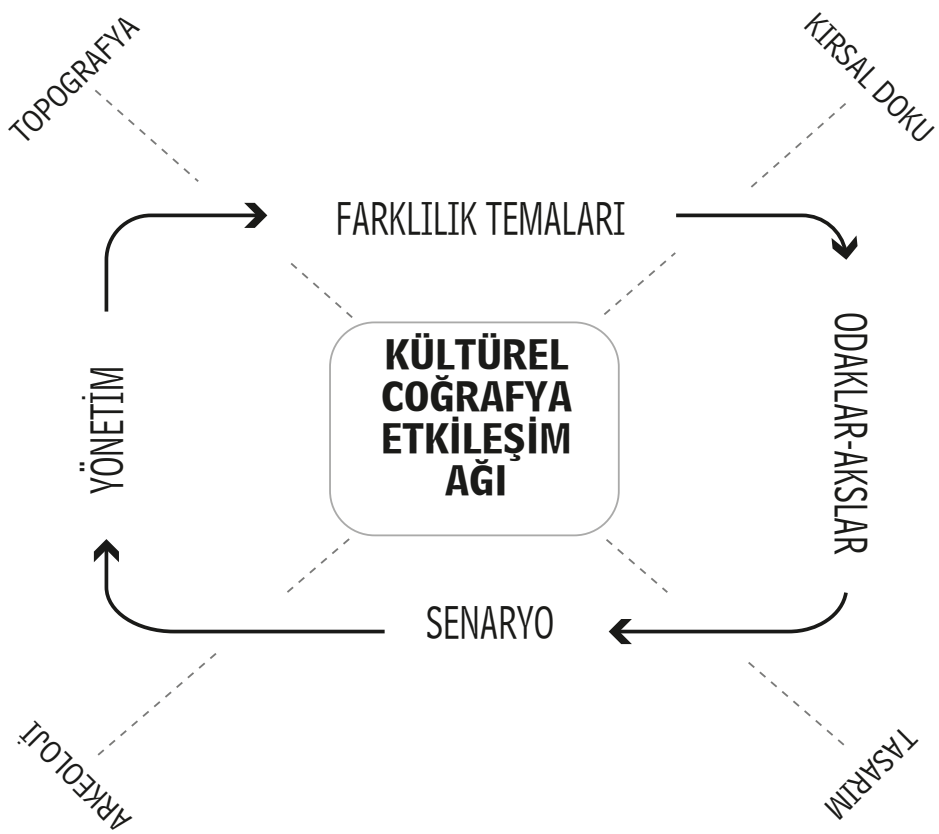
Adım 1: Etkileşim odakları ve akslarını tanımlamak

Altın Üçgen bölgesi için tanımlanan 4 kültür coğrafyasını ve doğa-kültür etkileşim odaklarını– her ne kadar kendilerine özgü tarihsel, ekonomik ve kültürel nitelikler taşısalar da – aynı bölgesel bağlamda yer almalarından dolayı birbirlerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Her bir kültür coğrafyası, barındırdığı **"insan-doğa ilişkileri bütünü"** dolayısıyla birer **etkileşim odağı-aksı** olarak tanımlanabilir. Bunun yanında, bu kültür coğrafyalarının birbirleriyle ilişki kurduğu ve yeni karakteristik noktaların ortaya çıktığı alanların da esasen birer etkileşim köprüsü olduğu söylenebilir. Örneğin Bafa Gölü ve çevresi, Büyük Menderes Vadisi'nin denize açıldığı ve Ege Denizi kıyı coğrafyası ile kesiştiği noktada olup, bu iki kültür coğrafyası arasında bir köprü niteliği taşımaktadır.

Kültür coğrafyaları ve etkileşim köprülerinin arasındaki doğa-kültür odakları ve akslarının tanımlanması, bölge ölçeğinde yapılacak bir etkileşim ağı çalışmasının asıl zeminini oluşturacaktır. Bölgedeki etkileşim odakları ve aksları başta 4 kültür coğrafyası olmak üzere, bunların etkileşime geçtiği alanlardır. Örneğin;

- Bafa Gölü ve çevresi: Kıyı-Menderes Vadisi etkileşimi
- Tavas Ovası: Dağlık kesim-İç kesim ovaları etkileşimi
- Honaz Dağı-Kazıklıbeli Geçidi: Dağlık kesim-İç kesim ovaları etkileşimi
- Dalaman Çayı: Antik dönemde Karya-Likya etkileşimi
- Eşen Çayı: Muğla-Antalya illeri geçiş bölgesi

Adım 2: Kültürel coğrafya etkileşim senaryosunu yazmak

Bir önceki adımda tanımlanan etkileşim köprüleri, bu adımda, bölgesel öncelikler ve süreci tanımlayacak bir senaryo kapsamında ele alınmalıdır. Bölgedeki kültür coğrafyaları ve yerel odak noktalarından oluşan bütünselliğin, kültür ve doğa öncelikli bölgesel kalkınmaya zemin oluşturması amacıyla **"kültürel coğrafya etkileşim senaryosu"** yazılmalıdır.

Bu senaryonun oluşturulmasındaki esas amaç; coğrafi ve kültürel birimleri birbirinden bağımsız kılmadan, bir bütünün parçaları olarak algılamak ve değerlendirmek olarak kabul edilebilir. Etkileşim senaryosu, bölge ölçeğinde ve yerel odaklarda projelendirme ve tanıtıma yönelik yeni merkezler ve sektörlerin tanımlanmasını öngörmelidir. Kısacası, Altın Üçgen kültür coğrafyalarının, bir etkileşim ağı çalışmasında nasıl ele alınması gerektiğini öneren bir sistem oluşturulmalıdır. Bölgenin kültürel mirasını coğrafi dinamikler bütününde ele alan bir etkileşim senaryosu, doğa ve kültür öncelikli kalkınma dinamiklerini harekete geçirecektir.

Tarım, tarıma dayalı küçük sanayi, kültür turizmi, eko turizm, arkeo-tarım, geleneksel zanaatlar gibi faaliyet alanları, bölge bütününde ortak bir politikayla geliştirilmelidir. Bu faaliyetlerin, belirlenen merkezlerde

planlı bir şekilde ve yerel kimlik değerini güçlendirecek şekilde hayata geçirilmesi için kamu-özel sektör işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi gerekir.

Adım 3: Etkileşim ağını kurumsallaştırmak

Kültürel coğrafya etkileşim ağlarının proje odaklı işbirlikleri temelinde kurumsallaşmasını sağlarken, tematik alana bağlı olarak Aydın-Denizli-Muğla bütününde yerel yönetimler, üniversiteler, sanayi ve ticaret odaları, Güney Ege Kalkınma Ajansı, meslek odaları ve yerel girişimcilerin bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Etkileşim ağının kurumsallaştırılması, bu yöndeki çalışmaların devamlılığına yardım edebileceği gibi aslen çok taraflı ortamların yaratılmasını sağlayacaktır. Örneğin, tekstil temalı bir işbirliği ağının Buldan'daki dokumacıları, üniversiteyi, tasarım şirketlerini ve bir tekstil müzesini bir araya getirmesi beklenebilir.

ALTIN ROTALAR
FARKLILIKLARIN EKONOMİSİ

HEDEF1: "Altın Rotalar" ın ortaya çıkarılması

ADIM1: Altın rota temalarını belirlemek

ADIM2: Tematik rota senaryoları kurgulamak

ADIM3: Altın rotaları çok boyutlu tanıtmak

HEDEF2: "Altın Rotalar Kültür Ekonomisi Matrisi"nin geliştirilmesi

ADIM1: Değerlerin buluşma alanlarını saptamak

ADIM2: Matris çerçevesini oluşturmak

ADIM3: Buluşma alanlarının ekonomik potansiyelini harekete geçirmek

HEDEF3: "Altın Rotalar Rehberleri"nin geliştirilmesi

ADIM1: Hedef kitleleri belirlemek

ADIM2: Rehber ilkelerini tanımlamak

ADIM3: Altın rotaların yerel liderlerini belirlemek

Günümüzde kültürel ve doğal mirasın korunması ve ekonomik potansiyelin değerlendirilmesi konusunda bir alt başlık olarak gelişen rota planlaması, yerel ve özgün değerleri açısından zengin bölgelerin kalkınma politikalarında sıkça ele alınmaktadır. Fiziksel çevredeki geniş kapsamlarına bağlı olarak rotalar, koruma ve işlevlendirme uygulamalarının bölge ölçeğinde ve bütünsel bir anlayışla geliştirilmesine olanak sağlarken, aynı zamanda yerel ölçekte örgütlenme, işbirliği ve sahiplenmenin de önünü açmaktadır.

Altın Üçgen değerlerinin sınırları aşan bütünsel bir bakış açısıyla kurgulanmasını sağlayacak bir ***altın rotalar politikası***, bölgenin sahip olduğu farklılıklara dair ekonomik potansiyelin harekete geçirilmesini sağlayacaktır. Özgün değerlerin yönlendirdiği temalar etrafında rotaların geliştirilmesi ve bunların bölgesel ölçekte yönetilmesi, kırsal kesim başta olmak üzere bölge genelindeki ekonomik dinamiklerin yönünü de belirleyecektir.

Hedef 1- “Altın Rotalar”ın Ortaya Çıkarılması

Öncelikle özgün değerlerin yönlendirdiği temaların belirlenmesi ve ardından buna göre geliştirilecek bir rotalar kurgusu, bölgesel farklılıkların ekonomik kaynaklar olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Yönetim ile tanıtım ve iletişim konuları ise rotaların devamlılıklarını sağlayacak başlıklarıdır.

Adım 1: Altın rota temalarını belirlemek

Rota planlaması kapsamında belirlenecek temaların öncelikle değerlerin tanıtımı, korunması ve kalkınmaya entegre edilmesi amaçlarıyla uyum içinde olması gerekmektedir.

Altın Üçgen’in 4 temasından yola çıkarak belirlenen rotalar, yine 4 ana başlıkta ele alınabilir. Bunlar; antik rotalar, tarih rotaları, doğa odaklı rotalar ve yerel kimlik rotaları şeklinde sıralanabilir. Bu ana başlıklar altında bölgedeki çeşitliliğe bağlı olarak çok sayıda farklı alt tema belirlenebileceği gibi, öncelikle birden fazla ana temayı ilgilendiren rotalar önerilebilir. Örneğin;

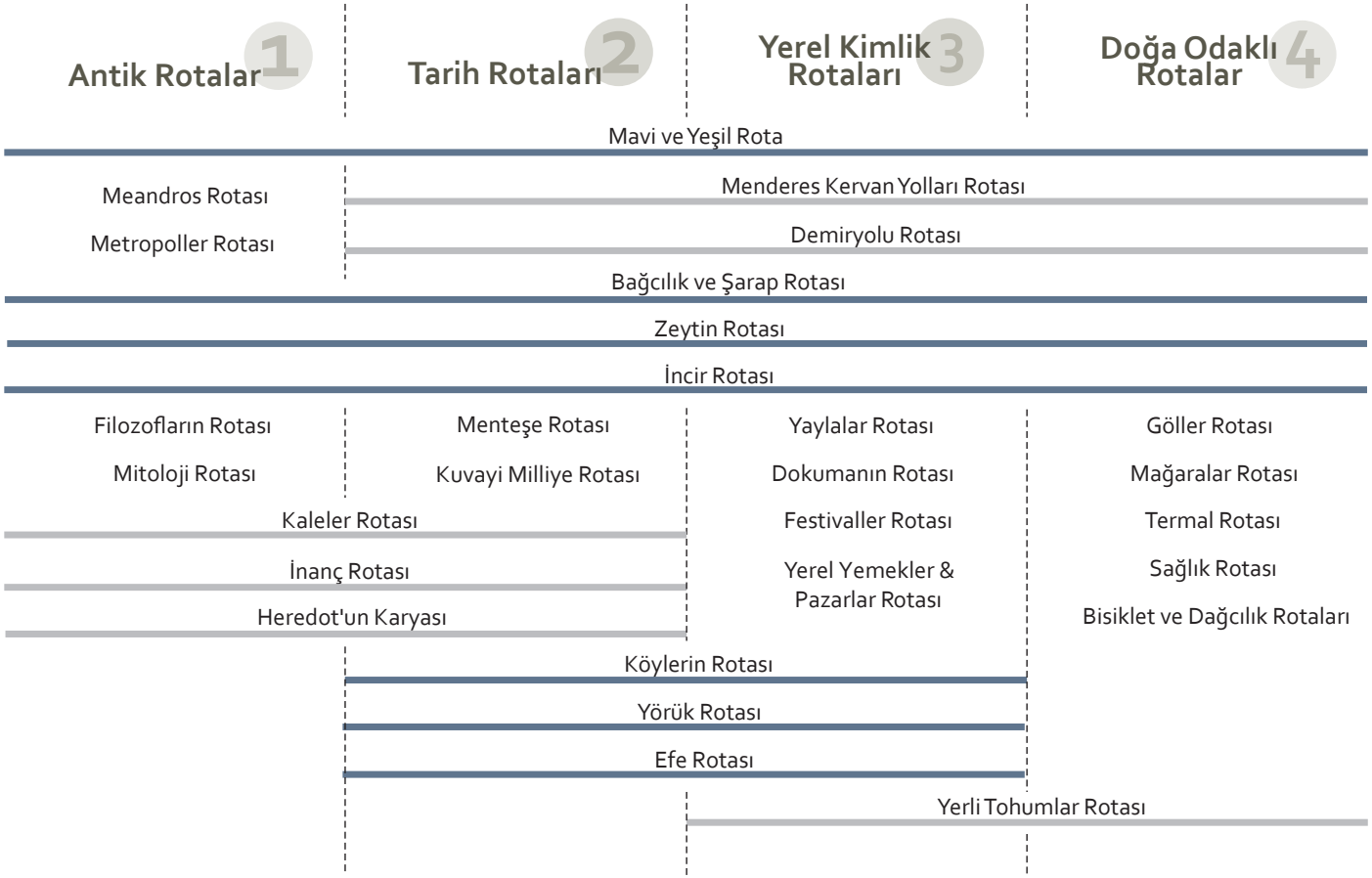
Mavi ve Yeşil Rota: Bölge ölçeğinde geniş kapsamlı bir Mavi-Yeşil rota programı; su, orman ve vadi varlığı gözeterek belirlenebilir. Kıyı bölgesi ve nehir boylarını takip edecek rotada, bölgenin tarihi, yerel ve doğal öğeleri program kapsamına alınabilir. Tüm bölgeyi ilgilendiren bu geniş kapsamlı rotada, kullanıcı grupları, seyahat türleri (tekne, yürüyüş, bisiklet vb.) gibi değişkenler değerlendirilmelidir.

Menderes Kervan Yolları Rotası: Büyük Menderes Vadisi boyunca çizilebilecek rotanın ana belirleyeni tarihi kervan yolları ve durak noktalarındaki mimari miras olarak tasarlanabilir. Köyler ve kent merkezlerinde han, hamam vb. yapıların takip edilebileceği rotada aynı zamanda geçmişten bugüne ulaşmış bir gelenek olarak deve yetiştiriciliği de ele alınabilir.

Demiryolu Rotası: Doğu-batı doğrultusunda Aydın-Isparta ve İzmir-Konya arasındaki demiryolu ağı, Osmanlı’nın Anadolu’da inşa ettiği ilk demiryolu hattı olması nedeniyle önemli bir değerdir. 1850’lerin ortasında İngilizler tarafından inşa edilen hat üzerindeki ilçe merkezleri ve durakları ile çok sayıda tarihi istasyon binası bu programın ana bileşenleri olabilir. Demiryolunun doğuya uzanan kısmında Göller Bölgesi’ne ulaşması (Burdur, Afyon, Isparta, Uşak illeri) aynı zamanda bölgenin çevresiyle ilişki kurması ve yeni işbirliği ortamlarının yaratılmasını da mümkün kılabilir.

Antik Dönem Metropoller Rotası: Antik dönemin öne çıkan ve günümüze kısmen korunarak ulaşmış ve araştırılmışlık düzeyleri yüksek yerleşimler için tematik bir bölgesel rota tasarlanabilir. Burada aynı anda Karya, İyonya, Likya ve Frigya uygarlıklarına ait kentler görülebilirken, bölge ölçeğinde bir işbirliği ortamı yaratılabilir. Bu rota ve/veya rotalar ağı kapsamında ele alınabilecek **kent/tema birlikteliklerine** örnek olarak: Aphrodisias/Heykelcilik, Miletos/Felsefe, Halikarnassos/Mimarlık, Laodikeia/Dokuma, Cnidus/Şarap ve Caunos/Nekropoller verilebilir.

Güney Ege Kaleleri Rotası: Bölgede bulunan antik döneme, Bizans dönemine ve Beylikler dönemlerine ait kaleler, tematik bir rota için temel bileşen olarak düşünülebilir. Bu rotada özellikle kıyı bölgesinde yoğunlaşan kaleler (Kuşadası, Bodrum, Marmaris ve Fethiye), Milas’ta bulunan ve Menteşeoğulları Beyliği’nin önemli anıt miraslarından Beçin Kalesi, Muğla merkezde yer alan Mobolla Kalesi, Menderes vadisi boyunca konumlanmış Arpaz Kalesi (Nazilli), Körteke Kalesi (Bozdoğan) ve Cin Cin Kalesi (Koçarlı) öne çıkarılabilir.

Adım 2: Tematik rota senaryoları kurgulamak

Tematik rotaların kurgulanması amacıyla, rotaları oluşturan temel bileşenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu öğeler antik kentler, yerleşimler, doğal oluşumlar, müzeler, kurumlar veya tarihi çarşılar olabilir. Burada esas olan, tematik bir rota üzerinde algılamayı güçleştirmeyecek ve işleyebilir bir sistematik oluşturmak ve bileşenleri bu ölçüye göre dengeli bir şekilde atamaktır. Örneğin, bir rotayı oluşturan bileşenler, kavramsal olarak,

- bir kırsal dokuyu meydana getiren nitelikli ve **tekrar eden öğeler** ile,
- doku içerisinde **ayrışan ve farklı niteliklere sahip öğeler** olarak belirlenebilir.

Bileşenlerinin yanında, tematik rotalar kurgusunu belirleyecek değişkenlerin detaylı şekilde analiz edilmesi ve buradan elde edilen sonuçlara dayanılarak sürdürülebilir rota programlarının geliştirilmesi gerekir.

Üretimle ilişkili rotaların etkin bir sunum tekniği geliştirmesi beklenebilir. Örneğin dokuma rotası, yünün elde edilmesinden başlayıp nihai ürünün ortaya çıkmasına kadar uzanan süreci anlaşılır hale getirmeli, aynı zamanda bölgenin sanayi mirasını da algılanır kılmalıdır.

Adım 3: Altın rotaları çok boyutlu tanıtmak

Altın Rotaların tanıtım politikasının, coğrafyanın özgün değerlerini öne çıkaracak bir stratejiye bağlanması ve Aydın-Denizli-Muğla illerindeki kurumların işbirliğine dayandırılması gerekir. Bölgesel ölçekte **"ortak bir sunum ve tanıtım dili"**nin yaratılması, kimliğin ve rotaların nitelikli tanıtımı açısından önemlidir.

Altın rotaların tanıtımı için kullanılabilecek malzemelerin başında;

- Broşür ve katalog gibi basılı kaynaklar,
- Dergi ve bülten gibi periyodik yayınlar,
- Web ortamları ve mobil teknolojiler,
- Kentlerde kurulacak tanıtım merkezleri ve tabela çalışmaları sayılabilir.

Hedef 2- "Altın Rotalar Kültür Ekonomisi Matrisi"nin Geliştirilmesi

Altın rotalar kültür ekonomisi matrisi, öncelikle bölgedeki kültürel coğrafyalar, onların barındırdığı etkileşim alanları ve değerleri ile yeni stratejik sektörlerin bir arada düşünülebileceği bir çerçeve sunmalıdır. Bunun yanında, bu çerçevenin en başta yerel yönetimleri, özel sektör temsilcilerini, sivil toplum örgütlerini ve üniversiteleri, kısacası bölgede proje üretmesi beklenen kesimleri yönlendirici bir özelliği olmalıdır. Matris çerçevesinin ortaya çıkardığı konular ve odak noktaları için yaratıcı projeler ve kültür öncelikli yatırımların geliştirilmesi ise bölgesel kalkınma dinamiklerinin yönünü belirleyebilir.

Adım 1: Değerlerin buluşma alanlarını saptamak

Altın Rotalar Kültür Ekonomisi Matrisi'nin geliştirilmesi için öncelikli adım rotaların doğal, kültürel ve ekonomik değerlerinin buluşma alanlarının saptanmasıdır. Bu şekilde, matris çerçevesinin ana başlıkları belirlenebilecek ve çok boyutlu bir bakış açısı geliştirmek adına temel kavram ve temalar saptanabilecektir.

Altın Üçgen'in değerleri ve potansiyelleri göz önüne alındığında, çerçevenin ana omurgasını 4 rota programı ve uygulama başlıkları oluşturmalıdır. Bu yapıya sahip matris çerçevesinin geliştirilmesi ve buluşma alanlarının saptanması, bölgedeki yeni gelişim ve yatırım alanlarına işaret edecektir. Diğer bir deyişle, bölgenin sahip olduğu özgün değer grupları ve potansiyel rota programları birlikte değerlendirilecek ve gelecek kurgusunun temel yapı taşları yeni bir bakış açısıyla ortaya çıkarılacaktır.

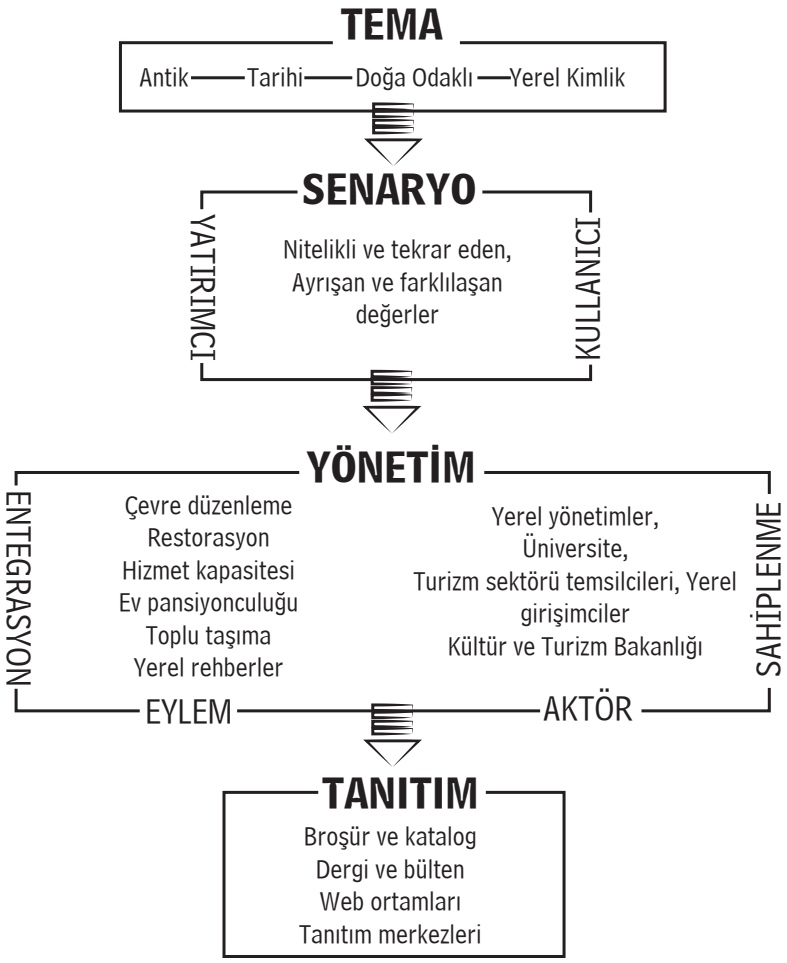
Adım 2: Matris çerçevesini oluşturmak

Kültür ekonomisi matris çerçevesinin oluşturulması amacıyla, bölgesel değerlerin korunması, yönetilmesi ve ekonomik potansiyellerin tespit edilmesiyle ilgili başlıklar belirlenmelidir. Bölgenin gelecekteki ekonomik yönlerinin belirlenmesi için bu başlıklara aynı çerçeve içinde bakılmalıdır. Bu şekilde, Altın Üçgen ölçeğinde geliştirilecek rota programları ve bunların içerdiği değerlere ilişkin uygulamaların yönlendirdiği eylem alanları da ortaya çıkacaktır.

Adım 3: Buluşma alanlarının ekonomik potansiyelini değerlendirmek

Matris çerçevesinin öne çıkardığı buluşma alanları, yeni yatırımların yönlendirilmesi gereken alanları göstermektedir. Ekolojik ve kültürel mirasın rotalar çerçevesinde ele alınması, belirli tematik güzergâhları öne çıkaracaktır. Örneğin Karya, Hellen, Roma yerleşimlerini temel alan kültür güzergâhları, her bir temanın çok boyutlu iletişimini sağlayan bir kurguya bürünmelidir. Bu güzergâhlarda müzeler, kırsal yerleşimler ve ilgili zanaatçı atölyeleri de bulunmalıdır. Bölgedeki turizm yatırımları bu kurguya göre planlanmalıdır.

Altın Rotalar Kültür Ekonomisi Matrisi; eko-turizm, arkeo-parklar, arkeo-tarım, moda tasarımı, takı tasarımı, ev pansiyonculuğu, sanayi mirasının kültür amaçlı işlevlendirilmesi gibi faaliyet alanlarına işaret edecektir.

Hedef 3 - “Altın Rotalar Rehberleri”nin Geliştirilmesi

Bölgenin ekonomik potansiyelini belirli temalar etrafında kurgulayıp tetikleyecek Altın Rotalar stratejisinin uygulamaya yönelik ilkeleri, çeşitli hedef kitlelere **Altın Rotalar Rehberleri** yoluyla aktarılmalıdır. Değerlerin tanıtımı, yatırımcı kesimleri yönlendirme ve ortaklık zeminleri oluşturmaya yönelik hazırlanacak rehberler, ekonomik potansiyelin hedef kitleye ulaştırılmasında önemli bir araç olacaktır.

Adım 1: Hedef kitleleri belirlemek

Altın Üçgen’in değerlerinin korunması ve kullanılmasında önemli sorumluluklar yüklenecek kesimler için birer el kitabı niteliğinde olacak rehberlerin, yeni ekonomik faaliyetleri de yönlendirmesi sağlanmalıdır. Altın rotalar rehberlerinin hitap edeceği hedef kitleler öncelikle; yatırım yapacak kesimler, yerel girişimciler, yerel yönetimler, rota kullanıcıları ve ziyaretçiler ve yerel halk şeklinde sayılabilir.

Hedef kitlelerin, beklentileri ve ihtiyaçlarını anlamak, sağlıklı bir planlama süreci elde etmek açısından önemlidir.

Adım 2: Rehber ilkelerini tanımlamak

Üretilecek tüm rehberlerin bağlı kalması gereken ilkelerin tanımlanması, bu çalışmaların tutarlı ve bir bütün şeklinde elde edilmesi açısından önemli bir adımdır. Göz önünde bulundurulması gereken öncelikli ilkeler;

- Sorun ve tehdit alanlarının analiz edilmesi ve dengeli kalkınmaya yönelik eylem alanları sunulması
- Bölgesel kalkınmaya ilişkin ulaşılabilir yatırım seçenekleri sunulması
- Doğal ve kültürel mirasın vurgulanması
- Her kesimden yatırımcı ve kullanıcıya hitap edilmesi

Adım 3: Altın Rotaların yerel rehberlerini belirlemek

Kültür ekonomisi matrisinin işaret edeceği eylem alanlarına yönelik proje üretilmesi, ilgili tarafların bir araya getirilmesi ve işbirliği zeminlerinin yaratılması gibi konularda bölgede yaşayanların arasından **yerel rehberler** belirlenmelidir. Rotaların, çok boyutlu yönetimi, tanıtılması, kurumlarla eşgüdümünün sağlanması konusunda rehberlik edecek bu kişiler, bölgesel sistematik çerçevesinde konumlandırılmalıdır.

Yerel rehberlerin belirlenmesine yönelik göz önünde bulundurulması gereken öncelikler arasında, kuşkusuz bölgenin yerel kimliğini benimseyen ve sahiplenen kişilerin olması başta gelmelidir. Genç nesil arasından yetiştirilecek rehberlerin, değerlerin ve koruma önceliklerinin farkına varması ve kalkınma konusunda girişimcilik göstermesine yönelik bir eğitim programı geliştirilmelidir.

KULLANICI REHBERLERİ	KULLANICI REHBERLERİ
- Mavi ve Yeşil Rehberi -Kırsal Miras Rehberi -Geleneksel Sivil Mimariyi Koruma Rehberi -Arkeolojik Mirası Koruma Rehberi -Koruma İşbirliği Rehberi -Ege Denizi ve Adalar Etkileşim Rehberi	-Farklılık Yaratan Yerel Girişimciler El Kitabı -Kültür Turizmi Yatırım Alanları El Kitabı -Kırsal Kalkınma Odakları El Kitabı -Yerel Yönetimler için Mavi-Yeşil Ekonomi El Kitabı

ETKİLEŞİM YÖNETİMİ

İŞBİRLİĞİNİN GÜCÜ

HEDEF1: İşbirliği yaklaşımının geliştirilmesi

ADIM1: Altın Üçgen İşbirliği Zirvesi'ni toplamak

ADIM2: Kurumsal ve sektörel işbirliği yaklaşımını geliştirmek

ADIM3: Yerel katılım yaklaşımını belirlemek

HEDEF2: Kültür öncelikli işbirliği alanlarının saptanması

ADIM1: Kültürel coğrafya koruma çerçevesini belirlemek

ADIM2: Proje yönetimi sistematiğini kurgulamak

ADIM3: Bölgesel deneyim paylaşımı ve eğitim programları hazırlamak

HEDEF3: "Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı"nın hazırlanması

ADIM1: Yönetim planına hazırlık yapmak

ADIM2: Yönetim planının bileşenlerini belirlemek

ADIM3: Yönetim planı uygulama sürecini izlemek

Altın Üçgen'in bereketinin ekonomik güce dönüştürülmesi, bu bereketin bölgesel ölçekte yönetilmesiyle sağlanabilir. Yeni kalkınma dinamikleri; bölgesel değerlerin korunması ve geliştirilmesini öngören bir bakış açısı çerçevesinde hayata geçirilecektir. Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın ortaya koyduğu stratejiler ve adımların gerçekleştirilmesi ve izlenmesi için, Aydın-Denizli-Muğla'daki kamu-yerel-sivil-özel kesimlerin etkileşiminin sistematik yönetimi, kalkınmaya dayalı işbirliğini güce dönüştürecektir.

Hedef 1- İşbirliği yaklaşımının geliştirilmesi

Bölgesel değerlerin, Aydın-Denizli-Muğla'daki kesimlerce ortak değer olarak yönetilmesi, illerin sınırlarını aşan bir işbirliği sistematiğini gerekli kılar. Kurgulanacak işbirliği mekanizması çerçevesinde, bölgedeki bütün kesimlerin ortak hedefler doğrultusunda hareket etmesi ve görev paylaşımı yapması sağlanmalıdır.

Etkileşim ve işbirliği sistematiğini belirlemeden önce, bölgesel oyuncuların arasındaki etkileşimin nasıl bir yaklaşımla hayata geçirileceği saptanmalıdır.

Adım 1: Altın Üçgen İşbirliği Zirvesini toplamak

Aydın-Denizli-Muğla işbirliği çerçevesinin ana oyuncularının bir zirve kapsamında bir araya gelerek, bölgesel işbirliği yaklaşımını katılımcı bir süreç içerisinde belirlemesi önerilmektedir. Katılması gereken kesimler:

- Yerel: Ayın-Denizli-Muğla Belediyeleri, ilçe, belde belediyeleri, muhtarlıklar
- Kamu: Aydın-Denizli-Muğla Valilikleri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı il temsilcilikleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı il temsilcilikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı il temsilcilikleri
- Özel sektör - turizm yatırımcıları
- Tarım sektörü: Çiftçi ve köylüler, kooperatifler
- Sanayi sektörü: Tekstil, maden ve diğer sanayi girişimcileri
- Üniversiteler: Adnan Menderes Üniversitesi-Pamukkale Üniversitesi-Muğla Üniversitesi
- Aydın-Denizli-Muğla Ticaret ve Sanayi Odaları
- STK'lar ve meslek odaları
- Güney Ege Kalkınma Ajansı

Zirvede tartışmaya açılması gereken ana başlıklar aşağıdaki şekilde önerilmektedir:

- Bölgesel kalkınma vizyonu: Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı
- Görev ve yetki dağılımı
- Kurumlar arası etkileşim ve eşgüdüm
- Sektörler arası etkileşim ve eşgüdüm
- Yerel katılım
- Kıyı yönetimi - havza yönetimi
- Proje geliştirme

Adım 2: Kurumsal ve sektörel işbirliği yaklaşımını geliştirmek

Aydın, Denizli ve Muğla'daki kamu-yerel-sivil-özel kesimlerin, "Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı"nın belirlediği kalkınma hedefleri doğrultusunda bölgesel ölçekte işbirliği yapmasını sağlayacak bir sistematiğin gerekliliği açıktır.

Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı'nın ortaya koyduğu vizyon doğrultusunda ekoloji ve ekonomi arasındaki dengeyi koruyarak, doğa ve kültür öncelikli kalkınma senaryosunun hayata geçirilmesine yönelik üç yaklaşım önerilmektedir:

Var olan kurumsal yapıya entegre edilecek yerel proje gruplarının kurulması

Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın karar organı olan Yönetim Kurulu ve danışma organı olan Kalkınma Kurulu, Aydın, Denizli ve Muğla'nın kamu-sivil-özel kesimlerinin temsil edildiği kurullardır. Bu kurulların doğa ve kültür öncelikli kalkınma hedefleri doğrultusunda somut sonuçlar üretmesini sağlayacak ve var olan yapıyı tamamlayacak yeni bir yerel yapılanmanın kurulması önerilmektedir. Bu yapılanma **"yerel proje grupları"** olarak ele alınabilir.

Proje grupları kapsamında, proje geliştirme ve yönetme

süreçlerinin kamu-yerel-sivil-özel kesimler tarafından birlikte yürütülmesi ve yenilikçi çözümler üretilmesi beklenmelidir. Proje gruplarının **"kültür coğrafyası"** bazında geliştirilmesi önerilmektedir.

Bölge ölçeğinde yeni bir ortaklık modeli

Güney Ege Kalkınma Ajansı, Büyük Menderes Havzası Çevre Koruma Birliği, kent konseyleri ve özel sektörü bir araya getirecek olan yeni bir ortaklık modelinin kurulması önerilmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde, yerelde program ve proje geliştirecek ve yönetecek proje gruplarının kurulması önerilmektedir.

Bölge Yönetim Merkezi ve İşletme Merkezi'nden oluşan ikili yapı

Bulgaristan örneğinde olduğu gibi, bölgesel ölçekteki strateji belirleme ve yönetimsel işlevleri yürütecek olan Bölge Yönetim Merkezi ve bu merkeze destek verecek bir şirket yapılanması olan İşletme Merkezi'nin kurulması önerilmektedir. İşletme Merkezi'nin görevleri arasında:

- İş planı geliştirmek
- İletişim, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yürütmek
- Yerel girişimciler, yatırımcılar ve yerel yönetimler arasında aracılık yapmak

gibi alanlar bulunmaktadır. İşletme merkezinin dinamik ve esnek hareket etmesi esastır.

Adım 3: Yerel katılım yaklaşımını belirlemek

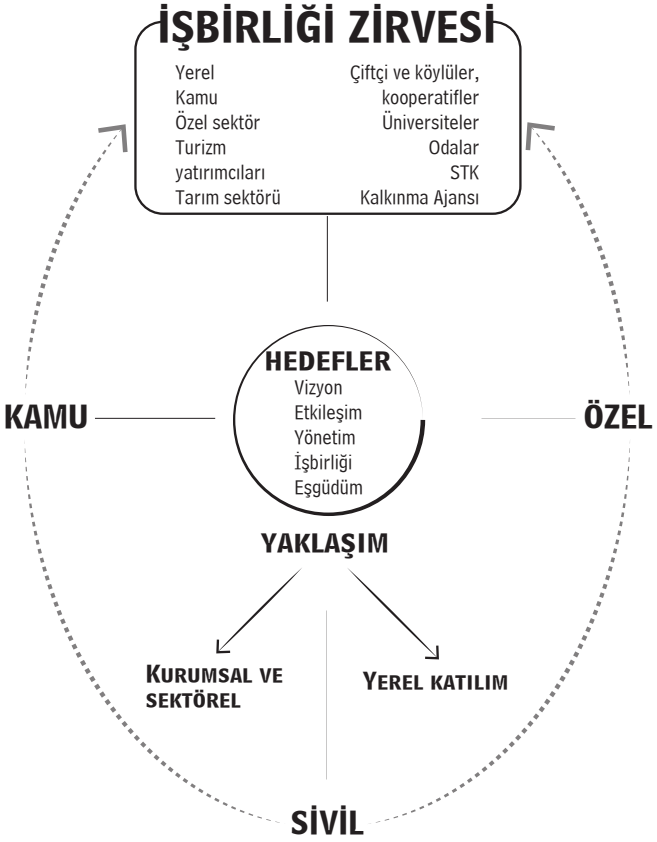
Strateji belirleme ve karar verme yetkisinin yerelleşmesini sağlayacak bir sistemin kurulması önemlidir. Yerel katılımın kurumsallaşması veya sivil esasa dayalı olarak devreye girmesi gibi farklı yaklaşımların artı ve eksi tarafları analiz edilmelidir.

"Yerel Girişim Grupları" kurmak

AB'nin LEADER Kırsal Kalkınma Programı'nın getirdiği en önemli yönetimsel yenilik, belirlenmiş kırsal bölgelerde kamu-sivil-özel kesimlerin temsil edildiği "Yerel Eylem Grupları" oluşturmak ve "tabandan yukarıya" strateji ve proje geliştirme eylemini kurumsallaştırmaktır. Yerel Eylem Grupları'nın en önemli önceliği, proje geliştirme ve istihdam yaratmaktır.

Bu örnekten yola çıkarak, Altın Üçgen bölgesine uygun bir yaklaşımla, yereldeki girişimci dinamikleri bölgesel kalkınma hedefleri ile entegre edecek "Yerel Girişim Grupları" oluşturulabilir. Bu gruplar kurumsal veya daha esnek sivil bir yapılanmaya sahip olabilirler.

Yerel katılım ile bölgesel etkileşim yönetim merkezi arasında eşgüdüm sağlanmalıdır. Özellikle de çok katmanlı, yatay ve dikey düzlemlerde karar verme ve yürütmeyi mümkün kılacak esnek bir yapılanma geliştirilmelidir.

Hedef 2- Kültür öncelikli işbirliği etkileşim alanlarının saptanması

Aydın-Denizli-Muğla'nın ortak doğal ve kültürel değerlerini bölgesel ölçekte koruyarak yönetecek oyuncuların işbirliği etkileşim alanları belirlenmelidir. Söz konusu bölgesel oyuncular; kamu, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil kesimi kapsamalıdır.

Adım 1: Kültürel coğrafya koruma çerçevesini belirlemek

Bölgedeki doğal değerler; yoğun yapılaşma, sanayi ve turizm baskısından dolayı önemli ölçüde kaybolmaktadır. Özellikle akarsuların, tarım alanlarının, biyolojik çeşitliliğin ve kültürel dokunun ortak yönetimle korunması gibi sorumluluklar bölge ölçeğinde yerel yönetimler ve bilim insanlarının işbirliğini gerekli kılmaktadır.

İl sınırlarını aşan ortak doğal ve kültürel değerlerin korunması ve yönetilmesini sağlayacak işbirliği ağları geliştirilmelidir. Bu bağlamda koruma yaklaşımının, kültürel coğrafya bazında geliştirilmesi önerilir.

Büyük Menderes Havzası kültür coğrafyası

Denizli, Aydın, Nazilli, Söke ve köyler, Bafa Gölü'nü de kapsayan bir "su yönetim" modeli ve havza ölçeğinde kültürel mirası koruma ve yönetim çerçevesini belirlemelidir.

Kıyı kültür coğrafyası

Aydın ve Muğla illeri, ilçeleri ve köyleri; denizlerdeki çeşitliliğin korunması, kıyılardaki doğal ve tarihsel dokunun korunması ilkeleri doğrultusunda bir "kıyı yönetim" çerçevesi belirlemelidir.

Dağlık bölge kültür coğrafyası

Beşparmak, Madranbaba, Karıncalı, Gölgeli, Akdağ ve Babadağ dağları ile Tavas Ovası, Muğla'nın yüksek ovalarını kapsayan ekolojik değerler, üç ilin katıldığı bir koruma ve yönetim çerçevesi içerisinde korunmalıdır.

İç kesim ovaları kültür coğrafyası

Denizli il sınırlarında olan Kaklık, Çardak, Acıpayam, Çivril ve Baklan ovalarındaki ekoloji ve ekonomi dengesini gözeten bir yönetim çerçevesi oluşturulmalıdır.

Bunun yanı sıra, bölge ölçeğinde etkili olan ve etkileşim içinde hareket etmesi gereken kültürel miras kesimlerinin, yani KUDEB'ler, koruma kurulları, üniversiteler ve STK'ların etkili işbirliğine dayalı bölgesel bir çerçevenin belirlenmesi önerilmektedir. Bu çerçevede gerçekleştirilmesi gereken öncelikler:

- Envanter hazırlanma sürecine ve kültür coğrafyası yönetimine destek olmak
- Bölgedeki koruma önceliklerini belirlemek
- Arkeolojik kazılar arasında eşgüdümü sağlamak
- Koruma projeleri önermek ve tanıtımını yapmak

Adım 2: Proje yönetim sistematiğini kurgulamak

Önceki adımda belirtildiği üzere, işbirliği modeli çerçevesinde bölgedeki bereket yumağını güce dönüştürecek sistematiğin kültürel coğrafyalar bağlamında ele alınması faydalı bir yaklaşım olacaktır.

Ortak değerlerin etrafında doğa ve kültür öncelikli işbirliği ve kaynak yönetimi gibi konular, kültürel coğrafyalar bazında "proje yönetimi" yaklaşımı çerçevesine oluşturulduğu takdirde etkili sonuçlar elde edilecektir.

Her bir kültür coğrafyası, bölgedeki illerin ortak değerlerinin öne çıktığı etkileşim alanları olarak değerlendirilmelidir. Proje yönetim sistematiği

çerçevesinde 4 kültür coğrafyasındaki etkileşim alanlarının birer proje alanı olarak ele alınması önerilmektedir.

Her bölge içerisindeki kamu-özel sektör işbirliğine dayalı yeni işbirliği ve finansman modelleri geliştirilmelidir. Bölgelerin sanayi ve turizmden elde ettiği gelirin, kültür öncelikli işbirliği projelerini harekete geçirmek için tetikleyici olarak kullanılmasının formülü geliştirilmelidir.

Adım3: Bölgesel deneyim paylaşımı ve eğitim programları hazırlamak

Koruma ve kalkınma hedeflerini gerçekleştirme süreci, yeni bir bilgi ve deneyim birikimi sürecini de beraberinde getirecektir. Bölgesel işbirliğinin önemli bileşenlerinden birisi de, bu deneyim paylaşımını bölge ölçeğinde bir sistematiğe bağlamaktır.

Bölgesel ölçekte eğitim programları kapsamında, kamu çalışanları, özel sektör yatırımcıları, uzmanlar ve siviller, kalkınma sürecinin gerektirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda kapasite geliştirme eğitimlerine katılmalıdır.

Hedef 3-Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın hazırlanması

Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı çok katılımlı bir süreç içerisinde geliştirilip hazırlanmalıdır. Bu hedef kapsamında, planın ön hazırlık süreci, plan yazım süreci ve planın uygulanması ve revizyonu gibi konular öne çıkmaktadır.

Adım1: Yönetim planına hazırlık yapmak

Aydın, Denizli ve Muğla ölçeğinde kamu-yerel-sivil-özel kesimlerin etkileşimini planlama çerçevesine oturtacak Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın hazırlanmasında aşağıdaki adımlar izlenmelidir:

- Yönetim planı komisyonunu kurmak
- Mevcut durum analizi yapmak
- Yol haritası hazırlama sürecini bir programa bağlamak
- Finansal ve kurumsal destek çerçevesini belirlemek

Adım2: Yönetim planının bileşenlerini belirlemek

Aydın, Denizi ve Muğla illerinin yerel yönetimleri, valilikleri, STK'ları, Sanayi ve Ticaret Odaları ve üniversitelerin temsilcilerinin bir komisyonda bir araya gelip süreci koordine etmesi gerekir. Altın Üçgen'in özel konumuna uygun bir planın içermesi gereken bileşenler aşağıdakilerdir:

- Aydın-Denizli-Muğla bölgesel etkileşim çerçevesi
- Ortak mirasın birlikte yönetimi
- Kültürel coğrafyaların korunması ve yönetilmesi
- Havza ve kıyı yönetimi
- Bilgi toplumunun geliştirilmesi
- Özgün değerlerin katma değeri
- Kurumsal işbirliği kapasitesi
- Yerel girişimci dinamiklerin güçlendirilmesi
- Altın Üçgen imajı
- Bölgesel projeler geliştirilmesi
- Tematik proje ağlarının oluşturulması

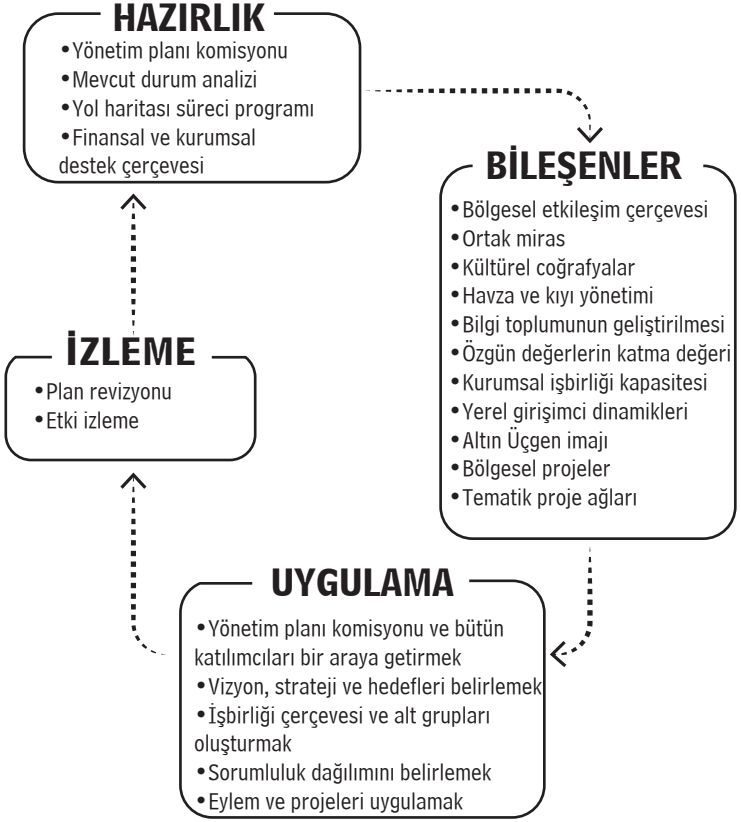
Adım3: Yönetim planı uygulama sürecini izlemek

Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın etkilerinin ölçülmesi ve bu verilerin bütün kesimler ile paylaşılması ve kamuoyuna açıklanması gerekmektedir. Özellikle de üniversitelerde Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın uygulamaları ve sonuçlarının tanıtımı önemlidir. Bu amaçla, planın dönemsel olarak değerlendirilmesi ve revize edilmesi, program ve projelerin sonuçlarının ölçülmesi gerekmektedir.

Etkileşim Yönetim Planı hazırlandıktan sonraki süreç aşağıdaki ana başlıklar doğrultusunda sürdürülmelidir.

- Etkileşimin gücünün değerlendirilmesi ve paylaşılması: yeni işbirlikleri, proje gruplarının ve yürüttükleri projelerin duyurulması
- Kalkınmaya etkilerin ölçülmesi ve açıklanması:
    - Eğitim alan kişi sayısı
    - Koruma projelerindeki artış
    - Desteklenen KOBİ sayısı
    - Yaratılan marka sayısı
    - İç kesimlere gelen ziyaretçi sayısındaki artış

  gibi göstergelerin analiz edilmesi ve kamuoyuyla paylaşılması, yaratılan dinamizmi canlı tutacaktır.
- Planın revize edilmesi

6 ÇARPAN ETKİLEŞİM STRATEJİ ÇERÇEVESİ

Aydın-Denizli-Muğla Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın temel odağı ve önermesi olan "Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi", kültür coğrafyalarını dün, bugün ve yarın zaman dilimleri ile değerlendirerek, idari sınırlardan öte coğrafyayı temel alan bir çerçeve sunmaktadır. Bu coğrafyaya özgü kavramlardan yola çıkan 4 temel stratejiyi de kapsayan çerçeve, Altın Üçgen coğrafyasının geleceğiyle ilgili bütünsel ve yenilikçi bir kalkınma ve yönetim anlayışı benimsetmeyi amaçlamaktadır.

Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi'nden yola çıkarak Altın Üçgen coğrafyasında kültür öncelikli kalkınma ve ortak bir yönetim modeli için, "Etkileşim Yönetimi: İşbirliğinin Gücü" temel stratejisinin öngördüğü şekilde, "Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı" hazırlanmalıdır. Değerleri, aktörleri ve dinamikleri açısından zengin bir çeşitlilik sunan bu coğrafyada, öncelikle **sınırsız sınırlar, kültürel coğrafya ve farklılık** kavramları üzerinde durulmalı ve farklı bakış ölçeklerindeki yönetim planı rasyonelleri anlaşılmalıdır.

Altın Üçgen Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi;

- **Dün: Değerler**
- **Bugün: Bölgeye Bakış**
- **Yarın: Bölgenin Geleceği**

zaman dilimleri çerçevesinde,

- **Sınırsız sınırlar**
- **Kültür coğrafyaları**
- **Farklılık temaları**

bakış açılarını dikkate alarak, ortak gelecek için;

- **Mavi – Yeşil Kalkınma Vizyon Planı**
- **Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı**
- **Altın Rotalar Rehberleri**
- **Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı**

ürünleri önermektedir.

ÇARPAN ETKİLEŞİM STRATEJİ ÇERÇEVESİNİN YAPISI

Altın Üçgen Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi, bölgenin sahip olduğu tarihsel derinlik ve çeşitliliğe bağlı olarak dün, bugün ve yarın zaman dilimleri temel alınarak oluşturulmalıdır. Aynı zamanda, bölgenin fiziksel ve idari kapsamı; sınırsız sınırlar, kültür coğrafyaları ve farklılık temaları kavramlarını ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu girdiler ışığında oluşturulan strateji çerçevesi, kavramsal stratejilere bağlı olarak 4 ürün ortaya koymalıdır.

Zaman Dilimleri

Strateji çerçevesi, bölgenin geçmişinden günümüze taşıdığı ve geleceğine aktarılabilecek değerler sisteminin anlaşılması ve değerlendirilmesi amacıyla dün, bugün ve yarın zaman dilimleri çerçevesinde oluşturulmalıdır.

Bu bağlamda, dünün değerleri, bugünün beklentileri ve yarının potansiyelleri araştırılmalı, bölge için geliştirilecek strateji, hedef ve adımlar bu kapsamda ele alınmalıdır. Diğer bir deyişle, Altın Üçgen'in geçmişinden bugüne hangi değerleri ulaşmış, bugünden geleceğine ise hangi değerleri ne şekilde taşınabilir sorularının cevapları aranmalıdır. Böylece, bölgesel kalkınma ve yönetim stratejileri bu kurguya paralel şekilde geliştirilecek ve bölgenin dünü, bugünü ve yarını arasındaki bağ kuvvetlendirilecektir.

Bakış

Altın Üçgen'in fiziksel kapsamı, idari bölünüşü ve konumuna bağlı komşuluk ilişkileri, bölgenin yönetiminde çoklu bir bakış açısını gerekli kılar. Bu nedenle, Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi, en temelde sınırsız sınırlar, kültür coğrafyaları ve farklılık temaları kavramlarının benimsenmesi ve stratejilerin bu bakış açısıyla geliştirilmesiyle oluşturulmalıdır.

- **Sınırsız Sınırlar:** Altın Üçgen'in konumu gereği içinde bulunduğu çevresel bağlam ve etkileşim bağlantıları, strateji çerçevesinin en üst ölçeğini yönlendiren unsurlardır. Ege Denizi'nin Akdeniz'le buluştuğu, Anadolu'nun ise Ege'ye açıldığı noktada yer alan coğrafyanın, sınırsız sınırlar kavramına dayanarak ele alınması gerekir.
- **Kültür Coğrafyaları:** Daha önce de değinildiği üzere, Altın Üçgen'in bütünü düşünüldüğünde, coğrafi yapı ve kültürel farklılaşmalar gibi özellikleri itibariyle tanımlanabilen 4 kültür coğrafyası görülmektedir. Büyük Menderes havzası, kıyı, dağlık bölge ve iç kesim ovaları şeklinde adlandırılabilen bu 4 kültür coğrafyası, Altın Üçgen'in çeşitlilik açısından kendine özgü ve ayrı ayrı ele alınması gereken nitelikler barındırır. Bu 4 kültür coğrafyası aynı zamanda Güney Ege bütününün ayrılmaz parçaları olarak da değerlendirilmelidir.
- **Farklılık Temaları:** Altın Üçgen coğrafyasında farklılık yaratan temalar, Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi'nin önemli başlıklarından birini oluşturmaktadır. Bölge için önerilebilecek farklılık temaları; topografya, kırsal doku, arkeoloji ve tasarımdır. Bu temaların, coğrafyanın gelecek stratejilerini yönlendirici olması beklenmelidir.

4 Temel Strateji

Strateji çerçevesini oluşturan esas bileşenlerden biri, yukarıda bahsedilen zaman dilimleri, bakış, kültürel coğrafyalar ve farklılık temaları kavramları gözetilerek geliştirilen 4 temel stratejidir. "Kavramsal Stratejiler, Temel Adımlar" bölümünde hedef ve adımlarıyla açıklanan bu 4 temel kavram ve strateji;

- Bereket Yumağı: *Kalkınma Senaryosu,*
- Kültürel Coğrafya: *Etkileşim Köprüleri,*
- Altın Rotalar: *Farklılıkların Ekonomisi,*
- Etkileşim Yönetimi: *İşbirliğinin Gücü'dür.*

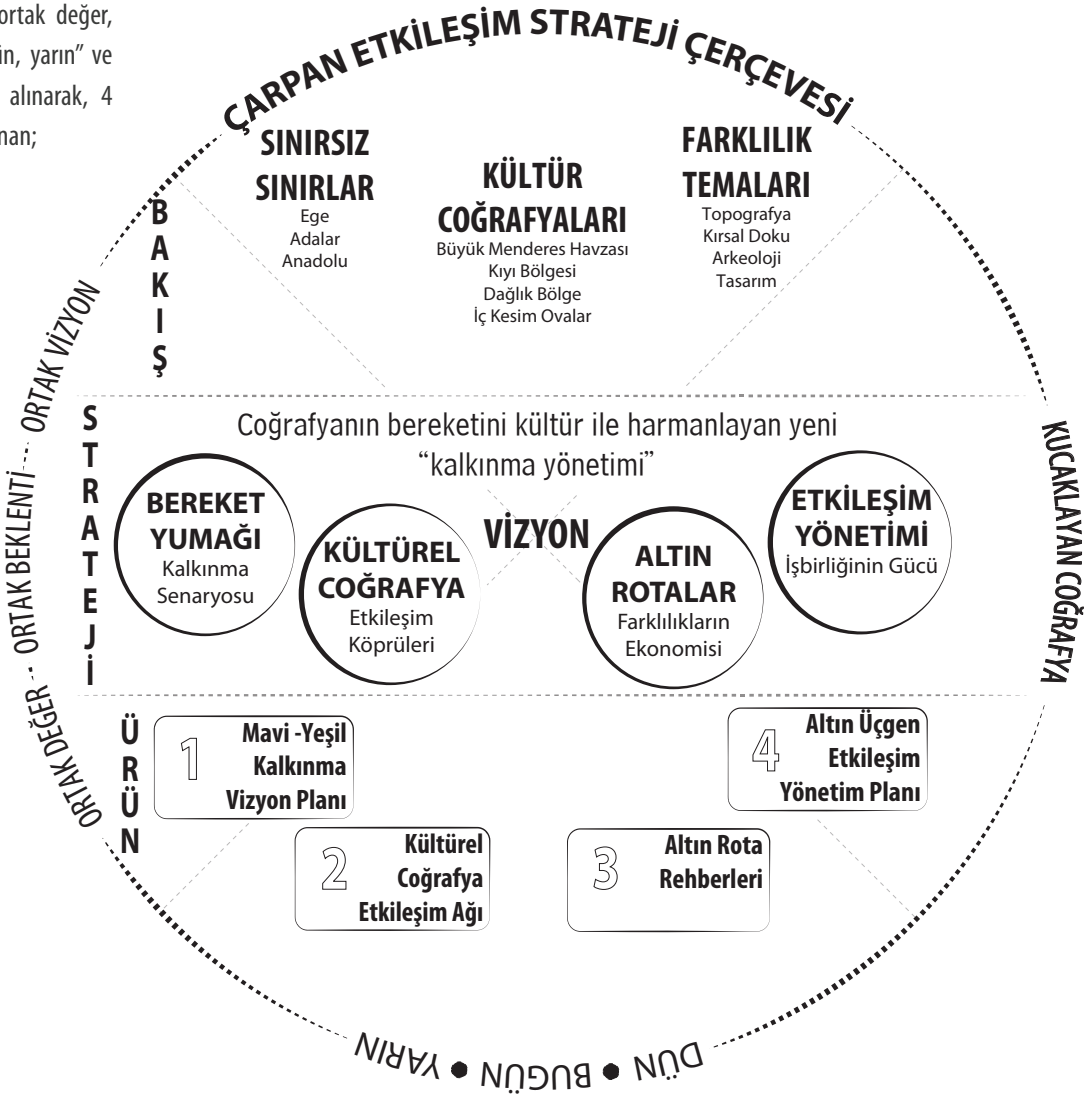
Altın Üçgen coğrafyasının sahip olduğu kültürel, doğal ve ekonomik bereketin yeni bir kalkınma senaryosunda nasıl değerlendirilebileceği *"Bereket Yumağı"* stratejisinde ele alınırken, kültürel coğrafya alanlarına ilişkin hedef ve eylem adımları *"Kültürel Coğrafya"* stratejisi kapsamında ele alınmalıdır. Coğrafyanın sahip olduğu zenginliğin yeni bir turizm ve işbirliği anlayışıyla ele alınması gerekliliğine dair hedefler *"Altın Rotalar"* stratejisi altında ele alınmalıdır. Son olarak, Altın Üçgen'in sahip olduğu değerlerin etkileşimine dair bir yönetim çerçevesi ve işbirliği alanları, *"Etkileşim Yönetimi"* stratejisi kapsamında geliştirilmelidir.

Çerçeve Ürünleri

Çarpan Etkileşim Strateji Çerçevesi'nin, "ortak değer, ortak beklenti, ortak vizyon", "dün, bugün, yarın" ve "kucaklayan coğrafya" eksenleri dikkate alınarak, 4 temel stratejinin son hedeflerinde tanımlanan;

- Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı,
- Kültürel Coğrafya Etkileşim Ağı,
- Altın Rotalar Rehberleri, ve
- Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı

ürünleri kısa vadede hazırlanmalıdır.

ALTIN ÜÇGEN ETKİLEŞİM YÖNETİM PLANI İÇİN 10 TEMEL BİLEŞEN

Altın Üçgen coğrafyası için geliştirilecek yeni **kalkınma yönetimi** yapısının en önemli ürünü etkileşim olgusunu vurgulayan bir yönetim planı olmalıdır. Yönetim planında, coğrafyanın doğal, kültürel, sosyal ve fiziksel çeşitlilik açısından çok yönlü yapısı, tek bir öğe için düşünülecek bir yönetim anlayışının ötesine geçilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, farklı yönetim ölçekleri ve temalarının bir arada değerlendirildiği yeni bir yönetim anlayışı ve somut çerçevesinin geliştirilmesi önemlidir.

Bu noktada **"Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı"** için işbirliği, etkileşim, havza ve kıyı yönetimi, kalkınma konularının öne çıktığı ve çok yönlü bir yönetim yapısını oluşturan 10 temel bileşen tartışılmalıdır.

1-İşbirliği vizyonu
2-Kentsel ittifak
3-Kavramsal stratejiler
4-Kültür coğrafyaları
5-Kıyı yönetimi
6-Havza yönetimi
7-Etkileşim senaryoları
8-Yerel girişimcilik
9-Kalkınma modeli
10-Altın Üçgen imajı

1. İşbirliği vizyonu

Yönetim Planı; Aydın, Denizli ve Muğla bütününde, ortak doğal ve kültürel değerlerin temel oluşturduğu kalkınma stratejisine götürecek yeni bir işbirliği vizyonunu içermelidir.

Ortak vizyon, bölgedeki bütün kesimleri ortak miras ve hedefler doğrultusunda bir araya getirecek güçlü bir mesajı barındırmalıdır. Kamu, sivil kesimler ve özel sektörü ortak stratejiler etrafında birleştirecek vizyonun;

- Katılımcı
- Yerelden yukarıya doğru
- Uzlaşmaya dayalı
- Bölgesel

bir yaklaşımla belirlenmesi önemlidir.

İşbirliği vizyonu, bölge ölçeğinde kurulacak işbirliği ve yönetim mekanizmasının temelini oluşturacağından, bölgede gerçekleştirilecek projelerin de yönünü belirleyecektir.

2. Kentsel ittifak

Ekileşim Yönetim Planı'nın ortaya koyduğu yeni vizyonun ışığında kalkınma hedeflerine ulaşmak için, kentler arasında yeni ittifakların oluşturulması sinerji yaratacaktır. Kentsel ittifaklar kapsamında, bölgedeki kesimlerin işbirliği yapmasını sağlayacak ağlar ve proje birlikleri oluşturulmalıdır.

Kentsel ittifaklar aşağıdaki hedeflere ulaşılmasını sağlamalıdır:

- Ortak sorunlara ortak çözüm geliştirmek
- Tematik işbirlikleri
- Ortak projeler
- Deneyim ve bilgi paylaşımı
- Kaynak geliştirme

Kentsel ittifaklar sadece yerel yönetimleri değil, özel sektör, eğitim kurumları, sivil kesimleri de kapsayan bir yaklaşım çerçevesinde oluşturulmalıdır.

Kentsel ittifaklar, ekoloji ve ekonomi arasındaki dengenin oluşturulmasında bölge ölçeğinde ilkeler ve çözümleri öne çıkarmalı ve bu dengenin tesisini sağlayacak projelerin yönetimine zemin oluşturmalıdır.

3. Kavramsal stratejiler

Gelecek stratejileri oluşturulurken, bölgenin özgün değerleri ve coğrafi bağlamını oluşturan kavramlardan yola çıkılmalıdır. Bu şekilde tanımlanacak **kavramsal stratejiler,** bölgenin değerlerinin sürdürülmesi açısından tutarlı ve yereli önemseyen bütüncül bir bakış açısı sunabilir.

Altın Üçgen coğrafyası düşünüldüğünde, gelecek stratejilerini ve bunların altında tanımlanacak hedefleri yönlendirmesi gereken öncelikli kavramlar;

- Kalkınma yönetimi
- Kültür coğrafyası
- Yerel bereket
- Kültürel etkileşim
- Kültürel rotalar
- Bölgesel vizyon
- İşbirliği
- Yerel girişimcilik
- Bölge imajı

Bölgedeki değer ve dinamiklerin kavramsallaştırılması ve buradan yola çıkarak gelecek stratejilerinin belirlenmesi, Altın Üçgen coğrafyasının geleceği için benimsenmesi gereken önemli bir yaklaşımdır.

4. Kültür coğrafyaları

İnsan ve doğa etkileşiminin somut ve soyut izleri coğrafyanın genelinde ve farklı özgün niteliklerde görülebilir. Bu nedenle, bölgenin bir bütünün özgün parçaları olarak barındırdığı kültür coğrafyalarına ilişkin koruma, kalkınma ve yönetim süreçleri Etkileşim Yönetim Planı'nın temel ilgi alanlarından biri olarak kabul edilmelidir.

Kültürel coğrafyalar ve barındırdıkları değerlere ilişkin göz önünde bulundurulması gereken öncelikli konular;

- Tespit ve belgeleme
- Koruma yaklaşımının geliştirilmesi
- Kalkınma ilişkileri ve değerlendirme
- Etkin yönetim süreçlerinin uygulanması

Kültürel coğrafyalara yönelik geliştirilecek gelecek stratejilerinde, koruma ve kalkınma ilişkilerinin belirli ilkeler çerçevesinde tariflenmesi bir ön koşuldur. Hassas ve korunması gereken değerler birer rezerv alanı olarak tanımlanmalı; geliştirilebilecek stratejik sektörlere girdi sağlayacak yerel değerlerin ise, yine devamlılıklarının sağlanması koşuluyla, yerel ekonomide rol almaları sağlanmalıdır.

5. Kıyı yönetimi

Altın Üçgen Etkileşim Yönetim Planı'nın kıyı yaklaşımı en temelde deniz ve karasal eko-sistemlerin korunması ile kıyı şeridindeki arazi kullanım kararlarının düzenlenmesi üzerine kurgulanmalıdır. Bu bağlamda, kıyı yönetim modelinin üzerinde durması gereken başlıklar;

- Deniz ve kara eko-sistemleri
- Toprak yapısı
- Orman varlığı
- Kirlilik
- Arazi kullanımı
- Sektörel yapılanma
- Kıyısal sorumluluk ve işbirliği

Kıyı şeridinin yönetimine ilişkin temel konulardan biri de ***"kıyı kenar çizgisi"***'nin netliği ve gereken yerlerde, koruma ve kentleşmenin kontrolü gibi önceliklere bağlı kalınarak revize edilmesidir. Aynı zamanda, kıyı yönetimi modelinin bölgesel planlar, özel planlama çalışmaları (Özel Çevre Koruma Alanı Planları vb.) ve uluslar arası antlaşmalar (Akdeniz Eylem Planı, Barselona Sözleşmesi vb.) ile eşgüdümü sağlanmalı, gerekirse mevcut planlama çalışmalarında revizyona gidilmelidir.

6. Havza yönetimi

Havza yönetimiyle ilgili bütüncül ve kaynakların sürdürülmesini esas alan bir yaklaşımın geliştirilmesi önemlidir. Havza yönetiminin özellikle ele alması gereken konular ise en genel hatlarıyla aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Arazi kullanımı
- Tarım faaliyetleri
- Atık yönetimi
- Suyun korunması
- Biyolojik çeşitlilik
- İşbirliği
- İzleme ve denetim

Etkileşim Yönetim Planı'nın, Büyük Menderes Havzası Koruma Eylem Planı'nın uygulanmasını da destekleyecek bir su yönetimi mekanizması önermesi gerekir. Havza yönetim modelinin aynı zamanda, AB Su Çerçeve Direktifinin *(EU Water Framework Directive)* gerekliliklerini karşılaması gözetilmeli, su yönetiminin kapsamı ise her koşulda havza esaslı ele alınmalıdır.

7. Etkileşim senaryoları

Etkileşim Yönetim Planı'nın, coğrafya üzerindeki doğa-kültür etkileşim odaklarını kapsayan bölgesel senaryoları belirlemesi gerekir. Etkileşim senaryolarında öncelikle tanımlanması gereken, bölge ölçeğinde işlevsel ve mekansal bir kurgudur. Bu bağlamda, kalkınma ile ilişkili olarak, alternatif sektörlerin geliştirilebileceği odak noktaları, ilgili aktörlerin görev ve yetki dağılımı senaryoların ana yapısını oluşturmalıdır.

Etkileşim senaryolarının temelde bölgesel öncelikleri ve yönetim süreçlerini tarif edecek ürünler olduğu söylenebilir. Bu noktada önemli olan senaryoların, bölgesel bütünselliği gözetmesi ve kültür coğrafyalarını bir arada değerlendirmesi gerekliliğidir. Aynı zamanda, yerel ölçekte projelendirme ve tanıtıma yönelik yeni odak önerileri tanımlanabilecek, böylelikle yeni kalkınma dinamikleri yaratılabilecektir. Altın Üçgen'in etkileşim senaryolarının özellikle ele alması gereken konular şu şekilde özetlenebilir;

- Doğa-kültür etkileşim odaklarının tanımlanması
- Eko-turizm, agro-endüstri gibi alternatif sektörlerin gelişim odakları
- Bölgesel / coğrafi bütünlük
- Yerel ölçekte proje geliştirme
- Tanıtım

8. Yerel girişimcilik

Altın Üçgen bölgesinin farklılıklarını ve çeşitliliğini ekonomik güce dönüştürecek temel dinamizm yerel girişimciliktir. Bölgesel etkileşim yönetimi, yerel girişimciliğin bölge ölçeğinde desteklendiği bir mekanizmayı öngörmelidir. Bu yaklaşımın sonucunda yeni istihdam olanakları ve yeni markaların çoğalması beklenmelidir.

Bölgede öne çıkan ve gelecekte yüksek katma değer yaratacak sektörler kapsamında yenilikçi ürün ve hizmet sağlamaya yönelik yerel beceriler ve yapabilirlik geliştirilmelidir. Özellikle tarımsal işletmeler ve ürünler, kültür, turizm, enerji ve sanayide yenilikçi yaklaşımlar ve yeni markaların ortaya çıkmasını sağlayacak girişimci dinamik, Aydın-Denizli-Muğla bütününde planlı bir şekilde desteklenmelidir.

Yerel girişimciliğin sadece iş geliştirme değil, aynı zamanda pazarlama konusunda desteklenmesi beklenmelidir. Bölge ölçeğinde kurulacak iş geliştirme merkezlerinde, girişimciler için geliştirilen Altın Rotalar Rehberleri'nin önerdiği ilkeler doğrultusunda eğitimler verilmelidir. Bu bağlamda, yerel yönetimler, üniversiteler ve iş geliştirme merkezleri arasında işbirliği kurulmalıdır.

9. Kalkınma modeli

Altın Üçgen Etkileşim Yönetim planı kapsamında, yerel ekolojik ve kültürel değerlere dayalı yeni bir bölgesel kalkınma modelinin ilkeleri, oyuncuları ve ana sektörleri netleştirilmelidir. Altın Üçgen'de öne çıkan:

- Deniz, kıyı, adalar
- Havzalar, ovalar, dağlar
- Tarihi yerleşimler
- Yaşama kültürü
- Arkeolojik değerler

bölgesel ölçekte kurgulanacak bir kalkınma modelinin ana bileşenleri olmalıdır. Mavi ve Yeşil Kalkınma modeli olarak adlandırdığımız bu kalkınma modelinin ana oyuncuları bölge ölçeğinde belirlenmeli ve yeni ittifaklar çerçevesinde değer yaratmaya odaklanmalıdır. Söz konusu oyuncuların en önemli sorumluluklarının arasında, ekonomi yaratırken, bölgenin ekolojik ve kültürel değerlerinin korunarak yaşatılması yer almalıdır. Kalkınma modelinde yerel girişimcilik ve özel sektörün rolü vurgulanmalıdır.

10. Altın Üçgen imajı

Altın Üçgen imajı, gücünü bölgenin farklılıklarından almalıdır. Coğrafyanın özgünlüğü ve tarihsel derinliği, binlerce yılda oluşmuş kimlik değerleri, bölgesel imajın temellerini oluşturur.

Altın Üçgen imajının bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta tanınır olması önemlidir. Altın Üçgen imajı, bölgede yaşayan, üreten, okuyan, bölgeye ziyarete gelen ve yatırım yapan kesimleri kapsayan geniş bir yelpazeye yönelik olarak kurgulanacak bir iletişim stratejisine bağlanmalıdır.

Bölge imajının kurgulanması ve hedef kitlelere iletilmesi, bölgesel etkileşimin en önemli önceliklerindendir. Bu imajın ana bileşenleri aşağıdakiler olmalıdır:

- Coğrafya
- Uygarlıklar, antik kentler, geçmiş kimlikler
- Yaşama kültürü
- Akdeniz-Ege kıyı coğrafyası ve kültürü
- Dağ ekolojisi ve kültürü
- Tarımsal değerler, antik tarım mirası
- Tarihi yerleşimler/geleneksel mimarlık mirası
- Ekolojik çeşitlilik, nehirler, göller, türler

8 KAVRAMSAL PROGRAM

Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın öne sürdüğü kavramlar ve stratejiler doğrultusunda, bölge bütününü ilgilendiren 8 kavramsal program önerilebilir. Bunlar, coğrafyanın öncelikle ele alınması gereken konularına dair bir gelecek çerçevesine ulaşmaya yönelik, alt proje alanları tanımlayan, geniş kapsamlı programlardır.

4 kavram ve bu kavramlardan yola çıkarak tanımlanan 4 gelecek stratejisi, kavramsal programları yönlendiren temel unsurlardır.

1. Kültürel coğrafya değerlerinin tanımlanıp, değerlendirildiği bir ürün; **ATLAS**

2. Bir kalkınma senaryosu ve işbirliği yoluyla gerçekleştirilecek etkileşim yönetimini ilgilendiren Altın Üçgen Zirvesi; **ZİRVE**

3. Anadolu, Güney Ege kıyıları ve Yunan adalarının oluşturduğu kültürel coğrafya ile Altın Rotalar stratejisini ilgilendiren sınır-ötesi bir yönetim ve işbirliği programı; **YAKA**

4. Bölgesel kalkınma, kültürel coğrafyalar ve farklılıkların ekonomiye dönüştürüldüğü Altın Rotalar stratejilerini ilgilendiren bir kalkınma ağı programı; **ROTA**

5. Yine Altın Üçgen kültür coğrafyasının arkeolojisine bütüncül yaklaşımı öneren bir arkeoloji odaklı program; **ARKEO**

6. Bölge genelinde kültür coğrafyaları öğelerinin sunumunu sağlayacak ve Altın Rotalar stratejisine girdi olacak bir erişilebilirlik programı; **TABULA**

7. Altın Üçgen'in yerel değerlerine dair girişimci ruhu destekleyecek, kalkınma senaryosu ve işbirliği stratejilerini ilgilendiren bir eğitim programı; **GRİD**

8. Bölge ölçeğinde tarım sektörünün yeniden yapılandırılmasını, kalkınma senaryosu ve kültür coğrafyalarını ilgilendiren, bütüncül bir tarım programı; **TOHUM**

ATLAS *İnsan ve doğanın etkileşimi: Nerede? Neden? Nasıl?*

Anahtar temalar: coğrafi ve kültürel farklılıklar, belgeleme, yorumlama, değer saptaması, etkileşim alanları

Amaç ve Tanım

ATLAS, Altın Üçgen coğrafyasının barındırdığı kültürel, tarihsel, doğal, sosyal ve ekonomik değerlerin, doğal yapı ile nasıl ilişkilendiğinin anlaşılması ve değer tipolojilerinin ortaya konması amacıyla hazırlanacak bölgesel ölçekli, geniş kapsamlı bir üründür.

Program aynı zamanda, "kültürel coğrafya atlası"na girdi sağlanmasını ve etkileşim alanlarında program ve proje potansiyeli taşıyan odak ve aksların tespit edilmesini sağlayacaktır.

Hedefler

- Bölge ölçeğinde yöreden yöreye değişebilen coğrafi ve kültürel farklılıkları belgelemek
  - Coğrafi: topografik yapı, su kaynakları, bitki örtüsü, iklim koşulları ve toprak yapısı
  - Kültürel: arkeolojik yerleşimler, geleneksel ve kırsal dokular, tarihsel yollar ve üretim desenleri
- Belgeleme çalışmalarından elde edilen verilerle tüm coğrafya için bir yorumlama/değerlendirme çalışmasını yapmak; arkeolojik yerleşimler, anıtlar, sivil mimari, yol izleri, sosyal yapı gibi özelliklerin tipolojilerini belirlemek
- Bölge genelinde insan-doğa etkileşiminin günümüze ulaşmış somut ve soyut izlerini yoğun olarak barındıran kültürel coğrafya parçaları ve etkileşim alanlarını tanımlamak

İşbirliği

Üniversiteler, yerel yönetimler, il özel idareleri, ilgili Bakanlık

Örnek Proje Başlıkları

- Altın Üçgen antik limanlar ve sualtı arkeolojisi araştırma projesi
- Beylikler anıtlarını belgeleme projesi
- Kırsal mimari ve tarım terasları envanteri
- Zeytincilik mirası projesi

ZİRVE *Ortak bir gelecek için bir araya gelmek…*

Anahtar temalar: bölgesel işbirliği, etkinlik, kalkınma vizyonu, etkileşim ve eşgüdüm, yerelde proje üretimi

Amaç ve Tanım

Aydın, Denizli ve Muğla illerinin kamu-yerel-sivil-özel kesimlerinin bölgesel ölçekte işbirliği sistematiğini ortaya koymayı amaçlayan bir zirvedir.

Hedefler

Zirve programının temel hedefi yeni kalkınma senaryosunda etkin olarak işleyecek bir işbirliği ve eşgüdüm mekanizmasını hayata geçirmektir. ZİRVE kapsamında bir araya gelecek kesimler:

- Yerel: Aydın-Denizli-Muğla Belediyeleri, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar
- Kamu: Aydın-Denizli-Muğla Valilikleri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı il müdürlükleri
- Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) , sanayi ve ticaret odaları
- Çiftçi ve köylüler, kooperatifler
- Üniversiteler:Adnan Menderes Üniversitesi-Pamukkale Üniversitesi-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
- Özel sektör
- Sivil toplum kuruluşları ve meslek odaları

Zirve konuları:

- Bölgesel kalkınma vizyonu: “Mavi ve Yeşil Kalkınma Vizyon Planı”
- Görev ve yetki dağılımı
- Kurumlar arası etkileşim ve eşgüdüm
- Sektörler arası etkileşim ve eşgüdüm
- Yerel katılım
- Kıyı yönetimi
- Havza yönetimi
- Yerelde proje geliştirme

YAKA

Aynı denizin kıyıları, aynı bütünün parçaları...

Anahtar temalar: kıyı yönetimi, kırsal kıyı, deniz-kara ekosistemi, bilgi-deneyim paylaşımı, kültürel etkileşim

Amaç ve Tanım

Bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde Anadolu, Güney Ege kıyıları ve Yunan adaları ile yönetim, koruma ve paylaşım gibi konularda ortak bir anlayış ve işbirlikleri geliştirmeyi amaçlayan **sınır ötesi** bir programdır.

Hedefler

- Anadolu ve Yunanistan yakalarında bilgi ve deneyim paylaşımını güçlendirmek
- Kıyıların dönüşümü ve yönetimini sağlamak
- İki yakanın ortak coğrafyasında; biyolojk çeşitlilik, deniz, toprak yapısı ve Akdeniz bitki örtüsünden oluşan ekosistemleri ortak bir yaklaşımla korumak
- Güney Ege'nin sualtı, toprak üstü ve toprak altı izleriyle, arkeoloji alanında yapılacak araştırma ve koruma çalışmalarında Anadolu ve Yunan adalarını bir araya getirmek
- Kültür turizminin geliştirmek

İşbirliği

Türk ve Yunan; yerel yönetimleri, üniversiteleri, STK'ları, turizm yatırımcıları

Örnek Proje Başlıkları

- Güney Ege arkeolojisi ortak araştırma projesi
- Ekosistem araştırma ve koruma projesi
- "İki Yaka Kültür Rotası" projesi

ROTA

Rota bir yolculuk, bir kalkınma modelidir.

Anahtar temalar: rota planlaması, kalkınma ağı, kırsal kalkınma, yerel işbirliği

Amaç ve Tanım

Rehber, organizasyon, turizm ve ağ başlıklarına odaklanan ROTA, bölge ölçeğinde "Altın Rotalar" stratejisinin hayata geçirilmesiyle, yerel farklılıkların ekonomiye dönüştürülmesini amaçlayan bir kalkınma ağı programıdır. "Altın rotalar" stratejisinde ele alınan hedef ve adımlar ROTA programını yönlendirici maddelerdir.

Hedefler

- Rota projeleriyle birlikte coğrafyanın genelinde; proje üretilmesi, paydaşların bir araya getirilmesi gibi konularda çalışacak yerel rehberler yetiştirmek
- Rotaların, yeni proje odaklarının ve alternatif istihdam/yatırım alanlarının mekansal ve işlevsel organizasyonunu bütüncül bir yaklaşımla kurgulamak
- Turizm çeşitlenmesiyle bölge farklılıklarını ekonomiye dönüştürmek ve kırsal kalkınmayı desteklemek
- Özgün temalar üzerinden geliştirilecek rotalar ile bölgesel bir kalkınma ağı oluşturmak

İşbirliği

Yerel yönetimler, turizm ve tarım sektörü temsilcileri, üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, GEKA, STK'lar

Örnek Proje Başlıkları

- Altın Üçgen yerel rehberler kampanyası
- Zeytincilik mirası kültür rotası
- Rota temelli kalkınma ağı programı

ARKEO

"Güney Ege arkeolojisine bütüncül yaklaşım"

Anahtar temalar: su altı, toprak üstü, toprak altı arkeolojik mirası, araştırma, koruma, yorumlama ve sunum

Amaç ve Tanım

Altın Üçgen coğrafyasının antik dönem tarihini araştırma, izlerini koruma ve bölge genelinde ortak bir yorum ve sunum dili yaratmayı amaçlayan, bölgesel arkeoloji programıdır.

Hedefler

- Bölge ölçeğinde geniş kapsamlı bir araştırma programı geliştirmek
- Kazı çalışmalarının yanı sıra fiziksel açıdan hassas durumda olan arkeolojik kalıntıları ve alanlar korumak
- Coğrafyadaki antik öğeleri tekil olarak değil, bulundukları çevre ve daha üst ölçekte Güney Ege coğrafyasında bulundukları konum üzerinden yorumlamak
- Özgünlüklere vurgu yapan, bölge ölçeğinde ortak bir sunum stratejisi geliştirmek

İşbirliği

Üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koruma Kurulları, yerel yönetimler, turizm sektörü temsilcileri

Örnek Proje Başlıkları

- Kazı çalışmaları
- Güney Ege arkeolojisi sunum projesi
- Karya Mirasını Anlamak: bölgesel araştırma ve yorumlama projesi
- Antik limanlar projesi

TABULA

"Tabula"; yol gösterir, görünür kılar, anlatır. Latincede "levha"dır.

Anahtar temalar: kültürel erişebilirlik, yenilikçi teknolojiler, mobil servisler, bilgi paylaşımı, tanıtım ve sunum

Amaç ve Tanım

Kültür ve sanatın tüm kesimler için ulaşılabilir kılınmasının yanında, Güney Ege'nin sahip olduğu kültürel değerlerin görünebilirliğinin arttırılması ve tanıtılmasını amaçlayan, yenilikçi teknolojilerin temel araçlar olarak kullanıldığı bir erişim programıdır. TABULA; ATLAS programının çıktılarını veritabanına aktaran, aynı zamanda ROTA programında da bir araç olarak kullanılabilecek bir programdır.

Hedefler

- Kültürel erişilebilirliğin arttırılması amacıyla, bağımsız ziyaretçiyi destekleyen mobil uygulamalar yaratmak;
  - Ziyaretçi ve yaşayanlar için yerel çevre verileri sağlamak
  - Kültürel mirasla ilgili veri sağlamak
  - Yolculuk seçenekleri sunmak (konaklama, servis sağlayıcı noktalar, ulaşım, güvenlik vb.)
- Coğrafyadaki farklılık yaratan değerlerin sunumuna yönelik yeni görsel ve işitsel tasarım anlayışları geliştirilmek
- Basılı kaynaklara ek olarak, sürekli güncel tutulan web ortamları ve indirilebilir mobil uygulamalar geliştirmek

İşbirliği

Yazılım, telekomünikasyon ve tasarım şirketleri,

Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm sektörü temsilcileri, yerel yönetimler, STK'lar, GEKA

Örnek Proje Başlıkları

- Altın Üçgen kültürel mirası mobil uygulamalar projesi
- Ziyaretçi portalı
- Tarihi mekanlarda işitsel sunum projesi
- Karya mirası sanal rekonstrüksiyon projesi

GRİD

Girişimci ruhu yerel değerlerle beslemek...

Anahtar temalar: tasarım, eğitim, girişimci dinamik, markalaşma ve pazarlama

Amaç ve Tanım

Yerel değerler odaklı ürünlerin geliştirilmesi, sunulması ve pazarlanması konularında üretici ve yatırımcılara girişimcilik eğitimlerinin verileceği bir programdır. Program kapsamında teorik ve pratik çalışmaların yanında, üniversitelerin ilgili bölümleriyle kurulacak ortaklıklar da program içerisinde yer alabilir.

Hedefler

- Bölgeye özgü yerel değerlerin tasarımını; eğitimler yoluyla tarihsel derinlikle ilişkilendirmek, markalaşma ve bölgesel imza değeri yaratmada kullanmak
- Üretici ve yatırımcı eğitimleri ile yerel ürünlerde ve kültürel miras öğelerinde markalaşmak
- Türkiye ve dünya ekonomisinde rekabet gücünün arttırılması amacıyla kültür coğrafyaları ve yerel değerlere odaklanan bir imaj pazarlama politikasına geçmek

İşbirliği

Üniversiteler, Sanayi ve Ticaret Odaları, GEKA, özel sektör

Örnek Proje Başlıkları

- Fark yaratan ürün geliştirme atölyeleri
- Altın Üçgen tasarım stüdyoları
- Güney Ege yerel ürünleri bölgesel imza projesi
- Karya'dan Günümüze Dokumacılık: ürün geliştirme ve tasarım projesi

TOHUM

Toprağın bereketi, insanın becerisi…

Anahtar temalar: tarım mirası, bereket, kalkınma, beceri, doğal kaynaklar

Amaç ve Tanım

TOHUM, Altın Üçgen coğrafyasının tarım mirası ve bereketini yeniden değerlendirerek, tarım faaliyetlerini bölgesel ölçekte ve bütüncül bir yaklaşımla yeniden düzenlemeyi ve kırsal kalkınmayı desteklemeyi amaçlayan bir programdır. Kısacası, tarım mirasının farklılıklar ve yerel nitelikler doğrultusunda geliştirilip, katma değeri yüksek bir ekonomiye dönüştürülmesi esas hedeftir.

Hedefler

- Özelllikle Büyük Menderes Havzası ve kıyı bölgesinde tarım arazilerinin geri kazanımı ve rehabilitasyonunu sağlamak
- Büyük Menderes Nehri başta olmak üzere bölge genelinde nehir restorasyonu projeleri geliştirmek ve su kaynaklarını korumak
- Tarımsal faaliyetlerde doğaya duyarlı yenilikçi teknolojileri kullanarak verimi arttırmak
- Dağ köylerinde tarımsal kalkınmayı desteklemek
- Yöresel ürünleri geliştirmek, yerel tohumları korumak ve yaygınlaştırmak

İşbirliği

İl Özel İdareleri, ilgili Bakanlık, STK'lar, yerel üreticiler ve tarım kooperatifleri

Örnek Proje Başlıkları

- Meandros kaynakları geri kazanım projesi
- Latmos eko-turizm geliştirme programı
- Ev pansiyonculuğunu destekleme programı
- Altın Üçgen yöresel ürün pazarları kampanyası
- Yerel tohum bankası projesi

ZAMAN ÇİZELGESİ

8 KAVRAMSAL PROGRAM

2013 ---------- **2014** ---------- **2016** ---------- **2019**

ATLAS
İŞBİRLİĞİ: Üniversiteler, yerel yönetimler, il özel idareleri, ilgili Bakanlık

ARKEO
İŞBİRLİĞİ:Üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koruma Kurulları, yerel yönetimler, turizm sektörü temsilcileri

YAKA
İŞBİRLİĞİ: Türk ve Yunan; yerel yönetimleri, üniversiteleri, STK'ları, turizm yatırımcıları

ZİRVE
İŞBİRLİĞİ: Kamu- Sivil-Yerel-Özel kesimler

TABULA
İŞBİRLİĞİ:Yazılım, telekomünikasyon ve tasarım şirketleri,
Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm sektörü temsilcileri, yerel yönetimler, STK'lar, GEKA

ROTA
İŞBİRLİĞİ: Yerel yönetimler, turizm ve tarım sektörü temsilcileri, üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, GEKA, STK'lar

GRİD
İŞBİRLİĞİ: Üniversiteler, Sanayi ve Ticaret Odaları, GEKA, özel sektör

TOHUM
İŞBİRLİĞİ: İl Özel İdareleri, ilgili Bakanlık, STK'lar, yerel üreticiler ve tarım kooperatifleri

ZAMAN ÇİZELGESİ

4 STRATEJİK ÜRÜN

2013 ..... **2014** **2016** **2019**

MAVİ-YEŞİL KALKINMA VİZYON PLANI

İŞBİRLİĞİ: Yerel yönetimler, STK'lar, Meslek odaları, Üniversiteler, Üretici kooperatifleri, Sanayi ve Ticaret Odaları ve Özel Sektör

KÜLTÜREL COĞRAFYA ETKİLEŞİM AĞI

İŞBİRLİĞİ: Yerel yönetimler, Üniversiteler, Sanayi ve Ticaret Odaları, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Meslek Odaları ve Yerel girişimciler.

ALTIN ROTALAR REHBERİ

İŞBİRLİĞİ: Yerel yönetimler, GEKA, Yerel rehberler

ETKİLEŞİM YÖNETİM PLANI

İŞBİRLİĞİ: Yerel yönetimleri, Valilikleri, STK'ları, Sanayi ve Ticaret Odaları ve Üniversiteler

YAKLAŞIM ÖRNEKLERİ
10 DERS

Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın öne sürdüğü kavramlar, ortak vizyon ve strateji çerçevesinin geliştirilmesinde, araştırma ve çalıştay sonuçlarına ek olarak, dünyadan kültür ve kalkınma öncelikli planlama yaklaşımları da incelenmiştir. Örnekler çalışması toplam 6 kavram üzerinden yürütülmüştür.

- Altın üçgen
- Havza yönetimi
- Kıyı yönetimi
- Kültürel rotalar
- Kentsel ittifak
- Kırsal kalkınma

Kavramlara ait planlama çalışmalarının incelenmesi sonucu Altın Üçgen İşbirliği Planı'nın temel yaklaşımını etkileyen unsurların başında bölgesel ortaklıklar ve işbirliğinin önemi gelmektedir. Bunun yanında, kıyı ve havza yönetimi yaklaşımları yine örnekler üzerinden zenginleştirilmiş ve çalışmaya girdi oluşturulmuştur. Ayrıca, yeni bir kavram olarak kabul edilmeye başlayan kültürel rota örneklerinin incelenmesi de çalışmanın bu konuda geliştirdiği hedef ve adımlarda değerlendirilmiştir. Bu bölümde, incelenen yaklaşım örnekleri aşağıdaki başlıklar altında, sistematik bir yöntemle sunulmaktadır.

- Anahtar kelimeler
- Vizyon
- Amaç
- Stratejiler
- Aktörler

ALTIN ÜÇGEN

Altın Üçgen, ekonomik, ekolojik ve sosyal değerlerin ortak fayda için işbirlikleri yapılarak korunduğu ve geliştirildiği bölgeler ya da kentsel alanlardır. Altın Üçgenler;

- Bölgesel ölçekte; benzer niteliklere sahip olan kentlerin bölge düzeyinde oluşturdukları, özellikle turizm ve kültürün canlandırılması yoluyla ekonomik değer yaratılan ekonomik ve kültürel işbirliği alanları,

- Kentsel ölçekte ise; gayrimenkul sektörünün canlı olduğu, sosyal ve kültürel açıdan gelişmiş, ekonomik katma değer üreten, yaşama ve çalışma alanlarının bir arada olduğu kentsel alanlar olarak tanımlanabilir. Kentsel Altın Üçgenler; yeni kentsel gelişimin yoğun olacağı alanları tanımladığından, bu fırsat alanlarındaki gelişimin yönlendirilebilmesi için özel planlara ihtiyaç duyulur.

Endonezya- Malezya- Tayland Büyüme Üçgeni Yol Haritası 2007-2011 (Indonesia-Malaysia-Thiland Growth Triangle,IMT-GT)

Anahtar kelimler: bütüncül kalkınma, kaynak yönetimi, kamusal destek, özel sektör tabanlı büyüme, ekonomi işbirliği

IMT-GT, tamamlayıcı ekonomiler, coğrafi ve tarihsel yakınlık, kültürel ve dilsel bağlarla şekillenmiş 70 milyonluk nüfusu barındıran klasik bir büyüme üçgenidir.

Vizyon: Artan yaşam kalitesi ile birlikte gelişen, başarılı ve barışçıl bir alt-bölge.

Amaç: Vizyonu gerçekleştirmek için özel sektör tabanlı ekonomik büyümeyi hızlandırmak ve bölgenin bir bütün olarak kalkınmasına yardım etmek. Temel hedef ise bölge içindeki ve bölge arasındaki ticareti ve yatırımı arttırmaktır.

Stratejiler: Yatırım ve ihracatta bölgenin rekabet edebilirliğini arttırmak, turizmi teşvik etmek, ulaşım ve ticari işlem giderlerini azaltmak gibi ana hatlar doğrultusunda şu stratejik hamleler tanımlanmıştır;

- Bölge içindeki ve bölge arasındaki ticaretin ve yatırımların kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi

- Tarım, agro-endüstri ve turizmde büyümenin desteklenmesi

- Altyapı desteği ve bağlantıların güçlendirilmesi

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

- Çevresel ve doğal kaynakların yönetiminin sağlanması

- Kamu ve özel sektör işbirliğinin geliştirilmesini de içeren kamusal desteğin güçlendirilmesi

Aktörler: Tayland'dan 8 idari birim, Malezya Yarımadası'ndan 8 eyalet ve Endonezya'nın Sumatra Adası'ndan 10 idari birim, Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN)

Sri Lanka Kültürel Üçgen Programı (1981-...)

Anahtar kelimeler: kültürel gelişme, kalkınma, kaynak sağlama, kültür odaklı işbirliği

Sri Lanka Kültürel Üçgeni, bölgenin ilk antik başkenti *Anuradhapua,* ikinci antik başkenti *Polonnaruwa,* son krallık şehri Kandy ve bu üç yerleşim arasında kalan doğal peyzajı ile ünlü Sigiriya'yı ve duvar resimlerinin bulunduğu Dambulla Mağarasını kapsamaktadır. Kültürel Üçgen Programı, Sri Lanka Arkeoloji Bakanlığı tarafından kültürel değerleri korumaya yönelik finansal kaynak yaratılması ve arkeolojik alanların korunmasına yönelik esnek bir yönetim sistemi oluşturulması için UNESCO tarafından hazırlanan bir programdır.

Vizyon: Bölgenin, 7000 yıl öncesine giden somut ve somut olmayan kültürel mirasını korumayı teşvik etmek ve koruma çalışmalarını hayata geçirmek.

Amaç: Kültürel değerleri korumaya yönelik yeterli finansal kaynağı aktarmak ve arkeolojik alanların korunmasına yönelik esnek bir yönetim sistemi oluşturmak.

Hedefler:

- Proje alanındaki eserleri özgünlüklerine bağlı kalarak restore etmek ve gelecek nesillere aktarmak
- Sri Lanka'nın kültürel ve dinsel eserlerini koruma ve geliştirmeye yönelik kaynak sağlamak
- Kültürel değerlerin restorasyonu ve korumasına yönelik eylemler ile ülkede ve yurtdışında dini ve kültürel aktivitelerin genişletilmesine yönelik maddi kaynak sağlamak
- Sanatçılara, zanaatçılara, yazarlara, müzisyenlere, ressamlara ve kültürel aktivitelerin iyileştirilmesine yönelik çalışanlara finansal yardım sağlamak
- Mevcut kalkınma stratejisinin öncelikleri olan başlıca eserleri korumak ve Sri Lanka'daki antik uygarlıkları araştırmak
- Kültürel Üçgen Programı'nın hedefleri doğrultusunda kültürel mirası koruma ve kültür turizmini kalkındırma doğrultusunda ekonomik gelişmeyi sağlamak

Aktörler: Sri Lanka Arkeoloji Bakanlığı, UNESCO, Sri Lanka Merkezi Kültürel Fonu

Mercan Üçgeni Girişimi (The Coral Triangle Initiative)

Anahtar kelimeler: deniz peyzajı yönetimi, deniz kaynakları, ekosistem yönetimi, ekoloji odaklı işbirliği

Mercan Üçgeni, ekvator boyunca batı Pasifik ve Hint okyanusu arasında kalan bölgede bulunmaktadır. Mercan ve resif balıkları çeşitliliğinin zengin olduğu bölge, Endonezya, Malezya, Papua Yeni Gine, Filipinler, Solomon Adaları ve Doğu Timor ülkelerinin ekonomik alanlarını kapsar şekilde tanımlanmaktadır. Mercan Üçgeni, dünyanın deniz bio-çeşitliliği merkezi ve global öncelikte koruma gerektiren bir alan olarak tanınmakta ve okyanusun Amazon'u olarak nitelendirilmektedir. Üçgen, 3000 balık türüne, 500 resif mercan türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Vizyon: Bölgedeki özel deniz ekosistemini korumak için bölgedeki 6 devleti çok yönlü bir ortaklıkla bir araya getirmek.

Hedefler:

1-Öncelikli deniz peyzajlarını belirlemek ve etkili yönetmek:

- Mercan Üçgeni boyunca belirlenen deniz peyzajlarını büyük yatırım odakları olarak sunmak ve 2010-2020 arasında eylem alanı olarak değerlendirmek
- Kıyı kaynakları ile birlikte öncelikli deniz peyzajlarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak

2-Balıkçılığın ve diğer deniz kaynaklarının yönetimine yönelik ekosistem yaklaşımını uygulamak:

- Balıkçılık Yönetiminde ekosistem yaklaşımını (EAFM) başarmak için yerinde güçlü yasama, politik ve çerçeveler geliştirmek
- Bölge boyunca yaşayan kıyı toplumlarının geçimlerini ve gıda güvenliğini kayda değer bir artışla, sürdürülebilir balıkçılık yönetimi ve yoksullukla mücadele insiyatifi ile geliştirilmek
- Orkinos balıklarının yumurtlama alanlarının korunması ve ortak orkinos stoklarının sürdürebilirliğine dair yerinde etkili önlemler alınmasını sağlamak
- Canlı resif balıkları ve resiflerde bulunan süs bitkilerinin daha etkili yönetimini ve daha sürdürülebilir ticaretini sağlamak

3-Deniz koruma alanları belirlemek ve etkili yönetmek:

- Mercan Üçgeni Bölgesi genelinde Deniz Koruma Alanları Sistemini (CTMPAS) yerinde ve fonksiyonel kılmak

4- İklim değişikliği uyum önlemlerine erişmek :

- İklim Değişikliği Uyumu için bölge genelinde bir eylem planını yakın kıyı *(near-shore)*, kıyı çevresi ve küçük ada ekosistemleri için geliştirilmek ve uygulamak
- Deniz ve Kıyı Çevreleri için İklim Değişikliği Uyumu Ulusal Merkezler Ağı'nı *(Networked National Centers of Excellence on Climate Change Adaptation for Marine and Coastal Environments)* kurmak

5- Tehlike altındaki türlerin durumlarını iyileştirmek

Aktörler: Mercan Üçgeni ülkeleri, Dünya Doğayı Koruma Vakfı *(WWF),* Uluslar Arası Doğa Koruma Örgütü *(The Nature Conservancy and Conservation International),* Asya Kalkınma Bankası, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı, Dünya Çevre Örgütü *(GEF)*

HAVZA YÖNETİMİ

Entegre su kaynakları yönetimi yaklaşımı, sürdürülebilir ve dengeli bir yaklaşım çerçevesinde, sosyal, ekonomik ve çevresel çıkarlar göz önünde bulundurularak suyun yönetimi ve su kaynaklarının geliştirilmesini içerir. Bu kapsamda, farklı ve yarışan grup çıkarlarını, çevre koruma, su ihtiyacı ve suyun kötüye kullanımı gibi konuları değerlendirir. Entegre su kaynakları yönetimi yaklaşımı, sektörler ve ölçekler arası su yönetim koordinasyonunun sağlanmasını hedefler.

Havza örgütlenmesi ise havzanın yönetiminde yer alan aktörler ve bunlar arası ilişkileri tarif eden bir kavramdır. Bu örgütlenme büyük ya da küçük ölçekli devlet kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb. kurumları içerebilir.

Danube (Tunttva) Nehri Havzası Yönetim Planı

Anahtar kelimeler: sürdürebilir su yönetimi, entegre havza yönetimi, havza baskı unsurları, izleme ağları, sel risk yönetimi

2857 km uzunluğunda olan Danube Nehri Havzası'nda 80,5 milyon kişi yaşamaktadır. Havza'nın yüzölçümü 817.000 km^2, uzunluğu 1690 km, genişliği ise 820 km'dir. Havza sınırları içerisindeki yaklaşık 120 ırmak Tuna'yı beslemektedir. Taşımacılık amaçlı da kullanılan nehir rotası, Hollanda'da Ren Nehri'nden başlayıp, kanal geçişleri ile Tuna üzerinden Karadeniz'e devam eder.

Vizyon: Havzadaki su kaynakları ve tatlı suyun sürdürülebilir ve eşit kullanıldığı, kirliliğin olmadığı bir havza habitatı

Stratejiler:

- Avrupa Su Çerçeve Direktifi ilkelerinin sağlanması
- Sürdürebilir su yönetimi ve atık kontrolünün sağlanması
- AB Danube Stratejisinin Geliştirilmesi
- Danube Nehir Havzası Yönetim (*DRBM*) Planının hazırlanması
- Sektörler arası diyaloğun kurulması
- DRBM için analitik çalışmaların yapılması
- Geniş kapsamlı risk değerlendirmesi ve ulusaşırı monitör ağının kurulması
- Acil uyarı sistemlerinin geliştirilmesi ve koordinasyonu
- Atık ve kirlilik modelleme sistemlerinin geliştirilmesi
- Habitatların korunması ve sulak alan restorasyonu, gerekli alanlarda balık geçiş yollarının geliştirilmesi
- Beraber Çalışmak: halkın katılımının sağlanması
- Danube İş Dostluğu'nun geliştirilmesi: özel sektör ile ortaklıklar kurulması
- Bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının

yapılması

- Danube Günü Etkinliği düzenlenmesi
- Diğer nehir komisyonları ile değişim programları geliştirilmesi

Aktörler: Havza, Danube Nehri Uluslararası Koruma Komisyonu'nu (ICPDR) kuran 19 Avrupa devleti tarafından paylaşılmaktadır. Uluslararası Komisyon alınan kararların, yönetim planlarının ve stratejilerin, işbirliği içindeki devletlerin ulusal yasalarına ve uygulamalarına yansıtılmasını sağlamak üzere çeşitli öneriler geliştirmektedir.

Finansman: Avrupa Birliği Fonları, Batı Balkanlar Yatırım Çerçevesi, diğer ulusal, yerel, kamu ve sivil kaynakları

Rhône Havzası Entegre Havza Yönetimi

Anahtar Kelimeler: entegre havza yönetimi, nehir restorasyonu, su yönetimi, su kalitesi, kaynak paylaşımı, biyolojik çeşitlilik

İsviçre'den doğan Rhone Nehri Fransa üzerinden Akdeniz'e dökülen uluslararası bir nehirdir. Rhone Havzası, Fransa topraklarının % 25'ini kapsamaktadır.14 milyon yaşayanı ile Fransa turizm gelirinin %50'si, Fransa tarım ve sanayi üretiminin %20'si bu bölgeden karşılanmaktadır. Kültürel miras açısından zengin olan havza aynı zamanda Rhone şarap bölgesini de kapsar.

Amaç: 1921 yılında kurulan Compagnie Nationale du Rhône (CNR) ekseninde havzada; enerji talebini karşılamak, içme ve sulama suyu sağlamak, rekreasyon ve ulaşım gibi çok amaçlı hizmetler için hidro-elektrik santralleri kurulmuştur. Fakat barajların nehir suyunun %80'ini kullanması ve doğal drenaj hatlarını tahrip etmesi, nehir eko-sisteminin zarar görmesiyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle, su kaynakları havzanın ekolojik değerlerinin geri kazanımı stratejileri çerçevesinde yeniden ele alınmıştır.

Vizyon: Sulak alan ekosistemini, Su Çerçeve Direktifi (Water Framework Directive) ilkelerine göre koruyan bir havza

Stratejiler:

- Sulak alan eko-sisteminin korunması, geri kazanımı ve ıslahı
- Sürdürebilir turizmin geliştirilmesi
- Vergilendirme sisteminin geliştirilmesi
- Teknik ve çevresel destek ve koordinasyonun sağlanması
- Eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması
- Stratejik arazi kullanımı ve arazi kullanım pilot planlarının oluşturulması
- Pilot bölgelerde sulak alanların fiziksel restorasyonu ve bütünleşik akarsu yönetim planının oluşturulması
- İletişim ve bilgi paylaşım platformlarının oluşturulması

Aktörler: Fransa Ekoloji, Enerji, Sürdürebilir Kalkınma ve Mekansal Planlama Bakanlığı'na bağlı The Rhone-Mediterranean and Corsica Water Ajansı işbirliğinde projeler yürütülmektedir. Havza, havza ajansı tarafından yönetilmektedir. Bölgesel ve yerel yönetimler ise bütünleşik su kaynakları yönetim yaklaşımını kullanmaktadır.

Finansman: Projeler; merkezi, yerel ve özel sektör kaynakları ile yürütülmektedir.

KIYI YÖNETİMİ

Kıyı alanları gerek doğal gerekse kültürel değerleri açısından özgün taraflar barındıran, aynı zamanda farklı ekonomik dinamikler ve potansiyeller taşıyan bölgelerdir. Doğal kıyı kaynakları arasında su kaynakları, orman alanları, doğal peyzaj, biyolojik çeşitlilik, dalyanlar ve toprak yapısı sayılabilir. Kültürel kıyı kaynaklarını ise kültür mirası, kıyı arkeolojisi ve su altı arkeolojik mirası oluşturur.

Kıyı yönetimi, belirli bir kıyı şeridindeki doğal ve kültürel mirasın korunması, ekonomik sektörlerin düzenlenmesi, kentleşme hareketlerinin kontrol altında tutulması, deniz eko-sistemlerinin ve biyolojik çeşitliliğin güvence altına alınması, özellikle deniz, su ve toprak kaynaklarındaki kirliliğin yok edilmesi gibi amaçlarla hazırlanan çok yönlü yönetim modelleridir.

Kıyı yönetiminde, mevcut planlama ve yönetim araçlarının birçoğu kullanılırken aynı zamanda kıyıların sahip olduğu farklı karakteristikler yönetim modellerinin farklı ele alınmasını gerektirir. Türkiye'deki,

- Özel planlama çalışmaları: Özel Çevre Koruma Alanları için hazırlanan planlar, çevre düzeni planları vb.
- Özel mevzuat: 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 2674 sayılı Karasuları Kanunu, 618 sayılı Limanlar Kanunu vb.
- Uluslararası antlaşmalar: Akdeniz Eylem Planı, Barselona Sözleşmesi vb.

gibi unsurlarla şekillenen yasal çerçeve, kıyı yönetimi konusunu doğrudan etkilemektedir.

Yorkshire Doğu Riding Bütünleşik Kıyı Alan Yönetimi

Anahtar kelimeler: entegre kıyı alanı yönetimi (integrated coastal zone management), kırsal kıyı (rural beach)

İngiltere'nin Kuzey Doğusunda bulunan Doğu Riding bölgesi doğal, topografik zenginliklere ve önemli arkeolojik değerlere sahiptir. Ekonomisi tarım ve turizme dayanan bölgede nüfus 335.000'dir.

Amaç: Bölgenin temel endüstrilerinin düşüş içinde olması nedeniyle Doğu Riding Bütünleşik Kıyı Alan Yönetimi, kıyıdaki kentsel ve kırsal alanlarının sosyal dönüşümü ve doğal değerlerin ön plana alındığı bir gelişim senaryosu ile kalkınmayı hedeflemektedir.

Vizyon: Dinamik ekonomi ve gelişen yerel komiteler tarafından desteklenen; temiz, erişilebilir ve sağlıklı yaban hayatına sahip bir kıyı alanı

Stratejiler: Plan stratejileri 12 tema altında toplanmıştır;

1. Gelişmek ve uygulamak
2. Değişen kıyıyı yönetmek
3. Ulaşım
4. Turizm, tatil, rekreasyon
5. Balıkçılık
6. Çevresel kalite
7. Arkeolojik ve tarihsel çevre
8. Arazi kullanım planı
9. Doğal kaynakların korunması
10. Enerji
11. Kırsal ve tarımsal ilişkiler
12. İş ve endüstri

Aktörler: Belediye, üniversite, yerel halk, çevre ajansı, tarım birliği, özel sektör, sivil toplum örgütleri

New Forest Bölgesi Kıyı Yönetim Planı

Anahtar kelimeler: kıyısal yönetim, kıyı otoritelerinin işbirliği, kıyısal sorumluluklar

İngiltere'de, Hampshire – Dorset sınırından Hampshire kentine kadar uzanan 65 km uzunluğundaki New Forest kıyı şeridi, önemli sulak alanlara, kuş konaklama alanlarına ve tuz bataklıklarına sahip, yelkencilik alanında dünyaca ünlü, önemli bir arkeolojik ve tarihi mirası barındıran ve farklı karakterlerde alt bölgelerden oluşan bir kıyı alandır. Kıyı üzerinde artan baskı alan için bir yönetim planını gerekli kılmıştır.

New Forest Bölgesi için 1997 yılında hazırlanan, 2003 yılında revize edilmiş olan New Forest Kıyı Yönetim Planı, New Forest Bölge Konseyi'nin sorumluluğunda bulunan kıyı bölgesi için, kıyısal alanda gerçekleşen aktivite ve etkilerini tüm yönleriyle ele alan geniş kapsamlı bilgi, ilkeler ve stratejileri içermektedir. Kıyısal sorumluluklara ve bunların yönetimine odaklanan plan, New Forest Bölge Konseyi tarafından hazırlanmıştır.

Amaç:

- Komisyonun ve diğer ajansların dahil olduğu, kıyıya ilişkin geniş bir alandaki aktivitelerin yönetiminin koordinasyon ve entegrasyonunu sağlamak
- Kıyıya ilişkin konu ve problemler hakkında farkındalığı ve anlaşılırlığı arttırmak
- Çeşitli ilkeleri, eylemleri ve önergeleri hayata geçirmeye yönelik iş programının geliştirmek

Hedefler:

- Kıyısal yönetim: Bölgede kıyının yönetimine ilişkin bir strateji belirlemek ve yayınlamak
- Eylem: Bölge konseyi tarafından desteklenen eylem ve uygulama programları geliştirmek
- Kıyı korunma: Kıyı süreçlerine ilişkin araştırmayı tanıtmak ve yönlendirmek, kıyı koruma çalışmalarına ilişkin bir ekonomik program gerçekleştirmek
- Doğa koruma: Doğal koruma değerlerinin bulunduğu alanları korumak ve güçlendirmek
- Peyzaj: Kıyının bakımını yapmak ve görüntüsünü geliştirmek
- Tarih: Kıyıdaki tarihi ve arkeolojik değerleri korumak
- Gelişim: Kıyı alanına olumsuz etki eden gelişim önerilerine yönelik ilkeler belirlemek
- Rekreasyon: Kıyının rekreasyonel amaçlı kullanımını arttırmak
- Kirlilik: Su kirliliğini engellemek ve su kalitesini yükseltmek için sorumlu otoritelerle birlikte çalışmak
- Ekonomi: Kıyının sosyal ve ekonomik fonksiyonunu sürdürmek
- Kıyısal otoriteler/ilgi grupları: Kıyının kullanımını sağlayacak ve kıyıya etki edecek organizasyonlar, otoriteler ve bireyler arasında işbirliğini desteklemek
- Eğitim: Kıyı hakkında toplumu bilgilendirerek farkındalığı arttırmak

Stratejiler: Planda kıyı bölgesi, karakterleri farklılık gösteren 12 alt bölgede ele alınmış ve her bir alt bölge için özgün unsurlar tespit edilerek stratejiler geliştirilmiştir. Strateji başlıklarının altında eylemlere konu olacak unsurlar ele alınmıştır. Strateji başlıkları;

- Coğrafya ve doğal süreçler
- Peyzaj
- Ekoloji ve doğa koruma
- Tarih ve arkeoloji
- Kıyının korunması ve etkin yönetimi

- Kıyısal endüstri ve çalışma alanları
- Rekreasyon ve turizm
- Kirlilik
- Koruma eğitimi

Planda son olarak yönetime ilişkin bir model ve eylem planı oluşturulmuştur. Kıyı alanında sorumluluğu olan tüm kurum, kuruluş ve sivil kesimin ile farklı eylem alanlarında işbirliği, planda esas alınmaktadır. Öne sürülen ilkelerin, politikaların ve önerilerin uygulanmasında Kent Konseyleri'nin danışmanlığıyla yol alınmaktadır.

Aktörler: New Forest Bölge Konseyi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre, Gıda ve Tarım Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, English Nature, Kırsal Bölge Ajansı, English Heritage, Deniz ve Sahil Güvenlik Ajansı, Liman İşletmeleri, Çevre Ajansı, Hampshire Bölge Konseyi, Mahalle Heyetleri, Sivil Toplum Örgütleri, arazi sahipleri

KÜLTÜREL ROTALAR

Kültürel rotalar en genel anlamlarıyla;

- **Kullanım:** Turizmin geliştirilmesi, koruma ve kalkınmanın sağlanması amacıyla günümüzde yaratılmış veya tarihin belirli bir döneminde belirli bir amaca yönelik olarak kullanılmış ve bugün yeniden canlandırılmış,
- **Kapsam:** Her koşulda kültürel ve/veya doğal miras elemanlarını barındıran ve önemini bu mirastan alan,
- **Ölçek:** Bölgesel, ulusal veya uluslararası ölçekli,

güzergahlardır. İnsan faaliyeti ve doğanın tarihsel ilişkilerine dair kanıtlar içeren; ortak özellikler taşıyan miras öğelerinin sunumu ve iyileştirilmesinde birleştirici araçlar olarak tasarlanabilen rotalar, aynı zamanda özellikle kırsal alanda olmak üzere bölgesel kalkınma için bir araç olarak düşünülmektedir.

Orta ve Aşağı Danube Havzası Kültür Rotaları: "Roma İmparatorları Rotası" & "Danube Şarap Rotası"

Anahtar kelimeler: kültür turizmi, ortak miras, yenilikçi yatırım, ortaklık, paydaşlar ağı

Bulgaristan, Sırbistan, Romanya ve Hırvatistan'ın ortaklığında yürütülen projede Aşağı ve Orta Tuna Havzası'nda "Roma İmparatorları Rotası" ve "Danube Şarap Rotası" için bir eylem planı hazırlanmaktadır. Proje; yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki yöneticiler, turizm otoriteleri, kalkınma ajansları ve özel girişimciler gibi kesimlerin oluşturduğu bir paydaşlar ağının yaratılmasına odaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, ulus ötesi ve ulusal seviyede özel-özel/özel-kamu ortaklıklarının yaratılmasına önem verilmektedir. Projenin, uzun erimde Rotalar ve etki alanlarında konaklama, restoran vb. tesislerin desteklenmesine bağlı olarak yatırım olanakları ve yerel istihdamı arttırması beklenmektedir.

Amaç: Orta ve Aşağı Tuna Havzası'nda, Roma dönemi ve şarap kültürünün ortak, aynı zamanda eşsiz mirasına

odaklanan kültür turizmi ve rotalarını geliştirerek, turizm arzının çeşitlendirilmesine katkıda bulunmak

Hedefler:

- Ortak Avrupa mirasının az bilinen noktalarını ortak kimliğin öğeleri olarak tanıtmak ve buralarda yeni pazarlar yaratılması için yenilikçi turizm arzını desteklemek
- Bölge imajını ve kimliğini güçlendirmek, bölgeyi görünür kılmak
- Ortak pazarlama stratejisinin sürdürülebilirliği için bir ön koşul olarak, rota paydaşlarının uzun erimli işbirliği çerçevesini oluşturmak
- Kültürel rotalar üzerinde turizm ve paydaşların oluşturduğu ulusal ve uluslararası ağları desteklemek
- AB Tuna Stratejisi'nin *(EU Danube Strategy)* turizm ve kültür konusundaki eylemlerinin uygulanmasına katkı sağlamak

Stratejiler:

- Rotalar üzerinde kültür turizminin nitelik ve sunum standartlarının yükseltilmesi
- Kültürel mirasın nitelikli yorumlanması
- Kamu, özel ve sivil kesimlerden tüm yerel paydaşların katılımının teşvik edilmesi
- Bilgi ve deneyim paylaşımının sürekli kılınması
- Kültür turizminin, yerel kalkınmanın sürdürülebilirliği için öneminin açığa çıkarılması

Aktörler: Avrupa Komisyonu Rekabet ve Yenilikçilik Çerçeve Programı kapsamında *DG Enterprise & Industry* tarafından desteklenen projede 4 ülkeden 9 ortak ve 5 çalışma grubu çalışmaktadır.

- Tuna Yetkinlik Merkezi (Danube Competence Center), (Proje Yürütücüsü)
- Bulgaristan Ekonomi, Enerji ve Turizm Bakanlığı,
- Romanya Bölgesel Kalkınma ve Turizm Bakanlığı,
- Sırbistan Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı,
- Sırbistan Ulusal Turizm Organizasyonu,
- Hırvatistan Ulusal Ticaret Odası,
- Mioritics Derneği (Romanya),
- Horwth Turizm (Hırvatistan)

Ksour Rotası – Cezayir (ksour: kaleli köyler)

Anahtar kelimeler: kültürel mirasın korunması, kırsal kalkınma, yoksullukla mücadele

Amaç: Projenin amacı ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir turizm stratejisinin hayata geçirilmesiyle sağlanması ve mirasın korunmasıdır. UNESCO'nun 2003-2004 eylem planı *"The Sahara of Cultures and Peoples"*ın bir pilot projesi olarak geliştirilen Ksour Rotası Projesi, yerel ölçekte başlanıp, daha sonra sınır ötesi rotalarla bir ağ oluşturma hedefiyle devam etmiştir.

Hedefler:

- Yerel aktörlerin güçlendirilmesi ve çok-disiplinli eğitim programlarının geliştirilmesi
- Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması, onarılması ve canlandırılması
- Doğal mirasın korunması
- Bölgesel, ulusal ve uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi

Stratejiler: Projede geliştirilen gelecek stratejileri 3 ana tema altında tanımlanmıştır.

Miras

- Yaşayan mirasın tespiti
- Yerel özgünlüğün korunması-kerpiç tekniğinin sürdürülmesi
- Yerel inşa kooperatiflerinin kurulması ve yaşatılması
- Geleneksel yapı ustalarının tespiti

Çevre

- Doğal kaynakların korunması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması
- Çevresel-bilimsel projelerin geliştirilmesi
- Çevre koruma bilincinin arttırılması

Turizm

- Yerelde bilinçlendirme ve turizm yönetimi eğitimi verilmesi
- Turizm alanlarının birbirleriyle ilişkilendirilmesi
- Kontrollü ve sürdürülebilir turizme yönelik alan seçimi yapılması
- Sınır ötesi kültürel turizm rotalarıyla işbirliği kurulması

Aktörler: Cezayir'in üç kenti Béchar, Adrar ve Ghardaïa, UNESCO

KENTSEL İTTİFAK

Kentsel ittifak, işbirliği çerçevesinde sorunların çözülmesi ya da gelişime ilişkin planlama stratejisi oluşturmaya yönelik bir modeldir. Diğer bir deyişle, kentsel ittifak, güçlerin birleşiminden doğan daha büyük bir gücü ifade eder.

Ekonomik ve kültürel kalkınma, yaşam kalitesini arttırma, koruma ve rehabilitasyon, kaynak yönetimi gibi konuları ele alan ittifaklar kentler ve kuruluşlar arasında; bölge, kent veya kıyı, havza gibi daha alt ölçekli alanlar için kurulabilmektedir. Dünya örnekleri doğrultusunda değerlendirildiğinde genellikle kentsel ittifaklarda yer alan paydaşlar; merkezi yönetimler, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleridir.

Bu paydaşların oluşturduğu komisyonlar, ortak ilgi alanı ve özgün değerlerin ortak bir vizyonla değerlendirilmesi misyonunu üstlenmektedir. Bu çerçevede politikalar, programlar ve projeler oluşturulmaktadır. İttifaklar için finansal kaynak ise özel sektör, kamu ya da uluslararası organizasyonlardan sağlanmaktadır.

İskoç Kentleri İttifakı

Anahtar kelimeler: işbirliği, ortak vizyon, ortak değer / kaynak, özgün değer, ağ, gelişim

Amaç: İskoç Kentleri İttifakı (Scottish Cities Alliance), Nisan 2012'de İskoçya'nın Aberdeen, Dundee, Edinburgh, Glasgow, Inverness, Perth, Stirling olmak üzere 7 kenti, İskoçya hükümeti ve İskoçya Kalkınma ve Sanayi Konseyi'nin işbirliğinde, şehirlerin ve içinde bulundukları bölgelerin ekonomilerinin geliştirilmesi ve yeni iş olanakları yaratılması ortak amacına yönelik kurulmuş bir oluşumdur.

İttifak; endüstri, merkezi yönetim ve akademiden oluşan ***"üçlü sarmal"***ın *(triple helix)* etkileşimi, ortak kaynaklar ve kitlelerin birlikteliğinin önemini vurgulamaktadır. Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve özel sektörün bütünlük içinde izlediği ortak yol, İskoçya'nın küresel rekabet gücünü arttıracak önemli bir güç olarak ele alınmaktadır.

İttifak, kentlerin ekonomisinde değeri arttırmak için,

- Küresel ağ fırsatlarını geliştirmek,
- Akademik araştırmanın kalkınmaya girdi oluşturmasını desteklemek,

- Fen bilimleri, düşük karbon endüstrisi, yenilenebilir enerji, yaratıcı endüstriler, turizm, finans, ticari servisler gibi anahtar sektörlerin güçlerini birleştirmek

konularına önem vermektedir.

Özgün değerlerin tanıtımının, uluslararası düzeyde ilgi çekeceği ve temel sektörlere yatırımın teşvik edeceği belirtilmektedir. Değer arttırıcı, işbirliği ile gelişimi destekleyici ve yeni yatırımlar için fırsat yaratıcı temel ilkeler şu şekilde tanımlanmıştır;

- Kuvvetli bir ortak güç zemini oluşturmak ve ortaklıkları güçlendirmek
- Bariyerleri / engelleri kaldırmak
- Kentlerin ortak önceliklerini belirlemeye yardımcı olmak
- Güçlü yatırım teklifleri ve programları geliştirmek
- Yatırım ve finansman için bir çerçeve oluşturmak
- Sürdürülebilir büyümeyi desteklemek

Vizyon: "Kentler ve bölgelerin gücünün, ülke ekonomisine tüm kesimlerin yararı için katkı sağladığı bir İskoçya"

Stratejiler: İskoç Kentleri İttifakı tarafından hazırlanan eylem planı "İskoçya'nın Şehirleri: İskoçya için Servis" *('Scotland's Cities: Delivering for Scotland'),* ortak vizyonu doğrultusunda stratejiler ve alt başlıklar belirlemektedir.

- Ekonomik gelişme için uygun koşulları yaratılması:
  - İşbirliği güçlendirme çerçevesi oluşturmak
  - Yatırımı çekici kılma ve finansmana erişimi geliştirme çerçevesi oluşturmak
- Şehirlerin güçlü yönlerinin, özgün değerlerinin ve önceliklerinin tespit edilmesi
- Kentlerin karakterlerini temel alan, işbirliği geliştirilebilecek 4 ana temaya odaklanılması:
  - Bağlantılı şehirler (connected cities)
  - Bilgi şehirleri (knowledge cities)
  - Sürdürülebilir şehirler (sustainable cities)
  - Canlı ve kültürel şehirler (vibrant and cultural cities)
- Etki ve başarı ölçümünün yöntemini saptanması

Aktörler: İskoçya'nın Aberdeen, Dundee, Edinburgh, Glasgow, Inverness, Perth, Stirling olmak üzere 7 kenti, İskoçya hükümeti ve İskoçya Kalkınma ve Sanayi Konseyi

Swanbourne Kıyısal İttifakı-Avustralya

Anahtar kelimeler: kıyı ve deniz ekosistemleri, kıyıya erişim, kıyısal işbirliği

Kentsel Arazi Komisyonu'nun *(Urban Bushland Council)* bir alt dalı olarak faaliyet gösteren Swanbourne Kıyısal İttifakı, Swanbourne'un North Street Şehir Plajı ve komşu bölgelerinde, Batı Sahil Yolu ve Marine Parade komşu bölgesinde, Scarborough ve Perth sahilinin bir bölümünü kapsayan alanda çalışmalarını yürüten bir oluşumdur.

Misyon:

- Kıyı alanlarına daha geniş bir topluluğun erişimini sağlamak
- Flora, fauna, ekolojik topluluklar ve ekosistem süreçlerinin yanı sıra, deniz çevresi ve kıyısal süreçleri korumak

Amaç:

- Beklenen iklim değişikliği, yükselen deniz seviyesi ve olağanüstü fırtına olayları karşısında kıyı çevresini daha esnek hale getirmek
- Çevresel faktörler ve kontrolsüz gelişmenin yarattığı olumsuz etkilere karşı kıyısal alan ve iklim koruma faaliyetlerine katılmaları için toplumu bilgilendirmek

- Kıyı alanlarının planlama ve yönetimi için sivil toplum ve yerel, eyalet ve federal düzeylerde işbirliği içinde çalışmak
- "Perth Kıyı Planlama Stratejileri" ve "Swanbourne Bölge Planı" gibi önemli kıyı planlama belgelerine girdi sağlamak

Stratejiler:

- Kıyıların korunması ve yönetimi konusuna ilgi çekmek amacıyla hükümetin her kademesinde işbirliğinde bulunmak
- İttifakın çalışma bölgesini ilgilendiren her türlü önergeyi incelemek ve etki değerlendirmesi yapmak
- Toplum paydaşlarını temsil etmek ve iletişime geçmek: Alan üzerinde doğrudan etkisi olabilecek planlar ile ilgili toplum paydaşlarını dikkate alarak değerlendirme yapmak
- Her türlü bölgesel planlama çalışmasında stratejik rol oynamak
- İttifakın amaçlarına ve ilgi alanına yönelik konularla ilgilenen destek gruplarını, sivil toplum örgütlerini ve rehabilitasyon faaliyetlerini desteklemek
- Eyalet genelinde toplum grupları tarafından kurulmuş kıyısal koalisyonlarda aktif rol oynamak

KIRSAL KALKINMA

AB LEADER+ Programı

Anahtar kelimeler: kırsal alan, kalkınma, yerel örgütlenme, bütüncül yaklaşım, işbirliği

Amaç: 2000-2006 yılları arasında devam eden ve AB'nin en başarılı programları arasında görülen Leader+ Kırsal Kalkınma Programı, kırsal alanlardaki kesimlerin yaşam kalitesini ve refah düzeyini yükseltmek amacıyla AB çapında uygulanmıştır. "Leader" ismi, Fransızcada "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale" ifadesinin kısaltmasıdır (yani "Kırsal Ekonomiyi Geliştirme Eylemleri Arasında Bağlantı").

Hedefler: AB'nin yapısal fonları tarafından finanse edilen program, kırsal kalkınmaya yönelik özgün ve yüksek kaliteli stratejilerin geliştirilmesi ve aşağıdaki hedeflerin gerçekleştirilmesini öngörmüştür:

- Doğal ve kültürel mirası geliştirmek
- Ekonomik ortamın iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi yoluyla istihdam yaratmak
- Yerel halkın örgütlenme becerilerini geliştirmek

Stratejiler:

- **Alan odaklı yaklaşım:** Toplumsal, tarihsel ve ortak bir kimlik bilincinin öne çıktığı, homojen sayılabilen kırsal alt bölgeler uygulama alanı olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım, yerel aktörlerin tanımlanmasını kolaylaştırırken, yerel kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlamıştır.
- **Aşağıdan yukarı yaklaşım:** Kalkınma politikalarını geliştirme ve karar alma süreçlerinde yereldeki kamu-sivil-özel kesimlerin etkili katılımını öngören bu yaklaşım çerçevesinde, yerel kesimlerin faaliyetlerinin kolaylaştırılması ve eğitimi gibi iki temel alanda faaliyet gösterilmiştir. Projelerin yerelde geliştirilmesi en önemli öncelik olmuştur.
- **Ortaklık yaklaşımı – Yerel Eylem Grupları:** Yukarıda tanımlanan "yerel alan"lardaki kamu, sivil ve özel kesimlerin, ortak bir kalkınma stratejisi çerçevesinde kurdukları ortaklıklar olan "Yerel Eylem Grupları", Leader programının devreye soktuğu en özgün yeniliktir. Sahip oldukları uzmanlıklar, karar verme yetkileri ve geniş bütçeleri sayesinde, Yerel Eylem

Grupları bulundukları alanlarda yerel katılımı, bilinçlenmeyi ve örgütlenmeyi güçlendiren bir mekanizma yaratmıştır. Program süresince 1000'e yakın Yerel Eylem Grubu oluşturulmuştur.

- **Yenilikçilik:** Program kapsamında yürütülen faaliyetler, yenilikçi çözümler ve yaklaşımlar önermiştir. Özellikle de, yerel kaynakların yeni yaklaşımlarla daha etkili kullanılması, genel kalkınma politikalarının ele almadığı yerel sorunlara yenilikçi çözümlerin geliştirilmesi veya yeni ürünler, süreçler, örgütlenme biçimleri ve yeni pazarların ortaya koyulması gibi konulara öncelik verilmiştir.

- **Bütünleşik yaklaşım:** Yerel eylem planında yer alan eylemler ve projeler, anlamlı bir bütünün parçaları olarak, bütünsel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bütünleşmiş eylemler; tek bir sektörün içinde yer alabileceği gibi, bütün programları kapsayacak şekilde farklı ekonomik, toplumsal, kültürel, çevresel ve sektörel aktörleri kapsayabilmektedir.

- **İşbirliği ağları – alanlar arasında işbirliği:** Leader ağı, kırsal kalkınma politikalarına ilişkin bilgi paylaşımını kolaylaştırarak, Yerel Eylem Grupları'nın deneyim paylaşımını sağlamıştır. Bu sayede sınır ötesi işbirlikleri de zemin bulmaktadır. Program, işbirliği projelerine bütçe sağlamıştır.

- **Yerel finansman ve yönetim:** Leader programının önemli yaklaşımlarından biri de, finansman ve yönetim konusunda karar verme sorumluluğunun Yerel Eylem Gruplarına devredilmesidir.

Leader+ programı, yarattığı binlerce proje ve iş imkânı açısından değerlendirildiğinde, kırsal kalkınma bağlamında çok başarılı bir örneği ortaya koymuştur.

ÖRNEKLERDEN ALINAN 10 DERS

Aydın, Denizli, Muğla Altın Üçgeni sahip olduğu kültürel ve doğal kaynaklar açısından zengin bir kültürel coğrafyalar bütünüdür. Yaklaşım örneklerinin seçiminde, bu coğrafya ile benzer özellikler taşıyan ve dahası benzer ilgi alanları için hazırlanmış bölgesel planlama çalışmalarına odaklanılmıştır. İncelenen yaklaşım örneklerinden yola çıkarak, Altın Üçgen'in geleceği için yapılacak planlama çalışmaları ve tartışmaları yönlendirebilecek 10 temel kavram belirlenmiştir.

1. Vizyon
2. Tematik Bakış
3. İşbirliği Ağları
4. Kültür ve Doğa Odaklı Gelişim
5. Koruma
6. Duyarlılık
7. Bütüncül Yönetim
8. Yenilikçi Yaklaşım
9. Paylaşım
10. Katılım

Vizyon

Bölgesel paydaşların görüşlerinden yola çıkılarak, ortak bir vizyonun geliştirilmesi incelenen yaklaşım örneklerindeki temel adımlardandır. Bölgesel planlama çalışmalarının bir ön koşulu olarak, vizyon tanımı, bölgenin sahip olduğu kültürel ve doğal mirasın geleceğine ilişkin esas amacı açıklar ve paydaşlar tarafından benimsenmiştir. İncelenen vizyon tanımları net ve anlaşılabilir şekilde ifade edilmekte, plan çalışmasının esas amacını işaret etmektedir.

Tematik Bakış

Bölge bileşenlerinin farklı yanları ile çeşitliliğin ifade edilmesi ve değerlendirilmesi açısından, bölge genelinde uygulanması gereken bir tematik bakış açısı geliştirilmelidir. Tematik bakışın sağlanması durumunda, coğrafya için geliştirilmesi gereken yaratıcı yaklaşımlar daha erişilebilir hale gelecektir. Bölgeler içindeki farklı nitelikteki alanlar için özgün değerlerden yola çıkan stratejik temaların belirlenmesi, planlama çalışmalarının hedef ve stratejilerini yönlendirmesi açısından önemlidir.

İşbirliği Ağları

Altın Üçgen: Aydın, Denizli, Muğla İşbirliği Planı'nın da esas vurgusu olarak, işbirliği ortamlarının yaratılması ve ilgili aktörlerin katılımının önemsenmesi, bölgesel planlama ve yönetim çalışmalarının ortak hedeflerindendir. Yerel yöneticiler ve kurumlar arası işbirliği ağlarının geliştirilmesi, bölgesel planlamadaki önemli unsurlardan biridir. Bu sayede, söz konusu bölgede yaşayan, çalışan ve paylaşan kesimlerin gelecek kurgusunda ortak bir yer edinmeleri hedeflenir.

Kültür ve Doğa Odaklı Gelişim

Kültür varlıkları ve tarihsel derinlik açısından zengin bölgeler için kültür kavramını odak noktası olarak görmek ve planlama stratejilerini bu doğrultuda kurmak itici güçlerden biridir. Bölgesel kalkınmanın, kültürel kaynaklar ve kültürel peyzajın değerlendirilmesi yoluyla elde edilmesi tüm paydaşlar tarafından temel hedeflerden biri olarak benimsenmektedir. Benzer şekilde, bölgenin sahip olduğu doğal kaynakların korunması ve sürdürülmesi, planlama stratejileri ni

yönlendiren temel konulardan biridir. Yaşanabilir bölgeler ve mekanlar elde etmek amacıyla, doğaya odaklanmak bölgesel planlamadaki öncelikli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir.

Kültürel ve doğal değerlerin, bölgesel gelişmede temel kaynaklar olarak kabul edilmesi, çeşitlilik açısından zengin bölgelerde değerlerin geleceğe taşınması ve yaşanabilir çevreler yaratılabilmesi açısından önemli bir gerekliliktir. Bölgesel planlamada ekonomik kalkınma ilkesi, bölgenin sahip olduğu kültürel ve doğal kaynakların değerlendirilmesi ve dengeli kullanımı üzerine kurulmaktadır. Bu doğrultuda, bölgesel kaynaklar üzerinde şekillenen yeni stratejik sektörler tanımlanmaktadır.

Koruma

Kültürel ve doğal değerleri açısından çeşitlilik sunan bölge planlama ve yönetim çerçevesi örneklerinin tümünde, temel yaklaşım koruma ilkesi üzerinde şekillendirilmektedir. Kültürel mirasın korunması, strateji ve hedefler ile eylem alanlarını yönlendiren esas ilkedir. Sektörel gelişim ve faaliyetlerin, kültürel ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilmesi üzerindeki etkilerini dengelemek, stratejilerden biri olarak tanımlanmaktadır.

Duyarlılık

Yaklaşım örneklerinin tümünde gözlenen ortak bir yaklaşım yerel kesimde doğa ve kültüre, aynı zamanda yerel değerlere karşı duyarlılığın arttırılması hedefidir. Bilinçlendirme ve eğitim vurgularının yanında, yaşanılan mekâna ve kültürüne karşı beslenen aidiyet hissinin kuvvetlendirilmesi önem kazanır. Bunun yanında, doğaya ve kültüre karşı duyarlı bir yaklaşımın izlenmesi, planlama ve yönetim çalışmalarının da koruma ve kalkınma dengesini destekleyen eylem kararlarıyla sonuçlanmasını sağlar.

Bütüncül Yönetim

Bölgesel planlamada, söz konusu bölgelerin zenginliğine bağlı olarak bütüncül bir yönetim çerçevesinin oluşturulması temel hedeflerdendir. Bu noktada amaçlanan, tek bir öğenin sadece belirli başlıklarla ilgili yönetiminden öteye geçerek, ortak bir mirası ve geleceği paylaşan bölgenin tüm değerleriyle ele alınması, koruma ve kalkınma konularının ilişkilendirilerek yönetim çerçevesine dahil edilmesi öne çıkar. Kültür ve doğa odaklı planlama çalışmalarında, yönetim hedefleri öncelikle kültür ve doğa mirasının sürdürülmesi konusunda tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, bir bütünün parçaları olarak; havza, kıyı, kırsal, arkeolojik alanlar, doğa koruma alanları gibi alt yönetim başlıkları ele alınmaktadır. Bunun yanında ulaşılabilirlik, işbirliği, toplumsal gelişme, sürdürülebilirlik, mekânsal kurgu, ekonomik gelişme yönetim çerçevesini yönlendiren temel kavramlardır.

Yenilikçi Yaklaşım

İncelenen yaklaşım örneklerinde bölgesel planlamayı ilgilendiren birçok başlıkta yenilikçi bir yaklaşımın amaçlandığı görülmektedir. Örneğin, bölgeye atanan yeni yatırım alanlarının, özgünlük ilkesinden yola çıkarak yenilikçi yaklaşımlarla araştırılması ve tartışılması söz konusudur. Bunun yanında, bölge değerlerinin korunması ve sunumunda yenilikçi teknolojilerin kullanılması da ortak bir yaklaşım olarak izlenmektedir.

Paylaşım

Bölge paydaşlarının etkin işbirliği ağları oluşturmasının bir ön koşulu olarak paylaşım olgusu öne çıkar. Kamu, sivil ve özel kesim temsilcilerinin planlama çalışmalarına yapacakları katkı, tarafların birbirleriyle kuracakları paylaşım ilişkileriyle doğru orantılıdır. Bu noktada bahsedilen öncelikle bölgesel değerlerin bir yere ait olmasından öte coğrafya genelinde paylaşımıdır.

Ayrıca, planlama ve yönetim süreçlerinde sorumluluk paylaşımı başta olmak üzere, kaynak ve bilgi / deneyim paylaşımı üzerinde durulması ve sürdürülmesi gereken etkenlerdir.

Katılım

Yaklaşım örneklerinde ortak olarak izlenen bir hedef, bölgenin geleceğine ilişkin karar süreçlerinde söz hakkına sahip olmak amacıyla, yerel halkta ve diğer paydaş gruplarda katılımcılık ruhunun geliştirilmesidir. Önerilen program stratejileri katılımcılık konusuna özel olarak eğilmekte, planlanan bölgenin geleceğine dair karar süreçlerinde yaşayanlar ve yöneticilerin söz hakkı almaları ve geniş katılımlı ortamların yaratılması önemsenmektedir.

MUĞLA BÖLGE ÇALIŞTAYI KATILIMCI LİSTESİ

KAMU: Fatih Şahin Muğla Valisi• Kamil Özer Muğla İl Kültür Turizm Müdürü•Nuri Aktakka Aydın İl Kültür Turizm Müdürü•Hidaye Bal Muğla İl Özel İdaresi /KUDEB•İncilay Mut Muğla İl Özel İdaresi/KUDEB• Burcu Irgat Ergin Muğla KVK Kurulu•Aylin Kılçık Muğla KVK Kurulu• Ali Sinan Özbey Milas Müze Müdürü•Lütfi Ekinci Milas Müzesi Sanat Tarihçisi•Özgül Oktay Milas Müzesi Restorasyon Uzmanı•**YEREL YÖNETİMLER:** Dr• Osman Gürün Muğla Belediye Başkanı• Mehmet Balcı Beçin Belediye Başkanı• İdris İspirli Beldibi Belediye Başkanı• Yaşar Gencel Bozüyük Belediye Başkanı• Muhammet Tokat Milas Belediye Başkanı• Salih Özen Turgut Belediye Başkanı•İlknur Aras Milas Belediyesi BaşkanYardımcısı• Tarcan Oğuz Yatağan Belediye Başkan Yardımcısı• Birsen Kocataş Muğla Belediyesi• Dilek Gözcü Muğla Belediyesi• Esin Gençtürk Gümüş Muğla Belediyesi• Fatoş Arslan Muğla Belediyesi• Fehmi Türer Muğla Belediyesi• Gökçen Kasapoğlu Muğla Belediyesi• Gülsev Çulha Muğla Belediyesi• Gülşen Delibaş Muğla Belediyesi• Hüseyin Poyraz Muğla Belediyesİ• İlker Yasin Gül Muğla Belediyesi• Nevres Yağcıoğlu Muğla Belediyesi• Ömür Çakmaklı Muğla Belediyesi• Ramazan Yayman Muğla Belediyesi• Raşit Göl Muğla Belediyesi• Ş• Yavuz Kayı Muğla Belediyesi• Yeliz Durmaz Muğla Belediyesi• Zeliha Alkan Muğla Belediyesi• Hakan Özkan Aydın Belediyesi• Altan Güney Aydın Belediyesi• Ayşe Erdem Bodrum Belediyesi• Banu Kalkan Bodrum Belediyesi• Ömer Korayırmak Dalyan Belediyesi• Pınar Gülmez Ağırbaş Denizli Belediyesi• Hüseyin Türkyılmaz Denizli Belediyesi• Mustafa Başak Sayındı Fethiye Belediyesi• Kamil Özaslan Gümüşlük Belediyesi• Halil Karanfiloğlu Köyceğiz Belediyesi• İsmail Ernur Öztekin Milas Belediyesi• Sedat Dal Turgut Belediyesi• **ÜNİVERSİTELER:** Abdülkadir Baran Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölümü• Abuzer Kızıl Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölümü• Adnan Diler Muğla Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekan Vekili• Bilal Söğüt Pamukkale Üniversitesi• Cengiz Işık Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi/Kaunos Kazı Başkanı• Harun Özdaş Dokuz Eylül Üniversitesi• İbrahim Yokaş Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi• Mükerrem Kürüm Adnan Menderes Üniversitesi• Şahin Gümüş Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölümü• **SİVİL KESİM:** Havva Çetintürk Aydın Eski Eserleri Sevenler Derneği Başkanı• Mehmet Özçakır Aydın Eski Eserleri Sevenler Derneği 2• Başkanı• Tuncer Saray Aydın Mimarlar Odası İl Temsilcisi• Ahmet Salkım Aydın Şehir Plancıları Odası İl Temsilcisi• Alp Alpargun Aydın Ticaret Odası Meclis Başkan Yardımcısı• Fikri Aydın Aydın TMMOB Temsilcilik Yürütme Kurulu Sekreteri• Mahmut Nedim Barış Aydın Ziraat Mühendisleri Odası Şube Başkanı• Nevzat Çağlar Tüfekçi MİÇEV (Milas Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma-Tanıtma Vakfı)• Özlem Aydoğdu Çömez Muğla Mimarlar Odası• Ebru Soydaş Çakır Muğla Mimarlar Odası• Orhan Akcan Muğla Yörük Obaları Derneği Başkanı• İnci İyibaş Seramik Tasarımcısı• Olcay Arıkan Mimar• Ertuğrul Aladağ Mimar• Metin Sözen TKB Danışma Kurulu Başkanı, ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı• Mithat Kırayoğlu TKB Danışma Kurulu Üyesi/ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı• Betül Sözen ÇEKÜL Vakfı Genel Koordinatörü• Ece Müftüoğlu Narcy ÇEKÜL Vakfı Genel Sekreteri• Sezer Cihan Tarihi Kentler Birliği Genel Sekreteri• Hasan Özgen ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi• Hurşit Arslan ÇEKÜL Vakfı Örgütlenme / Yüksek Danışma Kurulu Üyesi• Yusuf Örnek ÇEKÜL Vakfı Yüksek Danışma Kurulu Üyesi• Faruk Göksu Kentsel Strateji Kurucu Ortağı/ ÇEKÜL Gönüllüsü• Sıla Akalp Kentsel Strateji Yönetici Ortağı/ÇEKÜL Gönüllüsü / Şehir Plancı• Beyza Kurt ÇEKÜL Vakfı• Şirin Sıngın Yılmaz ÇEKÜL Vakfı İletişim Sorumlusu• Yonca Moralı ÇEKÜL Vakfı Örgütlenme Koordinatörü• Emin Başaranbilek ÇEKÜL Vakfı Ege Bölge Koordinatörü• Kayhan Çakanel Mimar/ÇEKÜL Gönüllüsü• Fatih Abban Milas ÇEKÜL Temsilcisi• Meral Oğuz Muğla ÇEKÜL Temsilcisi• Batuhan Akkaya ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancı• Elif Al ÇEKÜL Vakfı / Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler• Esra Karataş ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancı• Ömer Sarı ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancı• Sevil Şeten ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancı• Simge Zilif ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancı•

AYDIN BÖLGE ÇALIŞTAYI KATILIMCI LİSTESİ

KAMU: Halis Peker Aydın Vali Yardımcısı• Nuri Aktakka Aydın İl Kültür Turizm Müdürü• Mehmet Korkmaz Denizli İl Kültür Turizm Müdürü• Kamil Özer Muğla İl Kültür Turizm Müdürü• Ali Zengin Vakıflar Bölge Müdürü• Hasan Hüseyin Baysal Denizli Müze Müdürü• Hüseyin Çetinkaya Afrodisias Müze Müdürü/Arkeolog• Ayla Yüksel Aydın Çevre ve Şehircilik Müdürü• Rami Ağar Aydın İl Özel İdaresi• Halil İbrahim Aktemur Aydın İl Özel İdaresi• Özay Gül Aydın İl Özel İdaresi• Seher Gülhan Aydın İl Özel İdaresi• Özge Çiloğlu Aydın İl Özel İdare/Stajer• Meltem Oskay Aydın İl Özel İdare/Stajer• Mine Tural Aydın Koruma Bölge Kurulu/Mimar• Havva Seçer Aydın Koruma Bölge Kurulu/Şehir Plancısı• Rifat Bircan Denizli Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü• Ramazan Damacı Denizli Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü• Mehmet Genç Denizli Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü• Ali Aygören Denizli Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu Başkanı• Fahrettin Altıntaş Denizli Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü•• H• Hüseyin Baysal Denizli Müze Müdürü• D• Nuri Aytekin Germencik İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü• Mustafa Bircan Germencik İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü• Sabri Tamer Özçelik Halk Sağlığı Müdürü• Fahriye Ünal İl Özel İdaresi• A• Faruk Güler İzmir 1 Nolu Kurul Üyesi• Nermin Erol Sağlık Müdür Yardımcısı• Muhammet Al Sorkun TVK Bölge Komisyon Üyesi Peyzaj Mimarı• Kadir Erken TVK-Denizli• **YEREL YÖNETİMLER:** Özlem Çerçioğlu Aydın Belediye Başkanı• Osman Gürün Muğla Belediye Başkanı• Mehmet Balcı Beçin Belediye Başkanı• İdris İspirli Beldibi Belediye Başkanı• Mustafa Büyükyapıc•ı Karacasu Belediye Başkanı• Hilmi Dönmez Karpuzlu Belediye Başkanı• Ali Ulvi Akoğlu Kuyucak Belediye Başkanı• Yüsran Erden Yenipazar Belediye Başkanı• İlkev Uruk Atça Belediyesi• Cemalettin Küçükerol Aydın Belediyesi Başkan Yardımcısı• Altan Güney Aydın Belediye Meclis Üyesi• Murat Saltık Aydın Belediye Meclis Üyesi• Şuayip Yeğen Aydın Belediye Meclis Üyesi• Hakan Özkan Aydın Belediyesi Arkeolog• Önder Yıldırımcan Aydın Belediyesi Basın• M• Akif Toğan Aydın Belediyesi Mimar• Nafiye Bülbül Aydın Belediyesi Mimar• Tülay Küçükerol Aydın Belediyesi Park ve Bahçe Müdürlüğü• Serkan Fırtına Aydın Belediyesi Sanat Yönetmeni• Dilşat İlhan Aydın Belediyesi Şehir Plancısı• Serap Şimşek Aydın Belediyesi Şehir Plancısı• Sibel Erbaş Aydın Belediyesi Şehir Plancısı• Osman İrik Aydın Belediyesi Uzman• İrem Şahin Davutlar Belediyesi Çevre Mühendisi• Nilgün Ok Denizli Belediyesi Başkan Yardımcısı• Şamil Çınar Denizli Belediyesi Başkan Yardımcısı• Pınar Gülmez Ağırbaş Denizli Belediyesi Etüt Proje Müdürü• Hüdaverdi Otaklı Denizli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü• Hüseyin Türkyılmaz Denizli Belediyesi Mimar• Şaban Ayaslı Denizli Kule Belediyesi• H• Nurgül Başçiftçi Hıdırbeyli Belediyesi Yazı İşleri Müdürü• Sibel Ünlüsoy Kuşadası Belediyesi Kültür Varlıkları Birimi• Gülşen Delibaş Muğla Belediyesi İnşaat Mühendisi• Yeliz Durmaz Muğla Belediyesi Mimar• Esin Gençtürk Gümüş Muğla Belediyesi Sanat Tarihçi• Gökçen Kasapoğlu Muğla Belediyesi Şehir Planlamacısı• Mine Even Söke Belediyesi Başkan Yardımcısı• Sezgin Sukayar Söke Belediyesi• Gözde Kartpak Yenipazar Belediyesi Mimar• **MUHTARLAR:** Sedat Uygun Adnan Menderes Mahallesi Muhtarı• Şerif Ali Avcı Efeler Mahallesi Muhtarı• Ali Sözer Esençay Köyü Karacasu Muhtarı• Yıldız Karadaş Taşçıoğlu Fatih Mahalle Muhtarı• Hüsamettin Aydemir İstiklal Mahallesi Muhtarı• Hüseyin Akın Kurtuluş Mahallesi Muhtarı• Cemal Zingal Mesudiye Mahallesi• Mustafa Saraç Zafer Mahallesi Muhtarı• Mehmet Akar Zeybek Mahallesi Muhtarı• **ÜNİVERSİTE:** Mustafa Birincioğlu Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü• Suat Ateşlier Adnan Menderes Üniversitesi• Gülsen Demir Adnan Menderes Üniversitesi• Dilşen İnce Erdoğan Adnan Menderes Üniversitesi• Günver Güneş Adnan Menderes Üniversitesi• Mükerrem Kürüm Adnan Menderes Üniversitesi• Mustafa Kemal Şahin Adnan Menderes Üniversitesi• A• Gökçe Şimşek Adnan Menderes Üniversitesi• Sibel Ünalan Adnan Menderes Üniversitesi• Hüseyin Üreten Adnan Menderes Üniversitesi• Nurdan Yılmaz Adnan Menderes Üniversitesi• H• Neşe Özgen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi• İbrahim Yokaş Muğla Üniversitesi• Celal Şimşek Pamukkale Üniversitesi• **KALKINMA AJANSI(GEKA):** Dilşad Akar• Ceren Aksu• Zeynep Gök• Ece Gölükçetin• Dilek Keleş• Seda Kılıç• Yeliz Sarıbaş• **SİVİL TOPLUM:** Osman Yılmaz A Medya Basın• Mehmet

Özçakır Aydın Eski Eserleri Sevenler Derneği• Havva Çetintürk Aydın Eski Eserleri Sevenler Derneği Başkanı• Ali Aslan Aydın Kent Konseyi Grup Başkanı• Mustafa Yormaz Aydın Kent Konseyi Üyesi• Mustafa Vatansever Aydın Ticaret Odası• İlknur Karaçayır Aydın Ticaret Odası• İsmail Hakkı Dokuzlu Aydın Ticaret Odası Başkanı• Yunus Emre Polat Bisikletliler Derneği Aydın Temsilcisi• Metin Sözen TKB Danışma Kurulu Başkanı/ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı• Mithat Kırayoğlu TKB Danışma Kurulu Üyesi/ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı• Sezer Cihan Tarihi Kentler Birliği Genel Sekreteri• Faruk Göksu Çalıştay Yöneticisi/ Kentsel Strateji Kurucu Ortağı/ÇEKÜL Gönüllüsü/Şehir Plancısı• Betül Sözen ÇEKÜL Vakfı Genel Koordinatörü• Ece Müftüoğlu Narcy ÇEKÜL Vakfı Genel Sekreteri• Hurşit Arslan ÇEKÜL Vakfı Örgütlenme / Yüksek Danışma Kurulu Üyesi• Kayhan Çakanel ÇEKÜL Gönüllüsü/ Mimar• Emin Başaranbilek ÇEKÜL Vakfı Küçük Menderes Bölge Koordinatörü• Ayşe Şerifoğlu ÇEKÜL Kuşadası Temsilcisi• Fatih Abban ÇEKÜL Milas Temsilcisi• Yonca Moralı ÇEKÜL Vakfı Örgütlenme Koordinatörü• Şirin Sıngın Yılmaz ÇEKÜL Vakfı İletişim Sorumlusu• Müge Değirmenci ÇEKÜL Arşiv Sorumlusu• Batuhan Akkaya ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancısı• Elif Al ÇEKÜL Vakfı / Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler• Esra Karataş ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancısı• Ömer Sarı ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancısı• Sevil Şeten ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancısı• Simge Zilif ÇEKÜL Vakfı / Şehir Plancısı• Atilla Ağırbaş DEFSAD Başkanı• Ziya Tıkıroğlu Denizli Eski Belediye Başkanı• Şeyda Yeşil Denizli Kimya Mühendisleri Odası Şube Başkanı• Bahtiyar Aksoy Doğa ve Çevre Vakfı Denizli• Haluk Demirci Elektrik Mühendisleri Odası Aydın Temsilcisi• Emin Mete Emekli Belediye Başkanı• Hulusi Akşit Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanı• Ali İhsan Emre FETAV• H• Oğuz Öney Jeoloji Mühendisleri Odası İl Temsilcisi• Necdet Evlimoğlu Jeofizik Mühendisleri Odası• Osman Çolakoğlu Kuşadası Kent Konseyi Başkanı• Fikri Aydın Makine Mühendisleri Odası Aydın• Başak Kamacı Meandros Derneği Başkanı, Didim Belediyesi Sanat Tarihçisi• Özge Saltık Meandros Derneği, Didim Belediyesi Arkeolog• Aylin Payza Gökyiğit Mimarlar Odası• Melek Cengiz Mimarlar Odası• Nüket Akgönül Yoğurtçu Mimarlar Odası• Tuncer Saray Mimarlar Odası• Nilüfer Öztürk Mimarlar Odası• Metin Albeyoğlu MMO Başkanı• Naki Bulut Muğla Kent Konseyi Başkanı• Barış Kara Peyzaj Mimarları Odası Aydın İl Temsilciliği• Ertuğrul Özdemir Türkiye Muhtarlar Derneği Aydın Şube Başkanı• Onur Söylevci Yeni Kıroba•

ALTIN ÜÇGEN: AYDIN, DENİZLİ, MUĞLA İŞBİRLİĞİ PLANI ÇALIŞMA GRUBU

Yürütme Kurulu

Betül Sözen - Yürütme Kurulu Başkanı, ÇEKÜL Vakfı Genel Koordinatörü
Sıla Akalp – Yürütme Kurulu Başkan Yardımcısı, Kentsel Strateji Yönetici Ortağı
Mithat Kırayoğlu - ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
Hasan Özgen - ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi
Ece Müftüoğlu Narcy - ÇEKÜL Vakfı Genel Sekreteri

Vizyon Geliştirme Kurulu

Doç. Dr. Suat Ateşlier - Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Adnan Diler - Muğla Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Cengiz Işık - Başkent Üniversitesi Kültür ve Sanat Araştırmaları Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Neşe Özgen - Marmara Üniversitesi
Necdet Sakaoğlu - Tarihçi - Yazar
Prof. Dr. Metin Sözen - ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Celal Şimşek - Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Yasin Ali Türkeri - Belgesel Sinemacı
Prof. Dr. İbrahim Yokaş - Muğla Üniversitesi Rektörlüğü

Çalışma Gurubu

A. Faruk Göksu - Gönüllü Program Direktörü, Çalıştay Yöneticisi, Şehir Plancısı
Yonca Moralı - Proje Koordnatörü
Esra Karataş - Şehir Plancısı, Koruma Uzmanı Çalışma Grubu Lideri
Sevil Şeten - Şehir Plancısı
Simge Zilif - Şehir Plancısı
Batuhan Akkaya - Şehir Plancısı
Ömer Sarı - Y. Şehir Plancısı
Elif Al - Siyaset Bilimci, Sosyolog
Şirin Sıngın Yılmaz - İletişim ve Tanıtım

kültür
öncelikli
bölgesel
yol haritaları

ALTIN ÜÇGEN